# ॥ अनुभवपंचविंशतिग्रन्थनी

## प्रस्तावना.

---

ભવ્યજીવો આત્મસ્વરૂપ અવબોધેછે તદા ઉપાદેય શુદ્ધ સાધ્યબિંદુ આત્મા છે એવ શ્રદ્ધાનતઃ સ્વીકારી જન્મ જરા મૃત્યુના દુ ખ પરિહારાર્થ અને પરમાનંદસ્વાદાર્થ આત્માભિમુખ થઇ રત્નત્રયીનું યથાશક્તિ દેશત સર્વત આરાધન કરે છે આત્મજ્ઞાનાર્થ આત્મવેત્તાઓ ભવ્યજીનોને ઉપદેશ આપે છે, પુસ્તક લખે છે, પત્ર લખે છે ત્રણુ કાલમા આ પ્રમાણે સ્થિતિ બની રહી છે તદ્વત્ આ ગ્રન્થનો ઉદ્દેશ પણ સમજવો, સંવત ૧૯૫૮ની સાલમાં પાદરા ગામમા ચાતુર્માસી કરી હતી. ચાતુર્માસી કર્યાબાદ વડોદરા શહેરમા આવવું થયું હતુ ત્યાથી ચૈત્રશુદીમા પાદરા આવીને ત્યાંથી વિહાર કર્યો હતો, ગામ વાસદ આવીને ત્યાંથી કાવીઠાના શા રતનચંદ લાધાજી તથા શા ઝવેરભાઇ ભગવાનદાસ ઉપર અનુભવ પચ્ચીશી નામનો પત્ર સમ્યગ્અધ્યાત્મજ્ઞાનાર્થ લખ્યો હતો પ્રસંગત તેનુ વિવેચન કરવા ઇચ્છા થઇ, કાવીઠાથી વસો ખેડા થઇ અમદાવાદ આવીને ત્યાથી પુન વસો સાણંદ વગેરે થઇ ભોયણી જવાનુ થયું ત્યાંથી મેહેસાણા જવાનું થયું. ત્યાં વૈશાખ માસમા અનુભવ પચ્ચીશીનો અર્થ પુરવા માંડયો. સંવત ૧૯૫૯ ની સાલનુ ચો

માસું ગામ માણસામાં કર્યું. ત્યાં નવરાશના સમયમાં દુહાઓ ઉપર કેટલુંક વિવેચન લખાયું. પશ્ચાત્ ત્યાંથી ચાતુર્માસ ઉતર્યાબાદ વિજાપુર (વિદ્યાપુર) જવાનું થયું. ત્યાં ઉત્તરાયનના દીવસે આ ગ્રંથનું વિવેચન પૂર્ણ કર્યું. વિજાપુરગામ આલેખકનું જન્મસ્થાન છે ત્યાં વિદ્યાનંદ નામનું વ્યાકરણ વિદ્યાનંદ નામના આચાર્યે બનાવ્યું હતું, ધર્મપરીક્ષા નામનો રાસ પણ ત્યાં રચાયોછે, ધર્મઘોષસૂરિ વગેરે મહાન્ આચાર્યોનું ત્યાં રહેવાનું થયું છે. સં. ૯૨૭ ની સાલમાં પ્રાયઃ વિજાપુર ગામ વસ્યું છે. આ ગામમાં પૂર્વે પંડિત પુરૂષો ઘણા ઉદ્ભવતા હતા. બ્રાહ્મણોમાં પંડિત પુરૂષો થયા છે અને બારોટ વર્ગમાં જેઠાલાલ તથા ગીરધરભાઇ વગેરે વ્રજભાષાના પ્રખ્યાત કવિયો થયા છે. વ્રજભાષા તથા ગુર્જર ભાષાના કવિશિરોમણિ થોડા વર્ષ ઉપર ત્યાં યતિજી અમૃતવિજયજી હતા. સંવત ૧૯૬૦ સુધીમાં લેખકની હૃદય ચિત્રશક્તિ અવલોકવાનો સમય આ પુસ્તકથી ભવિષ્યમાં ભવ્યજનોને મળશે, પ્રથમના વિચારો કરતાં હાલમાં ધર્મના વિચારોમાં વિશેષ ફેલાવો થએલો છે. ઉત્તરોત્તર ઉમરમાં વિશેષતઃ અનુભવ ખીલતો જાય છે એમ આગળ પાછળના વિચારો જોતાં સહજ માલુમ પડી શકે છે. જિનાગમાનુસાર પ્રબંધ લખતાં ઉમર વધતાં અનુભવ વધતાં પણ ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા થઇ શકતી નથી.

આ અનુભવ પંચવિંશતિ નામના ગ્રંથમાં મંગલાચરણ બાદ ગુરૂસ્વરૂપ દર્શાવવામં આવ્યું છે. પશ્ચાત્ આત્મ

સ્વરૂપની વ્યાખ્યાને ઉદ્દેશીને લખવામા આવ્યુ છે. પશ્ચાત્ કર્મ અને આત્માનો સંવાદ પત્ર ૮૪ થી શરૂ થયો છે પશ્ચાત્ આઠપક્ષથી સિદ્ધ સ્વરૂપ બતાવવામા આવ્યું છે પશ્ચાત્ ચાર નિક્ષેપાનુ સ્વરૂપ વર્ણન કર્યું છે તેમા મૂર્તિપૂજાની માન્યતા નયુક્તિથી સિદ્ધ કરી છે. પશ્ચાત્ શુદ્ધ ચેતના અને આત્માનો સંવાદ છે પશ્ચાત્ જ્ઞાનપૂર્વક ધ્યાન કરવાની સ્થિતિ દર્શાવી છે, જ્ઞાનિની મહત્તા સંબંધી સંયમ બત્રીશીની સાક્ષી આપી છે ચંદાવિજય પયન્નાનો પુરાવો આપ્યો છે, પશ્ચાત્ પત્ર ૧૪૬ માથી દશ પ્રકારનુ મિથ્યાત્વ સ્વરૂપ છે તેનુ વર્ણન કર્યું છે મિથ્યાત્વનુ વર્ણન કરતા સાત નિન્હવનુ વર્ણન લેશત કર્યું છે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ મિથ્યાશાસ્ત્રોને પણ સમ્યક્ત્વરૂપે પરિણમાવે છે તે સંબંધીની ૧૭૨ પાને શ્રી નંદિસૂત્રની સાક્ષી સૂત્રપાઠપૂર્વક આપી છે પશ્ચાત્ સ્યાદ્વાદનુ રહસ્ય કહ્યુ છે પશ્ચાત્ ૧૮૭ થી મુક્તિરૂપ પ્રાસાદ આરોહણ માટે પન્નર પગથીયા બતાવ્યા છે તે વિશેષત મનન કરવા યોગ્ય છે પશ્ચાત્ આત્માની ઉપાદેયતા વિશેષત સમજાવી તેમની તરફથી ગ્રંથ પૂર્ણ કર્યો છે

આ ગ્રંથ છપાવવા માટે માણસાવાળા શા વીરચંદભાઈ કૃષ્ણાજીની ઇચ્છા થઇ અને તેમણે અબાસણવાળા પુનાના રહીશ શેઠ ગગલભાઇ હાથીભાઇ ઉપર પત્ર લખ્યો તેમણે ગ્રંથ છપાવવાની ઇચ્છા જણાવી અને કહ્યુ ત્યારે ગ્રંથ મુદ્રાંકિત થયો.

શેઠ ગગલભાઇ હાથીભાઈ ગુર્જર (ગુજરાત) દેશમાં

શ્રીમાલી જ્ઞાતિમાં પ્રખ્યાત છે. તેમણે ગૃહસ્થના ધર્મ પ્રમાણે ધર્મકૃત્યમાં લક્ષ્મી વાપરી છે. અધ્યાત્મજ્ઞાન અને દ્રવ્યાનુયોગના જ્ઞાન માટે તીવ્રજિજ્ઞાસા છે. મુનિરાજ વર્ગની પાસેથી પ્રસંગોપાત જ્ઞાન વ્યાખ્યાનદ્વારા ગ્રહણ કરે છે. તેમનામાં ધર્મરૂચિ સારી છે. શ્રાવક ધર્મ યોગ્ય સદ્ગુણો પ્રતિદિન ખીલવવા પ્રયત્ન કરે છે અને ભવિષ્યમાં કરશે તેમની વિનંતિથી ગ્રંથ બહાર પાડયો છે. ધર્મજ્ઞાનના પ્રસાર માટે તેમણે વિત્તવ્યય કર્યો છે તેથી તેમને ધન્યવાદ ઘટેછે. અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડલ ખાતે આ ગ્રંથ તેમણે છપાવી સમર્પ્યો છે કે જેથી જૈનતત્ત્વજ્ઞાનનો ફેલાવો થાય.

આ ગ્રંથમાં છદ્મસ્થદૃષ્ટિથી કોઇ સ્થાને જિનાજ્ઞા વિરૂદ્ધ લખાયું હોય તો વિદ્વજ્જનો સુધારી વાંચશે. ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા મતિદોષથી થઈ હોય તો તે માટે મિથ્યા દુષ્કૃત દઉં છું–

જૈન તત્ત્વજ્ઞાનનો ફેલાવો થાઓ, ભવ્યજીવો આ ગ્રંથ વાંચી આત્મતત્ત્વ સાધ્ય ગણી સાપેક્ષ બુદ્ધિથી આત્મધર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરી પરમાનંદ પ્રાપ્ત કરો. એજ

શુભાશીઃ ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

સંવત ૧૯૬૫ ના દ્વિતીય શ્રાવણ શુદી ૫ શનિવાર.

लेखक मुनि बुद्धिसागर.

मुकाम अमदावाद.

# બે બોલ.

મંડળ તરફથી પ્રગટ થતા ગ્રન્થો તત્વમાર્ગ વિષે કેટલું અજવાળુ પાડનારા છે અધ્યાત્મ જ્ઞાનના પોષક છે તે માટે શિષ્ટાચાર પ્રમાણે વિસ્તારથી લખી શકાય છતા લેખક ગુરૂ-શ્રી-નુ ચારિત્ર જીવન તથા લેખન અને કાવ્ય શૈલી-શકિત-પ્રસિદ્ધ અને પ્રસંસનીય હોવાથી તેમજ મંડળ તરફના ગ્રન્થોનુ વાચન પ્રીતિ પૂર્વક વધતુ જતુ હોવાથી કઈ પણ વિવેચનમાં ઉતરવા જરૂર જોઇ નથી કેમકે

વસ્તુને-વસ્તુરૂપે જોવા પુસ્તક પોતે જ પુરતુ છે "હાથ કંકણને આરસીની શી જરૂર"

આ પુસ્તકમા સમાયેલ તત્વ વિષે, ઉપોદ્ઘાતમા વિવરણ છે તે ઉપર નજર કરી તત્ત્વ માર્ગના દરેક ગ્રન્થો પોતે વાચકે, વિચારી ઉચ્ચ વર્ત્તન રાખી, આત્માનંદનો અનુભવ લેવા પ્રયત્નવાન થવું, તથા પોતાના સમાગમમા આવતા બંધુઓને પણ તથા પ્રકારની પ્રેરણા કરી જ્ઞાના ભ્યાસી બનાવવા એ સુજ્ઞજનોનુ કર્તવ્ય છે

મંડળ પાસે દ્રવ્ય નથી છતા ઉદાર ગ્રહસ્થોની સહાયતાથી મંડળ આગળ વધે છે અને ઇચ્છે છે કે તેમા વધુ કૃતેહ પામે

પુસ્તકની કીમત કેવી રખાય તે તેની કદર વાંચકો પોતેજ કરે છે એમ તેના ઉઠાવ ઉપરથી જણાય છે બીજા સંસ્થાઓ કરતા ઓછી કીમતે સારાં પુસ્તકો જન સમા

જ આગળ રજુ કરાય છે. અને તોપણ બીજાં પુસ્તકો પ્રગટ થવાને સરળતા થાય તે સાથે પુસ્તક તરફ બહુમાન રહે તે માટેજ આવા ઉત્તમ હેતુ માટે મંડળને શ્રીમાનો તરફની શહાયતા મલે છે અને મલશે જ.

આગલા ગ્રન્થો મુજબ આ પાંચમો ગ્રંન્થ પ્રગટ થવા માટે પુનાવાલા શેઠ ગગળભાઇ હાથીભાઇ તરફથી પુરતી સહાય મલી છે અને તેથી મંડલ તેઓશ્રીનો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માને છે અને બીજા શ્રીમાન ગ્રહસ્થોને તેમ ભલામણ કરતાં આશા રાખે છે કે મંડળને પોતાના કાર્યમાં આગળ વધવા જરૂર સહાય કરસેજ.

મુંબાઇ.
બીજા શ્રાવણ શુદ ૮
વિર સંવત ૨૪૩૫

લી. વ્યવસ્થાપકો.
શ્રી. અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ.

# अथ अनुभव पञ्चविंशतिग्रन्थः प्रारंभ.

दुहा.

त्रेवीसमा श्री पार्श्वनाथ; संखेश्वर सुखकार;
तेहतणा चरणे नमी, वळी सद्गुरु हितकार. १
प्रणमी भगवती सरस्वती, जिनवाणी जयकार;
अनुभव पच्चीशी रचुं, जेथी शिवसुखसार. २

दुहा.

उत्तम धर्मथकी सुणो । एवी जिनवर वाण ॥
धर्म धर्म जग सौ करे । सत्यधर्म जिनआण. ॥१॥

भावार्थ—उत्तम पुरुषो धर्माराधनथी जाणवा, पण संसारमां राची माची रहे, गाडी घोडा उपर बेसे तेने उत्तम कहेवा ते बाळ जीवोनुं लक्षण छे. कह्यु छे के—

श्लोक.

नधम्मकज्जा परमत्थिकज्जं ।
न पाणिहिंसा परमं अकज्जं ॥
न पेमरागा परमत्थि बंधो ।
न बोहिलाभा परमत्थि लाभो ॥ १ ॥

भावार्थ—धर्मकृत्य करतां बीजुं कोइ उत्तम कार्य नथी, कारण के ज्यारे माणस मरे छे त्यारे सगां व्हालां पुत्र पुत्री, स्त्री, धन राज्य रिद्धि आदि कोई साथे आवतुं नथी. फक्त मरनारनी साथे पुण्य अने पाप जाय छे. पुण्य पण धर्म तरीके कहेवाय छे. फक्त परभव जतां धर्म सुखदायक थाय छे. पण आ संसारमां जेना सारु आपणे आखो दिवस महेनत करीए छीए ते जड वस्तुरुप लक्ष्मी साथे आवती नथी. फक्त आपणे मोहथी ते परवस्तुने मारी मारी जाणीये छीए, पण ते साथे आवशे नहि. परभव जतां धर्म साहायकारक थशे, कोइ जीव संसारमां स्त्रीथी सुख माने छे, कोइ पुत्रथी सुख माने छे, कोइ धनथी सुख माने छे पण उत्तम पुरुषो तो धर्म थकी सुख माने छे.

आर्यदेशमां जन्म थवो, श्रावक कुळ अवतार, पंचेंद्रिय संपूर्णता, देव गुरुनी जोगवाइ, तेमां पण बोधिनी प्राप्ति पुण्यथकी प्राप्त थाय छे, जे जीवे परभवमां धर्मनुं साधन कर्युं नथी ते आ भवमां दुःखिया देखाय छे, अने जे जीवोए धर्म साधन परभवमां कर्युं छे ते सुखी जणाय छे. राज्य पामवुं ए पण पौद्गलिक सुखनुं कारण छे, माटे ते तरफ लक्ष नहि आपतां मुक्ति सुख प्राप्त करवानी इच्छा करवी जोइये, मुक्ति सुख समान बीजुं कोइ सुख नथी. श्रावकनो धर्म अने साधुनो धर्म पाळवो ते पण मुक्तिने माटे छे, अने मुक्ति पण धर्मना आ-

साधनविना मळी शकती नथी माटे धर्मनु आराधन करवुं जोइए. कह्युं छे के—

### श्लोक.

अपि लभ्यते सुराज्यं । लभ्यंते पुरवराणि रम्याणि
नहि लभ्यते विशुद्ध. । सर्वज्ञोक्तो महाधर्मः ॥१॥

भावार्थ —राज्य पण सुखे करी पामी शकाय छे, मनोहर घणा नगरो पण पामी शकाय छे, पण विशेषे करी शुद्ध सर्वज्ञ महाराजाए कहेलो धर्म पामवो दुष्कर छे कह्यु छे के—

### श्लोक.

छिन्नमूलो यथा वृक्षो गतशीर्षो यथा भटः ॥
धर्महीनो धनी तद्वत् कियत्कालं ललिष्यति ॥१॥
धर्मः कल्पद्रुमो लोके धर्मश्चिन्तामणिर्नृणां ॥
धर्मः कामदुघा धेनुः धर्मः किं वाक्षयो निधि. ।२।

जेना मूळ नाश पाम्या छे एवुं वृक्ष जेम लांबोकाळ नभी शकतु नथी, अने माथुं कपाएल सुभट जेम बहुवार रही शकतो नथी तेम धर्म करी रहित धनवान् पण कहो केटलाकाळ सुख भोगवी शकशे ? आ संसारमां धर्म कल्पवृक्ष समान छे. कल्पवृक्षनी पासे जे वस्तु मागे ते आपी शके तेम धर्मना प्रभावथी जे वस्तुनी वांछा करीए ते वस्तु पामी शकीए.

विशेप एटलुं छे के कल्पवृक्षना करतां अधिक धर्मनो महिमा छे, कारणके कल्पवृक्षतो पौद्गलीक सुख आपवा समर्थ छे. पण धर्मतो मोक्ष सुख आपी शके छे. कल्पवृक्ष मोक्षसुख आपवा समर्थ नथी.

भव्यजीवोने धर्म चिंतामणि रत्न समान छे. चिंतामणि रत्न जेम इच्छीत फलने आपे छे तेम धर्म पण इच्छीत फल आपी शके छे. विशेप ए छे के धर्म मोक्ष सुख आपी शके छे, चिन्तामणि रत्नमां मोक्ष सुख आपवानुं सामर्थ्य नथी. धर्म कामधेनु सदृश छे, धर्म अक्षय निधि छे. विधिपूर्वक धर्मनुं आराधन करतां अनुक्रमे मोक्ष सुख पामी शकाय छे. यतः

## गाथा.

जादव्वे होइ मइ अहवा तरुणीसु रूववंतीसु ।
सा जइ जिणवर धम्मे करयल मझे ठिया सिद्धि १

भावार्थ—जेवी लक्ष्मी अगर रुपवंती स्त्रीउपर मति होय छे तेवी मति जो जिनेश्वर भगवाने भाषित जैन धर्म उपर प्रीति थाय तो करतलमां मुक्ति छे, एम जाणवुं. दरेक जीवोनी सामान्य प्रकारे जोतां लक्ष्मी पेदा करवा उपर वधारे प्रीति होय छे अने आखी जींदगी लक्ष्मी कमाववामां गुमावी नांखे छे. जे लक्ष्मी परभव जतां साथे आववानी नथी, ते लक्ष्मीनी लालचे जीवो परनी गुलामगीरी करे छे, पर्वत खोदे छे, समुद्र ओळंघे छे, लडाइओ करे छे, अने तेवां कृत्य करतां पण

लक्ष्मी भाग्योदये मळी शके छे केटलाक जीवो अत्यंत लक्ष्मी कमाववा महेनत करे छे पण कइ पामी शकता नथी ए जड वस्तुरुप लक्ष्मीनी तृष्णाथी दुर्ध्यान ध्यावुं पडे छे, अने दुर्ध्याननना योगे कर्मनी वर्गणाओ आत्माने लागे छे, अने तेथी आत्मा दुःखनी परंपरा पामतो छतो चतुर्गति रुप संसारमां परिभ्रमण करे छे राम पांडव भरत विगेरे पण सोनु रुपुं रत्न प्रमुख जे लक्ष्मी कहेवाय छे, तेने साथे लेइ गया नहीं तो हे भव्य जीवो तमो शु साथे लेइ जशो ? ना कदी लेइ शकाशे नहीं धर्म छे ते खरी लक्ष्मी जाणवी अने तेना माटे प्रयत्न करवो जोइये. केटलाक जीवो स्त्रीनी लालचमा पोतानो जन्म गुमावे छे, स्त्रीनेज साररुपे गणे छे. पण तत्त्वबुद्धिथी हे भव्यजीवो ! जो तमे विचारशो तो स्त्री पण तमने असार लागशे जुओ स्त्रीनु जे मुख देखाय छे ते लोही अने मास सहीत छे, स्त्रीनु शरीर सात धातुथी बनेलु छे स्त्रीना शरीरमा विष्टा मूत्र भरेलु छे, तेना नाकमा लींट पण वहे छे, स्त्रीनुं जेनु बाहिरथी शरीर देखाय छे, तेवु अदरनुं नथी, तेने देखी मूढ पुरुषो राचे छे पण वैरागीजीवो तेने देखी राचता नथी कचन अने कामिनीनी लालचमा आखुं जगत् फसाइ जाय छे, अने वारंवार जन्म मरण करे छे, जे स्त्री खूबसूरत देखाय छे, तेज घरडी अगर रोगी थवाथी तेना उपर अरुचि थाय छे तो क्षणिक सुखना भ्रमने उत्पन्न करनार स्त्री उपर मोह धारण करवो नहीं मरती वखते आपणी साथे स्त्री आवी

शकती नथी. केटलीक स्त्रीओ पोताना धणीने पण मारी नाखे छे, स्त्री पण एक जीव छे, माटे आ देखाती स्त्री उपरथी मोह त्याग करीने मुक्तिस्त्री मेळववा प्रयत्न करवो, मुक्तिरूप स्त्रीनो संग अनंत सुखने आपशे.

मुक्तिरुप स्त्री धर्म करवाथी प्राप्त थाय छे, माटे दरेक भव्य जीवोए धर्मसाधन करवा प्रयत्न करवो जोइए. कह्युं छे के.

## गाथा.

विहडंति सुया विहडंति बंधवा।
विहडइ सुसंचिओ अत्थो
पुण इक्को न विहडइ ।
विहिणा आराहिओ धम्मो ॥ १ ॥

भावार्थ—दीकराओ पण नाश पामे छे—अने सारी रीते रक्षण करीने भेगुं करेलुं धन पण नाश पामे छे, पण एक विधिपूर्वक आराधन करेलो धर्म नाश पामतो नथी.

मित्रो ! विचारो के—धर्म धर्म ए शब्दनो व्यवहार दरेक मतवादीओ करे छे, पण सत्य धर्म तो जिनेश्वर भगवाने कहेलो जाणवो.

प्रश्न—जिनेश्वर भगवाने कहेलो तेज सत्य धर्म जाणवो अने बीजा धर्म सत्य नथी तेम तमे शाथी कहोछो?

उत्तर—जिनेश्वर भगवान् सर्वज्ञ होय छे. त्रण भुवनमां

रहेला पदार्थने सपूर्ण रीते जाणी शके छे, अने ते प्रमाणे दरेक पदार्थोनु स्वरुप प्रकाश्यु छे. तेथी अमो कहीये छीए के–जिनेश्वर भगवाने कहेलो धर्म सत्य छे, जेनामा राग द्वेप नथी, तेने जिन कहे छे. अनंत ज्ञान होवाथी अने राग द्वेष राहित होवाथी तेमने जुठुं बोलवानु प्रयोजन नथी जिनेश्वर भगवते समवसरणमा वेशी नवतत्त्व प्रकाश्या छे, तेना नाम.

## गाथा.

जीवा जीवा पुण्णं पावासव संवरोय निज्जरणा ॥
बंधो मुक्खो य तहा नवतत्ता हुंति नायव्वा ॥१॥

१ जीवतत्त्व २ अजीवतत्त्व ३ पुण्यतत्त्व ४ पापतत्त्व ५ आश्रवतत्त्व ६ सवरतत्त्व ७ निर्जरातत्त्व ८ बधतत्त्व ९ मोक्षतत्त्व ए ९ नवतत्त्व प्रकाश्यां छे दशमु तत्त्व कोइ जणातुं नथी.

जीव अनंता छे अने ते चारगतिमां भटक्या करे छे, जीवने चारगतिमां भटकवानु कारण कर्म छे, कर्म बे प्रकारनुं छे. १ शुभ कर्म अने २ अशुभकर्म शुभकर्मथी राज्यरिद्धि, पुत्रपरीवार मनुष्यगति, देवतानी गति, इत्यादि पामी शकाय छे भव्य जीवोने पुण्यकर्म सापेक्ष बुद्धियी मोक्षलक्ष्मी पामवामां साहायकारी थाय छे पापकर्मथी दुःख मळे छे, अने ज्यारे शुभाशुभकर्मनो नाश थाय छे, त्यारे आत्मा मुक्तिपद पामे छे एम श्री तीर्थंकर महाराजाए भव्य जीवोना हित भणी नवतत्त्वनु स्वरूप बताव्यु छे. जीवनी मुक्ति जेथी

थाय तेने धर्म कहेवामां आवे छे. जिनेश्वर भगवाने कहेलां तत्त्वो सूक्ष्मबुद्धिथी विचारतां सत्य मालुम पडे छे. माटे तेमणे कहेलो धर्म सत्य छे. बीजा वादीओए एकांतपणे अने अज्ञानथी प्ररूपेलां तत्त्व असत्य छे, तेनुं विशेष स्वरूप स्याद्वादमंजरी, नंदीसूत्र–सूयगडांगसूत्र विगेरेथी जाणवुं.

## दुहा.

द्रव्यभाव बेभेदथी, धर्म कहे जिनराय ॥
भाव धर्म ते आतमा, सेवो भवि सुखदाय ॥२॥

भावार्थ–जिनेश्वर भगवाने द्रव्य अने भाव ए बे भेदे धर्म प्ररूप्यो छे. भाव धर्मनुं जे कारण तेने द्रव्य धर्म कहे छे. द्रव्य धर्म विना भाव धर्मनी उपपत्ति ( सिद्धि ) थती नथी. जिनेश्वर भगवाननी पूजा करवी, नवकारशी करवी, वैयावच्च करवुं, दान देवुं, परमेश्वरनी प्रतिमा भराववी इत्यादिक जेथी आत्मा निर्मळ थाय छे, तेने द्रव्य धर्म कहे छे, अने आत्मामां रहेला ज्ञान, दर्शन, चारित्र गुणोनी प्राप्ति तेने भाव धर्म कहे छे. द्रव्य धर्मविना जे भाव धर्म आराधे छे ते घहुं अने गोळ विना लाडु बांधनार जाणवा. माटे द्रव्य धर्म अने भाव धर्मनुं अनुक्रमे आराधन करवुं ते हितकारक छे. पुण्यनी करणी करवी ते पण द्रव्य धर्म छे. पुण्यथी सारा कुळने विषे अवतार मळे छे, अने पुण्यथी देव गुरु धर्मनी जोगवाइ मळी शके छे, माटे सापेक्ष बुद्धिथी पुण्यनी करणी पण हितकारक

छे, एम मानवु जोइए ज्यारे मोटा पुन्यनो उदय थाय छे त्यारे मनुष्य जन्म पामी शकाय छे. मनुष्य जन्म पामवो तेमां पुण्य कारण जाणवु पण आलंबन कहेवुं पडशेके-पाप तडका समान छे अने पुण्य छायडा समान छे, मुख्य चाहना तो मुक्ति पद पामवानी राखवी जोइए पण पुण्यनी चाहना राखवी नही!

जेम खेडूत बाजरी वावे छे त्यारे बाजरीनी आशा वाववानो प्रयत्न करे छे पण घास तो बाजरी पाकता पहेलें उत्पन्न थाय छे, बाजरीयु थता पहेला तो साठो तयार थाय छे, अने तेना उपर बाजरीयुं आवे छे, अने तेमांथी बाजरीयु पाके त्यारे बाजरी नीकळे छे. जो बाजरीनो साठो न होय तो बाजरीयु थाय नहि अने बाजरी नीकळे नही, जेम बाजरीनो साठो बाजरीया प्रत्ये कारण छे तेम द्रव्यधर्म ते भावधर्म प्रत्ये कारण छे, द्रव्यधर्म विना भावधर्मनी प्राप्ति थइ शकती नथी, ते उपरना दृष्टान्ते करी समजवु, माटे द्रव्य धर्म अने भाव धर्मनु विशेष स्वरूप गुरुमुखे सांभळी तेनी श्रद्धा करी धर्म साधन करवामां प्रयत्न करवो तेमा हित छे.

## दुहा.

द्रव्य धर्म ते भावनुं । कारण जाणे एम ॥
व्यवहार निश्चय भेदथी । धर्म कह्यो वलि तेम ॥३॥

भावार्थ-द्रव्य धर्म ते भाव धर्मनुं कारण छे, जेम घीनु कारण दूध माखण छे, वळी जेम पुत्र पुत्रीनी उत्पत्तिनुं

कारण स्त्री छे, वळी जेम घटनी उत्पत्तिनुं कारण कुलाल, चक्र छे, तेम द्रव्य धर्म ते भावनुं कारण छे.

वळी जिनेश्वर भगवाने धर्मना बे भेद कथन कर्या छे. १ व्यवहार धर्म २ निश्चय धर्म. व्यवहार नयनी अपेक्षाये जेने धर्म कहेवामां आवे छे ते व्यवहार धर्म जाणवो, अने निश्चय नयनी अपेक्षाए जेने धर्म कहेवामां आवे छे तेने निश्चय धर्म जाणवो.

## दुहा.

शुद्धाशुद्ध दुभेदथी, धर्म मर्म जीव जाण।
पुण्य करणी ते शुभ धर्म, सापेक्ष बुद्धिथी आण ४

भावार्थ—वळी धर्मना बे प्रकार छे. १ शुद्ध धर्म २ अशुद्ध धर्म—जिनेश्वर भगवाने कहेलो साधु अने श्रावकनो धर्म ते शुद्ध धर्म जाणवो, वा आत्मानो स्वस्वभाव ते शुद्ध धर्म जाणवो.

श्री तीर्थंकर महाराजाए श्रावकने माटे समकित मूळ बारव्रत प्रकाश्यां छे अने यतिने माटे पंच महाव्रत अने छट्ठुं रात्रिभोजन विरमणव्रत प्रकाश्यां छे, पुण्यनी करणीने शुभधर्म कहेवामां आवे छे पुण्य करणी पण सापेक्ष बुद्धिथी जोतां मोक्ष प्राप्तिमां कारणभूत छे, माटे एकांतता पकडवी नहि, संवरण करणी उपादेय छे, जेथी आत्माने लागतां कर्म रोकाय छे तेने संवर कहे छे.

## दुहा.

द्रव्य क्षेत्रने काल भाव, योगे धर्म सधाय ॥
निमित्त सेवो शुद्ध जेम, कर्मकलंक कटाय ॥५॥

भावार्थ—द्रव्य, क्षेत्र, काळ अने भाव योगे धर्म साधी शकाय छे. हे भव्यजीवो! शुद्ध निमित्तने सेवो के जेथी आत्माने लागेलुं कर्मकलंक दूर थाय. सुज्ञो! याद राखो के सारा निमित्तना योगे आत्मा धर्मध्यान अने शुक्लध्यान ध्याइ शके छे, हालना वखतमां शुक्लध्याननो विरह छे तोपण धर्मध्याननो छे. सत्संगत करवी ए धर्म साधन करवामां उत्तम कारण छे, जेना संगे आत्मा आर्त्त ध्यान अने रौद्रध्यानमां पडे तेवुं निमित्त त्याग करवुं जोइए, जेवा जेवां निमित्त मळे छे तेवो तेवो आत्मा थइ जाय छे. जेम पत्थरने सूर्यनो ताप लागतां पाषाण उष्ण थइ जाय छे अने रात्रीना वखतमां शीयाळामां ठंडकना पुद्गलोनो संयोग थतां पत्थर ठंडो थइ जाय छे, तेम आत्माने वैरागीनी संगति थवाथी आत्मा वैराग्य पामे छे, अने आत्माने मिथ्यात्वीनी संगति थतां मिथ्यात्वी थइ जाय छे एज कारणथी श्री तीर्थंकर महाराजाए आज्ञा करी छे के अन्यदर्शनीनो परिचय करवो नहि संगत तेवी असर थाय छे माटे कर्म बंधवानां कारणोनो त्याग करी कर्म नाश पामे तेवां कारणो मेळववां जोइए. वारंवार सद्गुरु वाणी सांभळवी, वैराग्य कारक पुस्तको

वांचवां—जेथी समकितनी श्रद्धा थाय, तेवां पुस्तको वांचवां अने जेथी आत्मा शांति पामे तेवा पुरुषोनी संगति करवी, सारुं शरीर होय तो धर्म सारी रीते साधन करी शकाय छे, ते पण एक निमित्त छे. आत्मार्थी जीवोए, स्त्रीनो संग विशेषे करी त्याग करवो जोइए, अने पोतानुं जेम हित थाय तेम प्रवृत्ति करवी जोइए.

## दुहा.

**सत् संगम जो पामीए, प्रगटे पुण्य पसाय ॥**
**कारणे कारज नीपजे, वादळने जेम वाय ॥८॥**

मोटा पुन्यना योगे सत् समागम थाय छे. सत् समागम थतां आत्माना मूळ स्वभावनुं ज्ञान थाय छे अने आत्मा जाणे छे के अहो में आटलो काळ अज्ञानदशामां गुमाव्यो. हुं परवस्तुमां सुखनी भ्रांति करुंछुं. पण परवस्तु जे पुद्गळ ते मारुं नथी. ते पुद्गल द्रव्य थकी हुं न्यारोछुं. पुद्गल जड वस्तु छे तेनी संगत करवाथी हुं चोराशी लाख जीवायोनिमां महा रौरव दुःख भोगवतो छतो रझळुं छुं. ए पुद्गल द्रव्यनी संगति करवी सारी नथी. रुपुं, सोनुं हीरा मोती, कर्म, ए सर्वपुद्गळ द्रव्य छे, ते आत्माथी भिन्न छे, अने आत्मा पुद्गलद्रव्यथी भिन्न छे, आत्मा अरुपी छे अने पुद्गल द्रव्यरुपी छे. तो रुपी द्रव्यसाथे अरुपी जे आत्मा तेने संगत करवी घटती नथी. पुद्गलद्रव्यनी आत्माथकी भिन्न जाति छे. अने

ए पुद्गलद्रव्य आत्माने शत्रु सरखु छे, माटे शत्रुभूत पुद्गलद्रव्यनी संगत कयो समजु माणस धारे अने शत्रुभूत पुद्गलद्रव्यनी साथे प्रीति करता दुःख पामीए ए नक्की छे ज्यां शत्रुभूत पुद्गलद्रव्यने पोतानुं मानवामा आवे छे, त्यां सुधी मुक्ति पदनी आशा राखवी नहीं, जे भव्यजीवो आ संसारने असार गणे छे अने मुक्तिपदने सारगणी ते पामवा प्रयत्न करे छे, तेमने धन्य छे आत्मा अनंत सुखनो भोक्ता छे, पण पुद्गल द्रव्यनी संगति करवाथी चोराशी लाख जीवायोनिमा आत्माने भ्रमण करवुं पडे छे, अने महा भयंकर दुःख वेठवु पडे छे. माटे हे भव्यजीवो! तमे परनी संगति करशो नहि, अने पोताने विषे रहेला एवा ज्ञान, दर्शन, चारित्रगुणोनी संगति करो. स्वस्वभावने विषे रमण करो एज हितकारक छे, घणा भव्यजीवो स्वस्वभावरमणता करी मुक्तिपद पाम्या छे, अने वळी पामशे अने हाल महाविदेहक्षेत्रमा पामे छे, माटे सुज्ञोए याद राखवुं के सत्संगम अत्यंत हितकारक छे, ते उपर श्री आनंदघनजीमहाराज कहे छे के-जेणे शान्ति स्वरूप पामवु होय तेणे आ प्रमाणे वर्तवु

शुद्ध आलंबन आदरे तजी अवर जंजालरे ॥
तामसी वृत्ति सवि परिहरी भजे सात्त्विकी शालरे ५
दुष्टजन संगति परिहरी, भजे सुगुरु संतानरे ॥
जोग सामर्थ्य चित भावजे, धरे मुगति निदानरे ८

इत्यादि वाक्य सत् संगम करवा प्रेरणा करे छे अने दुष्टजन संगतिनो त्याग करवा कहे छे. पण जेवो जीवनो भाग्योदय होय तेवी संगति मळे छे. बावा, खाखी, जोगी, संन्यासी, पादरी, ढुंढक विगेरे के जे वीतराग वचन विरुद्ध उपदेश आपे छे तेमनी संगति वर्जवी जोइए, अने नाटक प्रेक्षण विगेरेथी आत्मा परभावमां रमी पापनी राशि संपादन करे छे माटे ते जोवां नहि? विशेष शुं? आत्मस्वभावथी पर पुद्गल स्वभाव तेमां रमवुं ते परसंगति छे, आ संसारने विषे आ आंखोए करी जे वस्तु देखाय छे, ते पुद्गल वस्तु छे, तेनी संगति करवी आत्माने अयोग्य छे, कारण के जेनी संगति करीए, तेवुं फळ पामीए, जडनी संगत करीए तो जडपणुं पामीए माटे पुद्गल द्रव्यनी संगति करवी नहीं, एमां सार छे. व्यभिचार त्याग करवो जोइए, जे लोको मिथ्यात्वी होय तेनी संगति करवी नही!

## दुहा.

**अग्नि पासे तापतां तापज लागे जेम ॥**
**सद्गुरु वाणी सुणतां अनुभव जागे तेम ॥७॥**

भावार्थ—जेम अग्नि पासे तापतां आपणा शरीरने ताप लागे छे. तेम सद्गुरु वाणी सांभळतां आत्मस्वरुपना अनुभव जागेछे सद्गुरु महाराजनी वाणी सांभळतां मालुम पडे के, आ आत्मा अनादिकाळथी कर्मना संयोगे चतुर्गतिरुप संसा-

मानशो तो अरुपी एवो जे इश्वर ते थकी शी रीते शरीर धारी रुपी जीवोनी उत्पत्ति थइ शके ? वळी अमो पुछीएछीए के इश्वरने बनावनार कोण छे ? उत्तरमां कहेशोके कोइ नथी तो जीवोने बनावनार पण कोइ नथी एम अमे कहीए छीए. जीवोने इश्वरे बनाव्या एम मानवामां कंइ पण प्रमाण नथी.

आ दुनियां अनादि काळथी छे.

दुनियाने बनावनार कोइ नथी.

जीवोने बनावनार कोइ नथी.

कर्म अनादि काळथी जीवनी साथे लाग्युं छे.

जीवोने सुख दुःख इश्वर आपी शकतो नथी.

कर्म थकी जीव दुःख पामे छे अने एक शरीरथी बीजा शरीरमां प्रवेश करे छे.

आत्म स्वरुप जाण्युं बीजाने कही शकातुं नथी. जे जाणे छे तेज जाणे छे. माटे आत्म स्वरुप जाणवानो विशेष करी प्रयत्न करवो. कोइ मतवादी एम कहे छे के आत्मा मस्तकमां रहे छे, कोइ मतवादी एम कहे छे. के आत्मा नाभिमां नवकमळनी पांखडी छे त्यां रहे छे कोइ एम कहे छे के आत्मा सर्व जीवोनो एक छे एम मतवादीओनुं अज्ञानदशाए करी मानवुं छे ते खोटुं छे.

केटलाक एम कहे छे के आत्मानी परमात्मा अवस्था एटले परमेश्वर सरखी अवस्था थती नथी, एम जे वादी कहे छे ते पण खोटुं छे, आत्मा कर्म थकी रहित थवाथी

परमात्मा एटले परमेश्वर रुपे थइ शके छे. आत्मानुं स्वरुप स्याद्वाद रीते करी गुरुगम द्वारा जाणवुं जाण्या बाद, आश्रवनो त्याग करवो. कह्युं छे के–ज्ञानस्य फल विरति आत्माना स्वरुपनुं ज्ञान थया बाद, व्रत, पच्चख्खाण चउद नियम धारवां, पच महाव्रत धारण करवा, श्रावकना बारव्रत धारण करवा, सामायिक प्रतिक्रमण करवुं, प्रभु पूजा करवी. इत्यादि विरति पण प्राप्त थाय छे अने विरतिनुं फळ निर्जरा छे अने कर्मनी निर्जरा थता आत्मा कलंक रहित थइ मोक्षगति पामे छे, माटे आत्म स्वरुप ओळखवा प्रयत्न करवो.

प्रश्न–ज्ञान थकीज मोक्ष थाय तो पछी क्रिया करवानी शी जरुर छे?

उत्तर–ज्ञान क्रियाभ्या मोक्षः ज्ञान अने क्रियावडे करी मोक्ष छे पण फक्त एकला ज्ञानथी मुक्ति थती नथी, ज्ञानवडे करी नवतत्त्व, सातनय, सप्तभंगी, षड्द्रव्य, चारनिक्षेपा विगेरे जाणे, निगोद नरक तिर्यच देवताना भेद तथा तेमनु स्वरुप जाणे, मोक्षनुं स्वरुप जाणे, आत्मा कर्मथी दुःखी थाय छे एम जाणे, अने कर्मनो नाश संवर थकी छे, एम जाणे, पण संवरनी करणी करे नहीं, अने आश्रव सेवेतो तेनी मुक्ति शी रीते थाय? अलबत थाय नहीं. ज्ञानवडे करी आश्रवने शत्रु भूत जाणी छंडे, अने व्रत पच्चख्खाण, सामायिक व्रतआदि धर्म क्रिया करे, ज्ञानाभ्यास करे तो कर्मनाश थइ शके. पण

एकला ज्ञानथकी मुक्ति थवी दुर्लभ छे. जेम कोइ माणस जाणे छे के–अमदावादथी पालीताणाए जात्रा करवा सारु जवुं होयतो अमुक रस्ते थइने जवाथी पहोंचाय छे एम पोते जाणे छे, पण चालवानो प्रयत्न करतो नथी तो शी रीते पालीताणे पहोंची शके ? हा अलवत पहोंची शके नहीं. तेम ज्ञानी ज्ञानवडे जाणे छे के–मोक्षनगरीमां जवुं होय तो ते नगरना बे रस्ता छे तेमां एक मोटो रस्तो छे. ते रस्ताए थइने जतां वहेलुं पहोंची शकाय छे. अने बीजो रस्तो नानो छे, ते रस्ताए थइने जतां घणीवार लागे छे. एम पोते जाणे छे छतां ते रस्तामांना कोइ पण रस्ताए करी जवाने माटे प्रयत्न करतो नथी तो ते जाणवाथीज मात्र मुक्ति नगरीए शी रीते पहोंची शके ? जो ते बे रस्तामांना कोइ पण रस्ताए थइने जावानी क्रिया करे तो मुक्ति नगरीमां पहोंची शके. माटे क्रिया करवी पण आवश्यक छे. हवे मुक्तिनगरी जवाना बे रस्ता कहे छे. १ एक देश विरतिपणुं एटले श्रावक धर्म अने २ बीजुं सर्व विरतिपणुं एटले साधु धर्म ए बे रस्ता छे. शक्ति होय तो साधुव्रत अंगीकार करवाथी आसन्न मुक्ति नगरीमां पहोंचाशे अने साधु व्रत पाळवानी शक्ति ना होय तो श्रावकनां बार व्रत अंगीकार करवां ते बे पण जो थइ शके नहीं तो समकितनी सद्दहणा करवी. शुद्ध देव, शुद्ध गुरु अने शुद्ध धर्मनी श्रद्धा करवी. आ समकित पण मोक्ष सुख आपवा समर्थ छे, ए त्रण विना मोक्ष नगरीमां जवा माटे चोथो रस्तो देखातो

नथी, माटे ज्ञान अने क्रिया बे वडे करी मोक्ष थाय छे. कोइ माणस लाडु करवानी अगर कइ दवा बनाववानी विधि जाणतो होय अने जो ते लाडु अने दवा बनाववानी सामग्री संपादन करी क्रिया करेतो लाडु तथा दवा बनावी शके. पण क्रिया करे नही तो ते बे बनी शके नही कह्यु छे के—

यतः

जाणतो विहुतरिउं काइअ जोगं न जुंजइ जोउ॥
सो वुझइ सोएणं एवं नाणी चरण हीणो॥ १॥

भावार्थ—तरवु जाणे छे छता समुद्रमा अगर नदीमा पडी जो तरवानी क्रिया करे नही अने हाथ पग हलावे नही तो जेम तरवु जाणनार पोते बुडे ए प्रमाणे ज्ञानी पण मोक्षनो उपाय जाणे छे छता ते प्रमाणे वर्ततो नथी तो ते पण संसार समुद्रमा बुडे छे ए प्रमाणे उपदेश रत्नाकर ग्रथमा सहस्त्रावधानी श्रीमुनिसुन्दर सुरी महाराज कहे छे वळी अष्टकमां कह्यु छे के—

हयं नाणं किया हीणं। हया अन्नाणओ किया॥
पासतो पंगुलो दद्दो धावमाणोअ अंधओ॥ १॥

क्रिया रहित नाण हणाएलु समजवु, अने ज्ञान रहित क्रिया पण हणाएली समजवी जेम देखतो छतो पगु दग्ध थयो, अने दोडतो छतो अंध जेम बळ्यो. तेम एकली क्रिया

अने एकलुं ज्ञान कंइ खपमां आवी शकतुं नथी.

आ ठकाणे विशेष विवेचन करवामां आवे छे. कोइ पंगु अने अंध वगडामां हता. ते वखते एकदम दावानळ सळग्यो हवे आंधळो कइ तरफ जवुं ते जाणतो नथी अने पांगुल जाणे छे छतां चालवानी शक्ति नथी. हवे जो परस्पर एकमेकनी सहाय विना वर्ततो बन्ने मरी जाय, पण पांगळो आंधळाने कहेके–भाइ हुं कइ तरफ जवुं ए जाणुंछुं, पण चाली शकवानी शक्ति नथी। तेथी आप जो चालो अने हुं तमारा उपर बेसुं तो तमे अने अमे बची शकीए, आंधळो ते वात कबूल करी पगे चाले तो बची शके. तेम ज्ञान अने क्रिया ए बेनो जो मेळाप थाय तो मुक्ति नगरी पहोंची शकाय. आंधळा समान क्रिया जाणवी, अने पांगळा समान ज्ञान जाणवुं, एम पूर्वाचार्यो दृष्टांत घटावे छे. ज्ञान ज्ञानावरणी कर्मनो नाश थवाथी प्रकट थाय छे.

प्रश्न–क्रिया आत्माना घरनी छे के, पुद्गलना घरनी छे?

उत्तर–क्रिया निश्चय करी जोतां पुद्गल द्रव्यना घरनी छे अने ज्ञान ते आत्मानो गुण छे. ज्यारे सिद्ध स्थानमां जीव पहोंची परमात्मारुपे थाय छे त्यारे ते वखते जीव अक्रियपणुं पामे छे. सक्रियपणुं ज्यां सुधी कर्म होय छे त्यां सुधी छे, ज्यारे संपूर्ण कर्मनो नाश थाय छे त्यारे अक्रियपणुं पामी शकाय छे. क्रिया मुक्ति मेळववामां साहायकारी छे.

खावु पीवुं इत्यादि दुनियामा अनेक क्रियाओ देखवामां आवे छे तेनामा मुक्ति आपवानी शक्ति नथी पण जे क्रिया थकी आत्मानी मुक्ति थइ शके ते क्रियानु अवलंबन करवुं जोइए. अने ते क्रियाने शुद्ध क्रिया कहेवी जोइए. जेम आखो दुखवा आवी होय छे त्यारे आखमा लागेला जे उष्ण पुद्गलो तेना नाश भणी शीत पुद्गलनो संयोग, सुरमो, इत्यादि कारण छे, तेम आत्माने लागेलां कर्मरूप पुद्गलो तेना नाश सारु क्रिया कारणीभूत छे पण याद राखवु जोइये के- ज्ञानपूर्वक क्रिया इष्ट फळ आपी शके छे. जेम कोइ माणसे कोइना घेर जइने लाडु दूधपाक विगेरेनु भोजन कर्यु, पश्चात् तेनी मरजी थइ के-आपणे-लाडु तथा दूधपाक बनाववो एम निश्चय करी, दूध मेळववा लाग्यो, घी मेळव्यु, पण लाडु तथा दूधपाक शी रीते बने ते जाणतो नथी, तेथी बीचारो एकली क्रियाए करी शी रीते लाडु बनावी शके? तेम हेय ज्ञेय अने उपादेयना ज्ञान विना मुक्ति नगरी जवा माटे अथाधुंध जे क्रिया करवी ते युक्त नथी समजीने ते प्रमाणे करवाथी घणो फायदो थाय छे

प्रश्न-मंत्र जे होय छे तेनो अर्थ जाण्याविना पण मंत्र भण्याथी फलनी सिद्धि थाय छे. तेम समज्याविना पण क्रिया करवाथी इष्ट फळनी सिद्धि थाय छे तो तेनु केम ?

उत्तर-मंत्रनी बाबतमां तमोए कह्युं ते जाण्यु, मंत्रोना

अक्षरमां एवी सत्ता रहेली छे के ते समज्याविना पण विधि-पूर्वक करवाथी इष्ट फळ आपी शके छे, पण तेवो नियम दरेक बाबतमां नथी होतो. मंत्रनी विधि पण बराबर जाणवी पडे छे नहि तो उलटी विधि जो थाय तो अनिष्ट फळ पामी शकाय छे. तेम दरेक बाबत समजी तेनी प्रवृत्ति करवी जोइए. अने जे क्रिया करवानी छे ते समज्या विना थती नथी. यत् किंचित् पण समजण तो होय छे. नानुं बाळक रोगादिथी पण पोतानुं मनोवांछित देखाडवा प्रयत्न करे छे. तेम कोइ माणस कंइ क्रिया करे छे ने तेनु फळ शुं छे ते जाणीने प्रवृत्ति करे छे. क्रिया पांच प्रकारनी बतावी छे.

## दुहा.

**अनन विष गरल थके, चार गतिमे भमंत ॥**
**तद्धेतु अमृत थके, केवल ज्ञान लहंत.**

उपरनी त्रण क्रियाओ करवाथी चारगतिमां भटकवुं पडे छे अने तद्धेतु अने अमृत क्रिया करवाथी केवळ ज्ञान पामी शकाय छे. हालनो विषम काळ छे, केटलाक जीवो क्रिया करवाथी कायर थयेला क्रिया कांड उठावी दे छे, ते अयुक्त छे. कारण के श्रीमद् यशोविजयजी उपाध्याय कहे छे के—ज्ञानपणुं त्यां परखीएजी । ज्यां बहु किरीया व्याप । समजीने क्रिया करवाथी बहु फायदो थाय छे, माटे ज्ञान अने क्रियावडे करी मोक्ष छे. मोक्षदशा पामवामां ज्ञाननी मुख्यता जाणवी,

अने क्रियानी गौणता जाणवी श्री रत्नशेखरसूरि महाराजा पण कहे छे के–

ज्ञानं च भवद्वये पिहितावहं ।
प्रायस्तस्मादेवेष्टकार्यसिद्धेः ॥
अन्यथा तद्वैपरीत्यापत्तेः
अनुभवसिद्धं चेदं सर्वेषाम्.

इत्यादिथी ज्ञाननी मुख्यता सिद्ध थाय छे तेनुं अवलम्बन करवु तेमां सार छे ज्ञान अने क्रिया एमां ज्ञान पद पेहेलुं मुकवानुं कारण ए छे के, ज्ञान थकी क्रिया थइ शके छे. जाण्याविना प्रवृत्ति थती नथी, माटे ज्ञान पद पेहेलुं मुकवामां आव्युं छे. ज्ञानवडे करी आत्मस्वरूप जाण्या बाद आत्मानी जे मोहदशामां प्रवृत्ति थती हती ते बंध पडे छे अने मुक्तिमां जवाने माटे रुचि थाय छे. ज्ञान थकी संसार बळता अग्निसमान भासे छे, अने ज्ञान थकी आत्मस्वरूपमां रमणता थइ शके छे माटे भव्यजीवोए गुरुगम ज्ञान मेळववा प्रयत्न करवो. ज्ञान पाम्या बाद सहज चिंतवन करतां आत्मानुभव थवा लागशे आत्मानुभव थतां जे सुख थशे ते बीजानी आगळ कही शकाशे नहीं, एवुं थशे.

## दुहा.

चकोर चंद निहाळीने । आनंद पामे जेम ॥

सद्गुरु वाणी सूणतां। भविमन आनंद तेम॥८॥

चकोर पक्षी चंद्रने देखी जेम आनंद पामे छे तेम सद्गुरु महाराजनुं मुख देखतां तेमज तेमनी वाणी सांभळतां भव्य-जीवोने आनंद थाय छे. सद्गुरुने देखी जेना मनमां हर्ष उत्पन्न थतो नथी ते जीव दुरभवी जाणवा. श्री सद्गुरु जंगम तीर्थ छे, तीर्थ पण सद्गुरु समान कोइ नथी. थावर तीर्थ करतां पण श्री सद्गुरु विशेष पूज्य छे, कारणके स्थावर तीर्थनी पूज्यता पण श्रीसद्गुरु ओळखावे छे. मुक्तिमार्ग, अने दुर्गति मार्गनुं स्वरुप पण श्री सद्गुरु ओळखावे छे. केटलाक जीवो पोतानी मेळे पोथी थोथी पुस्तक वांची तत्त्व पाम्या एम अभिमान धरावे छे, पण तेथी विशेष आत्म-हित थतुं नथी. सद्गुरुना उपदेश विना तेथी कंइ विशेष लाभ थतो नथी. सद्गुरुना मुखनी वाणीथी जे आत्महित थाय छे, ते लाभ पोतानी मेळे पुस्तक वांचवाथी थशे नहीं. जेटली सद्गुरुपर श्रद्धा भक्ति ओछी तेटलुंज तेने धर्म प्राप्तिमां अल्प फळ थइ शके. धर्म प्राप्ति थवी गुरु विना दुर्लभ छे, जेने गुरु उपर श्रद्धा छे तेने थोडुं जाण्युं तो पण घणुं जाण्युं, थोडुं धर्म सेवन पण घणा फलने आपशे. गुरु विना स्वच्छंदी जीवोनो आत्मा ऊखर खेत्र समान जाणवो. अने गुरुपर पूर्ण श्रद्धा छे एवा श्रावक अगर साधु शिष्योनो आत्मा उत्तम क्षेत्र सदृश जाणवो. जेनाथी धर्म प्राप्ति थइ होय,

एवा धर्माचार्यनुं हृदयमां वारवार स्मरण करवुं. जे गुरुए आपणा उपर बहु उपकार कर्यो छे तेमनी अत्यंत भक्ति करवी, तेमनुं मन सदा प्रसन्न राखवुं. तेमनी आज्ञा उल्लंघवी नहीं. गुरुनी देव करता पण अधिक भक्ति करवी. जेने सद्गुरु पर आस्था नथी, तेने मुक्ति उपर पण आस्था नथी जेणे सद्-, गुरुनो अनादर कर्यो तेने मुक्तिनो पण अनादर कर्यो. पंचमहाव्रतधारी, धर्मदानदायक श्री सद्गुरुने पुनः पुन विनय पूर्वक वंदन करवु, तेमनु वैयावच्च करवुं. श्रीमद्गुरुने आहार पाणी वस्त्र पात्र पुस्तक विगेरेथी प्रतिलाभवा. श्रीसद्गुरु कल्पवृक्ष करता पण अधिक छे कल्पवृक्षथी मुक्ति आपी शकाती नथी अने श्री सद्गुरु तो मुक्ति आपवा समर्थ छे. श्रीमद्गुरु चिंतामणि रत्न करता पण अधिक छे चिंतामणि रत्न मोक्ष सुख आपी शकतु नथी, अने श्रीसद्गुरु उपदेश द्वारा अने तेमना कथा प्रमाणे वर्तवाथी मोक्ष सुख पण प्राप्त करावे छे श्री सद्गुरु सूर्य करतां पण अधिक छे. सूर्य बाह्य वस्तुने प्रकाशे छे, अने श्री सद्गुरु तो आत्मा तथा तेना अनंता गुणोनो बोध आपी हृदयमा प्रकाश करे छे. श्री सदगुरु चद्र करतां पण अधिक छे, कारणके चद्रनी जे शीतलता छे, तेना करतां श्रीसद्गुरु अत्यत समता करी शीतल छे चद्र तो फक्त रात्रीना वखतमा प्रकाश करे छे अने सद्गुरु तो रात्री अने दिवसमा पण भव्य जीवोने ज्ञानवडे करी प्रकाशे छे श्रीसद्गुरु वन्हिकरतां पण अधिक छे कारण के वन्हि

तो एकेंद्रिय जीव छे, अने ते कंइ कर्मने बाळवा समर्थ नथी. अने सद्गुरु तो ध्यानाग्निथी कर्म काष्टने बाळी भस्म करे छे. श्री गुरु जल करतां पण उत्तम छे, कारणके जळतो मेघरुपे आकाशमां उंचे चढी नीचे पडे छे. पण श्री सद्गुरु तो गुण स्थानके चढतां नीचे पडता नथी. लोकना अग्र भागे कर्म रहित थइ वास करे छे. श्री सद्गुरु मेरुपर्वत करतां पण मोटा छे अने धैर्यवान् छे. स्वपर भव जल तारक तरणि समान सद्गुरु दर्शननो लाभ महापुण्ययोगथी थइ शके छे. आत्मानुभव ज्ञानना समुद्र समान श्री सद्गुरुने देखी जे भव्यजीवो अत्यानंद पामे छे, ते शिघ्रकालमां संसार परि-भ्रमण निवारी अनंत सुखमय शास्वतपद पामे छे. श्री सद्-गुरुने देखतां विनेयोए ( विनयवंतोए ) उभा थवुं. त्यारबाद खमासमण पूर्वक सुखशाता पूछवी. चरण कमळमां मस्तक मुकवुं, हर्षोल्लासे विनयपूर्वक वैयावच्च करवुं. मनमां एम वि-चारवुं के अहो! आजमारो दिवस सफळ थयो. अहो! आजमें मनुष्य जन्म पाम्यानुं फळ ग्रहण कर्युं. सद्गुरोर्दर्शनात् शांतिः आजमें खरी शांति ग्रहण करी, अरे पापकर्मरुप सर्पो! तमे हवे दूर जाओ, कारणके, गरुड समान श्रीसद्गुरु उपदेश मारा हृदयमां पेठो छे. हे जन्म जरा मरणनां दुःखरुप मृगो! तमे हवे सत्त्वर नाशी जाओ कारण के केशरी सिंह समान श्री सद्गुरु हवे आव्या छे.

हे! दुर्वासनाओ हवे तमे मनमांथी निकळी जाओ नहीं

तो माते पण श्रीसद्गुरु वचनामृतथी तमारो नाश थशे. अनादिकाळथी मारी साथे रहेनार हे क्रोध, मान, माया, लोभरुप कुमित्रो! हवे तमे नाशी जाओ, कारणके हवे तमे मारा शत्रु तरीके छो, एम श्री सद्गुरु वाणीथी हु जाणु छुं. कर्मथी बधाएल हे शरीर! हवे मने मोक्ष प्राप्तिमा सहाय था, कारणके हवे मने सद्गुरु सार्थवाहनो समागम थयो छे अहो आज चिंतामणि रत्न करता पण अधिक लाभ थयो. अहो आज श्री सद्गुरु कल्पवृक्षतुं में दर्शन कर्युं श्रीसद्गुरुनी श्रद्धा भक्ति ते फुल समान छे श्री सद्गुरुना वचनो रत्ननी पेठें हृदय पेटीमा साचवीने मूकीश, श्री सद्गुरु जे प्रमाणे कहेशे ते प्रमाणे हु वर्तीश, श्रीसद्गुरुनो वारंवार संयोग थवो दुर्लभ छे माटे हवे हु केम प्रमाद करु ? अहो श्री सद्गुरुए पंचमेरु समान पच महाव्रत धारण कर्या छे अहो तेमनी आगळ गृहस्थावासी, मोही, लोभी, पापारंभी संसारने असार जाणता छता पण तेमा पडी रहेनार हु शा हिसाबमा छुं? क्या मेरु पर्वत अने क्या सरसवनो दाणो क्या सूर्य अने क्या खद्योत! हुं महा पापी जीवने तारवा श्री सद्गुरु नाव समान छे. अहो कृपा समुद्र सद्गुरुने मारी शी अपेक्षा छे तोपण मेघनी पेठे उपदेशवृष्टि मारी उपर वर्षावे छे एवी मारा उपर श्री सद्गुरुनी कृपा छे. अहो श्रीसद्गुरु कर्मरुप काष्ट बाळवाने माटे वन्हि समान छे कर्मरुप काष्ट बाळी नाखवाने वन्हि समर्थ [illegible] अने श्रीसद्गुरु समर्थ

गुरु समर्थ छे. श्रीसद्गुरु महाराजानां पूर्व पुण्योदये करी में दर्शन कर्यां. कह्युं छे के.

## दुहा.

श्रीसद्गुरु दर्शन विना । जीव भटक्यो संसार ॥
श्रीसद्गुरु दर्शन करी । समज्यो धर्म विचार॥१॥
सद्गुरु वचनामृतथकी । भवोभव ताप शमाय ॥
सद्गुरु वचने स्थिरजे । मुक्ति करतल न्याय ॥२॥
पदपद कंटक वृक्षनो । संयोग सहेजे थाय ॥
कल्पवृक्ष संयोग ते । दुर्लभ जाणो भाय ॥ ३ ॥
भक्ति बहु माने करी । सेवो भवि गुरु राय ॥
जिनवाणी श्रवणे सुणी । लहेशो मोक्ष उपाय ॥४॥
जड चेतनने जाणता । श्री सद्गुरु महाराज ॥
पंच महाव्रत पालता । जाणो भव जल जहाज ॥५॥
तन मन धनथी जेहने । प्यारा सद्गुरु नित्य ॥
गुरु विनयी शिव सुख लही । होवे शुद्ध पवित्त॥६॥

इत्यादि आ दुनियामां सारमां सार मैत्रीनुं स्थान भूत श्री सद्गुरु छे. भव्योए मोक्षनी प्राप्त्यर्थम् श्रीसद्गुरुद्वारा धर्मनुं सेवन करवुं. श्री मुनीश्वरने गुरु तरीके नहीं माननारा

जीवोनी सद्गति थवी दुर्लभ छे. श्री सद्गुरुथी उपरांठा जीवो वारंवार संसार समुद्रमां अरहा परहा दुःखी थता अथडाय छे.

## श्री सद्गुरु स्मरण, भक्ति, वहुमान तेज साचो मोक्षनो उपाय छे।

मोक्ष तत्त्वाने जे समर्थ होय एवा सद्गुरुनो आधार अत्यंत पुण्यथी प्राप्त थाय छे.

### दुहा.

मान सरोवर हंस ज्युं । भूख्याने जिम अन्न ॥
सद्गुरु वाणी सुणतां । हरखे भवि जीव मन ॥७॥

मान सरोवरने देखी हंस जेम हरखे छे. अने भूख्यो माणस अन्नने देखी जेम खावानी रुचीथी हर्षे छे, तेम पंच महाव्रतधारी जिनेश्वरनी आज्ञा प्रमाणे उपदेश आपनार श्री सद्गुरुनी वाणी सांभळतां भव्यो मनमां हर्ष पामे छे. ज्ञान दर्शन, चारित्ररूप रत्नत्रयीना आराधक श्री सद्गुरु छे. कमल पत्रनी पेठे संसारना प्रेमथी लेपाता नथी मेरुनी पेठे धीर छे. समुद्रनी पेठे गंभीर गुणे करी शोभनारा छे, आकृतिथी चंद्रमानी सौम्यताने पण जीतनारा छे कुदेव कुगुरु कुधर्मरूप मिथ्यात्वना टाळणहार छे. व्यवहार अने निश्चय नयना

जाणनार छे. स्याद्वाद धर्मने हृदयमां धारण करी भव्यजीवोने पण स्याद्वाद धर्मनो उपदेश आपनारा छे. क्रोध मान, माया, अने लोभ ए चार ४ कषायने जीतनारा छे. पंच मेरुना भारनी पेठें पंच महाव्रतना भारने वहन करनारा छे. पंच सुमति युक्त श्रीसद्गुरु छे अने पंचमी मोक्षगती तेना आराधक छे. पंच समवायी कारणोना जाणनार छे. पंचाचार पोते पाळता छता अन्य भव्य जीवोने तेनो उपदेश आपे छे, पंच क्रियाने जाणी तद्धेतु अने अमृत क्रियाने सेवन करनारा छे. शब्द रुप रस गंध अने स्पर्श ए पंच विषयोना त्यागी सद्गुरु जाणवा. छ प्रकारे बाह्य अने छ प्रकारे अभ्यंतर तपना ज्ञाता तथा तेना करनार श्री सद्गुरु छे. छकायना जीवोनुं रक्षण करनार छे. षड् रिपुने जीतनारा छ प्रकारनी हानी वृद्धिने जाणनारा गुरु महाराज छे, सात भयने जीतनार अने अष्टमदना टालनहार श्रीसद्गुरु छे. अष्ट प्रवचनमाताने सम्यग् रीत्या आराधन करनारा छे, अष्टमी गतिना अभिलाषी श्रीसद्गुरु छे. नव प्रकारनां पाप नियाणांने त्यागी समभावे झीलनार श्री सद्गुरु छे. नव प्रकारनी ब्रह्मचर्यनी गुप्तिने धारण करनारा श्री सद्गुरु छे. दशविध संयमना आराधक, अगीयार अंगना जाणनार, बार उपांगना ज्ञाता तेर काठीयाना जीपक, चौद विद्यानो खप करनार, चौद गुणठाणां त्यागी पंचमी गतिना अभिलाषी, श्री सद्गुरु छे. पन्नर भेदें सिद्धना जाण, सोळ कषायना जीपक, सत्तर भेदें

संयम आराधक, अढार हजार शीलांगरथना धोरी, ओगणीस काउसग्गदोषना दोषना टालणहार, वीस असमाधिस्थान निवारक इत्यादि गुणें करी बीराजमानश्री सद्गुरु महाराजा संसाररुप समुद्रने चारित्ररुप वहाण करी सपाटा बंध तरी जाय छे. अहो एवा गुरुनो आश्रय जे जीवो करे छे, ते पण संसार समुद्रने तरे छे सात नय अने सप्त भंगीना ज्ञाता श्री सद्गुरु छे गुरु कुळ वासमां वसी सद्ज्ञानें करी सर्व उपमाओने लायक छे. बहुश्रुतनी उपमाओ श्री उत्तराध्ययन सूत्रना एकादश अध्ययनमां वर्णवी छे. ते उपमाओ जेने छाजे छे, एवा गुरु महाराजाने देखी कोने हर्ष थया विना रहे ? कोइने पण हर्ष थया विना रहे नही पंच महाव्रतनी पचवीस भावनाओअें करी जेणे पोताना आत्माने भाव्यो छे, अने व्यवहार तथा निश्चय चारित्रनुं स्वरुप जाणनारा गुरु महाराज छे, पापारंभ कामोनो जेणे त्याग कर्यो छे, सिंहनी पेठे शुरा, भारंड पंखीनी पेठे अप्रमत्त, अने बेतालीस दोष रहित आहार ग्रहण करी गामोगाम विहार करनारा श्रीसद्गुरुने देखी जेना मनमां हर्ष ना थाय ते अयोग्य जीवो जाणवा आर्त्तध्यान अने रौद्रध्यानना टालणहारश्री सद्गुरु छे. धर्मध्यान अने शुक्ल ध्यानमां स्वकाल निर्गमन करी आठ कर्मोनो नाश करनार श्री सद्गुरु छे वर्त्तमानकाळें द्रव्य क्षेत्र काळ भावें करी यथाशक्ति चारित्र पाळवामां जे महत छे कोमळ कटक वैराग्यनो त्याग करी शुष्क कंटक वैराग्यने धारण करनार श्री सद्गुरु छे. एवा

सद्गुरुने देखी उभा थवुं, बे हाथ जोडवा, त्रण खमासमण देवां, शाता पूछवी, तेमनी वैयावच्च करवी अने तेमनी अत्यंत देशना अत्यंत हर्षथी सांभळवी. श्री सद्गुरु उपदेश सांभळवानी जेने रुचि छे एवा भव्य जीवोने सम्यक्त्व रत्ननी प्राप्ति थाय छे. स्वाभाविक रीत्या उपशम रुचि पणुं आसन्न भव्यात्माओने होय छे अने तेवा जीवोने सद्गुरु वाणी सांभळवाने माटे अत्यंत रुचि मनमां वर्ते छे.

## दुहा.

मात निहाली बालज्युं । रणमध्ये जिम योध ॥
सद्गुरु पामी भव्य तेम । अनुभवनो लहे बोध१०

जेम नानुं बाळ पोतानी मातानो विरह थये शोक धारण करे छे अने ज्यारे पोतानी माताने देखे छे, अने तेने पश्चात् जेवो हर्ष थाय छे, तथा युद्धमां सुभटने जेम शुर व्यापतां लडवानो हर्ष थाय छे तेम श्री सद्गुरु महाराजने देखी भव्य जीवने मनमां हर्ष थाय छे, अने तेथी जीव अनुभव बोध श्री सद्गुरु थकी पामी शके छे. अने अनुभव ज्ञान पामतां तेने कंइ बाकी रहेतुं नथी. पार्श्वमणि संयोगथी जेम लोह सुवर्णरुप थाय छे पण लाकडुं पार्श्वमणिनो संयोग थतां सुवर्णरुपे थतुं नथी. तेम जे जीवने सद्गुरु उपर प्यार भक्ति तथा बहुमान छे ते जीव अनुभव ज्ञाननी योग्यतावाळो थइ शके छे. योग्यता विना धर्मनी प्राप्ति थइ शकती नथी. जे भव्य

रागद्वेष रहित होय. मोक्षनो अभिलाषी होय, अक्षुद्र गुणे करी युक्त होय, लज्जा युक्त होय, पारका छिद्रने देखनार तथा कहेनारना होय, पक्षपात रहित होय, सत्यनो आग्रही होय, विनयवाळो होय, जेने गुरुमहाराज उपर विश्वास होय एवो जीव धर्म रत्ननी योग्यतावाळो छे योग्यता विना धर्म रत्ननी प्राप्ति कोइकाळे थइ शकती नथी.

हवे गुरुमहाराज केवा केवा होय छे ते जणावे छे.

## गाथा.

अयतरिसिआलमकडाकरिहरिभारंड जच्चपोअनिभा संपरभववारि तारण। असथ्थ सथ्था बहुगुरुणो १

केटलाक गुरु लोहनी नाव समान छे, जेम लोढानी नाव पोते पण बुडे छे अने तेमा बेसनार पण बुडे छे तेम केटलाक गुरुओ गुरु एवु नाम धरावी लोकोने धूते छे, पोतानो स्वार्थ साधवाने माटे लोकोने आडु अवळुं वतावे छे. जीव, अजीव, पुण्य, पाप, आश्रव, संवर, निर्जरा, बंध अने मोक्ष आदि पदार्थोनुं स्वरुप जाणता नथी धर्म अने अधर्मनु स्वरुप जाणता नथी, बगध्याननी पेठे पोताना स्वार्थमा लपटी एवा कुगुरुओ लोढानी नाव समान छे. एवानो संग करवो नही, अने एमनु बहु सर्व असत्य जाणवुं. जोगी, बावा, पादरी विगेरे लोढानी नाव समान जाणवा मास खाय,

जीवोनो नाश करे, गांजा भांग पीवे छतां पोते हुं गुरु छुं एम लोकोमां व्यवहार करावे पण ते खोटा पैशा सरखा जाणवा, हवे तेने लोढानी नाव सरखा शा कारणथी जाणवा ते बतावे छे.

प्रथम जोगी विषे विचार करीए, केटलाक अज्ञ जोगीओ आत्म स्वरुपने जाणनारा होता नथी. सर्वज्ञ कोने केहवो तेनुं भान होतुं नथी. भस्म लगाववी अलेक जगाववी हर हर शिव शिव शब्दना उच्चारण मात्रथीज पोताने धर्मी माने छे. पण ते विचारा भगवाने केहेलां तत्त्वनुं स्वरुप समजता नथी. पापारंभनां काम करे छे, हिंसा जूठ, चोरी, परिग्रहथी निवृत्त थया नथी, ते बीचारा कर्मनो नाश शी रीते करी शके? अलबत कर्मनो नाश करी शके नही. अने चार गतिमां वारंवार भटकशे, तेवाने गुरुपणे माननार जीव पण चार गतिमां भटकशे. बावाओ पण अलेक जगावे छे, भगवां वस्त्र धारण करे छे. कोइ तो स्त्रीने पण राखे छे तेने लोक बावी कहे छे, ते पण आत्म स्वरुप जाणता नथी. सातनय, नवतत्व षड्द्रव्य आदि पदार्थोनुं स्वरुप जाणता नथी. हिंसा चोरी परिग्रहमां आसक्त रहे छे. हरहर आदि शब्दोने अगर भजनने गाइ जाणे छे, पण ते प्रमाणे वर्तता नथी, आरंभादिकार्यमां सदा निमग्न रहे छे. संसारी जेम संसारमां वर्ते छे, तेम पोते पण वर्तनारा छे तेथी ते पण लोढानी नाव समान जाणवा. अर्थात् पोते पण बिचारा बुडे छे, अने तेमनो आश्रय जेणे

कर्यो होय छे, ते पण ससार समुद्रमा बुडे छे. ख्रीस्ति धर्म नो उपदेश देनारा पादरीओ पण लोढानी नाव समान छे, कारणके पादरीओ स्त्रीने भोगवे छे. पैशो पासे राखे छे. गाय विगेरे पशुमा तथा पंखीमा जीव मानता नथी, मास खाय छे. जीवोनी हिंसा करे छे गरीब लोकोने आजीविकार्थी लोभावी, पोताना मतरूप कपट जाळमां फसावे छे ईश्वरने पादरीओ माने छे, अने ते इश्वरनो इशु पुत्र छे, अने तेनी मा मरीयम छे, एम माने छे इश्वरे दुनीयाने पेदा करी, अने ते दुनिया बन्यां ने सात हजार वर्षलगभग थयां एम माने छे. पण बिचारा समजता नथी के इश्वरने ते वळी पुत्र हशे ? इश्वर तो निराकार छे तो निराकारथी साकार एवा इशुनी उत्पत्ति थइ शके नहीं यत निराकारसकाशात् साकारस्य उत्पत्तिर्न भवति, आ दुनिया अनादि काळनी छे दुनियाने बनावनार कोइ नथी. अने दुनियानो कदापिकाळे नाश पण थशे नही इश्वरे दुनिया बनावी छे एम कहेवु ते खोटु ठरे छे कारणके इश्वर तो रागद्वेष रहित निराकार छे, तेनी जगत् बनाववामा प्रवृत्ति थाय नही अने तेनाथी दुनिया बने नही एवो स्वभाव छे. बीजा जीवोने मारी तेनु शरीर भक्षण करवुं तेथी महा पाप थाय छे. माटे ख्रीस्ती धर्म पण असत्य छे. तेनो सग करवो नहीं, अने कुगुरुनो सग करवो, फकीर पण लोढानी नाव समान जाणवा खुदाने देव तरीके स्वीकारे छे, खुदा सर्वने पेदा करे छे, खुदाने नथी मानतो

ते दोजखमां जाय छे, माटे सर्व मनुष्योए खुदानुशरण अंगीकार करवुं एम फकीर आदि उपदेश आपे छे पण ते यथा-योग्य नथी. खुदा एटले सत्यदेव अष्टादश दोष रहित प्रभु तेमने राग द्वेष होता नथी, प्रभु कोइने उत्पन्न करतो नथी ते माटे विशेष जोवानी जरुर होय तो अमारी बनावेली जैन धर्म अने ख्रीस्ति धर्मनो मुकाबलो, तेमां जैनधर्मनी सत्यता नामनुं पुस्तक वांचवुं, तेमां ईश्वर दुनियानो बनावनार नथी, ते विषे सारु विवेचन कर्युं छे. मुसलमान लोको धर्मनुं यथार्थ स्वरुप नहीं समजवाने लीधे हिंसा कर्म करी पापकर्म बांधी संसारमां भटके छे. अने तेमनो धर्म कहेलो जे स्वीकारे छे ते अनंतभव भ्रमण करशे.

हे शिष्य ! सांभळ—आ संसारमांथी कदापिकाळे रागद्वेष जवाना नथी, राग द्वेष अने मिथ्यात्वे करी आ संसार सदा व्याप्त रहेशे. आ वचन संसारमां राग द्वेषनी अस्तिता सूचवनार छे, गमे तेटला उपायोथी पण राग द्वेषनो नाश थतो नथी माटे प्रारब्धानुसारे स्वआत्म व्यक्ति निष्ट राग द्वेष दूर करवा प्रयत्न करवो ते उचित छे, आ संसारमां केटलाक शियाळ समान कुगुरुओ छे. पोते सांसारिक पदार्थोने सार तरीके गणी तेना उपभोगमां मच्या रहे छे, अने पोताने गुरुत्व बनाववामां अनेक प्रकारनी युक्तिओ रची भोळाजीवोने फसावे छे, हिंसा, जूठ, चोरी, स्त्री परिग्रहथी पोते विराम पाम्या नथी, तेम छतां गुरु नाम धरावतुं ते कपट जाळ छे, तेवा कु-

गुरुओ स्वामीनारायणना साधुओ पोते ब्रह्मचर्य पाळे अने तेमना गुरु तो स्त्रीनी साथे पलगमां भोग भोगवे वाहरेवाह आवा गुरुओने माटे नरकनी खाटली तैयार छे. कुदेवमां देवपणुं कुगुरुमां गुरुपणुं अने कुधर्ममां धर्मपणुं स्वामीनारायणना साधुओ तथा भक्तो माने छे, जेम शीयाळ बीजा प्राणीओने छेतरवामां चतुर छे तेम स्वामीनारायणना साधुओ पण पोताना मिथ्या डोळथी बीजाने पोताना भक्तो बनावी तेनो पैसो लइ पोताना आचार्यने समर्पण करवामा बाकी राखता नथी तेमने गुरु तरीके मानवा ते ते संसार भ्रमण हेतु छे. गोसांइजी महाराज पण पोतानी स्वार्थ बुद्धि अने विषय लालसामा रक्त रहे छे, पोतानो भक्त बनावी तेनी पासेथी पैसा लेवा अने व्यभिचार पण थाय ए आदि कृत्योथी स्वजीवन व्यर्थ गुमावे छे ज्यां सुधी स्त्री अने पुत्रादि उपर प्रीति छे त्यां सुधी पोतानी दुर्दशा छे तो बीजानी सुदशा शी रीते करावी शकशे ? जे गुरु पोते तरी शकवा समर्थ नथी तो बीजाने शी रीते तारी शकशे, गोशांइजी शीयाळ समान कुगुरु जाणवा तेनो सग करवो नही

मांकडाना समान चळचित्तवाळा जीवादि पदार्थोथी अजाण, देवगुरु धर्मनु स्वरुप नहि जाणनार हिताहित विवेक परिमुक्त एवा कुगुरुओ मर्कट समान कुगुरु तरीके जाणवा. बावीस अभक्ष्य रात्री भोजनना भक्षी ५ि राखनार

छतां हुं गुरुछुं एम बीजा प्रति कथन करनार मर्कट समान गुरु जाणवा. एवा गुरुओनो त्याग करवो.

पोताना व्रतमां दूषण नहिं लगाडनार, संसारने असार जाणनार नवतत्त्वने जाणनार समतानदीमां झीलनार जिनाज्ञा पालक गुरुओ हस्ति समान जाणवा. सकळशास्त्र पारंगामी, सातनय सप्तभंगी षड्द्रव्य निक्षेपादिथी यथार्थ तत्त्व ज्ञाता पंच महाव्रतरुप पंचमेरुना भारने वहन करनार स्त्री परिग्रह त्यागी एवा गुरुओ सिंह समान जाणवा. एवा गुरुओ मिथ्यात्वीरुप हरणोने बीवरावी दे छे. सत्तर भेदे संजमना आराधक, निद्रा प्रमादना त्यागी शत्रु मित्र उपर समभावे जेणे चित्त स्थापन कर्युं छे. द्रव्य क्षेत्र कालानुभावे चारित्र पालन तत्पर षड् द्रव्यना गुण पर्यायने जाणनार, वैरागे करी आत्मानो उद्धार करनार, गामोगाम विहार करनार गुरुजी भारंड पंखीनी उपमा पामे छे. जिनेश्वर भगवाननी वाणीथी जेणे सम्यग् रीत्या तत्त्व जाणी तेनी श्रद्धा हृदयमां करी छे, सिंह समान शूरा थइ संसारने पूंठ दइने जेणे दीक्षा ग्रहण करी छे, जीवादिक नव पदार्थनुं स्वरुप सातनये करी यथार्थ रीत्या जाण्युं छे, पंचमहाव्रतने चढते भावे करी पाळे छे अने अथिर संसारमां जरा मात्र पण कोइ पदार्थथी मोह पामता नथी, अढारहजार शिलांगरथना धोरी स्वात्महित साधनार, स्वस्वभावे रमनार, परभाव त्यागी—हंसपक्षीनी पेठे स्व अने परनो भेद करनार मुनिवर्य मुशटनी पेठें जिनाज्ञाने दिन प्रतिदिन अखंड-

पणे वहन करनार, गामोगाम अप्रमत्तपणे विहार करनार, परवस्तुमाथी ममत्व भाव त्यागी, आत्मस्वभावे रमण करनार छे.

## गाथा.

एगोहं नत्थि मे कोइ नाहमन्नस्स कस्सइ ॥
एवं अदीणमणसो अप्पाणमणुसासइ ॥ १ ॥
एगो मे सासओ अप्पा। नाणदंसणसंजुओ ॥
सेसा मे बाहिराभावा। सव्वे संजोगलख्खणा ॥२॥

भावार्थ–हु एकलोछु, मारु आ संसारमा कोइ नथी. आ प्रमाणे सत्य मनथी पोताना आत्माने ते भावे छे. 'एक मारो शास्वत आत्मा छे, आत्मा बाळ्यो बळे नहीं, छेद्यो छेदाय नही, भेद्यो भेदाय नहीं, ज्ञानदर्शन चारित्रवडे करी संयुक्त छे, बाकी बहिर्भाव संयोग लक्षणवाळो छे इत्यादि भावना भावनार अने चारित्र पाळनार अने भव्यजीवोपदेशक मुनिराज नाव समान जाणवा. जेम नाव पोते तरे छे, अने पोतानामा बेठेला हजारो जीवोने तारे छे, तेम श्री सद्गुरु पण पोते ससार समुद्रने तरे छे, अने बीजाओने तारे छे एवा गुरुनो आश्रय करवाथी जन्ममरणना दु ख नाश पामे छे अने शाश्वतपद पामी शकाय छे, ए प्रमाणे गुरुओ पोते तरनार अने बीजाने तारवामा शक्त एवा गुरुओ जाणी सुगुरुनो आश्रय करवो वळी गुरुना बे भेद छे १ लौकिक गुरु अने २ लोको-

त्तर गुरु संन्यासी भरडा भक्त जोगी फकीर ब्राह्मण पादरी आदि लौकिक गुरु जाणवा. तेनो त्याग करवो जोइए. लोकोत्तर गुरुना बे भेद छे. १ लोकोत्तर कुगुरु अने २ लोकोत्तर सुगुरु–जिनेश्वर भगवाननी आज्ञा उत्थापीने पोतानी हठे चालनार अने जिनाज्ञा विरुद्ध उपदेश आपनार लोकोत्तर कुगुरु जाणवा, अने जिनाज्ञा मुजब चारित्र पाळता जे वर्ते छे, ते लोकोत्तर सुगुरु जाणवा. वळी निक्षेपा थकी गुरुनुं वर्णन करे छे. १ नामगुरु, २ स्थापना गुरु, ३ द्रव्यगुरु अने भावगुरु, कोइनुं गुरु एवुं नाम पाडयुं ते नामगुरु, कोइपण वस्तूमां गुरुनो आरोप ते स्थापना गुरु, अने गुरुनो वेष पहेरी गुरु तत्त्वना उपयोगथी शुन्यपणुं आत्म उपयोगथी शुन्य छतां उपरना वेषे युक्त जे होय ते द्रव्यगुरु, जीवतत्त्व अने अजीवतत्त्वने सम्यग् रीत्या जाणी पुद्गल भाव त्यागी आत्म गुणमां रमणता–करनार आत्मा परमात्म पद पामे. तेना माटे यथा योग्य चारित्रने पाळनार मुनिराज–जिनाज्ञा विरुद्ध उपदेश नहीं देनार आत्मोद्धारक, कषाय वारक, मुनिराज भावगुरु जाणवा. एवा गुरुने पामी भव्य प्राणी यथातथ्य आत्म तत्त्व जाणे छे अने स्व आत्म स्वरुपनो अनुभव बोध पामेला छे एवा सद्गुरुने देखी आत्मामां अत्यंत आनंद उत्पन्न थाय छे, स्वपर तारक तरणि समान एवा गुरुनो संबंध अत्यंत पुण्ययोगे थाय छे. श्री सद्गुरु पंचाचार पाळे छे, अने अन्य पासे पळावे छे, पोते मुक्ति जाय छे अने अन्यने पण उपदेश द्वारा मुक्तिपद

प्राप्त करावे छे, पोते निर्मोही थाय छे अने अन्यने पण निर्मोही करे छे, केटलाक गुरु पांदडा समान छे, केटलाक गुरु कागळ समान छे, एवा गुरुओ पोतेज तरी शके छे, केटलाक गुरु आगबोट समान छे, हजारो लोकोने तारे छे. भिन्न भिन्न प्रकृतिवाळा मनुष्योने एक गुरु उपर गुरु बुद्धि रहेती नथी. जेनुं जेनुं कर्म, जेवी भवितव्यता तदनुसार गुरुओनी प्राप्ति थाय छे आसन्न भव्यात्माओने सुगुरु उपर भक्ति बहुमान तथा श्रद्धा रहे छे. जेना उपर गुरुनी कृपा होय छे ते संसार समुद्रने सत्वर तरी जाय छे कह्युं छे के

दुर्लभो विषयत्यागो दुर्लभं तत्त्वदर्शनम् ॥
दुर्लभा सहजावस्था सद्गुरोः करुणां विना ॥१॥

श्री सद्गुरुनी कृपाविना विषयोनो त्याग थवो दुर्लभ छे. तत्त्व साक्षात्कारनो असंभव छे—अने स्वाभाविकी सहजावस्था पामवी पण दुष्कर छे.

गुरुं यो मानवैरन्यैः समं पश्यति मोहतः ॥
न तस्यास्मिन् भवे लोके सुखं नैव परत्र वा ॥२॥

जे प्राणी श्री सद्गुरुने अज्ञानथी मदोन्मत्त अवस्थाथी सामान्य मनुष्यना जेवो गणे छे, तेने आ लोकमां तेम परलोकमा सुख प्राप्त थतुं नथी

गुरौ विमुखतायाते विमुखाः सर्वदेवताः
भवंति क्रियमाणंच पुण्यंपापंहि जायते ॥ ३ ॥

ज्यारे गुरु विमुख थाय छे, त्यारे सर्व देवताओ पण पण विमुख थाय छे. अने जे पुण्य करनामां आवे छे, ते पण पाप रुप थइ जाय छे अर्थात् गुरु महाराजना प्यारथी सर्व क्रिया शुभ फळने आपनारी थाय छे.

अज्ञानान्ध्यनिहन्ता विरचितविज्ञान पंकजोल्लासः॥
मानसगगनतलं मम भासयति श्रीनिवास गुरुभानुः४

अज्ञान रुप अंधकारनो नाश करनार तथा ज्ञान रुप कमळनो जेणे विकास कर्यो छे एवा लक्ष्मीना निवास स्थळ भूत गुरु सूर्य, मारा मनरुप आकाशना तळने प्रकाशित करे छे.

शरणं नहि मम जननी न पिता
न सुता न चसोदरा नान्ये ॥
परमं शरणमिदमेव वरणं मम मूर्ध्निदैशिकन्यस्तं

मारुं शरण माता नथी, तेम पिता पण नथी, पुत्र भाइ पण नथी, पण मारी परम विश्रान्ति तो श्रीसद्गुरुए मारा मस्तक उपर मूकेला चरणमांज रही छे. अलबत् श्रीसद्गुरु विना अध्यात्म शान्ति थती नथी.

भगवद्गीतामां पण कह्युं छे के.

तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ॥
उपदेक्ष्यति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥

नमस्कार आदि विनयथी, तथा प्रश्न पुछीने, तथा सेवा-वडे करी, तत्त्व प्राप्त थाय छे. एम हे शिष्य ! तुं जाण, तत्त्व-दर्शी अने अनुभवी पुरुषो ते ज्ञाननो तने बोध करशे अने तेथी हे शिष्य ! तुं आधि व्याधि अने उपाधिनो त्याग करी शाश्वत पद पामीश

लाभालाभे सुखे दुखे जीविते मरणे तथा ॥
स्तुतिनिन्दाविधाने च साधवः समचेतसः ॥१॥

लाभ, अलाभ, सुख, दु ख, जीवन मरण, स्तुति तथा निंदा विषे श्रीसद्गुरुमहाराज समभाव धारण करे छे कदापि सर्पना फुंफवाडानी पेठे उपरथी वचनद्वारा तथा शरीरथी सामाने शिक्षाने माटे आचरण करे, पण अंतःकरणथी लेपाय नहीं, एवा श्रीसद्गुरु अनेक रीते शीखामणो आपीने भक्तोने शिव सुख प्राप्त करावे छे केटलाक अज्ञ पुरुषो आ काळमां साधु तथा साध्वी नथी, एम स्थापन करे छे, ते असत्य छे. श्रीदुप्पसहसूरिसुधी जिनशासन जय करनार वर्तशे.

केटलाक पुरुषो पहेला श्मशान वैराग्यथी दीक्षा अंगी-कार करे छे पण अंते शास्त्रनो अभ्यास उत्तम वैराग्य पामी

आत्म स्वरूप जाणे छे. केटलाक संसारना दुःखथी त्रास पामीने दीक्षा अंगीकार करे छे, पण अंते सदूगुरुरूप पार्श्वमणि संयोगथी ज्ञान गर्भित वैराग्य पामी आत्महितमां प्रवृत्ति करी शिवपद पामे छे. केटलाक मानथी दिक्षा अंगीकार करे छे, तोपण सदूगुरु संयोगथी ज्ञान प्राप्ति करी मानको नाश करी स्वआत्महित साधे छे. जेम दशार्णभद्र राजर्षिए मानथी दीक्षा लीधी हती, पण अंते मानको त्याग कर्यो केटलाक दीक्षाथी मोक्ष मळशे एटलुंज मात्र समजी दीक्षा अंगीकार करे छे, तो पण सदूगुरुनी प्राप्तिथी अने तेमना बोधथी विशेषतत्त्वस्वरुप समजी अंते यथार्थ तत्त्व निश्चय करी सम्यक्त्व पामी मुक्तिपद पामी शके छे, केटलाक शियाळनी पेठे दीक्षा अंगीकार करी, सिंहनी पेठें पाळे छे. केटलाक सिंहनी पेठे दीक्षा अंगीकार करे छे, अने सिंहनी पेठें पाळे छे. जेम सिद्धसेना दिवाकरसुरि, श्रीहरिभद्रसुरि, श्रीयशोविजय उपाध्यायजी विगेरे.

दीक्षा लेनार बाळक अगर जुवान होय, पण वैराग्यनी तेमां मुख्यता छे केमके तेने संसार असार भास्यो छे. संसारमां दरेक सांसारिक क्रियाथी आश्रव ग्रहाय छे. संसारमां कोइनुं कोइ नथी; आत्माथकी सर्व वस्तु न्यारी छे. माता पिता भाइ बेन ए पण पोतानां नथी; शरीर पण पोतानुं नथी. आ संसारमां फक्त सर्व आश्रवनो नाश करनारी एवी जिनेश्वर भगवाने कहेली प्रव्रज्या तेज संसार समुद्र तरवामां नाविका समान

छे अहो ते दीवस क्यारे आवशे के हुं वैरी अने मित्र बेना उपर तथा सुवर्ण अने पाषाण उपर समभाव धारण करी दीक्षा अंगीकार करीश, कारणके यतिधर्म सर्व धर्ममां श्रेष्ट धर्म छे, एवा मनोरथ जेना मनमां वर्ते ते दीक्षा योग्य छे जेथी जिनशासननी अपभ्राजना थाय, तेवा मनुष्यने दीक्षा आपवी नहि. जिनेश्वरनो अनेकांत मार्ग छे, माटे कोइ वातनी यथार्थ स्वरुप जाण्या विना हठ करवी नही जेनाथी आत्मा धर्म पामे ते धर्मगुरु कहेवाय छे, तेमनी तन मन धनथी भक्ति करवी, तथा बहुमान करवु, दुनियामा धर्म गुरुनो उपकार वाळी शकातो नथी, गुरुनी निंदा करवी नही, गुरुनी निंदा बीजा करता होय तो तेमने वारवा श्रीसदगुरुने आवता देखी बे हाथ जोडी ऊभा थवु, सुखसाता पुछवी, धर्ममां वहेतुं तेमनुं शरीर रोग रहित छे के केम तेनी तपास करवी अशन, पान, खादिम, स्वादिमथी गुरुना शरीरनी स्वस्थता राखवी. शरीर आगगाडीना इंजीन सरखुं छे, तेमा अन्नरुपी कोयला भर्या विना पोतानु काम बजावी शकतुं नथी, माटे तेने भाडु आपवुं जोइए वस्त्र, पात्र, पुस्तकथी गुरु महाराजने प्रतिलाभवा धर्मना उपकरणोथी धर्म साधी शकाय छे तेथी तेने परिग्रह कही शकातो नथी मुर्च्छा परिग्गहोवुत्तो मूर्च्छा तेज परिग्रह जाणवो सामान्य मनुष्य करता पण धर्म गुरुनी परीक्षा करवी कठीन छे तो पण बुद्धिवंत पुरुषो सहवास वडे परीक्षा करी सद्गुरुने जाणी शके छे. योग्यायोग्य निश्चय करवामा सर्व

मनुष्यनी बुद्धि एक सरखुं काम करी शकती नथी. माटे मुज्ञ पुरुषे पोताना कल्याण निमित्त योग्य विचारथी करेला निश्चयमां अन्यनी संमतिनी खास अपेक्षा राखवी. अधिक उपयोगी गुरुनो सेवक कर्म कलंक खपावी मुक्ति जाय छे. घणा माणसो श्रीसद्गुरु सद्गुरु करे छे पण तेमनी भक्ति अने श्रद्धा तथा बहु मान करनारा थोडा होय छे. कह्युं छे के–गुरु दीवो गुरु देवता. गुरु तेज हृदयमां रहेला अंधकारनो नाश करवा दीवा समान छे, गुरु तेज देवने पण ओळखावनार छे. गुरुनो द्वेषी नरकमां जाय छे. जे सज्जन पुरुष होय छे ते कदापि काळे गुरुनी निंदा प्राण जाय तो पण करता नथी. जे गुरुना उपासक होय छे, तेमनी बुद्धि निर्मळ रहे छे. ब्राह्मी औषधि खावाथी जेम बुद्धि निर्मळ रहे छे, तेम गुरु महाराजने वंदन अने तेमनी भक्ति करवाथी बुद्धि निर्मळ थाय छे. गुरुनी निंदारुप हलाहल विष कदापि काळे पीवुं नहीं. जे गुरु महाराजनी सन्मुख मधुर भाषण करे छे, अने पाछळथी निंदा करे छे ते दुर्जन जाणवा. तेमनुं मुख गुदा के जेमांथी विष्टा नीकळे छे; तेना करतां पण खराब जाणवुं, भक्तिथी मुक्ति आ महा वाक्यमां घणो अर्थ समायो छे. गुरु महाराजने त्रण खमासमण देइ सुखसाता पुछवी. त्रण प्रदक्षिणा पण देवी देवना करतां पण गुरुनी अधिक भक्ति साचववी.

यतः गुरु देव दोनुं खडे किसकुं लागुं पाय.

बलिहारी सद्गुरुतणी, जेणे धर्म बताय ॥ १ ॥
धर्माधर्म प्रकाशीने, करता महाउपकार,
बलिहारी सद्गुरुतणी, गुरु मम प्राणाधार ॥ २ ॥
गुरु विनयी सुख पामशे, पगपग यशनुं धाम ।
गुरुद्रोही बहु पातकी, नवि लीजे तस नाम ॥३॥
पंच महाव्रत पालता, धरता आतमध्यान ।
रागद्वेष निवारता, श्रीसद्गुरु भगवान् ॥ ४ ॥
सद्गुरुवाणी तीर्थमां, स्नान करो धरी प्रेम ।
कर्ममेल दूरे करी । पामो शिवसुख क्षेम ॥ ५ ॥
द्रव्यगुणपर्यायनुं । स्वरुप कहे हित लाय ।
सद्गुरु ते किम भूलीये, भावदया सुखदाय,॥६॥
मातपिता पण स्नेहलछे । गुरुप्राप्ति मुश्केल ।
पामी सद्गुरु देवने । तस पदपंकज सेल ॥७॥
गुरु आणा नवि लोपिये । गुरुआणाथी धर्म ।
गुरुआणाए चालतां, नाशे आठे कर्म ॥ ८ ॥
क्षणक्षण श्री सद्गुरुतणुं । नाम जपीजे चित्त ।
महामंत्र गुरुनामनो । जपतां थइए पवित्त ॥९॥

**श्रीसद्गुरुने देखतां । नयणे हर्ष भराय ।**
**सद्गुरुवाणी सुणतां । समकितरत्न ग्रहाय ॥१०॥**
**गुरुभक्ति महाशक्तिछे । जेथी मुक्ति पमाय ।**
**सद्गुरुशरण ग्रही भवि । परमातमपद पाय ॥११॥**

सातनय, सप्तभंगी, षड्द्रव्यनुं यथार्थ स्वरुप नवतत्त्वना यथार्थ स्वरुपनो सदुपदेश आपनार, श्री सद्गुरुनो महिमा अत्यंत छे. अने धर्मरत्न स्वरुप जणावनार श्री सद्गुरु एकांति आराध्य छे. एवा गुरुने देखी मनमां अत्यंत हर्ष थाय छे. जे हर्षनुं आकाशनी पेठे मान रहेतुं नथी. एवा श्री सद्गुरु छे अने तेमनी संगतिथी यथार्थ आत्मतत्त्वनो अनुभव थाय छे. प्रत्युपकारनी गुरु आशा राखता नथी. सद्गुरुने देखी जेने आनंद थाय छे तेज आ दुहानो यथार्थ भाव समजी शके छे. अने तेज मुक्ति पद पामे छे. दुनियामां कर्मना योगे दरेक मनुष्योनी एक सरखी प्रकृति होती नथी. अने एक सरखो भाव होतो नथी. कोइ माणसने बटाटा सारा लागे छे अने केरी भावती नथी, कोइने दारु सारो लागे छे ते दूधनी निंदा करे छे. कोइ माणसने लाडु सारा लागे छे अने रोटलो रुचतो नथी तेम श्री सद्गुरु उपर सर्व मनुष्योनो एक सरखो प्यार होतो नथी, कोइ सद्गुरुनी स्तुति करे छे तो बीजो तेज सद्गुरुनी निंदा करे छे. बीजानी निंदा सांभळी सद्गुरुनो प्राण जतां पण त्याग करवो नहीं, घुअड सूर्यथी पराङ्मुख रहे छे

तेथी सर्व मनुष्यो तेनुं अनुकरण करता नथी. दुर्जननो एवो स्वभाव होय छे, तेने निंदा कर्या विना चालतुं नथी. पण सज्जनो तो गुणने ग्रहे छे. गुरुभक्त जनो गुरुनी निंदा सांभळी शकता नथी. श्री सद्गुरुनी निंदा करनार पुत्र होय तोपण शत्रु तरीके जाणवो. वीतराग आज्ञा विरुद्ध वर्त्तनारने गुरु तरीके मानवा नहीं जेमने देखवाथी आत्मा हर्ष पामे छे अने जेमनी वाणी सांभळवाथी परम वैराग्य थाय छे तेमनो संयोग पामीने पण धर्ममा प्रवृत्ति जो थाय नही तो जाणवुं के ते महा पापीष्ठ श्री सद्गुरुने पामी प्रमाद परिहरी आत्मतत्त्वने जाणी तेनी श्रद्धा करी परभावनो त्याग करी स्व स्वभावे रमवु एज रहस्य छे.

## दुहा.

प्रकाशकमांहि सूर्यजेम । बलमांहि जेम जिन ॥
ज्ञानमध्ये अनुभवी । पामी थाउ पीन ॥ ११ ॥

अग्निनो प्रकाश, दीवानो प्रकाश, तारानो प्रकाश, नक्षत्रनो प्रकाश, ग्रहनो प्रकाश, चंद्रनो प्रकाश, ए सर्वना प्रकाशमा सूर्यनो प्रकाश जेम विशेष छे. तथा बलवतमां जेम जिनेश्वर भगवान विशेष छे ते बतावे छे.

## भुजंगप्रयात छंद.

सुणो वीर्य बोलुं विशालो विबुधो ।

नरे बार योधे मकी एक गोधो ॥
दश गोधले लेखवो एक घोडो ।
तुरंगेण बारे मळी एक पाडो ॥
दशे पंच माहिषे मदोन्मत्त नागो ।
गजा पांचशे केशरी वीर्यत्यागो ।
हरि वीशसे वीर्य अष्टापदेको ।
दशलक्ष अष्टापदे राम एको ॥
मला राम युग्मे समो वासुदेवो ।
द्वितीय वासुदेवे गणि चक्रि लेवो ॥
मला लक्ष चक्री समो नागसूरो ।
वली कोडि नागाधिपें इन्द्र पूरो ॥
अनंत सुइन्द्रे मळी वीर्य जेतुं ।
टची अंगुली अग्रथी जिन ते तुं ॥ १ ॥

बलमध्ये तीर्थंकर महाराजनुं बळ विशेष छे, तेमना समान वीजानुं बळ नथी. तेम बोध मध्ये अनुभव बोध ज्ञान विशेष छे. ते ज्ञान गुरुनी कृपा थकी पामी शकाय छे ते अनुभव ज्ञान पामीने पीन एटले पुष्ट तमे हे शिष्यो थाओ.

## दुहा.

पाणीमध्ये तेल जिम । प्रसरेछे ततकाल ।
ज्ञानमध्ये अनुभव । व्यापेछे सुखशाल ॥ १२ ॥

पाणीनुं पात्र भरीए अने तेमा तेल थोडु नाखवाथी जेम तेल आखा पात्रमा प्रसरी जाय छे, तेम ज्ञान मध्ये अनुभव ज्ञान छे ते सर्व वस्तुने यथार्थ रीत्या विषय करे छे जे जे वस्तुनु जेवु जेवुं स्वरूप होय तेवु अनुभव ज्ञानथी भासे छे. अल्पशास्त्राभ्यासथी पण जे अनुभव ज्ञान थाय छे ते मोटा मोटा विद्वानोना करता पण विशेष छे महापुण्यनो उदय होय तो अनुभव ज्ञान प्राप्त थाय छे अनुभव ज्ञान प्रतिदिन वधतु जाय छे जेम कोइकुवो होय छे तेनु पाताल फूटे त्या सुधी खनन कर्युं होय पछी ते कुवामाथी पाणी जेम खूटतु नथी, तेम अनुभव ज्ञान नष्ट थतुं नथी, स्वयभूरमण समुद्रनी पेठे अनुभव ज्ञान अगाध छे. तेनो पार पामी शकातो नथी. अंत अनुभव ज्ञान केवळ ज्ञान लक्ष्मीने प्राप्त करावी आपे छे. तत्त्वनुं पुन पुनः मनन निदिध्यासन स्मरण करवाथी अनुभव ज्ञान प्राप्त थाय छे शुकनी पेठे मुख पाठ मात्रथी कइ आत्महित थतुं नथी अनुभव ज्ञानना बे भेद छे १ आत्म तत्त्व सबधी सम्यग् अनुभव ज्ञान, अने बीजुं आत्म तत्त्व संबंधी असम्यग् अनुभव ज्ञान, जिनेश्वर भगवाने कहेला नवतत्त्व षड्द्रव्य, सातनय, निक्षेपा आदिने आगमथी जाणवाथी तथा

नित्यानित्यादि आठ पक्षने जाणवाथी सम्यग् अनुभव ज्ञान प्राप्त थाय छे. अने तेथी सम्यक्त्वनी प्राप्ति थतां क्रोधादिश-त्रुओनो नाश थाय छे. परपुद्गलने पोतानुं मानवानी जे मिथ्याबुद्धि अनादिकालनी हती तेनो नाश थाय छे. आश्रवनुं स्वरुप जाणी आत्मा तेनो त्याग पूर्वक संवर तत्त्व ध्यावे छे. अने आत्मानी साथे अनादिकालथी लागेलां आठकर्म तेनो नाश थाय छे अने आत्मा लोकालोक प्रकाशक स्वतः सिद्ध थाय छे, आत्मतत्त्वने अनेकांत रीत्या ज्यां सुधी जाण्यो नथी त्यां सुधी असम्यग् ज्ञान कहेवाय छे, अने असम्यग् ज्ञानथी परवस्तुनी यथायोग्य ओळखाण थती नथी अने मिथ्यात्वरुप अंधकारमां पडी रहेवुं पडे तो चारगतिमां पुनः पुनः नाना अवतार धारण करी भमवुं पडे छे. जेणे आत्माने सम्यग् रीत्या ओळख्यो, मनन कर्यो तेणे सार ग्रहण कर्यो. जग जाहेर वर्तमान पत्र वांच्यां, अनेक ज्योतिषी शास्त्रनो अभ्यास कर्यो, वैदक शास्त्रनो अभ्यास कर्यो. एम. ए. एल. एल. बी. पर्यंत केळवणीनो अभ्यास कर्यो पण तेथी मुक्ति मळती नथी, जगतमां तेथी मोटाइ माननारे खाली मोटाइ मानी एम समजवुं. खरी मोटाइ आत्म स्वरुपने जाणवाथी छे, धनथी मोटाइ मानवी ते मूर्ख माणसोनुं काम छे, अने तेवा माणसने जे साधु वर्ग पण मोटो माने तो पोते पण पुद्गलानंदी छे एम समजवुं. कह्युं छे के.

## दुहा.

उमर वधीतो क्या हुवा । घरडां गद्धां थाय ॥
आत्मतत्त्व जाण्या विना, सहु जन मूर्ख कहाय १
आत्मा व्यापक मानता, एकान्ते जे लोक ।
नित्य एकान्ते ग्रहे जे । तस तप जप सवि फोक २
क्षणक्षण नाशी आत्मने । ग्रहे एकान्ते जेह ॥
बंधमोक्ष अभावथी । थाए नहीं दुःखछेह ॥ ३ ॥

उमर वधी. पुत्र पुत्रीनी वृद्धी थइ, करोडो रुपैया भेगा कर्या, राजा बादशाहनुं मान मल्युं सर्व लोक वाह वाह करे, चोबदार नकी पोकारे, चार घोडानी बगी उपर बेसवानुं मल्युं, सारा सारा महेल बंधाव्या, देश विदेश कीर्त्ति प्रसरी तोपण तेवो मनुष्य कंइ मुक्ति पद पामतो नथी. पण चारगतिमा भटकवुं वधारे छे. आ भवमा पुण्योदये पुद्गल समुह भेगो करी पोताने सुखी माने छे. पण तेथी जन्म जरा मरणनां दुःख टळता नथी. गरीब होय, पैसो पासे होय नहीं, पण जे मनुष्य सामायिक, पोसह, प्रतिक्रमण आदि धर्म क्रिया करे छे अने आत्मतत्त्वने सम्यग् रीत्या जाणवा प्रयत्न करे छे, सद्गुरुनो विनय करी तत्त्व ग्रहण करे छे, ते पुरुष परमार्थ बुद्धिथी जोता खरो मोटो जाणवो. हिंसादिकनो त्याग करी पंच महाव्रत जेणे उचर्या छे, एवा मुनिश्वर सर्व मोटा

जाणवा. अल्प ज्ञानी वा विशेष ज्ञानी पण पंच महाव्रत धारण करनार चोसठ इन्द्र करतां पण मोटा छे, एम शास्त्र फरमावे छे. श्रावक कदापि बहुश्रुत होय तो पण अल्पज्ञानी मुनिराजनी बरोबर आवी शकता नथी. कारणके श्रावक तत्त्व जाणतां छतां काचुं पाणी पीवे छे, स्त्रीनी साथे मुइ रहे छे, जुठुं बोले छे. छकायना जीवनो नाश करे छे जाण्या छतां पुत्र पुत्री उपर मोह राखी संसाररुप काराग्रहमां पडी रहे छे, तेवो श्रावक कदापि पंचमहाव्रत धारी अने अल्पज्ञानी मुनिराजनी बरोबर थइ शकतो नथी. कंचन कामिनीनो त्याग करवो मुश्केल छे. कंचन कामिनीना त्याग करनार मुनिराज चोसठ इन्द्र करतां पण मोटा छे, तेमां पण तत्त्वने सम्यग् रीत्या जाणनारा मुनिराज विशेष उत्तम छे. श्रावकनो उपदेश लागी शकतो नथी. वेश्या वेश्याने ब्रह्मचर्यनो उपदेश आपे तो जेम असर थाय नहीं, तेम श्रावक ग्रहस्थावासी उपदेश आपे तो बीजाने लागे नहीं. गुरुमहाराजनी पासे आगम सांभळवां ए श्रावकनुं कृत्य छे पण उपदेश आपवो ते श्रावकनुं कृत्य नथी. अने आपे तो जिनाज्ञा उत्थापक जाणवो. श्रावकने भण्यो साधु वखाणे तो तेने पण प्रायश्चित्त लागे छे, सद्गुरु महाराजनी पासे जीवादि तत्त्वनो सारी रीते अभ्यास करी परभावनो त्याग करी आत्मतत्त्वनुं ध्यान करवुं, तेज उत्तम मार्ग छे. आत्माने एकांते व्यापक माननार मिथ्यात्वग्रस्त जाणवा. आत्माने सांख्यनी पेठे एकांते नित्य माननार पण सम्यग्ज्ञान

पामी शकता नथी, आत्माने एकाते अनित्य माननार पण बौद्धनी पेठे मिथ्यात्त्वग्रस्त जाणवा. नित्य अनित्य, सत्, असत् आदि पक्षोथी षड्द्रव्यनु स्वरुप जाणवु. अने पश्चात् तेनी श्रद्धा करवी. आत्मद्रव्य आदरवु अने विजाति द्रव्यने विषे अहंबुद्धि राखवी नहीं मन, वाणी, लेश्या, कायाथी भिन्न अरुपी सहजानंद सच्चिदानद स्वरुप आत्मा छे. आत्मस्वरुपनु चिंतवन करवाथी जे सुख थाय छे ते सुखनी आगळ पौद्गलिक सुख कइ हीसाबमा नथी. पुद्गळमा सुख नथी. जेम कूतरो हाडकु करडे छे त्यारे पोतानुं लोही पेला हाडकामा उतरे छे तेने चशी पोते एम माने छे कें हु हाडकामाथी लोही चुसुंछु तेम आ जीव पण पुद्गळमा सुखनी भ्रांतिथी प्रवृत्ति करे छे. सुख ए आत्मानो गुण छे. पुद्गलनो गुण नथी तो पछी पुद्गळथी सुख शी रीते मळी शके? दृश्य सर्व पदार्थ पुद्गल छे तेथी आत्मा न्यारो छे, अनत शक्ति युक्त छे इत्यादि जाणी आत्मानुभव प्राप्त करनारा जीवो परमात्म पद पामे छे

## दुहा.

रत्नविषे चिन्तामणि । स्वयंभुसमुद्रमांहि ॥
आतम अनुभव त्युंभवि । पामंतां दुःख नाहि १३

रत्न मध्ये जेम चितामणि रत्न मोटु छे चिन्तामणि रत्न जे चिंतवीए ते आपे छे, बीजा रत्न आपी शकतां नथी, लवण

समुद्र आदि सर्व समुद्रमां स्वयंभुरमण समुद्र मोटो छे. तेम सर्व अनुभवमां आत्मानुभव मोटो छे. ते अनुभवनी प्राप्ति थतां जन्म जरा मरणनां दुःख रहेतां नथी. आत्मा पोतानुं स्वरुप गुरु पासेथी सांभळे अने त्यारबाद श्रद्धा करे.

प्रश्न–आत्म स्वरुप श्रवण कर्या विना शुं सहज ज्ञान थतुं नथी ?

उत्तर–आत्मतत्त्व स्वरुप श्रवण कर्या विना आत्मज्ञान थतुं नथी. आत्म तत्त्व ज्ञान प्राप्तिमां श्रवणेंद्रिय निमित्त कारण छे. श्रवणेंद्रिय रुप कारण विना आत्म तत्त्व ज्ञान थतुं नथी. ते उपर हे शिष्य एक दृष्टांत कहुं छुं ते तुं सांभळ. एक राजा हतो तेने एक प्रधान हतो. राजाए एक दिवस प्रधानने पुछयुं के हे प्रधान ! तत्त्वज्ञाननी प्राप्ति शाथी थाय ? प्रधाने कहुं के शास्त्र सांभळ्याथी. राजाए कहुं. शास्त्र सांभळ्या विना केम तत्त्वज्ञाननी प्राप्ति न थइ शके ? प्रधाने कहुं. कारणविना कार्यनी उत्पत्ति थती नथी. तमारु कहेवुं केम सत्य मनाय ? प्रधाने कहुं, आपनी आज्ञा होय तो मारुं कथन सत्य करी बतावुं. राजाए कहुं, जेवी तमारी मरजी, राजाने एक नानो दीकरो हतो ते पुत्रने प्रधान पोताने घेर राजानी आज्ञाथी लइ गया, पोतानुं कथन सत्य करवा प्रधाने ए पुत्रने भोंयरामां उतार्यो. के जे भोंयरामां सूर्यनो प्रकाश पण आवी शके नहीं. कोइनो शब्द पण संभळाय नहीं. त्यां एक बकरीनुं बच्चुं बांध्युं अने छोकराने

राख्यो वखतसर एक स्त्री जइने खावानु बोल्या विना आपी जती. पुत्र वखतसर खातो, सुइ रहेतो, पेली बकरी विना बीजा कोइने देखी शकतो नहोतो बकरीनी पेठे आ पुत्र पावडी चालवा लाग्यो, बकरी बें बें शब्द करती हती तेने जोइ कुमार पण बें बें शब्द बोलता शीख्यो कुमार बारवर्ष पर्यंत भोंयरामां रह्यो, प्रधानें एक दिवस पेला राजपुत्रने भोंयरामांथी बहार काढयो पुत्र मनुष्यने देखी भडकवा लाग्यो, सूर्यने देखीने तो चमक्यो, अने भयभ्रान्त थयो प्रधान पुत्रने राज्यसभामां उचकी लइ गयो. हजारो माणस सभामां हतुं त्यां आ पुत्रने मूक्यो, राजाअे पुछ्युं, हे प्रधान ! आ कोण छे प्रधाने कह्यु साहेब ! आपनो पुत्र छे. राजाअे पुत्रने बोलाव्यो त्यारे आ पुत्र भयभ्रान्त थइ बे हाथ अने बे पगथी बकरीनी पेठे भयथी चाली नासवा लाग्यो, अने बे बे बें शब्द करवा लाग्यो, सर्व सभाना माणसो हसवा लाग्या, तेम तेम आ कुमार भयभ्रान्त थतो बें बें शब्द पोकारवा लाग्या, राजाए प्रधानने कह्युं, हे प्रधान ! केम आ पुत्रनी आवी अवस्था थइ छे ? प्रधाने सर्व व्यतिकर राजाने कह्यो. प्रधाने कह्युं, राजाजी, आ पुत्रे बकरीनो शब्द फक्त भोंयरामां साभळ्यो, तो ते तेटलुंज बोली शके छे अने तेना जेवु आचरण करे छे माटे साभळ्या विना तत्त्वज्ञान थतु नथी, राजाए आ वात सत्यमानी, त्यारबाद प्रधाने आ पुत्रने सम्यग् रीत्या केळवणी आपी, बारवर्ष थतां राजपुत्र महाविद्वान थयो माटे

सारांश एज ग्रहण करवोके, जिनेश्वर भगवंते कहेलां सत् शास्त्रनुं सद्गुरुनी सेवा चाकरी विनय करी श्रवण करवुं, तेथी तत्त्वज्ञान प्राप्त थशे, अने त्यारबाद आत्म तत्त्वनुं पर्यालोचन करतां अनुभव ज्ञान प्राप्त थशे.

## दुहा.

कडछी भोजनमां फरे । पण चाखे नहि स्वाद ॥
आत्म अनुभव बिन जीव । पामे नहीं आल्हाद १४

कडछी सर्व प्रकारना भोजनमां फरे छे, पण ते भोजननो स्वाद कडछी जाणी शकती नथी, तेम आत्म तत्त्वनो सम्यग अनुभव विना प्राणी तात्त्विक आल्हाद पामी शकतो नथी. साध्य दृष्टि विना व्यवहारिक ज्ञानथी आत्माने परम शान्ति थती नथी. हुं कोण छुं ? प्रश्नना उत्तरमां जाणवानुं के हुं अनंतगुणनो भोक्ता आत्मा छुं, हुं व्यक्तिए करी एक छुं, मारुं कोइ नथी, ज्ञान दर्शन चारित्र गुणे करी हुं युक्त छुं. धन, पुत्र, स्त्री माराथी न्यारां छे, शरीर पण माराथी न्यारुं छे, ए शरीर पण वधे घटे तेमां मारी शी हानी छे? कोइ माणस शरीरने लाकडी मारे एमां मारुं शुं बगडयुं? अलबत्त हुं आत्मा छुं तेने तो लाकडी वागती नथी. कोइ माणस उंचनीच कहे तो तेथी मारी कशी हानि नथी. कारणके, आत्मा तो उंचपण नथी अने नीच पण नथी, उंच नीच ए आत्मानो धर्म नथी.

तो नाहक ते शब्दथी खुशी अगर दुःखी केम थाउ ? हे आत्मन् कोइ पोताने कपटी कहेतो मनमा विचारवुं के, कपट एटले वीजाने छेतरवु आ गुण मारामा आवे तो धन्य भाग्य मारा—कारणके आत्मा ए स्वद्रव्य छे ते थकी पर एटले बीजु पुद्गल द्रव्य छे तेनो संबंध आत्मानो साथे अनादिकाळथी थयो छे ते कर्मना आठ भेद छे उत्तर प्रकृति एकशो अठ्ठावन छे तेनी साथे आत्मा परभावनो कर्त्ता भोक्ता थयो छे ते बीजुं कर्म तेने छेतरवानी अर्थात् ते थकी छुटवानी बुद्धि जो मारामा प्रगट थाय अने राग द्वेषादि शत्रुओने आत्मस्वभावे रमी छेतरु तो खरो कपटी कहेवाउ, पण रागादि शत्रुओ आत्माने छेतरे त्यारे हु कपटी शी रीते कहेवाउ? परपुद्गल संगे रमतो हु बीजाने मारुं परधन हरण करुं. व्यभिचार करु, जुठु बोलु, क्रोध करु, मान करुं, परने पोतानुं मानु तो अलबत्त कर्म शत्रुथी हु छेतरायो, एम नथी कही शकाय त्यारे हु ठगायो माटे बीजो मने कपटी कहे छे तो एवा प्रकारनु कपट मने प्राप्त थाओ, बाकी अन्यने छेतरवानी बुद्धि ते रुप कपटनो नाश थाओ, मने कोइ पापी कहे तो तेथी मारे हर्ष मानवो जोइये, कारणके शत्रुने मारे तेने पापी कहेवो, मारा शत्रु माणसो नथी. कारण के दरेक जीवो मारा स्वजातीय छे सिद्ध समान छे ते कोइनु निश्चय नयथी जोता खराब करवा समर्थ नथी, मारा खरा शत्रु चार गतिमा भटकावनार राग द्वेष अरि छे तेनो नाश करु तो हु पापी कहे-

कार्याकार्यविचारणे च बाधिरो मानापमाने समः ।
प्रायेणामयवर्जितो दृढवपुः मूर्खः सुखं जीवति १

हे सखे ! मूर्खपणुं मने रुच्युं छे, कारणके मूर्खपणामां आठ गुण छे. १ चिंता रहित पणुं २ बहु भक्षण. ३ लज्जा रहित ४ रात्री दिवस शयन करवुं. ५ कार्याकार्य विचारवामां बाधिर. ६ मान अपमानने विषे सम, ७ रोग रहित, ८ पुष्ट शरीर ए मूर्खना आठ गुण छे. तेमांथी केटलाक गुण मूर्खना मारामां छे, तेथी मूर्खज छुं. मारी परभवमां शी गति थशे ? धर्म विना बीजो कशो आधार छे आदि चिंताथकी हुं रही तछुं, तेथी मूर्ख छुं. एक मूर्ख चिंता रहित होय छे, अने अन्य पंडीत चिन्ता रहीत होय छे. आत्म तत्त्व साक्षात्कार थतां पश्चात् कोइ पण प्रकारना चिंता रहेती नथी. मूर्खने तो अज्ञानथी हिताहित भान नथी, तेथी चिंता थती नथी. व्यवहारिक ज्ञानवाळाने चिंता रहे छे, अने ते परभावे रमतो चिंता करे छे, शरीर पडो अगर रहो तेनी चिंता ज्ञानीने रहेती नथी.

प्रश्न–त्यारे तो आत्मज्ञानीए शरीर रोगी थतां दवा विगेरे करावबी नहीं जोइए अने रोग थतां चिंता नहीं करवी जोइअें.

उत्तर–जेथी पाप लागे एवी दवा ज्ञानी करावता नथी पण निरवद्य होय तो करावे छे, शरीर होयतो धर्मनुं साधन थइ शके छे, माटे शरीर निरोगी करवा प्रयत्न करवो जोइए. शरीर

सुखाकारी होय तो धर्म रुडी रीते साधी शकाय छे माटे शरीर रोगी छता तेनी दवा कराववामा कंइ हरकत नथी, अने दवा कराववा सबधी ज्ञानीने कइ चिंता थती नथी. भक्तोनु एज कार्य छे के सद्गुरुना रोगोने टाळवा के जेथी सद्गुरुजी शुद्ध रीत्या स्वकीय आत्म स्वरुपमा तल्लीन रहे वेयावच्च गुण अप्रतिपाति छे उत्तराध्ययनना सम्यक्त्वपराक्रम अध्ययनमा तेनु व्यान कर्यु छे. मूर्ख बहु भोजन करे छे, ज्ञानी स्वात्म भोजनथी तृप्ति पामे छे पण ज्ञानामृतरुप भोजनथी ज्ञानी तृप्ति मानतो नथी भोजन उपर लोलुपता होय तेथी संतोष मानतो ना होइ अने रात दिवस खाउ तो हु मूर्ख कहेवाउ तेमा नवाइ नथी मूर्ख अतृप्तमना होय छे ज्ञानी आत्मानु स्वरुप ओळखी संसारथी पाताने न्यारो जाणी, पौद्गलिक वस्तुनी इच्छा राखतो नथी अने तेनाथी पोतानी तृप्ति मानतो नथी, परवस्तु उपरथी इच्छा उतरी जवाथी कोइ वस्तुनी चाहना रहेती नथी, स्वआत्म स्वरुप करी ज्ञानी सदा तृप्त रहे छे, अज्ञानीने भोजनथी पण तृप्ति थती नथी, जे जे वस्तुओ आखे देखे छे तेनी इच्छा कर्या करे छे, अनेक प्रकारना मिष्टान्न भक्षणथी अज्ञानीनी इच्छा निवृत्त थती नथी, ज्ञानीने सर्व अन्नना उपर समभाव रहे छे गमे तेवा भोजनथी उदर पूर्त्ति करी ज्ञानी तृप्त रहे छे, मूर्ख सुवर्ण अने पत्थरने एक सरखा गणे छे ते पण एक जातनो मूर्ख छे, जे वस्तुनी पोतानी नथी तेमां ममता बुद्धि ते बीजो मूर्ख जा-

णवो. ज्ञानी सुवर्ण अने पत्थर उपर, पौद्गलित्व बेमां सरखुं छे एम जाणी, बंने एक सरखा गणे छे. ज्ञानीने परवस्तु उपर ममत्त्व बुद्धि रहेती नथी. पोताना आत्मामां रहेला ज्ञान दर्शन चारित्रादि गुणोने प्रगटाववा तेनी प्रवृत्ति बनी रहे छे. अल-बत्त मूर्ख ते कार्यने अकार्य समजे छे अने अकार्यने कार्य त-रीके गणे छे. वा कार्य अने अकार्य बन्नेने एक सरखां गणे छे. आ संसारमां मनुष्यावतार पामी आत्मानी मुक्ति थवी ते कार्य छे तेने पेहेला गुणठाणावाळो मिथ्यात्वी जीव अकार्य तरीके समजे छे ते मुक्ति साधक बनतो नथी अने मुक्ति हेतु भूत धर्मानुष्ठान मूर्खने विष सरखुं भासे छे, अने खावुं पीवुं बगीचामां फरवुं घर बनाववां धनोपार्जन करवुं तेने अमृत समान माने छे. अहितमां हित बुद्धि अने हितमां अहित बुद्धि मूर्खने थाय छे, देव दर्शन, सद्गुरु वंदन तथा दर्शनने मूर्ख झेर समान गणे छे अने गप्पां मारवां निंदा करवी नाटक जोवुं, तेने अमृत समान अज्ञान दृष्टिथी माने छे, अनेक इच्छा ओ मूर्खने मनमां अनुक्रमे उत्पन्न थाय छे. अधर्मीने धर्मी त-रिके मूर्ख माने छे, अने धर्मीने अधर्मी तरिके स्वीकारे छे. जिनेश्वर भगवाने कहेलां नवतत्त्व तेनी श्रद्धाविना धर्मी पणुं यथा योग्य कही शकाय नहीं. ज्ञानी ते धर्मी तथा अधर्मीने ज्ञानदृष्टिथी सम्यग् रीत्या अवलोके छे. स्वप्नावस्थामां जेम सर्व शून्य भासे छे, तेम ज्ञानीने पोताना आत्मा शिवाय अन्य-वस्तुमां आत्मतत्वना अभावथी शून्यपणुं भासे छे. अज्ञानी

जे वडे वधाय ते तेज वस्तुथी ज्ञानी छूटी जाय छे, अज्ञानी जे जे सांभळे छे तेनो सम्यग् अर्थ जाणी शकतो नथी तेथी ते बधिर समजवो. मूर्ख मानमां अने अपमानमा तुल्यता धारण करे छे, कारण के ते मान अन अपमानना स्वरूपथी अज्ञातछे ज्ञानी मान अने अपमाननु स्वरूप जाणी आत्मतत्त्वमा स्थिर प्रज्ञावाळो थइ मनमां एम विचारे छे के-मान अने अपमान आत्माने नथी तो हु हर्ष विषाद शा कारणथी करु, एम चितवी मान अने अपमान शब्द भाषक प्रति समवृत्ति धारण करे छे मान अपमान शब्दथी पोते हर्ष विषादास्पद बनतो नथी. अज्ञानताथी मूर्ख पोताना दीवसोने सुखे निर्गमे छे अने ज्ञानी ज्ञानावस्थाथी भौतिक शरीरने वहन करतो अने भौतिक शरीरमा रह्यो छतो पोताने तेथी न्यारो मानतो सच्चिदानंद स्वरूपे स्थित छतो स्वकाल निर्गमन करे छे, अज्ञानी मिथ्यात्व गुणठाणे वर्त्ते छे. अने ज्ञानी चतुर्थादि गुण स्थानके वर्ते छे ज्या सुधी, देव गुरु धर्म तत्त्वने जाण्यु नथी अने तेनी यथार्थ श्रद्धा थइ नथी त्या सुधी अज्ञानावस्था जाणवी व्याकरण, अलंकारादिक एम, ए नी परीक्षा पसार करी पण जिनोक्ततत्त्वनु ज्ञातृत्व तथा, तेनी यथार्थ श्रद्धा थइ नथी. त्या सुधी ज्ञानी शी रीते कही शकाय ? कोइ मने बधिर कहेतो तेथी मारे शु ? कारण के, जे काने सांभळे छे तेने बधिर कहेनार पोतेज असत्यवक्ता छे, हु आत्मा बधिर नथी एवी मारी शक्ति छे. कह्यु छे के-

हिताहितं मनोरामं । वचः शोकावहं चयत् ॥
श्रुत्वापियो न शृणुते । बधिरः स प्रकीर्त्तितः ॥

हितकर या अहितकर मनने हर्षदायक के मनने खेदजनक एवी वाणीने सांभळतां छतां पण जो सांभळतो नथी अर्थात् तेने क्षुद्र हर्ष शोकादिना कारणरुप वाणीथी थनार हर्ष शोकादिने प्राप्त थतो नथी ते बधिर छे. आ प्रकारनुं बधिरत्व यदि प्राप्त थाय तो मोटा पुण्यनी निशानी वळी बधिरत्व त्रण प्रकारनुं छे. १ एक तो श्रोतेन्द्रियना ध्वंसथी, प्राप्त थयेलुं, बीजुं क्षुद्र प्राणी केवळ अहितकर वचनोने श्रवण करतो छतो हितावह वाक्योने श्रवण करतो नथी ते स्वार्थ तत्पर थयो छतो कोइनी निंदाना शब्दो सांभळे, स्त्री कथा श्रवण करे, पैसो पेदा करवानी वात श्रवण करे, पण जेथी आत्महित थाय एवी धर्म कथा सद्गुरु पासे सांभळे नहीं, व्याख्यान सांभळवा जाय नहीं एवा मनुष्यो पण वस्तुतः जोतां श्रवणेन्द्रियनो सदुपयोग नथी करता; तेथी बधिर जाणवा, त्रीजुं संपूर्ण हित वचनोने श्रवण करनार छतां अहितहितकर वचनो कर्णे पडतां पण तेना प्रति लक्ष करवा रुप श्रवणने जे करतो नथी. अहितकर वचनोथी जेना मनमां विकल्प संकल्प उठता नथी. धर्मकथामांज जेनी श्रवणेन्द्रिय तत्पर छे. राज्यकथा, मिथ्यात्वकथा, स्त्री कथा, युद्ध कथा, विषय कथा श्रवण करवामां जेनी श्रवणेन्द्रिय तत्पर नथी.

तेम छता तेवी कथाओ सांभळ्यायीं पण जेने ते तरफ लक्ष नथी ते त्रीजा वधिर जाणवा ए त्रीजा मकारनु वधिरत्व प्रशस्य छे. तेथी कर्म प्रपंच क्षय थाय छे. दुर्जनजन ज्ञानी पुरुपने नपुंसक कहेतो पण ज्ञानीने तेथी मनमा खेद थतो नथी, कारणके नपुंसकत्व ए आत्मानो स्वभाव नथी कर्म सयोगे नपुंसकत्व पमाय छे, जेने स्त्री तथा पुरुप बन्ने भोगवबानी इच्छा थाय छे. ते एक नपुसक स्त्री भोगवबानी इच्छा छतां अशक्ति आदि कारणोथी स्त्री भोगवी शके नहीं ते बीजो नपुंसक विपय भोगनी इच्छाना नाशथी स्त्री भोगवबाथी जे पराङ्मुखपणु ते त्रीजुं नपुंसकत्व ए आत्मानो स्वभाव नथी. कर्म सयोगे नपुमकत्व पमाय छे, जेने स्त्री तथा पुरुप बन्ने भोगवबानी इच्छा थाय छे. ते एक नपुसक-स्त्री भोगवबानी इच्छा छता अशक्ति आदि कारणोथी स्त्री भोगवी शके नहीं ते बीजो नपुंसक, विपय भोगनी इच्छाना नाशथी स्त्री भोगवबाथी जे पराङ्मुखपणुं ते त्रीजु नपुसकत्व, आ त्रीजु नपुंसकत्व ब्रह्मचर्य पदनी माप्ति करावी आपी कर्मनो नाश करे छे बाकी पहेला बे मकारना नपुंसकत्वथी ससारनी वृद्धि ज थाय छे, पुरुपत्व, स्त्रीत्व, अने नपुसकत्व ए त्रण थकी आत्मा न्यारो छे, तो बीजो मने नपुंसक कहे तेथी मारे केम शोक करवो जोइए, दुर्जननो एवो स्वभाव छे के कोइनी पण उत्कृष्टता सहन थाय नहीं, दुर्जन सत्यवादी पुरुपने मिथ्यावादी करवा धारे छे, निष्कलंकी ने कलंकी धारे छे आ लोक-

मां खरा सज्जन पुरुषो छे ते गुण विनाना प्राणिओ प्रति दया राखे छे. दुर्जन पुरुष पहेलागुणठाणे जाणवो, सम्यक्त्वनी प्राप्ति थया बाद सज्जनता प्राप्त थाय छे. दुर्जननी साथे मित्रता के सहज प्रीति करवी पण समीचिन नथी. तेमज तत् समीप वसवुं पण इष्ट नथी. जेम संबंध थतां सळगतो कोयलो बाळे छे अने टंडो थयेलो संबंधथी हाथ काळा करे छे. तेम दुर्जन पण संबंध थतां वारंवार खेद उपजावीने दग्ध करी आखुं शरीर बाळे छे, माटे दुर्जनने अंगारानी तथा कोयलानी उपमा आपवामां आवे छे. कोइ वेळा दुर्जन जे ते सज्जनोने दुःखी करवा श्वान जेवा कहे छे. त्यारे सज्जन ज्ञानी एम विचारे छे के आ दुनीयामां गुण रहित कोइ पदार्थ नथी. जे जे प्राणिमां जे जे गुण प्रशस्य होय तेने संपादन करवाथीज गुणवान् थवाय छे. श्वानमां पण केटलाक गुणो रह्या छे.

यतः

बह्वाशी स्वल्प संतुष्टः । सुनिद्रो लघु चेतनः ।
स्वामी भक्तश्च शूरश्च । षडे ते श्वानजा गुणाः १

घणुं अगर थोडुं खाइ संतोष मानवो, घोर निद्रा छतां जलदी जाग्रत् थवुं, स्वामि सेवामां तत्पर थवुं, अने शुरापणुं, ए छ गुणो श्वानमांथी पण सज्जनता इच्छनारे ग्रहण करवा. आम होवाथी कदाचित् श्वानना जेवा गुण आपणामां जोइने

कोइए आपणने श्वान सम कह्या तो एमा कांइ खेद करवानुं कारण नथी. हवे दुर्जनो ज्ञानीओने श्वान सम कह्याथी पोते जे श्वान सम छे ते मळवाना नथी, ते दुर्जनो श्वानमा रहेला दोषोने ग्रहण करनार होय छे रस्ते जनार भला माणसने वाउ वाउ करीने भसवु, पोते खाय अने विशेष होय तोपण बीजाने न खावा देवुं, निस्सार हाडकाने पण मोमा घालीने फरवुं, वमन करीने पश्चात् भक्षण करवु इत्यादि दोषो श्वानना दुर्जनोमा पण वासो करे छे दुर्जन जाडथी पण कजीओ लइ धमधम्यो रहे छे. दुर्जन लक्ष्मी छतां हाथ खूटी जशे. एम धारी, पुण्यदान करतो नथी, अने सद्गुरुने तो भसवानी पेठ निंदाना शब्दोथी पोतानु दुर्जनत्व देखाडे छे. जेम श्वान खराब वस्तु अगर सारी वस्तु उपर मूतरी जाय छे तेम दुर्जन सारा अगर नठारा पुरुषनी निंदा करवा मंडी जाय छे. जेम विवेक रहीत श्वान होय छे, तेम दुर्जन पण गुरु, माता पितानुं मान साचववु, तेमनी आज्ञा मानवी ए आदि विवेक रहित होय छे, एक श्वान जेम बीजा श्वानने देखी भसवा मंडी जाय छे. तेम दुर्जन पण ज्ञानी गुणीनी अदेखाइ करवा मंडी जाय छे. कूतरानी पेठे दुर्जन पण वाणीथी ज्ञानीओने दंश करे छे, अहो ए सर्व कर्मनी गति छे दुर्जन पण सत् पुरुष सगतथी सुधरी सज्जन रुपे बने छे, सद्गुरु समागमथी पापीओना पाप नाश पामे छे, कपटीओ कपट रहीत

थाय छे, सद्गुरु समागमनी बलिहारी छे. पार्श्वमणि सम सद्गुरु संगति छे.

## गीति.

सद्गुरु संगति पामी ।
भवकोटी कृत कर्म क्षय होवे ॥
पार्श्वमणि संयोगे ।
लोह कनक सुवर्णता वरे संगति जोवे ॥१॥
क्रोधादिक षड् रिपुओ ।
सद्गुरु संगतिथी दूरे जावे ॥
सद्गुरु वचनामृतथी ।
अजरामर पद आतममां आवे ॥ २ ॥

हजार वातनी एक वात के मुक्ति पदना इच्छकोए पंच महाव्रत धारी श्री सद्गुरुनी संगति करवी, कोइ ज्ञानीने निर्दय कहे तो ज्ञानीने तेथी खेद उत्पन्न थतो नथी. ज्ञानी पुरुषो कदी निर्दयत्व एटले पोताथी भिन्न आत्माओनो धन माल लुंटी लेवो, प्राणीओने मारी नांखवा, खावा पीवा आपवुं नहीं, प्राणीओनां अंग छेदवां, जीवतां प्राणीओने कापी नांखवां आ बीजो जीव प्रति निर्दयत्व छे, बीजुं मिथ्यात्व भावे रमवुं

क्रोध, मान, माया, लोभ आदिथी रक्त रहेवु, सद्गुरु सेवन करवु नहीं, जिनेश्वर भगवाने कथन कर्या शास्त्रोने साभळवा नहीं, श्रावक अगर साधु धर्मने अंगीकार करवो नहीं, पोताना आत्माने रागादि शत्रुओ दुःख देता चार गतिमा भटकावे छे ते उपर लक्ष आपवुं नहीं. अष्ट कर्म आत्माने लाग्या छे, ते थकी आत्माने छोडाववो नहीं, एम जे वर्तवु ते स्वमतिनिर्दयत्व जाणवु, आ बे प्रकारनुं निर्दयत्व त्याग करवा योग्य छे ज्यां परमति निर्दयत्व होय छे त्या स्वमति निर्दयत्व होय छे अने ज्या स्वमति निर्दयत्व रह्यु छे त्या अवश्य परमति निर्दयत्व जाणवुं, स्व मति निर्दयत्व विशिष्ट मनुष्यने सम्यकत्वनी प्राप्ति थती नथी. अने सम्यकत्वनी प्राप्ति थया बाद स्वमति निर्दयत्व रहेतु नथी, मिथ्यात्वी जीव बाहिरथी कीडी, मकोडा, कुंथुआ, जलचर, खेचर, आदि जीवनी दया करे, तेमनो घात करे नहि, मिथ्यात्वी, बाहिरथी ब्रह्मचर्यव्रत पाळे. कष्ट क्रिया भनेक करे, पण देव गुरु धर्मनी ओळखाण विना छार पर लींपणानी पेठे तेनुं सर्व जप तप, फोगट जाय छे, मिथ्यात्वी जीव गमे तेवी जीवदया पाळे पण पहेला गुणठाणे रह्यो जाणवो, श्री जिनेश्वरना कहेला नवतत्त्व पड्द्रव्य आदि ज्ञानथी स्वमति निर्दयत्व टळे छे. जे जीव ज्ञान, दर्शन, अने चारित्रथी पोताना आत्मानी कर्मक्षय करी शुद्धि करे छे ते जीव परना आत्माने पण बचावे छे माटे बे प्रकारनुं निर्दयत्व टळे तो हुं निर्दय कहेवाउ नहीं ज्या सुधी प्रमाद दशामा संसारमा सार

मानी मोह ममताए रात्री दिवस वहन करुं छुं त्यां सुधी हुं निर्दय छुं एम पोते शुद्ध अर्थ ज्ञानी ग्रहे छे. ज्ञानीने कोइ पापी कहेतो ज्ञानी तेनो सानुकूळ अर्थग्रही विषाद पामतो नथी. ज्यां सुधी पाप स्थानकोने हुं सेवुं छुं त्यां सुधी हुं पापी छुं, एम धारी ते पुरुष मने पापी कहेतो हशे, वळी पापी एक बीजा प्रकारनो छे, रागादि शत्रुओनो नाश करवा जेनी बुद्धि थइ छे ते पण एक पापी छे तेवो हुं छुं एम धारी कहेतो हशे तेथी मारे केम खोटुं मनमां लाववुं जोइए. एम ज्ञानी विचारी पाप कर्मथी निवृत्त थाय छे.

ज्ञानी एम विचारे छे के हुं अमूर्तछुं, पुद्गल द्रव्य मूर्त छे. हुं स्वाभाविक छुं पुद्गल विभाविक छे, हुं पवित्र छुं पुद्गल अपवित्र छे, मारो शाश्वत स्वभाव छे. पुद्गल वस्तु अशाश्वत जाणवी. मारुं ज्ञानादिरुप छे. पौद्गलिक वस्तु तो जड छे, अचेतन छे, मारुं अचल स्वरुप छे, पुद्गलनो चलित स्वभाव छे. एकरुपे पुद्गल वस्तु रहेती नथी. पूर्ण गलनरुप पुद्गळ छे. ज्ञानदर्शनचारित्रमय मारुं स्वरुप छे. पुद्गळद्रव्य वर्ण गंध रसादि रुप छे. अने वर्ण गंध रस स्पर्श थकी हुं भिन्न छुं. हुं अजर छुं. हुं भाषारुप पुद्गळ रहीतछुं, आ भाषा तो पुद्गल छे कालद्रव्यथी भिन्नछुं. धर्मास्तिकायथी हुं भिन्नछुं. अधर्मास्तिकायथी हुं न्यारोछुं, हुं मारा अनंत गुणे करी पूर्णछुं. पोताना गुणो कर्मावरणथी तिरोभावे छे तेने आविर्भावे करवा तेज धर्म जाणवो,

स्वगुण रक्षणा तेह धर्म ।
स्वगुण विध्वंसनाते अधर्म ॥
भाव अध्यात्म अनुगत प्रवृत्ति ।
तेहथी होय संसार छित्ति ॥ १ ॥

पोताना गुणोनु रक्षण तेज धर्म अने पोताना गुणोनो नाश तेज अधर्म जाणवो. आ वात निश्चयनयानुसारे छे. तेथी व्यवहार धर्माचरण त्यागवु नहीं व्यवहार धर्माचरण निश्चयनयने प्रगट करावे छे, श्री वीतरागोक्तनयानुसारे स्व शक्त्यनुं सार मन वचन अने कायानी एकाग्रताथी, धर्मानुष्ठान सेववुं एज अध्यात्म हितशिक्षा छे बाकी घेर घेर भटकवाथी विशेष शुं ? श्री सद्गुरु एक मस्तके धारण करी तेमनी आज्ञा मस्तके चढावी तेमना कहेला पवित्र धर्मने भक्ति बहुमान प्रीति पूर्वक प्रतिदिन चढता भावे सेववो. एज स्थिर प्रज्ञावत शिष्योनुं कर्तव्य छे. बहु गुरुनो शिष्य अने बहु स्वामीनी स्त्री कदी इष्ट फल प्राप्त करता नथी आ वाक्य अनुभवथी विचारी जोवुं, एक करता घणा गुरु माथे करवाथी एक सरखी श्रद्धा रहेती नथी, अने भक्ति बहु माननी खामी रहे छे. सद्गुरु तो एकज मस्तके धारण करवा, तेथी एक सरखी प्रीति रहे छे, अने भक्ति बहु मान अनायासे वृद्धि पामे छे गुरुने पण शिष्यनी एक सरखी श्रद्धा जोइ अतःकरणथी तत्त्वोपदेश आपवानी रुचि जागे छे अने रुचिथी शिष्य ते उपदेश धारण

करतो सुक्षेत्रनी पेठें घणा फळने प्राप्त करे छे. वाकी ज्यां त्यां माथुं घालवाथी अतो भ्रष्ट स्ततो भ्रष्टः बने छे अने शंकास्पद मना थाय छे, पुष्टि करनारी पण बहु दवाओने एकी वखते भक्षण करी जाती नथी, पुष्टिकारक एकज दवा श्रद्धा पूर्वक अनुपान पूर्वक वापरवाथी शरीर पुष्ट बने छे तेमज एकज श्री सद्गुरु के जेथी तत्त्व पाम्या होइए, तेमनेज खरा अंतः-करण पूर्वक तन मन धनथी पण अधिक गणी मरण पर्यंत सेववाथा सद्गति आत्मा प्राप्त करे छे. वाकी बीजाओनी गुणनी वात पण अंगीकार करवी. पण गुरुतो एक सद्गुरु हृदयमां स्थापन करवा अने अहर्निश तेमनु ध्यान करवुं, तेमना दोषो तरफ दृष्टि देवी नहीं, श्री सद्गुरुनी कोइ पापी निंदा करे तो ते सांभळवी नहीं, आ जगत्मां कर्म विचित्रताथी जीवोनी एक सरखी दृष्टि थती नथी. वीजाए स्वगुरुनी करेली निंदाथी पोताना सद्गुरु उपरथी प्रीति भाव जरा पण घटवो जोइए नहीं, अहर्निश तेमना सदुपदेशनुं स्मरण करवुं, अने व्यवहार निश्चयनयानुसारे आत्मस्वरुप जाणी स्व स्वभावमां रमवुं तेमांज स्वहित रह्युं छे.

## दुहा.

चर्मनयनथी देखतां । मुक्ति नहीं देखाय ॥
ज्ञानदृष्टिथी देखतां । मुक्ति करतलन्याय ॥१५॥

आ प्रत्यक्ष देखाती चर्म चक्षुथी जोतां मुक्ति नगरी जणाती नथी कारणके आ प्रत्यक्ष चक्षुनी शक्ति मुक्ति नगरी देखवानी नथी ज्ञानदृष्टिथी मुक्ति नगरी देखी शकाय छे, सर्वार्थ सिद्ध विमानथी बार योजन उपर सिद्ध शिला छे ते सिद्ध शिला पिस्तालीश लाख योजननी लांबी पहोळी छे ते उपर एक योजनना २४ चोवीस भाग करीए तेमा त्रेवीस भाग मूकीने चोवीस भागने विषे कर्म थकी आत्मानु ठरवुं तेनु नाम मोक्ष छे. नैयायिक अत्यंताभावरुप मुक्ति माने छे. वेदान्ति आत्मानु जडपणु तेने मुक्ति माने छे, कारण के अद्वैत वादीना मत प्रमाणे मोक्ष स्थान जुदुं नथी. अने तेनी मुक्तिमा जीवने ज्ञान बीलकुल होउ नही एम स्वीकारे छे, केटलाक परमात्मा व्यापक माने छे, अने जीव तेना अंश तरीके छे, जीवतत्त्वनो नाश थता परमात्मामा लीन थवु तेनेज मुक्ति माने छे, केटलाक इश्वरनी पासे सेवक तरीके रहेवुं तेने मुक्ति तरीके स्विकारे छे, पण ते तत्त्वयुक्त्या विचारता सर्व खोटी छे जिनेश्वर भगवाने कहेली मुक्ति छे तेज सत्य छे, कारणके सर्वज्ञ भगवंते ज्ञानदृष्टिथी सत्य कथन करेलु छे, रागद्वेषाभावथी असत्य कदापि भगवंत कथन करता नथी श्रीजिनेश्वर भगवंतने कंइ मत वधारवानी इच्छा नहोती, जेने मत वधारवानी इच्छा होय छे ते अढार १८ दोष रहित होता नथी अने जिनेश्वर भगवंत तो अढार दोष रहीत हता ते अष्टादश दोषनो नीचे मुजब क्षय कर्यो छे.

अन्नाण कोह मयमाणा ।
लोह माया रइ अरइय निद्दा ॥
सोग अलिय वयणाइं ।
चोरिया मच्छर भयाइं ॥ १ ॥
पाणिवह पेमकीडा ।
पसंगहासाय जर सइय दोसा ॥
अठारस विपणठा ।
नमामि देवाय देवत्तं ॥ २ ॥

आ उक्त अष्टादश दोष रहित होय तेने देव तरीके जाणवा. अने तेमनुं कथन सत्य जाणवुं. अने तेमनी आज्ञा प्रमाण करवी. कैवल्य ज्ञान थतां मुक्ति स्थान करतलनी पेटे प्रत्यक्ष भासे छे. ते मुक्तिनी प्राप्ति धर्म ध्यान अने शुक्ल ध्यान अवलंबवाथी थाय छे. कर्मनो नाश थवाथी मुक्ति थाय छे. क्षीण कर्मा जीव शाश्वत स्थानमां गति करे छे. यतः

श्लोक.

क्षीणकर्मा ततो जीवः स्वदेहाकृति मुद्वहन् ।
उर्ध्वस्वभावतो याति वन्हिज्वालाकलापवत् ॥१॥
लोकाग्रं प्राप्य तत्रासौ स्थिरता मवलंबते ।
गतिहेतो रभावेन धर्मस्य परतोगतिः ॥ २ ॥

कर्मणां प्रति पक्षत्वात् मुक्तेर्ज्ञानादि कारणं ।
ज्ञानादीनां विवृद्धिर्हि रागादि क्षय दर्शनात् ॥३॥
रागादेश्च क्षयात् कर्म प्रक्षयो हेत्वभावतः ।
तस्मा द्रत्नत्रयं हेतु विरोधात् कर्मणां क्षये ॥ ४ ॥
कृत्स्न कर्म क्षयो मोक्षो भव्यस्य परिणामिनः ।
ज्ञान दर्शन चारित्र त्रयोपाय॰ प्रकीर्त्तितः ॥ ५ ॥
तत्त्वप्रकाशकं ज्ञानं दर्शनं तत्त्वरोचकं ।
पापारंभ परित्याग श्चारित्र मिति कथ्यते ॥ ६ ॥
धर्माधर्मावथाकाशं कालः पुद्गल इत्यपि ।
अजीवः पंचधा ज्ञेयो जिनागम विशारदैः ॥७॥
एतान्येव सजीवानि षड्द्रव्याणि प्रचक्षते ।
कालहीनानि पंचास्तिकायास्तान्येव कीर्त्तिताः॥८॥
जलवत् मत्स्ययानस्य तत्र यो गति कारणम् ।
जीवादीनां पदार्थानां सधर्मः परिवर्णितः ॥ ९ ॥
लोकाकाशमभिव्याप्य संस्थितोमूर्तिवर्जितः
नित्यावस्थिति संयुक्त॰ सर्वज्ञ ज्ञानगोचरः ॥ १० ॥
द्रव्याणां पुद्गलादीनां अधर्मः स्थिति कारणं ।
लोकेऽभिव्यापकत्वादि धर्मोधर्मोपि धर्मवत् ॥११॥

नित्यं व्यापक माकाशमवगाँहैकलक्षणम् ।
चरात्रसाणि भूतानि यत्रासंबाधमासते ॥ १२ ॥
धर्माधर्मैकजीवानां असंख्येयाः प्रकीर्तिताः
प्रदेशाः सकल ज्ञानै व्योमानन्त प्रदर्शकम् ॥१३॥
वर्तना लक्षणः कालः सस्वयं परिणामिनाम् ।
परिणामोपकारेण पदार्थानां प्रवर्तते ॥ १४ ॥
रूप गंध रस स्पर्श शब्दश्च पुद्गलः स्मृतः ।
अणु स्कन्ध प्रभेदेन द्विस्वभावतया स्थितः ॥१५॥
पृथिव्यादि स्वरूपेण स्थूल सूक्ष्मादि भेदतः ।
छायातपादिरूपेण वहुधा स विभिद्यते ॥ १६ ॥
शरीरेन्द्रियरूपेण प्राणापानादिपर्ययैः ।
प्राणिनामुपकाराय स सर्वेषां प्रवर्तते ॥ १७ ॥

इतिचंद्रप्रभ चरित्रे.

क्षीणकर्मा जीवो औदारीक शरीर, तैजस, कार्मण शरीर छोडीने उर्ध्व स्वभावथी मुक्तिमां जाय छे, त्यांथी आगळ गति हेतुना अभावथी जइ शकता नथी, कर्मना प्रतिपक्षी ज्ञानादि हेतुओ मोक्षना कारण छे. यतः ज्ञान दर्शन चारित्राणि मोक्ष मार्गः ज्ञानादिकनी वृद्धिथी राग द्वेषादिनो नाश थाय छे. रागादिकनो क्षय थवाथी, स्वतः कर्म

नाश पामे छे. संपूर्ण कर्मक्षय थवो, तेज मोक्ष छे, यथातथ्य तत्त्वावबोधथी ज्ञान जाणवुं, तत्त्वनी श्रद्धाने दर्शन कहे छे. पापारंभ परित्याग रूप चारित्र जाणवुं १ धर्मास्तिकाय, २ अधर्मास्तिकाय, ३ आकाशास्तिकाय ४ काल, ५ पुद्गलास्तिकाय, आपच द्रव्य अजीव छे जीव द्रव्य चेतनायुक्त छे, कालहीन पच द्रव्यने पचास्तिकाय कहे छे, मत्स्यने चालवामां जळ जेम गति सहायक छे तेम जीवादिक पदार्थने धर्मास्तिकाय चलन क्रियामा अपेक्षा कारणरूप साहाय्य आपे छे अ- सख्यातप्रदेशमय धर्मास्तिकाय छे लोकाकाशने व्यापीने धर्मास्तिकायनी स्थिति छे जीवादिक पदार्थने स्थिर थवामां अपेक्षा कारण अधर्मास्तिकाय छे तेना असख्यातप्रदेश छे. चौदराजलोकमा अधर्मास्तिकाय व्यापिने रह्युं छे अवगाहना गुण आकाशनो छे. ते लोकालोक व्यापक छे जेमा चर अने अ- चर भूतो अमंतरायथी रहे छे, ते आकाशना अनन्त प्रदेश छे. धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय ए त्रण द्रव्य अमूर्त्त छे, वर्तना लक्षण कालनु छे, रूप, रस, गध, स्पर्श, शब्द विशिष्ट पुद्गल छे. लोकाकाशने व्यापिने पुद्गलास्तिकाय रह्युं छे. छाया, आतप, शरीर, इन्द्रिय, प्राण अपानादि पर्यायो ए पुद्गलास्तिकायनी स्थीति छे, पुद्गलरूपी छे, पुद्गल अने जीवने निकट सबध छे परद्रव्य मध्ये आकाश द्रव्य क्षेत्र छे अने पच द्रव्य क्षेत्री छे एक आत्मनी पापणनो पक- ाळ थाय, तेना असख्यात भाग एवो सूक्ष्म करी एक जेना पक-

खंडना बे खंड थाय नहिं एवा सूक्ष्म खंड प्रमाणे आकाश क्षेत्रनुं ग्रहण करवुं तेटला क्षेत्रमां आकाशना असंख्याता प्रदेश रह्या छे. अने तेटलामां धर्मास्तिकायना असंख्यात प्रदेश रह्या छे, तथा अधर्मास्तिकायना असंख्यात प्रदेश रह्या छे, अने तेटलाज क्षेत्रमां निगोदिया गोळा पण असंख्याता रह्या छे. ते सर्व गोळानो त्याग करीने ते मध्येनो एक निगोदनो गोळो लइए, तेमां पण असंख्याति निगोद रही छे, ते असंख्याती निगोद पडती मूकीने ते मध्येथी एक निगोद लइए ते एक निगोदमां पण अनंता जीव रह्या छे, ते जीवनी गणतरी बतावे छे, भूतकाळ अनंतो गयो, तथा अनागतकाल पण अंत रहित छे ते सर्वना जेटला समय थाय तेनी साथे वर्तमान-कालनो पण एक समय लेवो, मतलब के त्रणे काळना जेटला समय थाय ते सर्व समयने अनंत गुणा करीए एटला जीव एक निगोदमां छे. ते सर्व जीव पड्या मुकीने ते मध्येथी मात्र एक जीव लइए ते एक जीवना असंख्याता प्रदेश छे. ते एकेका प्रदेशे अनंति कर्मनी वर्गणाओ लागी छे. ते सर्व वर्गणा पडी मूकीने ते मध्येथी एक वर्गणा ग्रहण करीए ते एक वर्गणानां अनंता पुद्गल परमाणुओ रह्या छे. ते बतावे छे: प्रथम परमाणुना बे भेद छे, एक छूटा परमाणुओ अने खंध खंधना बे भेद छे. १ एक जीव सहीत खंध ते जीवने लागेला खंध जाणवा अने बीजा जीव रहीत खंध ते घट पट दंड प्रमुख जाणवा, प्रथम जीव सहीत खंधनो विचार कहे

छे. बे परमाणुओ भेळा थाय त्यारे द्व्यणुक खंध कहेवाय, त्रण परमाणु भेळा थाय त्यारे त्र्यणुक खंध कहेवाय एम यावत् असंख्याता परमाणुओ भेळा थाय त्यारे असंख्याताणुक खंध, कहेवाय एम यावत् असख्याता परमाणुओ भेळा थाय त्यारे असंख्याताणुक खंध कहेवाय. अने अनंता परमाणुओ भेळा थाय त्यारे अनंताणुक खध कहेवाय एटला परमाणुओनो खध कहेवाय त्या सुधीना खध ते सर्व खंध जीवने अग्रहण योग्य छे, एटला परमाणुआना खधने कोइ जीव ग्रहण करी शके नहीं, परतु अभव्यराशिना जीव ७४ चुम्मोतरमें बोले छे. ते थकी अनंतगुणाधिक परमाणुओ ज्यारे भेळा थाय ते वारे एक औदारिकने लेवा योग्य वर्गणा थाय, अने ते औदारिक वर्गणाथी वळी अनतगुणाधिकमय दळिया ज्यारे भेगा थाय, तेवारे एक वैक्रियने लेवा योग्य वर्गणा थाय, अने वैक्रियनी वर्गणाथी अनंतगुणाधिक दलीयां भेगा थाय, त्यारे एक आहारक लेवा योग्य वर्गणा थाय अने आहारकनी वर्गणा अनंतगुणाधिक दलीयां भेगा थाय त्यारे एक तेजसने ग्रहण योग्य वर्गणा थाय अने तैजसनी वर्गणाथी अनंतागुणाधिक दलीयां भेगां थाय त्यारे एक भाषाने लेवा योग्य वर्गणा थाय, तथा भाषानी वर्गणाथी अनतगुणाधिकमय दळीया भेगा थाय त्यारे एक श्वासोश्वासने लेवा योग्य वर्गणा थाय तथा श्वासोश्वासनी वर्गणाथी अनंतगुणाधिकमय दलीयां ज्यारे भेगा थाय त्यारे एक मनने लेवा योग्य वर्गणा थाय, ए सातमी

मनोवर्गणाथी वळी आटमी कार्मण वर्गणामां अनंत गुणाधिक परमाणुओ जाणवा, एवी आत्माने एकेक प्रदेशें अनंति कर्मनी वर्गणाओ रागद्वेषनी चिकाशे करी लागी छे, तेथी जीवना ज्ञानादिक गुणनुं आच्छादन थयुं छे, माटे जीव थकी पुद्गल द्रव्य अनंतगुणा जाणवा, पुद्गळ सक्रिय छे. पूर्वोक्त आठ वर्गणा जीवने अनादिकाळथी लागी छे, तेमां एक औदारिक २ वैक्रिय ३ आहारक ४ तैजस ए चार वर्गणा बादर छे, तेमां पांचवर्ण, बे गंध, पांच रस, अने आठ स्पर्श, ए वीश गुण जाणवा. शेष चार वर्गणा सूक्ष्म छे, तेमां पांचवर्ण, बे गंध पांच रस अने चार स्पर्श मळी १६ शोळ गुण छे. तथा एक परमाणुमां एक वर्ण, एक गंध, एक रस अने बे स्पर्श मळी पांच गुण छे. पुद्गलद्रव्यना बे भेद छे एक चार स्पर्शीरुपी पुद्गलद्रव्य तो चक्षुइंद्रियथी देखी शकाय नहीं, तेने तो विशिष्टज्ञानी देखे, आठ कर्मना पुद्गल अढार पाप स्थानक पुद्गल कार्मणशरीरना पुद्गल तथा मनोवर्गणाना पुद्गल तथा वचनवर्गणानां पुद्गल ए सर्व प्रयोगसा चार स्पर्शीरुपी पुद्गल द्रव्य जाणवा.

आठ स्पर्शीरुपी पुद्गल केटलांक द्रष्टि गोचरमां आवे. अने केटलांक आवे नहीं. वायुकायना पुद्गल, तथा आहारक शरीरना विस्रसा पुद्गल अने छ प्रकारनी द्रव्य लेश्याना पुद्गल इत्यादिक वस्तु आठ स्पर्शी जे छे, ते मध्येना जे पुद्गलना खंधमां कर्कश अने भारे स्पर्शना पुद्गल घणा होय

तथा मृदु सुकुमाळ, अने हलका पुद्गल घणा होय ते दृष्टि-
गोचरमा आवे नहीं. उपरात औदारिक शरीर आदि प्रमुख
सर्वना पुद्गल जे देखवामा आवे छे, ते दृष्टिगोचर जाणवा.
ए आठ वर्गणाओ अभव्य जीवने अनादि अनत जाणवी.
भव्य जीवने ए आठ वर्गणानो सबध अनादि सात छे, ए
आठ वर्गणाओने केवली साक्षात् देखे छे, दरेक जीवने लागे-
ली ए आठ वर्गणाओ एक सरखी होती नथी. आठ वर्गणा-
ओ पण परस्पर वर्ण, गंध, रस, स्पर्श करी एक सरखी होती
नथी. दरेक जीवने लागेली आठ वर्गणाओमांथी केटलाक
परमाणुओ खरी जाय छे अने पाछा केटलाक परमाणुओ
भळे छे, इत्यादिक तेनु स्वरूप जाणवु. एवी कर्म वर्गणाओने
क्षपावी अनता जीवोए सिद्धिस्थानमा गमन कर्यु, अने करे छे,
अने करशे. पुद्गलना मळवाथी अनत विचित्र बनावो बनारे
छे. एक तिलमात्र तालपुट विष मनुष्यना प्राण हरे छे, तो
जे कर्मनी प्रकृतिमां विचित्र रसो होय छे, तेवी कर्मनी प्रकृ
तिथी आत्मा स्वमान भूली परभावमा रमे तेमा शु आश्चर्य
छे? क्षीर नीर सयोगवत् आत्मा कर्मनो सबध जाणवो
कर्मयोगे विचित्र शरीरने धारण करतो आत्मा चारगतिमां
भटके छे जेम कोइ माणसे दारुपान कर्यु,पश्चात् ज्यारे निशो
चडे त्यारे बेभान थइ जाय छे, तेम मोहनी कर्मरुपी दारुना
योगे आत्मा अशुद्ध परिणाममय थयो छतो परवस्तुने पोतानी
माने छे. तेना योगे पोताने सुखी या दुःखी माने छे पण

ज्यारे शुद्ध गुरु द्वारा स्वभावानुगत थाय छे, त्यारे स्व शुद्ध स्वरुपने ओळखे छे. अने कर्मने दूर करवा प्रयत्न करे छे, जे कर्मना योगे–हाडकांवाळा, मांसथी भरेला, विष्टा अने मूत्रथी भरेला आ प्रत्यक्ष देखाता शरीरमां आत्माने रहेवुं पडे छे. ज्यारे गमन करवानी मरजी थाय छे, त्यारे आखुं शरीर उपाडीने फरवुं पडे छे, नाना बाळकनी तबीयतनी पेठे शरीरनी आरोग्यता माटे प्रयत्न करवा पडे छे.

आत्मा–अरे कर्म तुं केम मने वळग्युं छे? में तारा शा अपराध कर्या छे? के जेथी मने लागे छे.

कर्म–वाहरे वाह्!! आत्मा तमोए शुं मने ओळख्युं के? मारो एवो स्वभाव छे के दरेक आत्माना असंख्याता प्रदेशे वळगी पडवुं. मारा उपर जे मित्रता राखे छे तेनाथी कदी हुं दूर रहेतुं नथी, तो तमो माराथी मित्रताइ राखो छो तेथी शुं? हुं तमाराथी दूर रहेवानुं के?

आत्मा–अरे कर्म, हुं तारी साथे मित्रता राखवा इच्छतो नथी, तारी मित्रताइथी तो हुं चारगतिमां भटकुं छुं,; छेदन भेदन ताडन आदि दुःख पामवुं तेज तारी साथे मित्रताइ राखवानुं फल, हवे तारी मित्राइ राखवी नथी, जा माराथी दूर!

कर्म–हे आत्मा तुं केम हवे अधीरो बन्यो छे, मारी संगतिथी दुःख तुं जो पामे छे, पण तेमां एक तने मोटो लाभ छे ते तुं जाणे छे?

आत्मा–तारी मित्रताइ राखवामां शो मोटो लाभ छे ? ते बताव ?

कर्म–जो आत्मा ते मारी सगति न करी होत तो आ संसार नगरीनी मध्ये तुं शी रीते विचित्र पोषाक पहेरी फरी शकत ? हु छु त्या सुधी तु चार गतिमा फरी शके छे. ते केम याद करतो नथी ?

आत्मा–हे कर्म ! माफ करो, हवे तारी संगतिथी सर्यु, तारी सगतिथी चार गतिमा अनेक प्रकारना जन्म पामी रौरव दुःख भोगववा तेथी हु अकळायो छु. तु तो दुःखनो आपनार छे.

कर्म–हे आत्मा तुं कंइ मारो उपकार याद करतो नथी. दुर्जनना पेठे मारा दोष सांमुं केम जुए छे शु मारामा कंट गुण नथी ?

आत्मा–हे कर्म ! तारा उपकारनी कोनी आगळ वात करूं ? मारी अनंत शक्ति तारि संगतिथी नाश पामी छे, मने जड जेवो तें करी नाग्यो छे, एक क्षण मात्र पण हुं सुखी थतो नथी अवगुण रुप तारी मूर्त्ति छे माटे हे कर्म ! हवे तु माराथी दूर जा.

कर्म–हे आत्मा आटला दिवस सुधी तु मने मित्र तरिके मानतो हतो, मारामां तु तल्लीन रहे तो हतो, हवे तने शु थयुं के तु मने शत्रु तरीके जाणे छे, कया धूर्ते तने भरमाव्यो छे ?

अने तेथी हे कर्म ते तारी संगति त्यागवा प्रयत्न करे छे. हे कर्म तुं केटली जग्यामां रहे छे.

कर्म—हे आत्मा, हुं चौद राजलोकमां वसुं छुं. सिद्धिस्थानमां पण निगोदीया जीवने हुं क्षीरनीर संयोगवत् वळगी पड्युं छुं.

आत्मा—अरे तें सर्व जीवोने दुःख आप्युं, तारी केटली निर्दयता ?

कर्म—पोतानी मेळे जीवो मारा विषे लपटाय छे, तेमां मारी शी कसूर ? मिथ्यात्व, अविरति, कषाय, योगथी हुं जीवने वळगुं छुं, माटे तेनो जे नाश करे छे तेनी संगति माराथी थती नथी. गांडो माणस अंगाराने हाथमां झाले, तेथी ते बळे, अने बुमो पाडे दुःखी थाय, तेमां अंगारानो शो वांक कहेवाय ? पोतानी भूल माटे बीजानी उपर केम क्रोध करवो जोइये, हे आत्मा तुं पुल्लिंग थइने केम नपुंसकना हाथमां सपडायो छे ?

आत्मा—हे कर्म ! तुं हाल नपुंसक छतां मने तावे राखे छे, तेनुं कारणके हुं तारी संगति करवाथी नपुंसक सरखो बनी गयो छुं, मारी शक्ति जागतां हुं तावे रहीश नहीं.

कर्म—हे आत्मा ! जो के हुं नपुंसक छुं तो पण मने जीतवुं मुश्केल छे. मारुं सैन्य एवुं छे के तने जरा मात्र पण चसकवा दे नहीं.

आत्मा–हे कर्म ? तारु सैन्य कयु कयुं छे ? ते मने बताव.

कर्म–मारु सैन्य अत्यंत छे, क्रोध, मान, माया, लोभ, कलह, अदेखाइ, हिंसा, असत्य, चोरी, मैथुन आदि मारुं सैन्य छे.

भव्यात्मा–( सद्गुरु पासे जइ विनय सहीत ) सद्गुरु महाराज ! आपनी कृपाथी हवे मारे कर्मकटकनो नाश करवो छे.

सद्गुरु–हे भव्यात्मा ! कर्मनी सत्ता बलवान छे, आत्मानी शक्ति प्रगट्या विना कर्मनो नाश थतो नथी, कर्म एवु बलवान छे के, जे कर्मनो नाश करवा प्रयत्न करे छे, तेने कर्म उलटु जीते छे ज्यारे वैराग्य हृदयमा प्रगटे अने सासारिक वस्तुओ उपरथी ममता घटे, मोह उतरे, त्यार बाद कर्म जीतवा समर्थ थवाय छे.

भव्यात्मा–( बे हाथ जोडीने कहे छे ) हे सद्गुरु महाराज ! कर्मनो नाश करी मुक्ति प्राप्त करवानो कृपा करी मार्ग बतावो के जेथी जन्म जरा मरणादिना दुःखो नाश पामे.

सद्गुरु–प्रथम तो देवगुरु धर्मनु स्वरुप जाणवु जोइए-अने त्यार बाद जिनोक्त कथित तत्त्वनी श्रद्धा करवी अने मिथ्यात्वने परिहरवु, आटलु कर्या बाद अन्य धर्म कृत्य सेवी शकाय छे.

भव्यात्मा–हे करुणानिधे ? देव गुरु धर्मनु स्वरुप समजावसो.

सद्गुरु–हे भव्यात्मा एकाग्र चित्तथी सांभळ ! अष्टादश दोष रहित होय तेने देव मानवा, ते अढार दोषना नाम

१ दानांतराय, २ लाभांतराय, ३ वीर्यांतराय, ४ भोगान्तराय, ५ उपभोगान्तराय, ६ हास्य, ७ रति, ८ अरति, ९ सात प्रकारना भय, १० जुगुप्सा, ११ शोक, १२ काम, १३ मिथ्यात्व, १४ अज्ञान, १५ निद्रा, १६ अप्रत्याख्यान, १७ राग, १८ द्वेष. ए अढार दोष रहीत होय तेने देव कहेवा, एनुं विशेष विवेचन करुंछुं.

दान आपवामां, तथा लाभ लेवामां, तथा शक्तिनो उपयोग करवामां अने भोग उपभोग करवामां जे जे अंतरायो या विघ्नो नडे छे ते कदी देवमां होतां नथी.

हास्य–हास्य एटले हसवादिमुखचेष्टा, परमेश्वरने कदी हास्य आवतुं नथी.

आशंका–जेने मुख होय तेने हास्य उत्पन्न कदाच थाय, पण परमेश्वर तो निराकार छे तेथी तेमने तो हास्य क्यांथी संभवे ? तो हास्य दोषनो क्षय अगर क्षय नथी ते शाथी जाणी शकाय ?

समाधान–आ वात अढार दोष रहीत समवसरणमां विराजीत शरीर धारी तीर्थंकरनी अपेक्षाए जाणवी, श्री तीर्थंकर महाराजने मुख छे, तो पण हास्य कदापि थायज नहीं, माटे हास्य रहित देव जाणवा.

रति–पौद्गलिक पदार्थोनी प्राप्तिथी हर्ष करवो, इष्ट वस्तु संयोगथी खुशी थवुं ते देवमां रति होती नथी, कारणके,

बाह्य पदार्थोना सयोगथी तेमने कंइ नथी

अराति–इष्ट पदार्थोना वियोगादिथी देवने अराति उत्पन्न थती नथी.

भय–सर्व प्रकारना भयथी रहीत सर्वज्ञ देव छे, माटे तेमने आयुध, गदा, विगेरे राखवानी जरुर नथी

जुगुप्सा–जुगुप्सा देवने होती नथी, नठारी अने सारी बे वस्तु उपर समभाव छे तेथी प्रभुने जुगुप्सा थती नथी

शोक–आर्तध्यान अने रौद्रध्याननो नाश थवाथी श्री वीतराग देवने शोक थतो नथी माटे शोक रहीत देव छे

काम–वेदनो उदय पण प्रभुने होतो नथी, निगुण माणस स्त्रीना लालचीने कदापि देव तरीके केहेशे नहीं

मिथ्यात्व–अतत्त्वने विषे तत्त्व बुद्धि, सत् ने असत् मानवु इत्यादी सर्व अज्ञान पणाथी थाय छे, श्री वीतराग देव अढार दोष रहीत छे तेमने कैवल्य ज्ञान सूर्य समान हृदयमां प्रगट्युं छे तेथी लोकालोकना भावने यथार्थ जाणे छे तेथी मिथ्यात्वनो नाश थयो छे

अज्ञान–मूर्खावस्था सहीत होय ते देव कहेवाय नही, देवमा अज्ञान होतुं नथी, कैवल्य ज्ञान करी सहीत देव या इश्वर प्रभु छे.

निद्रा–निद्रा, निद्रा, निद्रा, प्रचला, प्रचला प्रचला, स्त्यानर्धि

आ पांच प्रकारनी निद्रामांथी कोइपण प्रकारनी निद्रा देवमां होती, नथी, तेथी तेमने पोढवानी पोढाडवानी जरूर पडती नथी, ए सर्व अज्ञान छे. देव निद्रा रहित स्वस्वरूपे सदा स्थिति युक्त छे.

अप्रत्याख्यान—देवने विषे अप्रत्याख्यान पणुं नथी.

राग—द्वेष, इष्ट उपर राग अने अनिष्टपर द्वेष सांसारिक जीवोने होय छे पण रागद्वेष रहीत देव छे. देव जो एक उपर राग करे अने बीजा उपर द्वेष करे तो दोषवान् कहेवाय, अने तेथी ते देव कहेवाय नहीं, रागद्वेषवाळा जीवो माध्यस्थ होइ शकता नथी. ज्यां रागद्वेष त्यां अज्ञान, मोह वसे छे, देवने तो सर्व जीवोपर समदृष्टि होय छे.

आशंका—जे देवमां राग नथी ते देव पोताना भक्तो उपर राग राखशे नहीं अने शत्रुओनुं खराब करशे नहीं, त्यारे एवा देवनुं ध्यान करवाथी शुं हित थइ शके ?

समाधान—हे मित्र राग द्वेष जेने होय छे तेने क्रोध, मान, माया, लोभ, पण होय छे. अने क्रोधथी अन्यजीवोने घात पण करवो पडे छे. पोताना भक्तोने सुखी अने पोताने नहीं भजनाराओने दुःखी करवा, तो पछी समभाव देवमां शी रीते कही शकाय ? अने दया पण शी रीते कही शकाय, माटे देवनामां राग द्वेष होता नथी, देवना गुण ओळखीने देवने जे स्मरे छे, तेने तदनुसार ते गुणोनो लाभ थइ शके छे. अने

देवना उपर जे द्वेष करे छे, ते द्वेषथी पोते कर्मथी भारे थाय छे अग्निनी पासे जनार जन उपर अग्निने राग नथी अने दूर रहेनार उपर द्वेष नथी, अग्निने सेववाथी शीतता नाश पामे छे अने दूर रहेवाथी टाढ लागे छे एमां अग्निने कंइ राग द्वेषनुं प्रयोजन नथी. चार घाती कर्मनो नाश करनार भगवंतने राग द्वेष होता नथी, तेथी ते वीतराग कहेवाय छे

स्वकृत कर्मानुसारे मारी अगर नठारी बुद्धि उत्पन्न थाय छे यदुक्त.

श्लोकाः

यथा यथा पूर्व कृतस्य कर्मणः
फलं निधानस्थमिवाऽवतिष्ठते ।
तथा तथा तत् प्रतिपादनोद्यता ।
प्रदीपहस्तेव मतिः प्रवर्तते ॥ १ ॥

इत्यादि अनादिकाळथी आत्मानी अवस्थाति छे जीवोने बनावनार कोइ नथी, जीवोने अनादिकाळथी कर्म लाग्युं छे, अने ते कर्मथी आत्मा चार गतिमा भटके छे, अने परभावमां रमतो पोते कर्मनो कर्त्ता बने छे. परवस्तुना सयोगे आत्मा अशुद्ध परिणतिने धारण करतो छतो भव भ्रमण करे छे. ईश्वर जीवोने बनावनार नथी इत्यादि जीव मात्र आठ कर्म लाग्यां छे.

१ ज्ञानावरणीय २ दर्शनावरणीय ३ वेदनीय ४ मोहनीय ५ आयुष्य ६ नाम ७ गोत्रकर्म ८ अन्तरायकर्म ए ८ आठ कर्म दरेक जीवने क्षीरनी संयोगवत् लाग्यां छे. जो कोइ लोढाना गोळाने तपावे छे, त्यारे जेम लोढानो लालचोळ थइ जाय छे, सर्वत्र अग्नि गोळामां व्यापे छे, तेम आत्माना असंख्यातप्रदेशे कर्म लाग्युं छे. ते कर्म अने आत्माना प्रदेशो चर्म चक्षुथी देखी शकाता नथी. ज्यारे विशिष्ट ज्ञान प्राप्त थाय छे, त्यारे कर्म तथा आत्माना स्वरुपनो साक्षात्कार थाय छे, कर्मनो नाश थतां जीव परमात्मारुपे थाय छे, एटले उत्कृष्ट स्व स्वरुपे शुद्ध निर्मल अनंत स्वशक्तिनो स्वामी आत्मा तेने परमात्मा सिद्ध, बुद्ध, इश्वर, परमेश्वर, विभु, प्रभु, महादेव आदि नामथी व्यवहराय छे. प्रभु एक नथी पण जेटला कर्म खपावीने मोक्षमां जाय, तेटला सर्व प्रभु तरीके कहेवाय छे. एक प्रभु नथी, पण अनेक प्रभु सिद्ध छे. एकमां अनेक, अने अनेकमां एक एम सिद्ध भगवंतोनी मोक्षस्थानमां अवस्थीति छे. कदापिकाळे ते मोक्षस्थानमांथी अहीं पाछा आववार नथी. प्रवाहनी अपेक्षाएं अनादि अनन्तमें भागे सिद्धोनी स्थिति छे. महावीरभगवान् आदिनी अपेक्षाए सादी अनंत भागे स्थिति छे. अतीतकाळे अनंत जीवो सिद्ध थया. कोइ तीर्थंकर पद पामी सिद्ध थया, कोइ सामान्य केवळी थइ सिद्ध थया, तीर्थंकर पण अतीतकाळे अनंत थया अने हाल महाविदेह क्षेत्रमां सिद्ध थाय छे. अने अनागतकाळे सिद्ध थशे तोपण

संसारी जीवोनी सर्वनी मुक्ति थवानी नहि. अभय जीवोनी कदापि मुक्ति थशे नही. श्री तीर्थंकरभगवान् देव तरीके जाणवा. श्री तीर्थंकरनी वाणी पात्रीश गुणवाळी होय छे, 'चोत्रीश अतिशये करी युक्त श्री अरिहंत भगवान् होय छे. आ जगत्ने बनावनार कोइ नथी जगत् अनादिकाळथी छे मोक्षनी स्थिति पण अनादिकाळनीथी छे, द्रव्यार्थिक नयनी अपेक्षाये लोक अने अलोक शाश्वतो छे जीवतत्त्व, अजीवतत्त्वादि नवतत्त्व-पण शाश्वता छे;-साराश के नवतत्त्वनो कोइ दीवस स्वस्वरूपे करी नाश थवानो नथी, नरकस्थान पण लोकनी अंदर आव्यु, देवलोक मनुष्यलोक पण लोकाकाशनी अंदर आव्यो. ते सर्वनी विशेष हकीकत संग्रयणी, क्षेत्रसमास, जंबुद्वीप पन्नत्ती-थी जाणवी. आ दुनीयामां अनंता जीवो छे. कोइ एम कहे के के परमात्माना अंश तरीके जीवो छे. ते तेनुं कहेवुं खोटुं छे, दरेक जीवो परमात्मा स्वरूपे छे, कोइ मोक्षनुं स्थान मानता नथी ते अज्ञानीओ छे सिद्ध शिला उपर मोक्षना जीवो छे, तेमने परमात्माओ सिद्ध भगवन्तो कहे छे, त्यां तेओ अनंत सुख भोगवे छे

प्रश्न-सिद्ध भगवन्तोमां केवुं सुख हशे ?

उत्तर-सिद्धोनुं सुख मुखेथी कही शकाय तेम नथी. कोइ अज्ञानी भील्ल जंगलमां रहेतो हतो, त्यां कोइ नगरनो राजा आवी चढयो, पेला भिल्ले राजानी आगतास्वागता करी. राजा भिल्लना उपर प्रसन्न थइ तेने पोताना नगरमां लइ गयो,

त्यां बत्रीश प्रकारनां भोजन, सारी सारी सुवा वास्ते तळाइओ, अनेक जातिनां शाक, अनेक जातिना मेवा, घोडा गाडीमां बेसवानुं, अनेक प्रकारनां वेश्याओए करेला नाच जोइ भिल्ल घणो सुखी थयो, पौद्गलीक सुखनी बाकी रही नही, एक दिवस भिल्लना मनमां विचार थयो के "हुं मारा सगां व्हालांने मळुं" ते वात राजाने कही पोते जे अटवीमां रहेतो हतो त्यां गयो, सर्व भिल्लो भेगा थया पेला भिल्लने तेओए पुछयुं 'कहो भाइ! त्यां तारे सुवानुं केवुं सुख हतुं? वगडामां द्रष्टान्तना अभावथी पोताना हाथनी हथेळी बताववा लाग्यो, ढेखाळा जेवी गोळ गोळ खावानी वस्तुओ हती, संपूर्ण तेनुं वर्णन पण थइ शके नहीं. तेम द्दष्टान्त आपी समजावी पण शकाय नही तेम सिद्धनुं सुख मुखेथी शकाय तेम नथी. अनंत सुख सिद्ध भगवंत भोगवी रह्या छे, आठ कर्म खप्याथी आठ गुणो सिद्धना जीवोने उत्पन्न थाय छे. यतः

**नाणं च दंसणं चेव अव्वाबाहं तहेव सम्मत्तं।**
**अरकय ठिई अरूवी, अगुरु लघु वीरियं हवइ ॥१॥**

ज्ञाना वरणीय कर्मनो नाश थवाथी अनन्तज्ञान गुण स्वाभाविकगुण सिद्धने उत्पन्न थयो छे. दर्शनावरणीय कर्मनो क्षय थवाथी अनंतदर्शन प्रगटयुं छे, ज्ञान ए विशेष उपयोग आत्मानो छे, अने दर्शन ए सामान्य उपयोग आत्मानो छे. ज्ञान साकार उपयोग तरीके छे, अने दर्शन निराकार उपयोग रूप

जाणवुं, वेदनीय कर्मनो नाश थवाथी बाधा पीडा रहीत अव्याबाध सुख उत्पन्न थयुं छे. त्रणे काळमानां देवतानां अने मनुष्यना पौद्गलिक सुख भेगा करीए तो पण आत्मिक सुखना लेशनी बरोबर नथी, पौद्गलिक सुख विभाविक छे, अने आत्मिक सुख स्वाभाविक छे मोहनीय कर्मना नाशथी क्षायिक सम्यक्त्व सिद्ध भगवतने छे, चारे गतिनुं आयुष्य सादि सान्त भागे छे आयुष्य कर्मनो नाश थवाथी सिद्ध भगवतने अक्षय स्थीति प्राप्त थइ छे. मोक्षमां गएलो जीव त्याथी कोइ दिवस संसारमा पाछो आवतो नथी, मोक्षमाथी चववाना नथी, मोक्षनी गति पाम्या बाद जन्म धारण करवो पडतो नथी.

प्रश्न—मोक्षमा गयाबाद सिद्धना जीवो अही शा कारणथी आवता नथी, मोक्षमाथी मनुष्यनां दुःख कापवा अहीं आवे तो शी हरकत तेमने थाय ?

उत्तर—मोक्षमां गयाबाद सिद्धना जीवो निष्क्रिय थाय छे, मुख्यताए आत्मानो अक्रिय गुण छे, पुद्गल संबधथी आत्मा सक्रिय हतो किंतु मोक्षमा गयाबाद निष्क्रिय आत्मा होय छे. तेथी त्यांथी अहीं आवी शकता नथी, बीजानां दुःख देखीने अहीं आववानी मरजी पण थती नथी. कारणके इच्छानो नाश थयो छे, निष्क्रिय सिद्धना जीवो गमनागमन करी शकता नथी. गमनागमन करनारने सिद्ध भगवंत कहेवाय नही

प्रश्न–सिद्ध अनंत शक्तिना धणी छे तो शुं अहीं आववानी शक्ति नथी ?

उत्तर–सिद्धना जीवो आत्मानी अनंत शक्तिना धणी छे. पोताना गुणोना स्वामी छे, किंतु पुद्गलना स्वामी नथी, पुद्गल चल छे. पुद्गल चलन शक्तिवाळुं छे आत्मा चलन शक्ति रहीत छे. एटले अचल छे, गमनागमन रहीत छे, कर्म खप्यावाद पुद्गल अर्थात् द्रव्यनो संबंध तुटया वाद आत्मा स्व-स्वरुपनो भोक्ता थयो, निष्कलंकी थयो. चलन स्वभाव पुद्गलनो हतो ते टळ्यो तेथी अचल थयो, आववा जवानी शक्ति रहीत सिद्ध भगवंतो छे, परद्रव्यनी शक्ति सिद्धोने नहीं होवाथी कंइ क्षति नथी, अचल एवा सिद्धो अहीं आवी शकता नथी. रागद्वेष रहीतने गमनागमननुं प्रयोजन नथी, अने तेमने गमनागमन बीलकुल नथी, मोक्ष स्थानमां आकाशना प्रदेशो अवगाही स्व स्वरुपे रह्या छे अने अनंत सुख भोगवे छे.

चकलीयोनी पेठें मुक्तिना जीवो एक ठेकाणेथी बीजे ठेकाणे गमन करता नथी. स्वामी दयानंद सरस्वती कहे छे के–जीव मुक्तिमें केटलोक काल रहकर पीछा लोट आता है. सूज्ञो ! आ वाक्य वंध्या पुत्र समान छे, जे कर्मथी मुकाय ते पाछा संसारमां आवता नथी. भगवद्गीतामां पण कह्युं छे के यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं पदं । जे स्थान प्राप्त करीने पुनः त्यांथी जीवो कदापि संसारमां आवता नथी, ते

मुक्ति या परमपद कहे छे. यतः दुःखजन्मप्रवृत्तिदोषमिथ्याज्ञानानामुत्तरोत्तरापाये तदनन्तरापायादपवर्गः । न्यायद० ॥ मिथ्याज्ञानना नाशथी दोषनो नाश थाय छे, रागादिक दोषना नाशथी संसारमां जे प्रवृत्ति थाय छे तेनो नाश पामतां दुःखनो पण नाश थाय छे तदत्यन्तविमोक्षोऽपवर्गः ते दुःखादिकनो अत्यंत नाश थता आत्मा पोते स्वज्ञान दर्शन चारित्रादि गुणे करी प्रकाशक थाय अने शरीर संग दूर करी सिद्ध शिलानी उपर वास करे, तेनुं नाम अपवर्ग या मोक्ष जाणवुं. दुःखनो नाश थवाथी अनंत सुख सिद्ध भगवान भोगवे छे एक प्रदेशे अनंता सिद्धोनी अवगाहना छे माहो-माहे भेगा मळीने रह्या छे. सिद्ध भगवंतो अनंत छे, रागादिकनो नाश थवाथी एकत्र रहेवामा कशी हरकत नडती नथी. एकज ठेकाणे सर्व मुक्तिना जीवो शी रीते माइ शके ! आशका रवी शकती नथी. कारण के—एक ओरडामा एक दीवो करीए छीए तेम त्या बीजा हजार दीवा करीए तोपण दीवाओनो प्रकाश परस्पर बाधा कर्या विना तेटली जग्यामा माइ रहे छे पण हरकत आवती नथी. तेम मुक्तिना जीवो पण निराकार होवाथी मोक्षस्थानमां अबाधापणे भेगा रहे छे. सिद्ध भगवंतो त्या रह्या छता लोकालोकना भावने जाणे छे. कोइ पण वस्तु तेमनाथी छानी नथी

उट्ठ नाम कर्म खपवाथी सिद्ध भगवंतो अरुपी पद पाम्या छे, पांच शरीर, छ संघयण, छ संस्थान, त्रण योग आदिथी

रहित सिद्ध भगवंत छे, गोत्र कर्मना नाशथी सिद्ध भगवंतने अगुरु लघुगुण उत्पन्न थयो छे, अंतराय कर्मना नाशथी अनंत गुण स्वसत्ताए रह्या हता ते प्रगट्या छे. अनंतशक्ति युक्त थया, दानांतरायना नाशथी अनंत गुण दान पोताना आत्माने प्राप्त थयुं छे. लाभान्तरायना नाशथी अनंतगुण लाभनी प्राप्ति थइ छे. भोगान्तराय तेमज उपभोगान्तराय तथा वीर्यांतरायना नाशथी स्वाभाविक गुणो प्रगट्या छे. सिद्ध परमात्माने एकेक प्रदेशे ज्ञान दर्शन चारित्र, वीर्यादि अनंतगुण प्रगट्या छे. सिद्धना जीवने समय अनंतानंत नवा नवा ज्ञेयनी वर्तनारुप पर्यायनो उत्पाद व्यय थइ रह्यो छे । अने गुण तो ध्रुवता ध्रुवपणेज वर्ते छे. तेणे करी समय समय अनंत सुख सिद्ध परमात्मा भोगवे छे.

## आठ पक्षे करी सिद्धनुं स्वरुप.

ज्ञानादिक अनंतगुण सिद्ध भगवानने प्रगट्या छे, जे सदाकाळ नित्य शाश्वतापणे वर्ते छे. ते माटे सिद्धने नित्य कहीए तथा ए ज्ञानादिक अनंतगुण जे सिद्धने प्रगट्या छे तेने विषे अगुरुलघु पर्याय समय समय हानि वृद्धिरुप उपजवो विणसवो करे छे. ते माटे सिद्धने अनित्य पण कहेवाय. श्री रुषभ या श्री महावीर एम एकनुं ग्रहण करतां तो सिद्ध एक छे. तेथी सिद्धने एक कहीए, तथा गुण पर्याय तथा प्रदेश ते सर्व सिद्धने अनेक छे, माटे अनेक पण कहीए, तथा ए सर्व

गुण पर्याय तथा प्रदेश अनेक छे तेमा पण पोतापणे ते सिद्ध एक वर्ते छे. माटे अनेकमा एक सिद्ध कहीए. अने एक सिद्धमां अनंतागुण, अनंता पर्याय, तथा असंख्यात प्रदेश छे. माटे अनेक पण कहीए सिद्धमा सत् असत् पक्ष स्वद्रव्य, स्वक्षेत्र. स्वकाल, अने स्वस्वभावे करी सिद्ध सत् छे. अने परद्रव्य, परक्षेत्र परकाल अने परभावे करी सिद्ध असत् छे. सिद्धना स्वद्रव्य ज्ञानादिक गुण जाणवा, स्वक्षेत्र ते पोताना असंख्यात प्रदेशरुप क्षेत्रने अवगाहीने रह्या छे ते जाणवु, तथा स्वकाल ते पोतानो अगुरुलघु पर्याय सर्व गुणोमां सिद्धने हानि वृद्धि रुप उपजवो विणसवो करे छे ते तथा स्वस्वभाव ते पोताना गुणपर्याय जाणवा ए स्वद्रव्यादिक चार तेणे करी सिद्ध परमात्मा सत् छे. अने परद्रव्य, परक्षेत्र, परकाल, अने परभावनुं सिद्धमा असत् पणुं छे तेणे करी सिद्ध असत् जाणवा, अन्यथा नहीं.

सिद्धमां वक्तव्य अवक्तव्य पक्ष कहे छे, सिद्ध परमात्मामा अनंतागुण छे. तेमा जेटला गुण केवली भगवान्ना अरुप्यामा आवे ते वक्तव्य जाणवा अने कहेवामां न आवे ते अवक्तव्य जाणवा ए आठ पक्षथी सिद्ध भगवाननु स्वरुप बताव्यु.

हवे सप्तभगीथी सिद्ध परमात्मानुं स्वरुप कहे छे.

प्रथम स्याद् अस्ति, स्याद्नास्ति, स्याद् अस्ति, स्याद्

अवक्तव्य, स्याद् अस्ति अवक्तव्य, स्याद्नास्ति अवक्तव्य, स्याद् अस्तिनास्ति युगपद् अवक्तव्य.

१ स्याद्, अव्यय अनेकांत मार्गद्योतक छे. अनेकांतपणे सर्व अपेक्षायें करी ( अस्ति ) छतापणुं तेने स्याद् अस्ति कहेवामां आवे छे, एटले सिद्धनुं स्वद्रव्य ते पोताना गुण पर्यायनो समुदाय, स्वक्षेत्र ते पोतानो असंख्यात प्रदेश, स्वकाल ते समय समय उत्पाद व्ययनी वर्तनारूप जाणवो, अने स्वभाव ते अनंत ज्ञान पर्याय, अनंत दर्शन पर्याय, अनंत चारित्र पर्याय, अनंत अगुरु लघु पर्याय, तेणे करी सिद्धने अस्तिपणुं छे, माटे प्रथम ए स्याद्अस्ति भांगो जाणवो.

२ बीजो स्याद् नास्ति भांगो कहे छे, सिद्धमां परद्रव्य, परक्षेत्र, परकाल, अने परभाव, ए चारेनुं नास्तिपणुं छे तेथी करी स्याद्नास्ति भांगो जाणवो.

३ स्याद्अस्तिनास्ति–स्वगुणे करी अस्ति छे अने परगुणे करी नास्ति छे ए बे भांगा सिद्धने एक समये छे, जे समये सिद्धने स्वगुणनी अस्ति छे तेहीज समये सिद्धने परगुणनी नास्ति छे, तेथी सिद्धने अस्तिनास्ति ए बे एक समयमांज छे.

४ स्याद् अवक्तव्य, नामे चोथो भांगो कहे छे, सिद्धमां स्याद् अस्ति नास्ति ए बे भांगा एकज समयमां छे, परंतु स्याद् अस्ति एटलुं वचन कहेतां असंख्याता समय लागे. त्यार

बाद स्याद्नास्ति नामे बीजो भागो कह्यो एटले जे समये अस्ति भागो कह्यो ते समये नास्तिपणु कहेवामा न आवे अने नास्ति कहेता तेज समये अस्तित्व न आव्यु तेवारे अस्ति कहेतां नास्तिपणानो मृषावाद लागे किंवा नास्ति कहेता अस्तिपणानो मृषावाद लागे एम एक समयमा बे वचन बोल्या जाय नहीं, एक अक्षर बोलता असंख्यात समय थाय छे स्याद्वाद बीजो अक्षर बोलवामा आवे ते माटे अवक्तव्य भागो जाणवो

५ स्याद् आस्ति अवक्तव्य–सिद्धमां पोताना अनंत गुणोनु अस्तित्व छे ते पण वचनथी कही शकाय नहीं, सिद्धना अनत गुणो आस्तित्वपणे छतां अवक्तव्य छे, माटे स्याद् आस्ति अवक्तव्य नामनो पाचमो भागो जाणवो.

६ स्याद् नास्ति अवक्तव्य–दंड, चक्र, पट, घट, पुण्य, पाप, आश्रव, धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, काल, आकाशास्तिकाय, आदि द्रव्योना गुणनु सिद्धमा नास्तिपणुं रह्यु छे, परद्रव्यना अनंतगुण पर्यायनु सिद्धमा नास्तित्व रह्यु छे, ते सर्व वचनथी कही शकाय नहीं, सिद्धमां अनत परधर्मनुं नास्तित्व रह्यु छे छतां अवक्तव्य छे, माटे स्याद् नास्ति अवक्तव्य नामनो छट्ठो भागो जाणवो.

७ स्याद्स्त्येव स्यात्नास्त्येव स्याद्वक्तव्यम्–सिद्धमां स्वद्रव्य, स्वक्षेत्र, स्वकाल, अने स्वभावनी अपेक्षाए स्वगुणोनु

स्वसमयमां अस्तित्व रह्युं छे, तेज समयमां परद्रव्य, परक्षेत्र, परकाल, परभावथी परद्रव्यनुं नास्तित्व रह्युं छे. एक समयमां ते बे धर्मनुं युगपत् प्रतिपादन करवुं असमर्थ छे. युगपत् स्वरुप कथन करवामां, अस्तित्व, नास्तित्वनुं एक समयमां आप ग्रहण वचनथी थाय नहीं. माटे स्याद् अस्त्येव स्याद् नास्त्येव युगपत् अवक्तव्यम् नामनो सातमो भांगो जाणवो.

नित्यानित्यादिकनी सप्तभंगीथी सिद्धनुं स्वरुप कथन करे छे. स्याद् नित्यं, स्यात् अनित्यं, स्यात् नित्यानित्यं, स्याद् अवक्तव्यम्, स्याद् नित्यं अवक्तव्यम्, स्याद् अनित्यं अवक्तव्यम्, स्याद् नित्यानित्यं युगपत् अवक्तव्यम्. ॥

१ स्यात्—अनेकान्तपणे सर्व अपेक्षाए नित्य, शाश्वत पण वर्त्ते छे तेने स्यात् नित्य भांगो कहिए, श्री सिद्ध भगवानने ज्ञानगुणना छता पर्याय अनंता, दर्शन गुणना छता पर्याय अनंता, चारित्र गुणना छता पर्याय अनंता, एम अनंता छता पर्याय अनंता एम अनंता छता पर्याय ते सिद्धने विषे सदाकाल शाश्वता नित्यपणे वर्ते छे माटे स्यात् नित्य भांगो प्रथम जाणवो.

२ श्री सिद्ध परमात्माने अनंता छता पर्याय प्रगटया छे, ते एकेक पर्यायने विषे अनंता सामर्थ्य पर्याय रुप ज्ञेयनी वर्तना समय समय थइ रही छे. एटले अभिनव पर्यायनुं उपजवुं अने पूर्व पर्यायनुं विणसवुं थाय छे, माटे ए सिद्धमां अनित्यपणुं जाणवुं तेथी स्यात् अनित्य रुप बीजो भांगो कह्यो.

३ सिद्धमा पूर्वोक्त छता पर्याय नित्य छे, अने सामर्थ्य पर्याय अनित्य छे, छता पर्याय, अने सामर्थ्य पर्याय ए बे पर्याय सिद्धमा एक समये साथे रह्या छे, माटे स्यात् नित्या नित्यं नामनो त्रीजो भागो जाणवो

४ सिद्धमा नित्य अने अनित्य ए वे भांगा एक समयमा छे. किंतु स्याद् नित्य एटलु कहेता असख्याता समय लागे, त्यारवाद स्याद् अनित्य भागो कहेवाय, नित्य कथन समये अनित्य पणु नाव्यु अनित्य कथन समये नित्यपणु नाव्यु, एक समयने विषे बे भागा कहेवामां आवे नहीं, माटे अवक्तव्य नामनो चोथो भागो सिद्धमां जाणवो वचनथी अगोचर एटले वचनथी कही शकाय नहीं तेने अवक्तव्य कहे छे

५, ६, सिद्धमा अनत छता पर्याय नित्य छे. ते पण अवक्तव्य छे अनंत सामर्थ्य पर्याय अनित्य छे ते पण अवक्तव्य छे

७ सिद्धमा नित्यानित्यपणुं युगपत् एक समयमा छे. पण वचनथी अवक्तव्य छे माटे स्यात् नित्यानित्य युगपत् अवक्तव्य नामनो सातमो भागो जाणवो

वळी सिद्ध परमात्माना एक अनेकनी सप्तभंगीओ करवी. यथा स्यात् एकं, स्यात् अनेकं, स्यात् एकानेकं, स्यात् अवक्तव्यम्, स्यात् एकं अवक्तव्यम्, स्यात् अनेकम् अवक्तव्यम्, स्यात् एकानेकं युगपत् अवक्तव्यम् ए रीते एक अनेक-

नी सप्तभंगीथी सिद्ध स्वरुप जाणवुं.

वळी सिद्धमां स्यात् सत्यं, स्यात् असत्यं, स्यात् सत्या-सत्यं, स्यात् अवक्तव्यम्, स्यात् सत् अवक्तव्यम्, स्यात् असत् अवक्तव्यम्, स्यात् सत्यासत्यं युगपत् अवक्तव्यम् ए रीते सत् असत्नी सप्तभंगीथी सिद्धनुं स्वरुप जाणवुं.

वळी सिद्धमां–स्यात् भव्य स्वभावं, स्यात् अभव्य स्वभावं, स्यात् भव्याभव्य स्वभावं; स्यात् अवक्तव्यं, स्यात् भव्य स्वभावं अवक्तव्यम्, स्यात् अभव्य स्वभावं अवक्तव्यम्–स्यात् भव्याभव्यस्वभावं युगपत् अवक्तव्यम्. ए रीते गुण पर्यायनी सिद्धमां सप्तभंगी जाणवी.

वळी सिद्धमां–स्यात् गुणं, स्यात् पर्यायं, स्यात् गुण पर्यायं, स्यात् अवक्तव्यम्, स्यात् गुणं अवक्तव्यं, स्यात् पर्यायं अवक्तव्यम्, स्यात् गुण पर्यायं युगपत् अवक्तव्यम्. ए रीते गुण पर्यायनी सिद्धमां सप्तभंगी जाणवी.

नाम थकी सिद्धने एक कहीए, क्षेत्र थकी सिद्धने असंख्य प्रदेशी कहीए. सिद्धने एकेके प्रदेशे अनंता गुणो प्रगट्या छे, असंख्याता प्रदेश छे. अने गुण अनंता छे, माटे असंख्य अनंत कहीए, सिद्ध परमात्माना एकेक गुणमां अनंता अनंत पर्यायनी वर्तनारुप जाणवी. ते अनंत अनंत भंगी कहीए, सिद्ध परमात्माना एकेक पर्यायमां अनंतो धर्म प्रगट्यो छे ते अनंत अनंत धर्मरुप भंगी जाणवी.

प्रथम सिद्ध एवुं नाम ते नाम सिद्ध—शरीर मध्येथी त्रीजो भाग घटाडी बे भाग शरीर प्रमाणे आत्मप्रदेशनो घन करी आकाश प्रदेशोने अवगाही रह्या छे ते स्थापना सिद्ध, चौदमे, तेरमे गुण ठाणे वर्त्ते छे ते द्रव्य सिद्ध जाणवा. कर्माष्टक नाश करी ज्ञान, दर्शन, चारित्र, वीर्यादि अनत गुणोवडे करी निर्मल स्व अनत गुणो जेने आविर्भावरुपे थया छे एवा सिद्ध शिला-नी उपर मोक्षमां विराजीत परमात्माओने भाव सिद्ध कहे छे. सिद्ध भगवान् पोताना आत्माने अनंतज्ञान अनतदर्शन, अनंत चारित्र गुणरुप दान आपे छे माटे सिद्ध भगवानने दानी पण कहीए संसाररुप नगरमा भमतां थका सवररुप रत्ननी खाण पामी आठ कर्म दूरे करी अनादिकाळथी आच्छादित थइ गएलु. अने सत्ताए रहेलु ज्ञानदर्शन चारित्ररुप धननो लाभ मेळव्यो, माटे तेमने लाभवान् कहीए दानातरायना नाशथी दानी अने लाभान्तरायना नाशथी लाभवान् सिद्ध भगवान् थया. सिद्ध इंद्रिय सुखना विकाररुप भोगथी रहित छे. माटे सिद्ध अभोगी जाणवा सिद्ध भगवान् मन वचन कायाना योग रहित छे. माटे तेमने अयोगी जाणवा. स्त्रीवेद, पुरषवेद, अने नपुसकवेद रहित सिद्ध छे माटे तेमने अवेदी जाणवा सिद्धना एक गुणने विषे अनतानत पर्यायनी समय समय उत्पाद, व्ययरुप नवा नवा ज्ञेयनी वर्तना थइ रही छे, तेणे करी सिद्ध परमात्मा समय समय अनंत सुख भोगवे छे. ते माटे सिद्धने भोगी जाणवा ज्ञानादि अनंतपर्यायरुप गुण थकी सिद्धने

उपभोगी जाणवा. एटले छता पर्यायरुप गुण वारंवार फरी-फरीने एना ए भोगव्यामां आवे माटे. तथा सिद्धना सामर्थ्य पर्याय समय समये नवा नवा ज्ञेयनी वर्तनाए पलटाय छे ते माटे समय समय नवुं नवुं अनंतुं सुख भोगवे छे.

सिद्धने ज्ञान दर्शन चारित्र अने वीर्य ए चार गुण तथा अव्याबाध, अमूर्त्त, अनवगाहक, ए त्रण, पर्याय नित्य छे. ते माटे ए नित्यस्वभाव कहीए, अने एक अगुरुलघु पर्याय सिद्ध भगवानने सर्व गुणमां उपजवा विणसवारुप हानि वृद्धि करे छे ते माटे सिद्धनो अनित्य स्वभाव पण जाणवो. द्रव्यास्तिक नये करी सिद्धनो नित्य स्वभाव जाणवो, अने पर्यायास्तिक नये करी सिद्धनो अनित्य स्वभाव जाणवो. स्वज्ञानादिक गुणना कर्ता तथा भोक्ता सिद्ध छे, पौद्गलिक वस्तुना कर्ता तथा भोक्ता सिद्ध नथी. जे स्वभाव पलटे छे तेने भव्यस्वभाव कहे छे. अने जे स्वभाव पटलतो नथी तेने अभव्यस्वभाव कहे छे. आ बे प्रकारना स्वभाव सिद्धमां छे, सिद्ध भगवानने ज्ञान, दर्शन, चारित्रादि अनंतगुण प्रगट्या छे. तेनो कोइ काले नाश थवानो नथी, एटले ते कोइ काले पलटाशे नहीं, ते माटे तेनी अपेक्षाए सिद्धमां अभव्यस्वभाव जाणवो. सिद्धमां एक अगुरुलघु पर्याये करी अनंतगुणमां हानि वृद्धिरुप समय समय व्ययोत्पाद थाय छे, तेनी अपेक्षाए सिद्धमां भव्य स्वभाव जाणवो. ग्राहक अने अग्राहक स्वभावे करी युक्त सिद्ध भगवान छे, सिद्ध परमात्माए शुक्ल ध्यानाग्निए करी सर्व कर्म बाळी

भस्म करी पोताना स्वरुपनु ग्रहण करी लोकने अग्रभागे जइ अनंतसुखनुं ग्रहण कर्युं छे. पोताना गुणो ग्रहण कर्या छे ते माटे सिद्धमा ग्राहक स्वभाव जाणवो अने पहेलो संसारमां मोहनीय कर्म वश वर्ता हता त्यारे समये समये अनंतकर्म दलीक ग्रहण करता हता तेथी हाल निवर्त्या माटे तेनी अपेक्षाअे अग्राहक स्वभाव जाणवो

सिद्ध परमात्मा सकलकर्म खपावी पोतानु स्वस्वरुप प्रगट करी लोकने अंते सादि अनंतमे भागे तथा प्रवाहनी अपेक्षाअें अनादि अनंतमें भांगे जे आकाश प्रदेशरुप क्षेत्र अवगाही रह्या छे, त्यांथी कोइ काळे एक प्रदेश मुकी अन्य प्रदेशे जवु नथी ते माटे स्थिर स्वभाव कहीए, अने अनंतगुण सिद्धने प्रगट्या छे, तेनो कोइ पण काले विनाश नथी तेनी अपेक्षाअे पण सिद्धने स्थिर स्वभाव जाणवो, अने सिद्धमा पर्यायनुं समये समये पलटणपणुं छे एटले पर्याये करी हानीवृद्धी थाय छे ते सिद्ध परमात्मानो अस्थिर स्वभाव जाणवो क्रोध रहित, मान रहित, माया रहित, लोभ रहित, हास्यरहित, अरति रहित, रहित, राग रहित द्वेष रहित, मोह रहित, मिथ्यात्व रहित, पांच प्रकारना शरीर रहित, छ संघयण रहित, मन रहित, वचन रहित, लेश्या रहित, निद्रा रहित, काम रहित, इन्द्रिय रहित, सिद्ध भगवान जाणवा.

सिद्ध परमात्मा निराकार छे, अक्षय छे, अखंड छे, अक्षर, अनक्षर, अकल, अगम, अमल, लोकालोक ज्ञायक, स्वरूपर्वत,

सच्चिदानंद स्वरुप, स्वक्षेत्रवंत, स्वकालवंत, स्वभाववंत, द्रव्यास्तिकनयापेक्षया नित्य, पर्यायास्तिकनयापेक्षया अनित्य, गुण पर्यायपणे नित्यानित्य, स्वसत्तावंत, परसत्ता रहित, पंच द्रव्यथी भिन्न, स्वस्वभावना कर्त्ता, पर स्वभावना अकर्त्ता, अपर, एक, अनेक, अनंत गुणे करी विराजमान, सिद्ध भगवान् छे, जेणे एक सिद्धनुं स्वरुप जाण्युं, तेणे अनंत सिद्धनुं स्वरुप जाण्युं एक सिद्धनुं स्वरुप जेणे जाण्युं नथी तेणे अनंत सिद्धनु स्वरुप पण जाण्युं नथी. ए स्याद्‌वाद मार्ग रहस्य छे. यतः एकोभावः सर्वथायेन दृष्टः सर्वे भावाः सर्वथा तेन दृष्टाः इति स्याद्वाद मंजर्यां अनेकान्त मार्गनी बलिहारी छे, अनेकांत मार्गावबोध विना सम्यक्त्वनी प्राप्ति थइ शकती नथी. आप्त प्रणीत सिद्धान्तोने भणवां, गणवां, तेमना वचनानुसारे धर्ममां प्रवृत्ति करवाथी मोक्ष स्थाननी प्राप्ति थाय छे.

हे शिष्य ! सिद्धनुं यत् किंचित् वर्णन देव तत्त्वना प्रसंगथी कथन कर्युं छे.

देव, तीर्थंकरने एकज जाणवा, अने देवनेज अरिहंत कहेवाय छे.

प्रश्न—अरिहंत क्यां सुधी थशे अने क्यारथी अरिहंत भगवान् थाय छे ?

उत्तर—हे भव्यात्मा, अरिहंत भविष्यत् अनंतकाल सुधी थशे. अने अनादिकालथी अरिहंत भगवान् थाय छे. अने हाल पण अरिहंत भगवान् छे.

प्र० हाल अरिहंत भगवान् क्यां छे ?

उत्तर–हे भव्य, हाल अरिहंत भगवान् महाविदेह क्षेत्रमां छे, पन्नरक्षेत्रमा तीर्थंकर ( अरिहंत भगवान् ) उत्पन्न थाय छे पाच भरत, पांच एरवत, अने पाच महाविदेह ए पन्नर क्षेत्रमां तीर्थंकर भगवान उत्पन्न थाय छे ए पन्नर क्षेत्र अढीद्वीपमां आवेलां छे. अढी द्वीपनी व्हार तीर्थंकर भगवान् उत्पन्न थता नथी. पाच महाविदेहमा सदाकाळ चोथो आरो वर्ते छे. अने त्यां तीर्थंकर भगवान पण सदाकाल वर्ते छे पंच भरत, अने ऐरवतमा सदाकाल शाश्वत वर्तता नथी आ भरतक्षेत्रमा चोवीश तीर्थंकर थइ गया हाल पंचम आरो छे, तेथी तीर्थंकरनो विरह छे

श्री तीर्थंकर भगवान् बार गुणे करी संयुक्त होय छे तेना नाम.

श्लोकः

अशोकवृक्षः सुरपुष्पवृष्टि-
दिव्यध्वनिश्चामरमासनं च !
भामंडलं दुंदुभिरातपत्रं
सत्प्रातिहार्याणि जिनेश्वराणां । १ ।

ए अष्ट महा प्रातिहार्य तथा ज्ञानातिशय, वचनातिशय, पूजातिशय, अपायापगमातिशय, ए चार अतिशय सहित

चार गुणें करी विराजमान अरिहंत भगवान् छे, चार निक्षेपे श्री अरिहंत भगवान् जणवा, नाम अरिहंत, स्थापना अरिहंत, द्रव्य अरिहंत, अने भावअरिहंत, अरिहंत एवं नाम ते नाम अरिहंत, अरिहंत भगवान्नी स्थापना स्थापवी ते स्थापना अरिहंत, वीश स्थानक मध्येथी गमे ते स्थानक आराधी तीर्थंकर पण थवानां दळियां उपार्ज्यां, त्यारथी द्रव्य अरिहंत जाणवा, केवळ ज्ञाननी प्राप्ति करी समवसरणने विषे वेसे, देशना दे, त्यारे भाव अरिहंत जाणवा. यतः—

नामजिणा जिणनामा ।
ठवणजिणा पुणजिणंदपडिमाओ ॥
दव्वजिणा जिणजीवा ।
भावजिणा समवसरणत्था ॥ १ ॥

नाम जिन, स्थापना, जिन, द्रव्यजिन, तथा भावजिन ए चार निक्षेपा अरिहंतनाज जाणवा.

प्रश्न—चार निक्षेपामांथी भावजिननो निक्षेपो साचो छे. माटे ते मानवो बीजा केम मनाय !

उत्तर—समाधान, चारे निक्षेपा सत्य छे, स्वस्वरुपे चारे निक्षेपा सत्य छे, असत्य कही शकाय नही.

जिज्ञासु—स्थापना तरीके तीर्थंकरनी मूर्त्ति बनाववामां आवे छे ते बोलती नथी चालती नथी छतां तेने मानवाथी शो लाभ थाय ?

सद्गुरु–हे मित्र ! हजी तमोए सद्गुरु द्वारा ज्ञाननी प्राप्ति करी नथी. कालिक सूरी कसाइने श्रेणिक राजाए कूवामा नाख्यो, त्या तेणे माटीना पाडा बनावी मारी नाख्या, तेथी तेने जीवहिंसा लागी तेनु शुं कारण ते तो कहो !

जिज्ञासु–सत्य पाडानी बुद्धिथी तेणे माटीना पाडा मारी नाख्या, तेथी तेने जीवहिंसा लागी, तेमां शु खोटु छे ?

सद्गुरु–तमारा बोलवा मात्रथीज स्थापना निक्षेपानी सिद्धि थाय छे, कारण के माटीना पाडा बनाव्या ते कइ पचेंद्रिय जीव नहोता, तथा हालता, चालता नहोता, कइ माटीना पाडा घास खाता नहोता, मूतरता पण नहोता, तेम छता ते माटीना पाडामा खरा पाडापणानो आरोप करी तेने कालिकसूरि कसाइए मारी नाख्या, तेथी तेने पाप लाग्युं, ए वात जेम सिद्ध करी तेम तदनुसारे श्री जिनेश्वर भगवान्नी प्रतिमा बोलती नथी, चालती नथी, उपदेश आपती नथी, तोपण जिनेश्वर भगवान्नी प्रतिमामा भाव जिनेश्वरनी बुद्धिनो आरोप करी जिनेश्वरनी प्रतिमाने मानतां पूजतां भक्ति करता इष्ट फळनी प्राप्ति थाय छे, अने मोक्षनी प्राप्ति करावी आपे छे.

जिज्ञासु–पत्थरनी गाय जेम दूध आपी शकती नथी, तेम पत्थरनी प्रतिमा पण शुं फळ आपी शके ?

सद्गुरु–दूधपाक दूधपाक एम गणनां कइ दूधपाक आवी

मळतो नथी तेम अरिहंत अरिहंत नाम देतां कंइ अरिहं आवता नथी, तो अरिहंत एवुं नाम देवाथी शो फायदो?

जिज्ञासु—वाहरे वाह अरिहंत एवुं नाम देवाथी अनंत भवनां पाप नाश थाय छे, अने वर्तमान भूत अने भविष्य कालमां थनार तीर्थंकरोनुं स्मरण थाय छे, तेमना गुणोनुं स्मरण थतां, ते गुणो प्राप्त करवा इच्छा थाय छे. माटे अरिहंत नामनुं स्मरण करवुं जोइए.

श्रीसद्गुरु—ज्यारे अरिहंत एवा शब्दथी अरिहंत भगवाननुं स्मरण थाय छे, तो अरिहंत भगवान्नी प्रतिमाथी स्मरण थाय, ते युक्ति युक्त छे. अरिहंत एवो शब्द पण पुद्गल छे, अने अरिहंत भगवान्नी प्रतिमा पण पुद्गलपिंडनी छे, अरिहंत एवा नामथी अने अरिहंतनी मूर्त्ति थकी साक्षात् थइ गयेला भावतीर्थंकरनुं स्मरण थाय छे. सूर्य एटलो शब्द वांचतां साक्षात् सूर्यनी यादी थाय छे, ए वात अनुभव सिद्ध छे, तो जिनेश्वरनी प्रतिमाने मानतां पूजतां फळ थाय तेमां जरा पण संदेह नथी. अरिहंत एवुं नाम देवाथी जेम पापनो नाश थाय छे, तेम अरिहंतनी प्रतिमाने पण साक्षात् तीर्थंकरनो आरोप करी मानतां पूजतां साक्षात् तीर्थंकरने मानवा पूजवा सरखुं फळ थाय छे. पांडवोना समयमां एक भिल्ल द्रोण गुरुनी पासे धनुर्विद्या शिखवा माटे गयो, द्रोण गुरुए ना पाडी, त्यारबाद पेलो भिल्ल वगडामां गयो. त्यां माटीनी

[illegible] गुरुनी मूर्त्ति बनावी, अने साक्षात् द्रोणगुरुनी बुद्धिना [illegible] मानवा पूजवा लाग्यो, नमस्कार करवा लाग्यो [illegible] तेने धनुर्विद्यानी प्राप्ति थइ एक दिवस द्रोण गुरु अर्जुन [illegible] वनमा गया त्या, भिल्ले वृक्षपत्र विंधेला जोयां तेनी चा- [illegible] देखी, द्रोण गुरुए पुछयुं के हे भिल्ल ! धनुर्विद्या क्याथी [illegible] ? भिल्ले कह्यु द्रोणगुरुनी पासेथी द्रोण गुरुए कह्यु के [illegible] द्रोण गुरु क्या छे ? भिल्ले पोतानी झुपडीमा तेमने लइ [illegible] माटीनी बनावेली मूर्त्तिने बतावी अने कह्यु के आ मारा [illegible] गुरु छे, तेमनी पासेथी हु धनुर्विद्या शीख्यो. द्रोण गुरु [illegible] अर्जुन आश्चर्य पामीने कहेवा लाग्या के, गुरु उपर भ- क्ति अने बहु मानथी माटीना द्रोण गुरु पण तेनी इष्ट फल सिद्धि माटे थया.

सुज्ञो विचारो के माटीना द्रोण गुरुमा मात्र द्रोण गुरु पण कइ हतु ? ना कंइ नहीं, तेम छता भावथी द्रोणगुरुनी बुद्धिथी मानता पूजतां सेवता भिल्लनी पेठे, जिनेश्वर भगवा- ननी प्रतिमाने जे माने छे पूजे छे तेने शिव सुख आदिनी प्राप्ति थाय छे, एमां संशय नथी श्री तीर्थंकर भगवान् चो- त्रीश अतिशय अने पांत्रीस वाणीना गुणोए करी विराजमान होय छे. केवल ज्ञाने करी लोकालोकना भावने यथार्थ जाणे छे भव्यजीवोना हित भणी समवसरणमा बेसी देशना आपे छे, बार पर्षदा भराय छे, देवता, मनुष्य, तिर्यच, सौ सौनी भाषामां समजे छे सौना संशय दूर थाय छे. पुन्यवंत जी-

वोने श्री तीर्थंकरनां दर्शन थाय छे, भगवान्नी ध्वनिनी पेठे गाजे छे. षड्द्रव्यनुं स्वरुप भगवान् कथन छे, नामादि निक्षेपानुं कथन करे छे, उत्पाद व्यय ध्रुव ए त्रिपदीनुं कथन करे छे. नैगमादि सात नयनुं करे छे. सप्तभंगी प्ररुपे छे. जीवा जीवादिनव तत्त्वनुं क्षेत्र, काल, भावथी वर्णवे छे. श्राद्ध, श्रमण धर्मनुं कथन करे छे. द्रव्य गुण पर्यायनुं स्वरुप प्ररुपे छे. योग, गणितानुयोग, चरणकरणानुयोग, थ ए चारे अनुयोगे करी व्याख्या करे छे. नित्यानित्यादि ठ पक्षे करी श्रीतीर्थंकर महाराजा षड् द्रव्यनुं स्वरुप वर्णवे

दिगंबर—केवली देशना देता नथी. फक्त तेमना मस्तकमां ॐकारनो ध्वनि नीकळे छे तेने देवता दुंदुभीमां लइ समजावे छे.

श्री सद्गुरु—श्री केवळी भगवान्ने मनयोग, वचन योग, तथा काययोग ए त्रण योग छे, वचन योगथी देशना श्री तीर्थंकर भगवान् आपे ते युक्ति युक्त वात सिद्ध ठरे छे, ॐकार शब्दमांथी रुपी अरुपी पदार्थनुं स्वरुप नीकळी शके नहीं, देवता अवधिज्ञाननी धणी छे, लोकालोकना भावोनुं वर्णन करी शके नही, मुखथी बोलवानी शक्ति छतां श्री तीर्थंकर भगवान् केम बोले नहीं ? अने ज्यारे मुखथी बोले नहीं त्यारे ॐकारनी ध्वनी केम करे ? ते जरा माध्यस्थताथी विचारो. श्री तीर्थंकर भगवान् देशना दे छे. मुखथी

बोलतां कोइ जातनी अडचण पडती नथी, केवल ज्ञाने करी दरेक पदार्थोनुं यथातथ्य स्वरुप कथन करे छे. रुषभादिक चोवीस तीर्थंकरनो हाल विरह छे चोवीसमा श्री महावीर स्वामीनु हाल शासन चाले छे.

श्री महावीर स्वामीए पवित्र मुखथी कथन करेला सत्शास्त्रोनो हाल आधार छे, तथा तेमनी प्रतिमाना दर्शन करतां तेमनी यादी आवे छे तेनो आधार छे. तीर्थंकरनी प्रतिमा शान्त छे, तेथी तेमना सामुं जोतां प्रथम तो भव्यात्माना हृदयमां शान्तवाहिका गंगानो प्रादुर्भाव थाय छे. मनमा एम विचार थाय छे के अहो ! जे भगवानना अगुठाना संचारथी मेरु पर्वत कंप्यो, एवा बलवान् हता, तोपण अंते त्रीश वर्ष बाद मुनिपणु ग्रहण कर्युं. अहो जेनी राजाओ तथा इद्रो चाकरी बजावे छे, ते भगवान् अरण्यमा एकला फर्या, अरे चेतन ? तु क्यारे राग द्वेष रहित थइ शमभावे मुनिपणु ग्रही, तेवी अवस्था पामीश ? जे भगवान्ने अनेक सुगंधि चूर्णोथी इद्रादिक देवताए स्नान कराव्युं, ते भगवान् वगडामा, शून्यागारमा, द्रव्य स्नान रहित, विचर्या, अरे जीव ! तु शुं न्हाइ धोइ द्रव्य स्नानथी पोताने पवित्र मानी मकलाय छे ? भगवान् अनंत शक्तिना धणी उता तेमने अनार्य जनोनी कठोर वाणीने क्षमाथी सहन करी. अरे जीव ! तु क्यारे बीजानी कठोर वाणीने सहन करीश ? कोइ असभ्य वचनथी आक्रोश करे छे, त्यारे तुं केम लाल

चोळ थइ जाय छे? अने मनमां आहट्ट दोहट्ट चिंतवे छे. तारी शी गति थशे? तीर्थंकर भगवान्ना आचरणमां अने तारा आचरणमां केटलो वधो फेर छे? श्री तीर्थंकर भगवाने सोनुं रुपुं, वगेरेने असार जाणी तेनो त्याग कर्यो, हे लालचीया पामर जीव! तुं भगवान्थी उलटो चाली सोनुं, रुपुं, वगेरेने मारुं मारुं माने छे, अने तेनी प्राप्ति अर्थे अनेक प्रकारनां कुकर्म करे छे, तेथी शुं परभवमां दुःखी नहीं थवानो? अलवत् थवानो. श्री तीर्थंकर भगवाने स्त्रीने असार जाणी तेनो त्याग कर्यो, अने स्त्री संबंधी भोगोनी अभिभाषा जरा मात्र पण करी नहीं. देवताओनी स्त्री संबंधी पण अभिलाषा करी नहीं, स्त्रीनुं शरीर सात धातुथी बनेलुं जाणी, तथा तेना शरीरमां सुखनी भ्रांति जाणी तेनो त्याग कर्यो. स्त्री बे प्रकारनी छे. १ द्रव्य स्त्री. २ भाव स्त्री. देवतानी स्त्री, मनुष्यनी स्त्री अने तिर्यंचनी स्त्री आ त्रण प्रकारनी स्त्री द्रव्य स्त्री जाणवी. आत्मानी परवस्तु संबंधी अभिलाषा, पौद्गलिक वस्तुनी ममता तेनो उपभोग, तेथी उत्पन्न थयेली आत्मानी राग द्वेष मय अशुद्ध परिणति तेने भाव स्त्री कहे छे. बहिरात्मियो, सदा अशुद्ध परिणतिमां रम्या करे छे, तेमने दरेक संसारना पदार्थोनी अभिलापा मनमां रहे छे, तेमने परवस्तुमां सदाकाल राचवुं माचवुं थाय छे. द्रव्य स्त्रीना त्यागथी भाव स्त्री त्यागी एम एकांते कही शकाय नही. भाव स्त्रीना त्यागथी द्रव्यस्त्रीनो त्याग अवश्य थाय छे. श्री भगवाने आ बे प्रकारनी स्त्रीनो

त्याग करेलो छे धर्मध्यान अने शुक्ल ध्याननना पायामां चित्तनी ऐक्यता करता छता भगवान् गामोगाम विचर्या अहो ! हुं द्रव्यस्त्री अने भावस्त्रीना त्याग पूर्वक आत्मानी शुद्ध परिणतिने ओळखी तेमा रमतो छतो क्यारे मुनिपणु ग्रहण करी गामोगाम विचरीश ? श्री तीर्थंकर महाराजाए पच महाव्रत ग्रहण कर्या, तेम हु पण पच महाव्रत ग्रहण करी शुद्ध चारित्र पाळतो निर्मळ स्वभावे क्यारे मनुष्यायु निर्गमन करीश ? अहो मारी क्यां अल्पज्ञता अने प्रभुनी क्या सर्वज्ञता ! हु अल्पज्ञ छतां केम अभिमान करुं अहो प्रभुनी शान्त मूर्त्ति मारा हृदय कमळने सूर्यना प्रकाशनी पेठे विकाशे छे

प्रभुनी मूर्त्तिथी साक्षात् तीर्थंकर भगवाननी स्मृति उद्भवे छे अने प्रभुनु स्मरण थता साक्षात् मूर्त्तिमा अने प्रभुमा भिन्नता भासती नथी अहो, परमोपकारी परम पूज्य अशरणशरण, भवाभोधि तारक तरणि समान ससार तारक, चउगति वारक, श्री तीर्थंकर भगवान्ना स्मरणथी मनमा उत्पन्न थता सकल्प विकल्पोनो नाश क्षणमां थाय छे

प्रश्न—रूपीनु ध्यान स्मरण करवाथी रूपी पणु प्राप्त थाय छे, अने अरूपीनु ध्यान स्मरण करवाथी अरूपीपणु प्राप्त थाय अने रूपीपणाथी तो परमात्म पदनी प्राप्ति थती नथी माटे रूपी एवी प्रभुनी मूर्त्तिनु ध्यान स्मरण करवाथी अरूपी पणुं शी रीते प्राप्त थाय ?

उत्तर–हे पृच्छक ! हे भव्यात्मा ! एकाग्र चित्तथी सांभळ. ध्यान बे प्रकारे छे १ सालंबनध्यान, २ निरालंबन ध्यान साकार वस्तुमां गुणीनो आरोप करी एकाग्रचित्तथी गुणोनुं स्मरण करवुं ते सालंबन ध्यान कहेवाय छे, साकार वस्तुना आलंबन विना भाव स्फुरायमान थतो नथी. भावनी स्फुरणाथी निरालंबन ध्यान थइ शके, ते कहे छे. परमात्मा स्वरुप पोतानो जे आत्मा छे, तेना असंख्यात प्रदेश छे, एकेक प्रदेशे अनंतुं ज्ञान छे, अनंतुं वीर्य छे, अनंत गुणनो आत्मा धणी छे, कर्म थकी रहित स्फटिक रत्ननी पेठे निर्मळ छे, शुद्ध छे, ज्ञानमय छे, एम उपयोगे करी एकाग्रवृत्त्या स्मरण करवुं, तन्मयता भाववी, तेनुं नाम निरालंबन ध्यान छे, निरालंबन ध्याननो शुक्ल ध्यानमां अंतर्भाव थाय छे, अने सालंबन ध्याननो धर्म ध्यानमां अंतर्भाव थाय छे, सालंबन ध्यान विना निरालंबन ध्याननी प्राप्ति थती नथी, माटे प्रथम सालंबन ध्याननी जरुर छे, रुपीनुं ध्यान करवाथी रुपीपणुं प्राप्त थाय छे, एवी जे शंका करी ते पण मुक्तिद्वारा विचारतां निरस्त थाय छे, कारण के, प्रभुनी मूर्त्तिने विषे भावतीर्थंकरनो आरोप करीने तेमना गुणोनुं ध्यान तथा स्मरण करवाथी, रुपीपणुं प्राप्त थतुं नथी. उलटुं कर्मवडे संयुक्त आत्मानी शुद्ध दशा जागतां अरुपी पद पामे छे, आत्महिताकांक्षी दरेक वस्तुने देखे छे, पण ते तन्मय बनतो नथी.

जे वस्तुनु ध्यान या स्मरण करीए, तन्मय पण बनी शकानु नथी तेषनुं ध्यान या स्मरण करवाथी तन्मय बनी शकातुं नथी. तेमजे अभव्य जीवो छे ते परमात्मानु स्मरण करे तो पण अभव्यत्वपणाने लीधे ते पदनी श्रद्धा तथा योग्यताना अभावे ते पदनी प्राप्ति थती नथी आत्मामा ते पदनी योग्यता होय अने तेनी श्रद्धा प्रगटे तो तेनु ध्यान तथा स्मरण करवाथी तत्पदमय आपणे बनी शकीए

प्रभुनी मूर्त्ति जड छे, आपणे कंइ ए मूर्त्तिनो जड स्वभावरूपे बनवा धारता नथी, पण ते मूर्त्तिमा तीर्थंकर भगवान्नो आरोप करेलो छे ते भगवानमां रहेला गुणोनी प्राप्ति माटे तेमनु स्मरण ध्यान करीए तेथी ते गुणोनो आधारभूत जे आत्मा अरूपी पद पामेलो छे, ते पदने स्मरण ध्यानथी आपणे पामी शकीये.

जे जे व्यक्तिनु स्मरण करीए छीए, ते व्यक्तिमां रहेला गुणोनी योग्यताने प्राप्त करवानी आपणामां शक्ति तथा स्वभाव होय छे, तो ते गुणोने आपणे प्राप्त करीए छीए, श्री तीर्थंकर शरीरनिष्ठ अनंत गुणनुं ध्यान करता रूपीद्वारा अरूपीनुं ध्यान थाय छे, मुख्य रीत्या आपणुं लक्ष तेमनामा रहेला गुणो प्राप्त करवानु छे, तेथी रूपीनुं ध्यान करता रूपी पणु प्राप्त थनु नथी. कारणके, तेमना शरीरमा रहेला गुणोनु स्मरण तथा ध्यान तथा तेमने जेवा जेवा तप

कर्या तथा भव्य लोकोने केवी रीते उपदेश आप्यो, आत्मगुणो प्राप्त करवाने तेमने पंच मुनिव्रत अंगीकरी केवां कष्ट सहन कर्यां, अंते घाति कर्मनो क्षय करी कैवल्य लक्ष्मीथी पोताना आत्माने अखंड धननो स्वामी कर्यो, तेम हुं पण कयारे करीश ? एम आपणी मनोवृत्ति ते गुणोने प्राप्त करवा लक्ष खेंचे छे, पण तेमनुं शरीर मनोहर हतुं, तेवुं मारुं थाओ एम अभिलाषा रहेती नथी. तेथी रुपीपणुं प्राप्त थतुं नथी. माटे रुपी एवी प्रभुनी मूर्त्तिनी पूजा करवाथी तेमनी भक्ति करवाथी साक्षात् अरिहंत भगवान्‌नी पूजा भक्ति करी कहेवाय, कारणमां भावनुं बन्ने ठेकाणे सादृश्यपणुं छे, प्रभुनी मूर्त्तिमां प्रेम भक्तिने लीधे एवा दृढ संकल्पथी साक्षात् थइ गएला तीर्थंकरनो आरोप करवामां आवे छे के जेथी मूर्त्ति स्वरुपे साक्षात् तीर्थंकर भगवान् भासे छे. अने तेवी रीते भासतां प्रभुनुं बहुमान, गुणग्राम अत्यंत भक्तिथी करतां आत्मानो शुद्ध या शुभ परिणाम प्रगटे छे, अने घणां कर्म तत्क्षण नाशे छे. अने प्रभुना वचनोना बहुमान रुप तत्त्वरुचि प्रगटे छे. अने प्रभुना आगम उपर श्रद्धा बेसतां सम्यक्त्व प्रगटे छे. अने सम्यक्त्व प्रगट थतां क्रोध, मान, माया, लोभनी क्षीणता थाय छे. अनादिकाळथी संसारमां ममताथी थती प्रवृत्ति स्वतः बंध पडे छे, अभव्य जीवने संसारमां प्रवृत्ति अनादि अनंतमे भांगे छे. भव्यजीवने संसारमां प्रवृत्ति सम्यक्त्व प्रगट थया बाद अनादि सान्त भांगे छे, एटले भव्यात्मा बहिरात्मभावे परवस्तुने

पोतानी मानी विष्टाना कीडानी पेठे विष्टामा रुचिवंत, शुकरनी पेठे अनादिकाळथी दुःखने सुखरुप मानी परने पोतानुं मानी बाह्य धन धान्यादिकने पोतानु मानी रागद्वेषने जोरे संसारमा प्रवृत्ति कर्या करतो हतो, ते प्रवृत्तिने पोतानु स्वरुप समज्या बाद खोटी दुःखदायी भवभ्रमणहेतुभूत जाणी तेनो सगदूर कर्यो एटले संसार प्रवृत्ति स्वतः वंध पडी कारणके प्रवृत्ति कर्त्ता आत्माए पोते असार जाणी तेनो त्याग कर्यो एटले तेनु जोर कंइ चाल्यु नहीं, अने संसारिक पदार्थो उपर उदासीनता प्रगट थइ, विवेक रुप सूर्य करी आत्मानु शुद्ध स्वरुप जाण्युं, सत्यासत्यनो विवेक प्रगटयो, आत्मामां रहेला अनंत गुण रुप खजानो प्रत्यक्ष देखवामा आव्यो. अहो! परमात्मा सिद्ध भगवान्, अनत गुणरुप खजाने करी परिपूर्ण थया छता अनंत सुखमा सादि अनत स्थिति निर्गमे छे. बाह्यधन जे धान्यादि पुद्गलरुप तेनो प्रभुने सग नथी बाह्य धनथी रहितने अभ्यंतर अनंत धन वडे करी सहीत श्री तीर्थंकर भगवान् छे बाह्य धन जे सुवर्ण, मोती, रुपु छे ते जड छे, विनाशी छे पुद्गल छे, सडण, पडण, विध्वंसन स्वभावरुप छे, ते कोइनुं थयुं नथी, थवानु नथी. तेनी ममताथी अरे में म्हारा सत्य अभ्यंतर धन उपर दृष्टि दीधी नहीं अने तेने प्राप्त करवा प्रयत्न पण कर्यो नहीं हवे विचार थयो के त्यारे हवे मारे अभ्यंतर धन उपर दृष्टि देवी जोइये, परमात्मानु अनत गुण रुप

वारंवार मने कही [illegible]
इवे हुं कदी अशुद्ध परिणतिरूप वेश्या
जीवो मृगनी पेठे थया छे, गांडा बनी
करीश नहीं, एम खात्रीथी कहुंछुं.

शुद्ध चेतना स्त्री—मारा पूज्य आत्मपति !
ठेकाणे आव्याछो, पण घडीमां पाछा तेनी
जशो. कारण के—तृष्णा, विषय पिपासा—रूप
तमने ललचावी, वेश्यानी पासे क्षणमां लइ
पाछा कूतरानी पुंछडीनी पेठे हता, तेवाने तेवा थ
जरा मात्र पण याद करशो नहीं, विषयरूप
भरीभरीने अविवेकरुप खाट उपर बेसीने
पीशो, अने गांडा बनी जशो. आ मारी स्त्री,
आ मारो शत्रु, आ मारी मा, आ मारुं धन, आ मारुं
एम मुखथी लवारो करशो. अने क्रोध, मान, माया, लोभरूप
चोरो तमो गांडा बनी गया के तुरत तमारुं धन हरण करवा
मंडशे. तमने भान रहेशे नहीं के मने चोरो लूटे छे. अने हुं
लूटाउंछुं. ममतारुप कटारथी तमारुं गळुं कापी नांखशे, अने
अंते दुःखी थशो, माटे पेहेलांथी हे आत्मपति ! हुं तमने कहुंछुं
के अशुद्ध परिणतिरुप वेश्यानी तृष्णा तथा विषय पिपासारुप
दासीओ तमारा हृदयमां प्रवेश करी तमने वेश्यानी पासे खेंची
लइ जशे, माटे तमो तेनो विश्वास राखशो नहीं. अने तेने
आववाना रस्ता बंध करी मारी साथे असंख्यात प्रदेशरुप

घरमा वसशो, तो कोइनो भेय रहेशे नही ।

आत्मपति–अरे ओ मारी व्हाली शुद्ध चेतना ! हवे हुं वारवार केम मेरु पर्वत जेवडी भूल करीश ? चौद राजलोकना एकेक प्रदेशे अनतीवार जन्म मरण कर्या, एकेक परमाणुने अनतीवार शरीररुपे परिणमाव्यो, आहाररूपे परिणमाव्यो, आठ वर्गणारुपे परिणमाव्यो, हवे हु पुद्गलनी अंठमा केम तृष्णा धरु ? अने विषय पिपासानी आशाअे केम बीजानी आजीजी करुं ? केम नम्र वचनो उच्चारु, विषय विषरुप प्याला गोळीने केम पीशं ? अलवत् कदापि हु अशुद्ध परिणति रुप वेश्यानी सगति करीश नहीं एम नक्की खात्रीथी कहुं छुं समतारुप मारी दासीने हुकम करीशके जेथी ममता मारा घरमा प्रवेश करी शकशे नहीं। सतोषरुप कोट वारी अंतःस्थित मने विषयनी भीति नथी उपयोगरुप मारा मित्रनी समतिथी हु हवे वारवार मारा शुद्ध सहजानंद अखंड अमर अजर नि कलक सच्चिदानद स्वरुपमा रमणता करीश, अने तारी सोवत क्षणवार पण मूकीश नहीं सवररुप कोटवाळ पाप पुण्यने पेसवा देशे नहीं, मारा असख्यात प्रदेशरुप घरमा कर्मरज लागी छे तेने भावनारुप सावरणीथी वाळी नाखीश, हवे हुं सिंह सरखी वृत्ति धारण करीश हे शुद्ध चेतना स्त्री ! *तु मारी संगति मूकीश नहीं. तुं ज्यारे मारी पासेथी जती* रहे छे, त्यारे अशुद्ध परिणतिरुप वेश्या दु ख दे छे, माटे माराथी अळगु तारे रहेवु नहीं

शुद्ध चेतना स्त्री–आत्मपति ! तमे समजु थइने भूल्यो ? छो जेनुं मुख पण अपवित्र छे, एवी चांडालणी अशुद्ध परिणति वेश्यानी तमो सोबत करो छो, अने ज्या तमो एनी संगते रमो छो, त्यारे हुं त्यांथी दूरे खसुं छुं; कारण के चंडालणीथी दूर रहेवुं ए पवित्र जननुं भूषण छे, तमे चांडालणीनी संगाति करवाथी चंडाल जेवा बनो छो त्यारे हुं तमाराथी अभडावाना भयथी दूरे खसुं छुं, तमां तमारोज वांक छे.

आत्मपति–हे शुद्ध चेतना स्त्री ! तमो माराथी दूर खसोछो त्यारे अशुद्ध परिणतिनी सोबत थाय छे. तमो मारी पासेथी खसो नहीं तो अशुद्ध परिणतिनी हुं केम सोबत करुं ते विचारी जुओ.

शुद्ध चेतना स्त्री–अशुद्ध परिणति ज्यारे तमारी तरफ लक्ष करे छे के तुरत तमो तेना उपर प्रेम करो छो, अने मने विसारी मूको छो. ज्यारे ते नजीक आवे छे, त्यारे अभडावाना भयथी हुं नासी दूर खसुं छुं. जो तमो तेना उपर प्रेम करो नहीं, अने तेने आवकार आपो नहीं तो हुं तमारी पासेथी शा माटे दूर खसुं ? शास्त्रमां स्त्रीने अर्धांगना कहेली छे, पण तमो वेश्यानी संगते [illegible] जेवी कुलवंती स्त्रीथी जोवाय नहीं तेथी दुरे [illegible] हवे तमो प्रतिज्ञा पूर्वक नि[illegible] तेनी ममता आशा [illegible]श नहीं, एम क-

होतो हुं तमारी पासे सदाकाल वसु, जरा मात्र खसुं नहीं.

आत्मपति मारी व्हाली शुद्ध चेतना ! तारा वचनो मारा हृदयने भेदी नाखे छे, हु कट लबाड माणस नथी हु उत्तम कुळनो छुं, सिद्धनो भाट छु, हवे बाह्य धन धान्य स्त्री पुत्र आदि उपरथी ममता उतारी अभ्यंतर आत्मिक धननी प्राप्ति माटे प्रयत्न करीश, अने मारु धन अनादिकाळथी तिरोभावे रह्युं छे, तेने आविर्भावे करीश. अने आत्मिक रुद्धि प्रगटभावे करीश, हे शुद्ध चेतना, आपणे अनत सुखनी लहेरमां स्वकाल निर्गमन करीशु, ससारिक पदार्थो उपरथी मे प्रवृत्ति थती हवे त्यागी, हवे में आत्मगुणमा प्रवृत्ति करी छे पौद्गलिक धन आत्मिकधन आगळ शा हिसाबमा छे, अरे आटलो काल काचना कटकाने मणि धारी हु मूर्ख बन्यो हवे केम जाणी जोइ पौद्गलिक सुखनी भ्रातिथी ससारमा प्रवृत्ति करु अलबत नहीं करुं, मन, वचन, अने कायाथी न्यारुं मारु आत्म धन छे, तो ते त्रण योगने केम धन तरीके मानु ? अलबत हवे मानीश नहीं, आवा आत्मपतिना वचनो साभळी शुद्ध चेतनास्त्री अत्यत प्रमोद पामी, अने स्वपति सगे अहर्निश रहेवा लागी आत्मपति ए पण ज्ञानक्रियाए करी कर्म कलंक रहीत थइ घनघाती आदि कर्म खपावी अनत चतुष्टयनी प्राप्ति करी, शुद्ध चेतनानी सगे मोक्ष स्थानमा जइ वस्यो इत्यादि ध्यान कारणीभूत श्री जिनप्रतिमा छे, तेना योगे सालंबन ध्यानद्वारा निरालबन ध्यान योगे शाश्वत पद सगी थवाय छे,

ए निःसंशय वात छे. प्रभुए पोताना आत्माने अनंत ज्ञान, अनंत दर्शन, अनंत चारित्र, अनंत वीर्यादिनो लाभ आप्यो. हुं क्यारे आपीश ? प्रभुनामां अने मारामां अंतर आकाश पृथ्वी जेटलुं छे. हुं जो प्रयत्न करुं तो तेमना समान बनी शकुं, आत्मवीर्य फोरवुं तो कर्मनां दळियां विखेरी नांखुं ? पण प्रमादमां स्वकाल गमावुं तो शी रीते परमात्मपद पामुं. प्रमादने परिहरी ज्ञान दृष्टिथी शिवपुर मार्ग निहाळी, चरणगुण भजी स्वस्वभावे रमुं अने परभावनो त्याग करुं तो मुक्ति करतल न्याय (मुक्ति हाथेळीना तळीयानी पेठे) पासे छे, एम देखाय. अनंत मुनीश्वरो ज्ञान दृष्टिथी मुक्ति स्वरुप निहाळी तेनी श्रद्धा करी चरणने आदरी मुक्तिपद पाम्याछे, पामे छे, अने पामशे, सिद्धिपदने पामेला सिद्धो केवा छे ते कहे छे.

## गाथा.

सिद्धत्तिय बुद्धत्तिय पारगयत्तिय परंपरगयत्ति ।
उमुक्काकम्मकवया अजराअमराअसंगाय ॥ १ ॥
णित्थिण सव्व दुक्खा जाइ जरा मरण बंधण विमुक्का
अव्वाबाहं सोक्खं अणुहोति सासयं सिद्धा ॥२॥
अथ सिद्धानां एकत्रिंशद्गुणा दर्श्यन्ते

संठाण ५ वण ५ रस ५ गंध २ । फास ८ वेयं ३ ग-

सगभव३रहियंइगतीसगुण समिद्ध सिद्ध बुद्धं जिणं नमिमो ७

पाच संस्थान, तिक्त, कटु, कषाय, आम्ल, मधुर, ए पाच रस, कृष्ण, नील, पीत, रक्त, श्वेत, ए पाच वर्ण, सुरभि, अने दुरभिगंध १ गुरु, २ लघु, ३ मुकुमाळ, ४ कर्कश, ५ शीत, ६ उष्ण, ७ स्निग्ध, ८ रुक्ष. ए आठ स्पर्श, १ स्त्री-वेद, २ पुरुषवेद, ३ नपुंसकवेद, शरीर संग अने परवस्तु संग अने जन्म ए एकत्रीश उपाधिथी रहित सिद्ध भगवान् छे. पाच संस्थान रहित, पाच वर्ण रहित, पाच रस रहित, सिद्ध भगवान् छे, बे गंध रहित सिद्ध भगवान छे आठ स्पर्श रहित सिद्ध भगवान् छे, त्रण वेद रहित सिद्ध भगवान् छे, शरीर संग रहित परवस्तु संग रहित, अने भव एटले जन्म रहित, सिद्ध भगवान् ए एकत्रीश गुणे करी बिराजीत स्व सत्ताए रहेलुं अनंत सुख तेना भोक्ता सिद्ध भगवान् छे, तेमने जे सुख छे ते तेज जाणे छे, वा आत्मज्ञानीओ तेनो यत् किंचित लेश अनुभव ज्ञानथी जाणे छे

## दुहा.

मृतकलेवर देखीने मनुष्य हर्ष न पाय ।
मूढ निहाली अनुभवि मन हर्षित नवि थाय १६

मृत कलेवर देखीने मनुष्यने हर्ष उत्पन्न थतो नथी, तेम मूर्ख मोहान्ध आत्म स्वरूपना अजाण बहिरात्मीने देखी आत्म

स्वरूपना ज्ञाता, आत्म तत्त्वने स्याद्वाद रीत्या जाणनार सप्त-भंगी आदिथी आत्मामां रहेला अनंतगुणोनो अनुभव करनार ज्ञानी पुरुष पोताना मनमां हर्ष पामता नथी. ज्ञानी अने मुढनां लक्षण बतावे छे.

## दुहा.

प्राण दशने योगथी, न्यारो चेतनराय ।
द्रव्य कर्म व्यवहारथी, कर्त्ता आत्म कहाय ॥१॥
नय निक्षेपा भंगीनुं, जेने छे शुद्ध ज्ञान ।
गुरु परंपर अनुभवी, भवजलधि ते यान ॥२॥
ज्ञान क्रिया दोउ ग्रहे, निषेधे नहीं एक ।
व्यवहारे वर्ते सदा, निश्चयनी शुद्ध टेक ॥ ३ ॥
द्रव्यादिकचउ भावथी, जाणे वस्तु स्वरूप ।
नवतत्त्वादिक जाणतो, पंडित तेह अनूप ॥४॥
श्रद्धा ज्ञान विवेकथी, जाणे जे षट् द्रव्य ।
सूत्र पंचांगी सद्दहे, पंडित आसन्न भव्य ॥५॥

पांच इंद्रिय, त्रण बल, श्वासोश्वास, अने आयुष्य; ए दश प्राणथी न्यारो, औदारिक, वैक्रिय, आहारक, तेजस, अने कार्मण, ए पांच शरीरथी न्यारो, शरीरमां वर्तनार पण शरीरथी न्यारो, कृष्ण लेश्या, नील लेश्या, कापोत लेश्या,

तेजो लेश्या, पद्मलेश्या, शुक्ललेश्या, ए छ लेश्याथी न्यारो, मनयोग, वचनयोग, अने काय योगथी न्यारो, वज्र ऋषभनाराच संघयण आदि छ संघयणथी न्यारो, ज्ञानावरणीय, दर्शनावरणीय, वेदनीय, मोहनीय, आयुष्य, नाम, गोत्र, अने अंतराय, ए आठ कर्मथी न्यारो, औदारिक वर्गणा, वैक्रिय वर्गणा, आहारक वर्गणा, तेजस वर्गणा, भाषा वर्गणा, श्वासोश्वास वर्गणा, मनोवर्गणा अने कार्मण वर्गणा ए आठ वर्गणाथी न्यारो रागद्वेषमय अशुद्ध परिणतिथी न्यारो, आत्मा अरुपी, अनंत शक्तिनो धणी छे अनंत गुणनो आधार छे. पुद्गलास्तिकायथी भिन्न आत्मद्रव्य छे ते आत्मा आंखथी देखातो नथी. नाकथी सुंघातो नथी, कानथी आत्मा सांभळी शकातो नथी, जे संभळाय छे, ते शब्द पुद्गळ छे, अने ते शब्दथी वाच्यार्थनु जे ज्ञान थाय ते अरुपी छे, पंच द्रव्यथी आत्मा भिन्न छे, जे जे वस्तु आंखे देखाय छे, ते पुद्गल छे, अने तेथी आत्मा न्यारो छे, शरीरमा व्यापी रह्यो छे, क्षीर नीरनी पेठे. तोपण आत्मा भिन्न छे, भव्यजीवने शरीरनो संबंध, मोक्ष जाय त्यारे अनादि सान्त भागे छे, अने चार गतिमा शरीर मूके, ग्रहण करे तेनी अपेक्षाए शरीरनो संबंध सादि सान्त भागे छे, अभव्य जीवने शरीरनो संबंध अनादि अनंतमा भागे छे, पांच प्रकारना शरीरमा षट् गुण हानि वृद्धि दरेक समये जीव जीव प्रति थइ रही छे, चार गतिमा परिभ्रमण करतां पांच प्रकारना अनेक शरीर धारण कर्या, दरेक

शरीर जुदा जुदा प्रकारनां छे, वर्ण, गंध, रस, स्पर्शथी षड् गुण हानि वृद्धि दरेक शरीरमां बनी रही छे, पांच इंद्रियो पण दरेक भवमां जुदा जुदा प्रकारनी जीवे धारण करी, तेमां पण षड् गुण हानि वृद्धि समये समये बनी रही छे, त्रणबल पण दरेक जीव प्रति जुदा जुदा प्रकारनां छे. कोइ जीवनुं १ मनोबल विशेष होय छे, ४ कोइनुं वचन बल थोडुं होय छे, ५ कोइनुं कायबल विशेष होय छे, ६ कोइनुं कायबल हीन होय छे, २ कोइनुं मनोबल अल्प होय छे, ३ कोइनुं वचन बल विशेष होय छे, श्वासोश्वास अने आयुष्य संबंधी पण तेम समजी लेवुं, मनयोग—पण जीव जीव प्रति जुदा जुदा प्रकारनो होय छे. वचन योग पण जीव जीव प्रति जुदा जुदा प्रकारनो होय छे, काय योग पण जीव जीव प्रति जुदा जुदा प्रकारनो होय छे, प्रत्येक योगमां षट् गुण हानि वृद्धि रही छे. द्रव्यकर्म ज्ञानावरणीयादि आठ कर्म तेनो कर्त्ता आत्मा व्यवहारनयथी छे, अनुपचरित सद्भूत व्यवहारनयथी द्रव्य कर्म कर्त्ता चेतन जाणवो. राग द्वेष भाव कर्म छे, तेनो कर्त्ता आत्मा अशुद्ध निश्चयनयें करी छे, पण ज्यारे आत्मा स्वरुप ओळखे छे, पोतानामां रहेला गुण पर्यायने जाणे छे, ते वखते तेनी विचित्र दशा थाय छे, परवस्तुने पोतानी मानी अने अनंतकाल संसारमां चार गतिमां भटक्यो, तेनो पश्चाताप थाय छे, अने सिंह जेम पांजरामांथी छूटवा प्रयत्न करे छे तेम अनंत शक्तिनो धणी आत्मा कर्म पिंजर-

मांथी छूटवा प्रयत्न करे छे, अने राग द्वेषनो त्याग करी विभावदशाथी दूर रही पोताना स्वभावमा शुद्धोपयोगथी रमे छे, अने भावना भावे छे

अद्य रागज्वरो नष्टो मोहनिद्रा विनिर्गता
ततः कर्म रिपुं हन्मि ध्याननिस्त्रिंशधारया १

अद्य रागरुप ज्वर ( ताव ) नाश पाम्यो, आज मोह निद्रा गइ, अने हुं शुद्धोपयोगे करी जाग्यो, हवे कर्म रुप शत्रुने ध्यान रुप तीक्ष्ण तरवारनी धारावडे करी हणुछुं, हवे कर्म शा हीसाबमा छे, अशुद्ध परिणतिनो त्याग करी शुद्ध परिणति आदरता पोतानामा रहेला अनतगुणो के जे तिरोभावे रहेला छे तेने आविर्भावे करवा रुप करीने पोताना गुणोनो कर्ता बनु, अने तेम विचारता तेनी प्राप्ति तत् स्वरुपनु ध्यान आत्मा धरी परमात्मरुप बने छे.

## श्लोक.

अहं न नारको नाम न तिर्यग् नापि मानुषः ।
न देवः किंतु सिद्धात्मा, सर्वोयं कर्मविभ्रमः १

हु शुद्ध द्रव्यार्थिकनयनी दृष्टिथी देखु तो हु नारकी नथी, तेम तिर्यंच पण नथी मनुष्य पण नथी, तेम देव पण नथी, परंतु हु निरंजन निराकार परमानदवडे युक्त, हु परमा-

त्मा छुं, अने आ शरीर विगेरे देखाय छे ते सर्व कर्मनो प्रपंच छे, हुं सिद्धात्मा छुं, वाकी सर्व प्रपंच छे एम भावना करतां शुद्ध स्वरुपनो अभ्यास थाय छे.

श्लोक.

अहंच परमात्मा च द्वावेतौ ज्ञानलोचनौ ।
अतस्तं ज्ञातुमिच्छामि तत्स्वरुपोपलब्धये १

हुं अने परमात्मा बंने ज्ञान लोचनवाळा छीए, तेथी हुं परमात्म स्वरुप प्राप्ति माटे मारा आत्माने जाणवा इच्छुछुं, अने सिद्ध स्वरुपमय हुं छुं, एम दृढ संकल्प करी तत् स्वरुपमां ध्यान द्वारा लीन थइ जइ वाह्यपदार्थोने उंघनी पेठे भूली जइ फक्त स्वस्वरुपमां रमी परमात्मस्वरुपमय बनीश, त्यारे कर्म रज विखरी जशे, अने हुं सिद्ध बुद्ध रुपे ज्ञानादि गुणे करी बनीश.

श्लोक.

अमी जीवादयो भावाः चिदचिद्लक्षलांछिताः
तत् स्वरुपाविरोधेन ध्येया धर्मा मनीषिभिः ॥१॥

आ जीवादि षड्द्रव्य चेतन अने अचेतन लक्षणे करी लांछित छे, ते सर्व पदार्थो धर्मध्यानमां तेमना स्वरुपमां विरोध न आवे तेवी रीते बुद्धिमान् पुरुषोए ध्यावा.

## श्लोक.

प्रबलध्यानवज्रेण दुरितद्रुमसंक्षयं
तथा कर्म यथा दत्ते न पुनर्भवसंभवं ॥ १ ॥

प्रबल ध्यानरुप वज्र वडे पापरुप वृक्षने एवी रीते क्षय करुंके ते फरीथी उगी शके नहीं, ध्यानरुप अग्निथी कर्मरुप काष्टने बाळीने भस्म करुके पुनः पुन संसारमा परिभ्रमण करवुं पडे नहीं, एवी रीते पोतानु आत्म स्वरुप ओळखी परमात्मपद प्राप्ति अर्थे ध्यान करे तेने ज्ञानी कहीए. नैगम, संग्रह, व्यवहार, ऋजुसूत्र, शब्दनय, समभिरूढ, एवंभूत, ए सातनय, तथा नामनिक्षेपो, स्थापना, द्रव्य, अने भाव ए चार निक्षेपाना ज्ञाता ज्ञानी होय स्यात् अस्ति, स्यात् नास्ति, आदि सप्तभंगी सर्व पदार्थो उपर लगाडी जाणे, समकित मोहनी, मिश्र मोहनी, मिथ्यात्व मोहनी, तथा कषाय क्षयथी जेने शुद्ध तत्त्व प्रगट थयुं छे, यथातथ्य श्रुत ज्ञानवडे करी सर्व पदार्थोनु स्वरुप जाणे छे चार निक्षेपाथी नवतत्त्वने, जे जाणे छे, गुरु परंपराए श्रुत ज्ञान संबंधी चालतो आवेलो अनुभव ते ना जाणनार, एवा ज्ञानी गुरु, भवसमुद्रने तरवा माटे वहाण समान छे. मोक्षनी प्राप्ति माटे ज्ञान, अने क्रिया बेनु अवलंबन ज्ञानी करे छे एकान्ते ज्ञान या-एकान्ते क्रियानो निषेध ज्ञानी करतो नथी, जन मन रंजन अर्थे क्रिया करतो नथी. मोक्षनी प्राप्ति माटे सवरने भजनारी क्रिया [illegible] आत्मभावे

यार्थिक नये करी सर्व पदार्थोनुं अनित्यपणुं जाणवुं. दरेक पदार्थोमां नित्यानित्यत्व रह्युं छे एम ज्ञानी जाणे छे.

व्यवहार मार्गे ज्ञानी वर्ते छे, अने निश्चयथी शुद्ध आत्मस्वरुप उपयोगे करी ध्यावे छे. कोइ नयने उत्थापतो नथी, पोत पोताना स्वरुपे सर्व नय सत्य छे, एम ज्ञानी सद्दहेछे.

वळी ज्ञानीनुं लक्षण कहे छे, द्रव्य क्षेत्र, काल, भावथी सर्व पदार्थोनुं स्वरुप जाणे छे. जीवतत्त्वने द्रव्य,क्षेत्र,काल,भावथी जाणे छे. अजीव तत्त्वने द्रव्य, क्षेत्र, काळ, भावथी जाणे छे. पुण्य तत्त्वने द्रव्य, क्षेत्र, काल, भावथी जाणे छे. पाप तत्त्वने द्रव्य, क्षेत्र, काळ, भावथी जाणे छे. आश्रव, संवर, निर्जरा, बंध अने मोक्ष तत्त्वने द्रव्य, क्षेत्र, काळ, भावथी जाणे छे. पंच महा व्रतमांना प्रत्येक व्रतने द्रव्य क्षेत्र काळ भावथी जाणे छे. धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय, काल, अने जीव द्रव्य ए षड्द्रव्यने द्रव्य, क्षेत्र, काळ, भावथी जाणे छे, नवतत्त्वनुं जिनवचनानुसारे स्वरुप जाणनार ज्ञानी होय छे. नवतत्त्व तथा षड्द्रव्यनी श्रद्धा करे छे, जीवादि नवतत्त्व जाणवा योग्य छे. जीवतत्त्व अने संवर, निर्जरा, मोक्ष ए चार तत्त्व आदरवा योग्य छे. तथा व्यवहार नये करी पुण्यतत्त्व आदरवा योग्य छे. अजीव, पाप, आश्रव, अने बंध, तथा निश्चयनयें करी पुण्य पण परिहरवा योग्य छे. जीवद्रव्य आदरवा योग्य छे. अने बाकी

नां द्रव्य आत्माथी भिन्न छे माटे परिहरवा योग्य छे, एम ज्ञानीना हृदयमा विवेक दीपक प्रगटे छे. गणधर भाषीत सूत्र पंचागीने ज्ञानी सत्य करी माने छे, तेथी विपरीत कथन करे ते निन्हव जाणवा श्री चंदाविजय पयन्नामा कह्यु छे के—

गाथा.

जाणं तु वंधमुरकं । जीवाजीवे य पुणपावे य ॥
आसव संवर निज्जर । किरनाणं चरणहेउ ६९
नायाणं दोसाण । चविज्जवा सेवण गुणाणं च ॥
धम्मस्स साहणाइ । दुण्णविकिरनाण सिद्धाइं ७०
नाणेण विणा करणं । करणेण विणा न तारयं नाण॥
भवसंसारसमुद्दं । नाणी करणठिओ तरइ ॥७२॥
अस्संजमेण वद्धं । अनाणेण य भवेहि वहुएहिं॥
कम्ममलं सुभमसुभं । करणेण दढो धुणइ नाणी ७३
सथ्थेण विणा जोहा । जोहेण विणा य जारिसंसथ्थं॥
नाणेण विणा करणं । करणेण विणा तहा नाणं७४
परमथ्थगहियसारो । वंध मुरकं च ते वियाणंति ॥
नाउण वंध मुरक । खवंति पोराणयं कम्म ॥७७
नाणेण होइ करणं । करणं नाणेण फासियं होइ ॥

दुण्हंपि समाओगे । होइ विसोही चरित्तस्स ७८

जह आगमेण विज्जो ।

जाणइ वाहि तिगिच्छगो निउणो ॥

तह आगमेण नाणी । जाणइ सोही चरित्तस्स ८५

जह आगमेण हीणो ।

विज्जो वाहिस्स न मुणइ तिगिच्छं ॥

तह आगमपरिहीणो । चरित्त सोहिं नयाणाइं ८६

तम्हा तित्थयरपरुवयंमि नाणंमि अथ्थजुत्तंमि ॥

उज्जोओ कायव्वो । नरेण मुख्खाभि कामेण ७८

इत्यादि.

ज्ञानी नवतत्त्व चारित्रनुं स्वरुप जाणीने, धर्मना साधन भूत ज्ञान अने संयमने सद्दहे छे. ज्ञानविना क्रिया अने क्रिया विना जे ज्ञान ते संसार समुद्र तारक नथी चारित्र युक्त ज्ञानी संसार समुद्रने तरे छे. मिथ्यात्वादिथी कर्म रजनो संचय करेलो, तेने ज्ञानी क्षपावे छे. शस्त्र विना जेम योद्धो अने योद्धा विना जेम शस्त्र तेम ज्ञान विना क्रिया अने क्रिया विना ज्ञान जाणवुं. ज्ञानवडे करी चारित्रनी प्राप्ति थाय छे. ज्ञान विना चारित्र क्रियानी प्राप्ति थती नथी. जेम

लाडु बनाववो जाणे नहीं तो पश्चात् लाडु-बनावानी क्रिया शी रीते करी शके ? ज्ञान अने क्रिया सयोगे मोक्षनी प्राप्ति छे-पण याद राखवुं के, क्रियाना घणा भेद छे ज्ञान विना चारित्र गुणनी प्राप्ति थती नथी चारित्रने पण ओळखावनार ज्ञान छे. मोक्षनी प्राप्ति माटे चारित्र अंगीकार करवु, ते पण ज्ञान विना शी रीते बनी शके ? बाह्य क्रियाना आडंबरी, अने साध्ये करी शून्य एवा जीवो भवभ्रमण करे छे, जेम वैदक शास्त्रना ज्ञानथी नाडी परीक्षाने जाणनार, रोगने जाणनार, रोगना लक्षण जाणनार, वात, पित्त, अने कफने जाणनार त्रण ऋतुना रोगने जाणनार विद्वान् वैद्य या दाक्तर, रोगीनी व्याधिने जाणी दवा करे छे अने रोगनो नाश करे छे तेम ज्ञानी जिनेश्वर भगवंते कथन करेला आगमोवडे करी कर्मनी विचित्र प्रकृति जाणी चारित्रनी शुद्धि करी कर्मनो क्षय करी परमानंद पद पामे छे जेम वैदक शास्त्रनो अजाण वैद्य व्याधिनी चिकित्सा करी शकतो नथी व्याधिनु स्वरुप जाण्या विना तेनी दवा शी रीते करी शके ? तेम श्री जिनेश्वर भगवान्‌ना शास्त्रथी अजाण कर्मनु स्वरुप तथा आत्मानुं स्वरुप यथायोग्य जाणी शके नहीं, तो पछी शी रीते चारित्र ग्रहण करी मोक्षने पामे ? माटे श्रीतीर्थंकर भगवाने मरूपेला अर्थ युक्त श्रुत ज्ञान आदिने विषे उद्यम करवो, मोक्षाभिलाषि पुरुषोए अवश्य शास्त्र भणवा तथा सांभळवा उद्यम करवो, श्रीतीर्थंकरनी वाणी महापुण्ये सांभळी शकाय

छे; वाकी कुगुरुए रचेलां शास्त्र सांभळवाथी मोक्षनी प्राप्ति थती नथी, ज्ञान विना मिथ्यात्व टळतुं नथी, ज्यारे सम्यग् ज्ञान रुप सूर्यनो उदय थाय छे, त्यारे मिथ्यात्व अंधकार स्वतः टळे छे हवे मिथ्यात्वनुं स्वरुप कहे छे.

मिथ्याशास्त्र विषे जेने धर्मनी बुद्धि थाय, तेने मिथ्यात्वी कहीए. कुदेव, कुगुरु, कुधर्म, तेने विषे सुदेव सुगुरु सुधर्मनी बुद्धि ते मिथ्यात्व कहीए. छकायना जीवनी हिंसा करतां धर्म बुद्धि थाय ते पण मिथ्यात्व. जेमके मुशलमान वकरीने इदना दिवसे मारी धर्म माने छे. अश्वमेघ आदि होममां जीवनी हिंसा करी धर्म मानवो ते मिथ्यात्व जाणवुं. मिथ्यादृष्टिनी भक्ति वहुमान ते कुमार्ग छे, तेने विषे मार्गनी बुद्धि ते पण मिथ्यात्व जाणवुं. असाधुने विषे साधुनी बुद्धि ते पण मिथ्यात्व; आठ कर्मथी नथी मुकाणा, तेने विषे मुक्तपणानी बुद्धिने मिथ्यात्व, श्रीठाणांग सूत्रमां दशमे ठाणे दश प्रकारनुं मिथ्यात्व कह्युं छे ते आलावो लखाय छे.

दसविहे मिच्छत्ते पन्नत्ते तं जहा अधम्मे धम्मसन्ना १ धम्मे अधम्मसन्ना २ मग्गे अमग्गसन्ना ३ अमग्गे मग्गसण्णा ४ अजीवेसु जीवसन्ना ५ जीवेसु अजीवसण्णा ६ साहुसु असाहुसन्ना ७ असाहुसु साहुसन्ना ८ अमुत्तेसु मुत्तसन्ना ९ मुत्तेसु अमुत्तसन्ना १० ॥

हवे अर्थ लखेछे. लक्षण मिथ्यात्विना रचेलां शास्त्र तें अधर्म रुप जाणवां, तेने विषे धर्मनी, बुद्धि थाय ते मिथ्यात्व जाणवुं. धर्म जे सामायिक, आचारांगादिक पचांगी रुप सिद्धांत तथा शुद्ध परंपराग श्रुत धर्म; तेहने विषे अधर्मनी बुद्धि थाय ते बीजु मिथ्यात्व. ज्ञान, दर्शन, चारित्राणि मोक्ष मार्ग, ज्ञान दर्शन, चारित्र मोक्ष नगरनो पंथछे, तेने विषे अमार्गनी बुद्धि रुप त्रीजु मिथ्यात्व जाणवु अज्ञान, मिथ्यात्वं, हिंसा, जे ज्ञाननु प्रतिपक्षी ते अज्ञान; दर्शननु विरोधि ते मिथ्यात्व, चारित्रनी विरोधि हिंसा जाणवी. अज्ञान, मिथ्यात्व, हिंसा ए त्रण मोक्षनो अमार्ग छे, तेने विषे मार्गपणानी बुद्धि ते चोथुं मिथ्यात्व. अजीवेषु जीवसंज्ञा, आकाश, परमाणु वगेरे जे अजीव पदार्थ छे, तेने जीव करीने माने, ते जीवसंज्ञा जाणवी यदुक्त पुरुष एव इदं कहेता आ जगत् प्रत्यक्ष दीसे छे, ते निश्चयें करीने पुरुष कहेता परमात्म स्वरुप छे क्षिति १ जल २ पवन ३ हुताशन ४ यजमाना ५ काश ६ चंद्र ७ सूर्याख्या ८ इतिमूर्त्तयो महेश्वर सवधियो भगवंतष्ठात्विनि ए आठ महेश्वर (परमात्मानी) मुर्त्तियो छे. अत्रत जीव स्वरुप छे. आकाशादि अजीव पदार्थ छे, तेमा जीवपणानी बुद्धि कुशास्त्राभ्यासथी थाय ते मिथ्यात्व, ख्रीस्ति, मुसलमान, याहुदी, आर्यसमाजी विगेरे केटलाक मतवादीओ पृथ्वी, पाणी, अग्नि, वायुने विषे जीव मानता नथी, ते मतवादीओ एम कहे छे के ते चारमां जीव होय तो श्वासोश्वास देखावो जोइए ? पण

जड़ वादीओ समजता नथी के पृथ्वी आदीना जीवोनां श-रीर बहु सूक्ष्म छे, तेनो श्वासोश्वास शी रीते जाणी शकाय ? पृथ्वीकाय आदि चार जीवोने स्पर्शेंद्रिय, कायबल श्वासोश्वास आयुष्य ए ४ चार प्राण छे. कलकत्ताना प्रसिद्ध विद्वान प्रो-फेसर जगदीशचंद्रबोझे धातुमां पण जीव छे, एम सिद्ध कर्युं छे. वनस्पतिमां ख्रीस्ति तथा आर्य समाजी जीव मानता नथी पण ते असत्य छे. वनस्पतिमां स्पर्शेंद्रिय, कायबल, श्वासोश्वा-स, आयुष्य; ए चार प्राण शास्त्रमां कथ्या छे. नंदीसूत्रमां व-नस्पतिमां जीव छे, तेनी शाबीती करी आपी छे. मनुष्य जेम आहार ग्रहण करे छे तेम वनस्पति पण आहार ग्रहण करे छे. मनुष्य जेम वृद्धि पामे छे, तेम वनस्पति पण वृद्धि पामे छे. मनुष्यने जेम रोगी थाय छे, तेम वनस्पतिने पण रोग थाय छे. मनुष्यने जेम आहार संज्ञा, भयसंज्ञा, मैथुन संज्ञा, परि-ग्रह संज्ञा रहेली छे, एम वनस्पतिने पण आहारादिचार संज्ञा रही छे. ६ जीवेसु अजीवसणा. पृथ्वीकाय, अप्काय, तेउ-काय, वायुकाय, वनस्पतिकाय, त्रसकाय, ए छकाय छे. पृथ्वीका-य आदिमां जीव छतां, अजीवनी बुद्धि धारण करवी ते मिथ्या-त्व; तथा वासी रोटली, खीचडी, शीरो, लापसी, काल वीत्याबा-दनी सुखडी तेमां जीव उपजे छे, छतां जीव नथी एम मानवुं ते मिथ्यात्व; सुखडीनो काल–कार्त्तिक शुदि १४ चउदश पछी फा-गण सुदि १४–१५ सुधी एक मासनो काळ, त्यार बाद तेमां असं-ख्याता बेइंद्रिय जीव उपजे अने मरे. फागुण शुदी १४–१५ पछी-

थी ते अशाड शुदि १४ सुधी दिवस २० वीसनो काल असाड शुदि १४ पछीथी ते कार्त्तिक शुदि १४ चउदश सुधी दिन १५ पनरनो काल इत्यादिक दिन उपरांत जीव उपजे, ते माने नहीं, अने अजीवपणानी बुद्धी मनमा थाय, ते मिथ्यात्व वळी उकाळेला पाणीनो काळ वीत्या वाद काचु पाणी थाय. एटले काचा पाणीनी पेठे तेमा जीव उपजे अने मरे चोमासामा त्रण पहोर पछी उकाळेलुं पाणी काचु पाणी थाय. शीयाळामा चार पहोरनो काल. उष्ण ऋतुमां पच प्रहर शुद्धि उष्ण जलमा जीवनी उत्पत्ति थाय नहीं, उपरांत काचु पाणी थाय. उष्ण पाणीनो काळ वीत्यावाद ते पाणीने अचित (निर्जीव) करी माने, तेने जीवेसु अजीवसज्ञारूप मिथ्यात्व जाणवु.

७ साहुसु असाहु सन्ना—जे साधु शुद्ध समाचारी पाळता होय, श्री सुधर्मास्वामी पद परपर अविच्छिन्न गुरु परपराए करी युक्त होय. पच महाव्रत शुद्ध पाळे, बेताळीश दोष रहित आहार ग्रहण करे, चरण सित्तरी अने करण सित्तरि पाळी आत्म स्वभावे रमणता करनारा, परम सवेगी, कचन कामिनीना त्यागी, उग्र विहारी, भारंड पक्षीनी पेठे अप्रमत्त, संवेग रगे झीलनारा, जिनाज्ञाथी विरुद्ध वर्तनारा न होय, उत्सूत्र भाषण करे नहीं, देशकालानुसारे सयम मार्गना आराधक, व्यवहार निश्चयना जाण, एवा मुनिश्वरने विषे असाधुपणानी बुद्धि ते साहुसु असाहु सज्ञारूप मिथ्यात्व जाणवुं

८ असाहुसु साहुसन्ना मूळ गुण, पंच महाव्रत अने छट्ठुं रात्रिभोजन ते थकी रहीत पासथ्थादिक तथा उत्सूत्र भाषण करनारा तेने साधुनी बुद्धिथी मानवा पूजवा ते असाहुसु साहुसन्ना रुप मिथ्यात्व जाणवुं.

९ अमुत्तेसुमुत्तसन्ना जे जीवो आठ कर्मथी मुकाया नथी तेने विषे मुकायापणानी बुद्धि ते अमुत्तेसुमुत्तसण्णारुप नवमुं मिथ्यात्व जाणवुं.

१० मुत्तेसु अमुत्तसन्ना जे वीतराग भगवंत आठ कर्मथी मूकाया छे तेने देव करीने माने नहीं, ते मुत्तेसु अमुत्तसन्ना रुप दशमुं मिथ्यात्व जाणवुं, वळी चोथा कर्म ग्रंथनी एकावनमी गाथामां पांच प्रकारनां मिथ्यात्व कह्यां छे. तद्यथा.

## गाथा.

अभिगहियमणभिगहियाभि
निवेसि असंसइयमणाभोगं ।
पण मिच्छ बार अविरइ मण
करण नियं मुच्छजीयवहो ॥ ५१ ॥

१ अभिग्रहित–कुदेव, कुगुरु, कुधर्मने सत्यपणानी बुद्धिये जे जीवे ग्रहण कर्या होय, तेने मुके नहीं, लोह वणिकनी पठे ते अभिग्रहित मिथ्यात्व जाणवुं.

२ अनभिग्रहित मिथ्यात्व—सर्व देव, सर्वगुरु सत्य छे, दुनीयामां चाले छे तेटला सर्व धर्म सत्य छे. सत्यदेवने ओळखे नहीं. तेम कुदेवने ओळखे नही. भगवा वस्त्र धारण करया, अने जेटलाओ पोताने गुरु मनाव्या तेटला सर्व गुरु छे, सर्वने नमवुं, कोइने निंदवा नहीं, आ मिथ्यात्ववाळानी बुद्धि जोगी संन्यासी, लिंगीया, पादरी, भरडा, जती परमहस, भक्त, साधु, इत्यादि सर्वमां एक सरखी छे, तथा ते सत्य तत्त्व पामी शके नहीं ए अनभिग्रहित मिथ्यात्वनु स्वरुप जाणवुं.

३ अभिनिवेश—वीतराग वचन जाणीने विपरीत प्ररुपे, एकवार अजाणता असत्य बोलायु, पश्चात् तेनु स्थापन करवाने माटे घणा उपाय युक्ति प्रयुक्ति करे जाणीने कुयुक्तिथी असत्य बोले, ते अभिनिवेश मिथ्यात्व जाणवु, प्रथम श्री महावीर स्वामीना शासनने विषे जमालि प्रमुख निन्हवने अभिनिवेश मिथ्यात्व जाणवुं. आ चोवीसीमां हुंडा अवसर्पिणी कालना योगे दश तो आश्चर्य थया वळी घणा जीव बहुलकर्म्मा, कृष्णपक्षीया दीसे छे. शुकलपक्षीया लघुकर्मा थोडा (अल्प) जीव दीसे छे जेने घणा पुद्गल परावर्त्त संसार होय ते कृष्ण पाक्षिक जीव जाणवा, जेने अर्ध पुद्गल परावर्त मध्ये मोक्ष प्राप्ति थाय, ते शुकल पाक्षिक जीव जाणवा श्री ठाणांग सूत्रनी टीकामा जेने अर्ध पुद्गल परावर्त्त होय तेने शुकल पक्षीया कह्या छे

यदुक्तं,

जेसिमवड्डो पुग्गल परियट्टो सेसओ संसारो ।
ते सुक्कापक्कीया जीवा अहिए पुण कण्हपक्किया १

इत्यादि.

अंतोमुहुत्तमित्तंपि फासियं जेहिं हुज्ज सम्मत्तं ।
तेसिं अवड्डपुग्गलपरियट्टो चेव संसारो ॥ १ ॥

इत्यादि कृष्ण पाक्षिक जीवोने मनमां हट कदाग्रह घणो होय. श्रीवीरप्रभु शासनमां सात निन्हव थया, ते अधिकार श्री ठाणांगसूत्रना सातमे ठाणे कह्युं छे.

आलापश्चायं समणस्सणं भगवउ महावीरस्स तित्थंमि सत्तपवयण निन्हगा पन्नता तं जहा बहुरया १ जीवपएसिया २ अव्वत्तव्वा ३ सामुच्छेइया ४ दोकिरिया ५ तेरासिया ६ अवठविया ७

श्री महावीर स्वामीने केवलज्ञान उपज्या बाद चउदवर्ष थयां त्यारे बहुरतमाति जमाली नामे निन्हव थयो. घणे समये कार्य थाय तेने विषे आसक्त थयो. जे कार्य करवा मांड्युं, ते कर्युं कहेवाय नहीं, ज्यारे संपूर्ण थाय त्यारे कर्युं कहेवाय. श्रीवीरप्रभु तो एम सत्यार्थ प्रकाशे छे के कडमाणे कडे करवा मांड्युं ते कर्युं, ए वचनने लोपतो उत्सूत्र भाषी थयो. महावीर-

स्वामीनी दिकरी पण ते मतमा भळी हती ते एक दीवसे कोइ गाममां कुंभारनी शाळामा उतर्या हता, अने ते ढक कुंभार महावीर स्वामीनो श्रावक हतो, तेणे प्रियदर्शना साध्वीने प्रतिबोधवा तेमनी साडी उपर अंगारो नाख्यो, त्यारे साडी बळवा लागी त्यारे साध्वी बोल्यां के अरे साडी बळी गइ त्यारे ढक कुंभार श्रावके कह्यु के साध्वीजी हजी अंगाराथी साडीमा काणु पडयु छे अने जरा मात्र बळी छे, तेने बळी एम केम कहेवाय ? तमारा मत प्रमाणे तो आखी साडी बळीने भस्म थइ जाय, त्यारे बलीगए कहेवाय, शु तमे जमालीना मतने भूली गया. साडी बळवा माडी तेने साडी बळी एम कहेवु एतो श्रीमहावीर स्वामीनो मत छे तो ते प्रमाणे "बळी" एम कही प्रभुना वचनने स्वीकारो छो, अने जमालीना वचननी अश्रद्धा करो छो ते शु युक्त कहेवाय ? आ वचनथी साध्वी प्रतिबोध पाम्या, अने सत्यमार्ग श्रीवीरप्रभुनो ग्रहण कर्यो, जमालीने बहु समजाव्यो तोपण तेने मान्यु नहीं ए प्रथम बहुरत निन्हव सावथी नगरीमा थयो

अथ द्वितिय निन्हव, जीव प्रदेशीक मति, छेल्ला (चरम) प्रदेशे जीवनी प्ररुपणानो करनारो तिष्यगुप्त नामा श्री वीर भगवानने केवलज्ञान उपन्या पछी शोळ वर्षे थयो श्री राजगृही नगरीमा गुण शिलक चैत्यमा चौद पूर्व धारी वसु नामना आचार्य समवसर्या, तेनो शिष्य गुप्त छे, अन्यदा ते आत्म प्रवाद पूर्वनो आ प्रमाणे आलापक (आलावो) भणे छे

यथा.

एगे भंते जीवपएसे जीवेत्तिवत्तव्वं सिआ-णोयणठे समठे एवं दोजीवपएसे तिन्निसंखिज्जा असंखिज्जा वा जाव एग पएसेण वि अणंतो जीवत्तिवत्तव्वं सिआणोयणठे समट्टे एवं दोजीपएसे तिन्निसंखिज्जावा असंखिज्जावा तम्हा किसणे पडिपुन्ने लोगाण सपएस तुल्लपएसे जीवत्ति—वत्तव्वं.

आत्माना सर्व प्रदेशो एक प्रदेश हीनपणाथी जीवव्यपदेशने पामता नथी, लोकाकाशना जेटला आत्माना सर्व प्रदेशो मळी जीव कहेवाय छे. तिष्यगुप्ते आत्माना छेल्ला प्रदेशमां जीव छे, एम स्वबुद्धिथी नक्की कर्युं. तिष्यगुप्त आमलकंपा नगरीमां गयो, त्यां स्थायी मित्रश्री नामना श्रावक तेमने निमंत्रण करी पोताना घेर लावी सर्व प्रकारनां भोजन तैयार करेलां हतां, ते प्रत्येकमांथी एटले लाडुनो एक छेल्लो भाग, सेवो रांधी हती तेमांथी एक सेव, चोखा रांध्या हता तेमांथी एक चोखो. घीमांथी एक घीबिंदु, ए प्रमाणे सर्व भोजनमांथी एकेक प्रदेश आप्यो, अने श्रावके कह्युं के हे भगवन्! आपने वहोराव्युं, हुं कृतार्थ थयो. साधु हसीने कहेवा लाग्यो

हे श्रावक ! ते मने शुं आप्युं ? त्यारे श्रावके कह्यु, हे भगवन् तमारा सिद्धातना अनुसारे सपूर्ण आप्युं छे, छेल्लो अवयव आपे छते पूर्ण अवयवी आप्यो. जेम छेल्ला प्रदेशे जीव छे तेम में सर्व अवयवी आप्यो छे छेल्ला प्रदेशे जेम जीव तेम अंते अवयव सर्व अवयवी एम तमारा मतानुसारे में वहोराव्युंछे श्री वीर भगवानना सिद्धान्त अनुसारे में कंइ पण वहोराव्युं नथी. इत्यादि युक्तियोथी मित्रश्री श्रावके तिष्यगुप्तने समजाव्यो अने तेणे मत मूकी दीधो.

अथ तृतीय निन्हव-श्री वीर भगवान् पछी वर्ष बाद '२१४' वर्ष गये श्वेताम्बिका नगरीमा पोलास उद्यानमा आषाढाचार्य पोताना शिष्योने आगाढयोग वहन करावता हृदय शूल रोगथी रात्रिमा अकस्मात् मरण पाम्या स्वर्गमां गया. त्यां जइ उपयोग दीधो. स्नेहथी पूर्वना शरीरमा प्रवेश करीने पोताना शिष्योने आगाढयोगनी क्रिया पूर्ण करावी. अन्य नवीन आचार्य सस्थापीने सर्व शिष्योने पोतानो वृत्तात कही देव लोकमा पधार्या, तेना शिष्यो तेनु स्वरुप देखी अव्यक्त मत अंगीकार कर्यो देवता वा साधु शी रीते ओळखाय ? साधुना शरीरमा देवता पेठो होय माटे कोण जाणे ते साधु हशे के केम ? माटे साधुने साधु एम कहेवुं ते अवक्तव्य छे, एटले कहेवा योग्य नथी कोइ कोइने वंदना व्यवहार पण करता नथी सर्व व्यवहारनो लोप कर्यो, अपच्चरकाणी होय, तेने साधु करीने वांदीए तो मिथ्यात्व लागे अने मृषावाद

पण लागे. श्री आषाढाचार्यना शिष्य अव्यक्त नामा मतनी प्ररुपणा करता विचरे छे. हवे ते काले गीतार्थ महा पुरुष हता तेओए घणी चर्चा करी. जे कोइ देवता होय अने साधुनो वेष धारण करी साधुने आचारे मूलगुण पंचमहाव्रत पाळतो होय, उत्तर गुणे करी सहीत होय, तेने साधुनी बुद्धिथी वांदे तो मिथ्यात्व न लागे, अने मृषावाद पण न लागे. जैन शासनमां तो वाह्यथी व्यवहारनय बलिष्ट छे. साधुना आचारे शुद्ध परंपर रीत्या वर्तता होय तो, तेमने वांदवा जोइए, तेथी सम्यक्त्व निर्मळ थाय छे. श्री प्रसन्नचंद्र राजर्षि काउसग्ग ध्याने उभा रह्या हता, दुर्ध्यान ध्याता हता. श्रेणीक राजाए तेमने व्यवहार नये साधु जाणीनें वांद्या. तेथी मिथ्यात्व लाग्युं नथी. श्री जिनशासनमां चतुर्विध संघनी भक्ति पण व्यवहार नये करी छे. जो व्यवहार नय नहीं मानीए तो तीर्थनो उच्छेद थइ जाय. यदुक्तं श्री आवश्यक निर्युक्तौ

छउमथ्थ संयमं च जा ववहार नयाणुसारिणी।
सव्वो तं तह समायरंतो सुज्जइ सव्वो विसुद्धमणो१
सं ववहारोवि वली जम सुद्धंपि गहियं सुयविहीए।
कोवइ न सव्वणुं वंदइय कयाइं छउमथ्थं ॥२॥
तिथ्थय ववहारनओ वणीय सिहसासणं जिणंदाणं
एगयर परिचाओ मिछछ संकादओ चेव ॥ ३॥

**जइ जिणमयं पवज्जह ता मा ववहार नयं मुयह।**
**ववहारनओछेए तित्थुछेओ जओ भणिओ ॥४॥**

छद्मस्थ अवस्था पर्यंत व्यवहारनयानुसारिणी क्रिया कही छे, ते प्रमाणे आचरणा करतो जीव कर्म रहीत थाय छे, सर्व भव्य जीव कपट रहीतपणे व्यवहार नयनी क्रिया सापेक्षपणे करतो कर्म रहीत थाय छे "विशुद्धमणो" ए पदे करीने निश्चय पण कह्यो निश्चयथी व्यवहार बलिष्ट छे छद्मस्थ साधुए श्रुत ज्ञाने करी आधाकर्मादि दोष युक्त आहार ग्रहण कर्यो होय, ते आहार केवली पण ग्रहण करे, वळी केवली पण छद्मस्थने वांदे ज्यां सुधी अन्य पोताने केवळ ज्ञान उत्पन्न थयुं छे ते जाणे नहीं, त्यां सुधी केवळी पण छद्मस्थने वांदे. निश्चय अने व्यवहार नये करी जिनशासन वर्त्ते छे. तेमांथी एकनो त्याग करतां नहीं मानतां मिथ्यात्व लागे. जिनशासनने अंगीकार करी व्यवहार नयने मूकशो नहीं। व्यवहार नयनो उच्छेद कर्याथी तीर्थनो उच्छेद कह्यो छे. इत्यादि युक्तिथी समजाव्या तो पण समज्या नहीं, त्यारे आषाढाचार्यना शिष्यने संघ बाहिर कर्या, तो पण पोतानो कदाग्रह मूकता नथी, तद् अवसरे श्री राजगृही नगरीमां बलभद्र राजा राज्य करे छे, सूर्यवंशी छे, जैनधर्मी छे, ते नगरीमां ते शिष्यो आव्या, तेमने प्रतिबोध अर्थे राजाए पकडी मगाव्या तेमने मारवा मांड्या, त्यारे साधु कहेवा लाग्या के हे राजन् तु श्रावक

थइने साधुने केम मारे छे. त्यारे राजाए कर्ह्यु कोण जाणे तमे साधु छो के चोर छो ? के देवता छो ? हुं पण श्रावक छुं के देवता के चोर छुं ते कोण जाणे ? इत्यादिक युक्तिथी ते शिष्यो प्रतिबोध पाम्या अने स्थविर साधुओने पगे लाग्या पोतानो कदाग्रह मूक्यो, प्रायश्चित लइ शुद्ध थया.

अथ चतुर्थ निन्हव वृत्तांत--श्री महावीर स्वामीना निर्वाण पछी २२० वर्सने वीश वर्ष श्री मिथिला नगरीना लक्ष्मीगृह उद्यानमां श्री महागिरि शिष्य कोडिन्य नामना छे, तेमना शिष्य अश्वमित्र छे, ते अश्वमित्र एक वखत अनुप्रवाद पूर्वनुं नैपुणिक नामक वस्तुनो आ आलापक भण्या. यथा, सव्वे पडुपन्न नेरइया वुछिज्जिस्सन्ति एवं जाव वेमाणियंति, ए आलावानो अर्थ आ प्रमाणे छे. वर्तमानकाल समयनो जे नारकी छे, ते वीजे समये विनाश थाय छे. एटले प्रथम समय विशिष्ट जे नारकी हता तेहज नारकी वीजा समयने विषे द्वितीय समय विशिष्ट थया. अर्थनी तेने समजण पडी नहीं तेमना मनमां एम आव्युं के, जे जीव पाप करे छे, ते पण नाश पाम्या छे; जे जीव पुण्य करे छे ते पण नाश पामे छे. अश्वमित्र विहार करतो राजगृही नगरी प्रति आव्यो, देव लोकमां देवता पण क्षणमां नाश पामे छे अने नारकी पण क्षणमां नाश पामे छे, क्षणमां पुण्य अने पापनो क्षय थाय छे. ए प्रमाणे क्षण क्षयवादनी प्ररुपणा करवा लाग्यो. ते नगरीमां खंडरक्ष नामनो श्रावक छे, ते श्रावक तेमने पकडी मारवा लाग्यो त्यारे

तेणे कह्यु के हुं साधु छुं, तमो श्रावक छो तेम छता मने केम मारो छो ? त्यारे श्रावके कह्युं, तमे साधु हता तेतो प्रथम क्षणमां नाश पाम्या. हवे, कोण जाणे तमे साधु छो के चोर छो? कारणके तमारो एवो मत छे, के क्षणमां देवता, नारकी वगेरे नष्ट थाय छे, तेम तमे पण साधु हता त क्षणमां नष्ट थया हवे साधु छो एम तमारे पोताने मानवु ए तमारा मत प्रमाणे युक्त नथी आ वाक्योथी अश्वमित्र समज्या अने मत कदाग्रह त्याग कर्यो गुरुने पगे लाग्या ए चोथो सामुछेदिक नामा निन्हव ४

अथ पचम निन्हव वृत्तान्त श्रीमहावीर स्वामीना निर्वाणथकी २२८ वर्ष अट्ठावीस वर्षे श्रीआचार्य महागिरिना शिष्य धन नामा उल्का नदीना पूर्व काठे गाममां चोमासुं रह्या . छे, अने उल्का नदीना पश्चिम काठे गंगा नामना शिष्य चतुर्मास रह्या छे त्या थकी शरद् रुतमां गुरुने वंदन करवा आवता मार्गमां नदी उतरतां माथे टाल हती, ते उपर घणो तडको लाग्यो अने पगे नदीनुं पाणी ठड्ठु लाग्यु, ते समये मिथ्यात्व उदय थयो मनमा विचार्यु के जुगरे दो नथि उत्रओगा श्री सिद्धान्त मध्ये एक समयमा बे उपयोगनो निषेध कर्यो छे, ते खोटु छे, कारण के हु साक्षात् एक काले बे क्रियानो उपयोग अनुभवुछुं माथे उष्णता अनुभवु छु, अने पगे शीतलता अनुभवुं छुं. एक समयमां उष्ण अने शीत ए बेनो उपयोग अनुभवु छुं, एम निश्चय कर्यो, गुरु पासे आवी चर्चा

करी. गुरुए कह्युं के एक समये एक उपयोग होय, एकी वखते खातो होय, बोलतो होय, पगे चालतो होय, तोपण एक समये एक क्रियानो उपयोग होय, समयनो काल घणो सूक्ष्म छे, तेनी खबर पडे नहीं. एक "क" एटलो शब्द बोलतां बोलतां असंख्याता समय थइ जाय, माटे एक समयमां बे उपयोग कहेवाय नहीं, आ प्रमाणे गुरुए युक्तिथी समजाव्यो. पण तेणे मान्युं नहीं, त्यारे गुरुए संघ बाहिर् कर्यो. पश्चात् ते गंगशिष्य राजगृही नगरीमां आव्या, मणि नामक यक्ष भुवनमां उतर्या, त्यां लोको धर्मोपदेश सांभळवा आव्या, तेमनी आगळ बे क्रियानो युगपत् अनुभव थाय छे, एम कहेवा लाग्या, त्यारे यक्ष मोगर उपाडी कोप देखाडी तेनी तर्जना करी अने कह्युं के आज उद्यानमां समवसरेला श्री वीर प्रभुना मुखथी एम सांभळ्युं छे के, यत् क्रियाद्वयस्य अनुभवो युगपन्न भवतीति समय सूक्ष्मत्वेन युगपदनुभवाभिमानो भ्रम एवेति युगपत् एक समयावच्छेदेन बे क्रियानो अनुभव थतो नथी. समयनी सूक्ष्मता छे माटे युगपत् बे क्रियानो अनुभव छे, एम अभिमान करवो ते भ्रम छे, शुं तुं वीर भगवान् थकी पण अधिक ज्ञानी छे? यक्षे प्रतिबोध पमाड्यो. इति पंचम निन्हव वृत्तांत. ॥५॥ समाप्त.

अथ अथ षष्ट निन्हववृत्तान्तः—श्री वीर भगवान् निर्वाण पाम्या बाद पांचसें चोंमालीश ५४४ वर्षे अंतरंजिका नगरमां बल श्री राजा राज्य करे छे, त्यां पोदशाल नामा परिव्राजक छे, तेणे पेटे लोह पट्ट धारण कर्यो छे, हस्तमां जंबु

वृक्षनुं डाळु राखे छे. लोक तेनुं कारण पुछे छे, त्यारे कहे छे के, मारुं पेट विद्याथी फाटी जाय नहीं माटे लोह पट्ट बांध्यो छे जंबुद्वीपमां मारी साथे वाद करनार कोइ प्रतिवादी दीठो नहीं. माटे ते जणाववा जंबुवृक्षनु डाळु लेइ फरु छुं. त्या तद् अवसरे, श्री गुप्ताचार्य विचरे छे, तेना शिष्य रोहगुप्त नामा ग्रामांतरे छे. त्याथी वादवा गुरुने आवता रस्ता-मा चर्चाने माटे पडह वाजे छे जे कोइ पंडित होय ते परिव्रा-जक साथे चर्चा करे, ते पडह रोहगुप्ते झील्यो पश्चात् गुरु पासे आव्यो, गुरुने सघळो वृत्तांत कह्यो, गुरुए कह्यु एह सारु कर्युं नहीं आपणे वाद करवानु शुं प्रयोजन छे? भलुं हवे जेम सारु थाय तेम करो, पछे गुरुए ज्ञाने करी तेनी पासे १ वृ-श्चिक विद्या २ सर्प विद्या ३ उंदर विद्या ४ मृगी विद्या ५ कागडानी विद्या ६ पक्षीनी विद्या, ७ वाराहनी विद्याओ हती ते जाणी तेनी घात करनारी, बीजी सात विद्या-ओ १ मोरनी २ नकुलनी ३ बिलाडानी ४ वाघनी विद्या ५ गरुडनी विद्या ६ सिचाणानी विद्या ७ सिंहनी विद्या, ए सात विद्या गुरुए आपी वळी आठमो ओघो (रजोहरण)मंत्री गुरुए बीजा उपद्रव नाशने माटे आप्यो, हवे रोहगुप्त श्री गुरुने कही राजसभा मध्ये आव्यो. त्यारे पोट्टशाल परिव्राजके जाण्यु के आ जैन छे. एनी साथे संस्कृत भाषामां मारो जय थवो घणो मुश्केल छे. माटे जैननो पक्ष ग्रहण करी वाद करु तो ते उ-त्थापी शकशे नहीं. पोट्टशाल कहेवा लाग्यो, संसारमा बे प-

दार्थनी राशी छे, एक पुण्य अने एक पाप तेम रात्रि अने दिवस तेम आकाश अने पाताल तेमज जीव अने अजीव इत्यादिक बे पदार्थनी राशी छे, त्यारे रोहगुप्त बोल्यो, संसारमां त्रणनी राशि छे, काल त्रण छे, अतीत, अनागत, अने वर्त्तमान; तेमज स्वर्ग, मृत्यु अने पाताल तेमज जीव, अजीव, अने नोजीव, इत्यादि वदन् जीवाजीवनोजीवेति स्थापितवान् । त्यारे पोट्टशाले कह्युं नोजीव कोण ? त्यारे रोहगुप्ते कह्युं नोजीव घिरोलीनी पूंछडी त्रूट्या पछी हाले छे, तेने जीव पण न कहीए अजीव पण न कहीए, तेने तो नोजीव कहीए. पश्चात् परिव्राजके सात विद्या मूकी, त्यारे रोहगुप्ते तेनी घात करनारी प्रतिपक्षी सात विद्या मूकी, परिव्राजके गर्दभी विद्या मूकी ते रोहगुप्ते ओघावडे, करी जीती लीधी. अंते जयपताका वरी गाजते वाजते गुरुनी पासे आव्या गुरुए कह्युं, हे वत्स सारुं कर्युं, के जे वादीने जीत्यो. किंतु जीव, अजीव अने नोजीव जे कह्युं ते उत्सूत्र भाषण कर्युं, तेथी राजानी सभामां जइ खमावो. पश्चात् अभिनिवेश मिथ्यात्वना उदये करी, गुरुनुं वचन तेणे मान्युं नहीं. गुरुए कह्युं, तुं शरमाइश नहीं, जा त्यां जइ मिथ्या दुष्कृत दे वारंवार गुरुए कह्युं त्यारे खेदातुर थइ धृष्ट बनी कहेवा लाग्यो, राशि त्रण छे. एमां कोइ दोष नथी, त्यारे गुरु अने शिष्य वच्चे वाद थयो, गुरु शिष्य राज दरबारमां गया, राजा समक्ष शिष्यनी साथे वाद थयो, राजा समक्ष शिष्यनी साथे वाद करवानो प्रारंभ कर्यो, वाद करतां छतां

तेमने ७ मास वीती गया त्यारे राजाए कह्यु आपनी चर्चानो पार आवतो नथी अने मारा तो राजकार्य सीदाय छे, माटे आप पोताना स्वस्थानके पधारो श्री गुरुए कह्यु के आवती काले वाद निर्णय करीश सभा हाजर थइ, राजादि परिवार युक्त गुरु वाणीयाना हाटे जइ कहेवा लाग्या, जीवोने आप, त्यारे तेणे कुमार, कुमारी, हाथी, घोडा, विगेरे अनेक जीवो देखाड्या, गुरुए कह्युं अजीवने आप आ प्रमाणे कह्यु, त्यारे तेणे घट, पट, दंड, आदि पदार्थो देखाड्या, गुरुए कह्युं नो जीव आप, त्यारे धनीके कह्यु त्रण लोकमां पण नोजीवतो नथी, त्यारे न्यायी लावी आपु, ए प्रमाणे ४४०० चौमालीशमें प्रश्नथी रोह गुप्तने निरुत्तर कर्यो, पोताना गणमाथी निन्हव एम कही बहार कर्यो, तेणे वैशेषिक मत प्रगट कर्यो, ७ पदार्थ तेणे प्ररुप्या

## इति षष्ठनिन्हववृत्तान्त समाप्तः

अथ सप्तम निन्हव वृत्तात-श्रीमन् महावीर स्वामीना निर्वाण पछी ५८४ पांचसे चोराशी वर्ष गए छते श्री माल्वदेशमां दशपुर नगरमां हालमा मन्दसोरने विषे श्रीआर्य रक्षिताचार्य देशोनदशपुर्वधारी श्रुत केवली युग प्रधान छे, ते सोमदेव ब्राम्हणनो पुत्र हतो तेनी रुद्र सोमा माता ते परम श्राविका हती माता पुत्र प्रति कहेवा लागी के, हे तु पुत्र हांग तो मारा वचने दृष्टिवाद भणीने आवे तो हु राजी थाउ. मा-

ताना वचने करी तेणे तोसलीपुत्राचार्य पासे दीक्षा लीधी श्री वयर स्वामी ( वज्र स्वामी ) पासे देशोनदश पूर्व भण्या, तेह श्री आर्य रक्षितना त्रण शिष्य छे. एक श्री दुर्बलिका पुष्प मित्र युग प्रधान, फल्गु रक्षित, गोष्ठ माहिल ए त्रण छे; एकदा मथुरामां अक्रियावादी मत प्रत्यक्ष उत्पन्न थयो. तेनो प्रतिवादी कोइ पण नथी. तत्रस्थ संघे आर्यरक्षित सूरिजीने विनंति करी. त्यां गोष्ठमाहिलने वादलब्धिमान जाणी मोकल्या, तेणे त्यां जइने तेनो पराजय कर्यो, त्यांना लोकोए चतुर्मास राख्या. फल्गुरक्षित शिष्य श्री आर्यरक्षितना लघु भाइ छे, गोष्ठ माहिल मामो छे. श्री दुर्बलीका पुष्प मित्र साधु नव पूर्व सुधी भण्या, पण विसरी जाय छे. त्यारे श्री आर्य रक्षिते जाण्युं के, हवे आज थकी दीनसे दीवसे घटती बुद्धि थाय छे, माटे श्री आचारांगादि सिद्धांतना अनुयोग, व्याख्यान, टीका निर्युक्ति आदि जे सिद्धान्तमांहे हती, ते सिद्धान्त थकी जुदी करीने पुस्तक मध्ये लखी, एटले जे टीका निर्युक्तिकादिक ते आचारांगादिकथी पूर्वे लख्यां देखाय छे. नैगम, संग्रह, व्यवहार, ऋजुसुत्र, शब्द, समभिरूढ, एवंभूत, ए सात नयनुं व्याख्यान सूत्र मध्ये विस्तारथी हतुं, ते सूत्र मध्ये गोपव्युं. शिष्य त्रण प्रकारे कह्या छे. परिणित, अपारिणित, अति पारिणित, ए त्रण जाणवा. परिणित शिष्य ते उत्सर्ग, अपवाद, निश्चय, व्यवहार मार्ग सर्व समजे. अपारिणित ते नयानिक्षेपा समजे नहीं. समजण नहीं छतां पोताने डाह्यो माने, ते अतिपारिणित

शिष्य कहीए. परिणित शिष्य पण कालिकाल योगे विस्तारे व्याख्यान करी शके नही श्री आर्यरक्षित दशपुर नगरमां पोतानुं मरण आसन्न जाण्यु. अने पोताना पट्ट कोने स्थापवो तेनी चिंता करे छे

यतः

**वूढो गणहर सद्दो गोअम माईहं धीरपुरिसेहिं । जोतं ठवेइ अपत्ते । जाणंतो सो महा भावो ॥१॥**

ए प्रमाणे विचारीने सकल संघ बोलाव्यो, तेनी आगळ सूरीए कह्यु, दुर्बलिका पुष्पने आचार्य पदवी आपवी योग्य छे. एम सकल संघे गुरुनु वाक्य स्वीकारी लीधु त्यारे श्री आर्य रक्षित सूरीए दुर्बलिका पुष्पने स्वपदे स्थापन कर्या दुर्बलिका पुष्पने गुरुए कह्यु हे वत्स ! जेम हुं गोष्ट माहिल त्रिगेरेनुं लालन पालन करतो हतो, तेम तमारे पण करवुं, गुरुए फल्गु रक्षितने कह्यु के, तमो जेम मारी साथे वर्तता हता, तेम दुर्बलिका पुष्पाचार्यनी साथे पण वर्तवु. श्री आर्यरक्षित सूरि अनशन करी देवलोकमा गया गोष्टमाहिल गुरुनु स्वर्ग गमन सांभळी तुरत त्यां आव्यो तेणे माणसोने पुछयुं, कोण गणधर स्थाप्यो, माणसोए घृत घट आदि दृष्टांत पूर्वक दुर्बलिका पुष्पने आचार्यपद आप्युं; एम सविस्तर कह्यु. गोष्ट माहिल पृथक उपाश्रये उतर्या त्यां कटाक्ष वचन रही उपरि

मूकी दुर्वलिका पुष्प उपाश्रये आव्या. सर्व साधुओए अभ्युत्थान कर्युं. आचार्ये कह्युं, केम जुदा उपाश्रये उतर्या छे? अत्र रहो. गोष्ट माहिल आचार्यना उपाश्रयथी नीकळी पोते ज्यां उतर्या हता त्यां गया. पृथक् उपाश्रये रही माणसोनां चित्त व्युद्ग्राहित करवा लाग्या, पण कोइ तेनुं वचन अंगीकार करतुं नथी. एक दिवस दुर्वलिका पुष्पसूरि अर्थपौरुषी करे छे, सर्व साधुओए बोलाव्यो तोपण गोष्टमाहिल त्यां आवतो नथी. अर्थपौरुषि कर्या बाद विंझांस नामनो शिष्य कहेवा लाग्यो, आठमा कर्म प्रवाद पूर्वने विषे कर्मनी व्याख्या छे, त्यां जीव कर्मनो शी रीते बंध छे? आचार्य कहे छे १ बद्ध २ स्पृष्ट ३ निकाचित भेदे करी आत्मा अने कर्मनो बंध छे. त्रण भेदनुं आचार्ये प्रतिपादन कर्युं. नजीक उपाश्रयमां रहेनार गोष्टमाहिले प्रश्न अने उत्तर सांभळ्यो. त्यां रह्या छतां तेणे कह्युं, आवुं अमारा गुरु पासे अमे श्रवण कर्युं नथी. जो कर्म बंध, बद्ध, स्पष्ट अने निकाचित्त थाय, त्यारे आत्मानो मोक्ष थाय नहीं. त्यारे विंझंस नामनो शिष्य कहे छे, त्यारे शी रीते कर्म बंध बद्ध, स्पृष्ट अने निकाचित थाय छे? गोष्ट माहिले कह्युं—

**यथा कंचुकः कंचुकिशरीरं स्पृशाति तथा कर्म आत्मप्रदेशान् स्पृशाति न पुनः क्षीरनीरन्यायेन।**

जेम मनुष्य कंचुक पहेरे; अथवा पुरुष जामो पहेरे, तद्वत्

आत्मा कर्मनो संबंध छे विंध्य साधुए कह्युं, पण साभळ्युं नथी, वळी प्रत्याख्यान प्रवाद नवमुं पूर्व साभळतां थका, पच्चख्खाणनो अधिकार आव्यो, ज्यारे साधु दीक्षा ले, त्यारे,

करेमिभंते सामाइयं सव्वं सावज्जं जोगं पच्चख्खामि जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणेणं वायाए काएणं न करेमि न कारवेमि करंतंपि अन्नं न समणुज्जाणामि तस्स भंते पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि.

अत्र जावज्जीवाए ए पद कहेवु नहीं. ए पद कहेता साधु साध्वीने दोष लागे छे, कारण के जीवतुं त्या सुधी सावद्य-योगनुं पच्चख्खाण अने मृत्यु बाद पच्चख्खाण मोकळुं, त्यारे आशका-वाछानो दोष लागे छे परभवे जइश त्यारे भोग भोगवीश, एम आशका रहे, माटे जावज्जीवाए ए पद कहेवुं नही एह वचन विंध्य साधुए मान्यु नहीं. श्री दुर्बलिका पुष्प मित्रने कह्यु के गोष्ठमाहिल एवी प्ररुपणा करे छे कर्म तथा पच्चख्खाण संबंधी विपरीत प्ररुपणा साभळीने आचार्ये कह्युं के-गोष्ठमाहिल विपरित प्ररुपणा करे छे, त्यारे श्री संघने सदेह पड्यो आचार्य कहे छे ते खरुं के गोष्ठमाहिल कहे छे ते खरु ? श्री संघे शासन देवी समरी अने सिमंधरस्वामी पासे मोकली, देवीए त्या जइ श्री मंधरस्वामिने पूच्छयुं सीमंधर-

स्वामीए कह्युं के, गोष्टमाहिल सातमो निन्हव छे, उत्सूत्र भाषी छे. श्री दुर्बलिका पुष्पमित्र युगप्रधान छे, सत्यवादी छे, ए वचन सांभळी शासन देवीए अहीं आवीने कह्युं पण भारे कर्मी जीवो जे हता, तेणे मान्युं नहीं, ए देवी खोटुं बोले छे. श्री मंधरस्वामी पासे जइ शके नहीं. अबद्धक मत प्ररुपक गोष्ट माहिल सातमो निन्हव थयो.

श्रीमन् महावीर भगवान्थी ६०९ छसें नव वर्षे दिगंबर मत प्ररुपक निन्हव थयो. इत्यादिक आभिनिवेश मिथ्यात्वना जोरथी निन्हव थया जाणवा. ४ शांसयिक मिथ्यात्व देवगुरु धर्मने विषे पुनः पुनः शंका उत्पन्न थाय ते शांसयिक मिथ्यात्व जाणवुं, कोण जाणे देववीतराग हशे के बीजा गुरु कोण जाणे कयां खरा हशे ? एम मनमां शंसय कर्या करे, वासी रोटली खीचडी, लापशीनो काल पूर्ण थया बाद तेमां बेंद्री जीव असंख्याता उपजे अने मरे ते वात माने नहीं. कोण जाणे तेमां जीव हशेके नहीं ? ते शांसयिक मिथ्यात्व जाणवुं, तथा धर्मास्तिकाय अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय पुद्गलास्तिकाय, काल, अने जीव ए षड्द्रव्य खरां हशेके केम ? तेमना गुण पर्याय कथन कर्या छे, ते खरा हशेके केम ? इत्यादि संशयमां पडवुं, ते शांसयिक मिथ्यात्व जाणवुं. वळी उष्ण पाणी कर्या पछी चोमासामां त्रण पहोर पछी काचुं पाणी थाय, वळी काची छाश, काचुं दूध, अने काचुं दधि तेनी साथे विदल भळे, ( कठोळने विदळ कहे छे ) त्यारे

असंख्याता जीव उपजे छे, पण मनमां शंका थाय के कोण जाणे तेमा जीव उत्पन्न थता हशे के केम ? ते शासयिक मिथ्यात्व जाणवुं चउदस्थानकना नाम.

आलापश्चायं सेकिंतं मणुसा दुविहा पन्नत्ता तं जहा समुच्छिममणुस्साय गम्भंवकंतिय मणुस्साय सेकिंतं समुच्छिममणुस्सा कहिणं भंते समुच्छिममणुस्सा समुच्छिंति गोयमा अंतो मणुस्सखित्ते पणयालीसाए जोयणसतसहस्सेसु अड्ढाइज्जेसु दीवसमुद्देसु पणरसकम्मभुमीसु तीसाए कम्मभुमीसु छप्पण अंतरदीवएसु गम्भंवक्कंतियमणुस्साणं चेव उच्चारेसु वा १ पासवणेसु वा २ खेलेसु वा ३ सिंघाणएसु वा ४ वंतेसु वा ५ पित्तेसु वा ६ पूएसु वा ७ सोणिएसु वा ८ सुक्केसु वा ९ सुक्कपुग्गलपरिसाडेसु वा १० विगियकलेवरेसु वा ११ थीपुरिससंजोएसु वा १२ नगरनिद्धमणेसु वा १३ सव्वेसु चेव असुयएसु वा १४ एत्थणं समुच्छिममणुस्सा समुच्छंति अंगुलस्स असखज्जइभागमेत्ताए। ओगाहणाय अ-

सण्णी मिच्छादिठा सव्वाहिं पज्जतीहिं अपज्जत्तगा अंतो मुहुत्ताउया चेव कालं करंति सेत्तं सम्मुच्छिममणुस्सा.

इत्यादिकथी सिद्ध थायछे के, चउद स्थानके सम्मूर्छिम मनुष्यो उद्भवे छे, तेनी शंका करे तेने शांसयिक मिथ्यात्व जाणवुं. ९ अनाभोग मिथ्यात्व, ते समजण विना प्रवृत्ति करवी, जीव, अजीव, पुण्य, पाप, आश्रव, संवर, निर्जरा, बंध अने मोक्ष ए नवतत्त्वनुं स्वरुप जाणे नहीं, आत्माने नित्यानित्य पक्षे करी जाणे नहीं, वक्तव्य अवक्तव्य पक्षे करी जाणे नहीं, अने आत्मा सचित्त छे के अचित्त छे, ते पण जाणे नहीं, छतां असंज्ञीनी पेठे स्वस्वरुपनो अनुपयोगी जे धर्म प्रवृत्ति करे, या सांसारिक क्रिया करे, ते सर्व देडकाना चूर्णनी पेठे संसार वधारनारी छे. अनाभोजीक मिथ्यात्वी जेटली क्रिया करे, तेटली चार गतिमां भ्रमण भूत छे, ए मिथ्यात्व वासीत जीवो कदी सत्य तत्त्व पामी शकता नथी. श्रावक नाम धरावी, हाथमां बे माळा लेइ गमे तेम वगडया करे, साधु थइ गमे तेम फर्या करे, क्रिया कर्या करे, पण जेने तरनार अने तारकनुं ज्ञान नथी, बंध, मोक्षनुं ज्ञान नथी; तेनुं सर्व कृत्य निष्फळ छे. एक आत्मतत्त्वने ओळख्या विना जे साधु वेष ग्रहण करे छे, ते एक जातना नाटकीया जाणवा. तथा जे श्रावक नाम धरावी पोतानामां आत्म बुद्धि

धारण करे नहीं, श्रावकना एकवीस गुणमानो प्रथम अक्षुद्र गुण पण जेनामा होय नहीं, ते अनाभोगिक मिथ्यात्व रुप अंध कोटडीमां प्रवेशे छे. साध्य अने साधन तथा साधक तथा बाधकनुं जेने ज्ञान नथी, साध्य शुं छे? साध्य आत्मामां रहेलुं छे के आत्मानी बहार रहेलुं छे? साध्य आत्मा थकी भिन्न छे के अभिन्न छे? तेनु पण जेने ज्ञान नथी, ते अनाभोगिक मिथ्यात्वनी कोटीमां अंतर्भूत छे, तथा धर्ममार्ग ओघदृष्टिथी ग्रही, तेनु परमार्थ जाणे नही, तेनो पण अनाभोगिकमा अंतर्भाव छे बाह्य वस्तुमा एकांते धर्म बुद्धि धारण करी धर्म शब्द वाच्यार्थ समजे नहीं, ते पण अनाभोगिक मिथ्यात्वी जाणवा. द्रव्य गुण पर्याय स्वरुप समजे नहीं, ते बिचारा अनाभोगिक मोह पाशमाथी शी रीते मूकाशे? देव तत्त्व, गुरुतत्त्व, अने धर्म तत्त्वनु यथार्थ वाच्यार्थ स्वरुप समजे नहीं, अने विपरीत वाच्यार्थ सग्रही तेमां प्रवर्ते ते पण अनाभोगिक मिथ्यात्ववंत जाणवा. एकेंद्रिय, बे इंद्रिय, तेरेंद्रिय, चौरेंद्रिय, पचेंद्रिय, जीवोनो अनाभोगिक मिथ्यात्वमा अंतर्भाव छे, ए पांच प्रकारना मिथ्यात्ववंत मनुष्यो पंडित, अनुभवी आत्मानंदीनी कोटिथी बाह्य छे. एवा मिथ्यात्विओनो मूढनी कोटिमा समावेश थाय छे, तेवा मिथ्यात्वी जीवो भले दुनीयामा मोटा केहवाय लोको तेने माने पूजे, तो पण तेनी मुक्ति थवानी नथी, ए पाच प्रकारना मिथ्यात्वी जीवो वाक्पाटवथी मुग्ध भोळा भद्रिक

मनुष्योमां पोतानी ख्याति वधारे, तेमनी जशकीर्ति गवाय अनेक प्रकारनां सुख भोगवे, राजादि हजारो तेमनी सेवा करे तो पण तेमनी सिद्धि थवानी नथी. बीचारा चार गतिमां भटकी नरक निगोदादिकनुं अनंत दुःख पुनः पुनः अधोगमनकरी भोगवनारा थशे, पंडित पुरुषो ते मिथ्यात्वथी दूर रहे छे. सर्पनी पेठे मिथ्यात्वना त्यागी होय छे. वळी मिथ्यात्व बे प्रकारनां छे. धर्म्म अधर्म्मसन्ना रुप जे अंतःकरण परिणामः ते निश्चय मिथ्यात्व जाणवुं. अंतरंग मिथ्यात्वने सूचवनारी जे बाह्य प्रवृति करवी, ते व्यवहार मिथ्यात्व जाणवुं. बाह्य अने अंतरंग मिथ्यात्व पण ज्ञान थकी टळे छे, माटे ज्ञान छे ते सर्व गुणमां मुख्य गुण छे. ज्ञानी सम्यक्त्वने पामे छे. स्याद्वादशैली ज्ञात पुरुषोना हृदयमां ज्ञानरुप सूर्य प्रकाशवाथी मिथ्यात्वरुप अंधकारनो भेदभाव रहे नहीं. ज्ञानी मिथ्यात्वीओनां शास्त्र भणे गणे तो पण तेने ज्ञानरुपे परिणमे छे, कारण के ते मिथ्यात्व शास्त्रने पण स्याद्वादमां घटावी जाणे छे, अने एकांत वचनोनो त्याग करे छे.

यदुक्तं श्री नंदिसूत्रे सेकिंतं मिच्छसुयं मिच्छसुयं जं इमं अन्नाणी एह मिच्छदिठीहिं सच्छंदमइ विगप्पिय तंजहा भारहं रामायणं भीमासुरुपं कोडिमयं संगरुद्दिस्साओ कप्पासियं नाग

सुहमं कणगसत्तरी वइसेसियं बुद्धवयणं काविलं लोगाययं सट्ठितंमाढरं पुराणं वागरणं नाडगाइं अहवा बावत्तरिकलाओ चत्तारियवेया संगो वंगं एयाइं मिच्छदिट्ठिस्स मिच्छत्तपरिगहियाए मिच्छसुयं एयाणि चेव सम्मदिठिस्स सम्मत्तपरिग्गहियाइं समसुयं इत्यादि.

ए आळावाथी पण सिद्ध थाय छे के, सम्यग्दृष्टि मिथ्यात्व शास्त्रने पण सम्यग् शास्त्ररुपे परिणमावे छे पण मिथ्यात्व शास्त्र गीतार्थ विना जो वाचवामा आवे तो, मिथ्यात्व वृद्धि भूत पण थाय. ज्ञानी सत्शास्त्रने प्रतिपादन करे छे अने तेनी मानसिक-वाक्-अने कायिक प्रवृत्ति भव क्षय प्रति गमन करे छे अने तेने संसार कार्य प्रति उदासीनता रहे छे ज्ञानी सप्त भंगीथी दरेक पदार्थने यथार्थ रीत्या जाणे छे. स्याद्वाद धर्मने स्वबुध्या जाणे छे. यत

पदार्थोनंतधर्मात्मा युगपन्नैव भाषते ॥
स्याद्वादपेक्षया धर्मं स्याद्वादः स उदाहृतः ॥१॥

घट घट पट वाच्यः जेमां जल भराय ते घट. जेणे करी शीत उष्णादि निवारीए, ते पट पदार्थ इत्यादिक जे पदार्थ छे ते अनंत धर्मात्मा छे. अनंताश्च ते धर्मा तेषा आत्मास्वरुपं

अनंतधर्मात्मा, ते वर्ण गंध रस स्पर्श संस्थानादिक ते एकेक धर्म अनंत अनंत पर्यायात्मक छे. स्वपर्याय अनंता आविर्भावे छे, वली जे घट छे ते तिरोभावे पट छे. एम चौद राजलोकने विषे जे औदारिक वर्गणा छे, ते पौद्गलिक छे, ते एक घटने विषे तिरोभावे छे. पण ते सर्व धर्म युगपन्नैव भाष्यते—एटले एक कालावच्छेदेन कही शकाय नहीं, ते माटे अपेक्षाए कहेवा योग्य छे. स्यात् अनेकांतार्थ वाची अव्यय कहीये. यस्य धर्मस्य अपेक्षा यदपेक्षाः अपेक्षा एटले बीजा धर्मने दृष्टिमांहि राखवुं. बीजा धर्मनो उपयोग राखीने बोलवुं ते धर्म स्याद्वाद जाणवो.

यतः

यः पुरुषः पिता ज्ञेयः पुत्रः स एव कथ्यते ॥
भागिनेयो भवेद्यस्तु मातुलोऽपि स एवहि ॥ १ ॥

एक अर्हद्दास नामना छोकरानो जिनदास नामे पिता छे. ते मिनदासनो भाणेज छे. अने तेज जिनदास जे ते बीरदासनो मामो छे. तेज जिनदास सुरचंद नामना शेठनो पुत्र छे. जेम एकज जिनदासने विषे. पिता, पुत्र मातुल, भागिनेय रूप धर्म अपेक्षाए रह्या छे. तेमज एकज पदार्थने विषे अनंता धर्म अपेक्षाए रह्या छे. जेम पितृत्वादि धर्म एक द्रव्यने विषे रह्या छे, तेम अनंता धर्म रह्या जाणवा पण एक शब्दे कह्या

जाय नही. जे पर्याय आविर्भावे प्रगटपणे छे तथा तिरोभावे पर्याय छे ते अस्ति नास्ति रुपे ग्रहाय छे. पण एकाते कहे- वाय नही स्यात् पदे करी सर्व धर्मनु कथंचित् ग्रहण थाय छे. तेना द्रव्य, क्षेत्र, काल, भावे करी क्रोडी गमे भागा थाय ते पण सर्वनो सप्तभंगीमध्ये अतर्भाव थाय छे. ते सप्तभंगी देखाडे छे

स्यादस्त्येव घटः १ स्यान्नास्त्येव २ स्यादवक्तव्य ३ स्यादस्त्येवस्यान्नास्त्येव ४ स्यादस्त्येवस्यादवक्तव्यम् ५ स्यान्नास्त्येव स्यादवक्तव्यम् ६ स्यादस्त्येव स्यान्नास्त्येव युगपदवक्तव्यम् ७ स्यात् अनेकात वाची अव्यय कहीए. एकात ते सर्वथा पर पर्यायनो निषेध करवो, जे सर्वथा पर पर्यायनो निषेध न करवो ते अनेकात कहीए, पोताना द्रव्य, क्षेत्र, काल, भावनी अपेक्षाए घटनु अस्तित्व छे तेमा वर्णादिक धर्म छे, ते मध्ये कृष्ण वर्ण एक गुणो कालो, बे गुणो कालो, यावत् असख्यात गुणो कालो अनत गुणकालो वर्ण रह्या छे ते गुणनु घटमां अस्तित्व छे बीजो रक्त घट तेमा रहेला, वर्ण, गंध, रस, स्पर्शनु रु ण घटमा नास्तित्व रह्यु छे अस्ति अने नास्ति धर्म एक समयमा रहेला छे, ते पण एक समयमा कथन कर्यां जाय नहीं यावत् असख्याता समयमा पण करी शकाय नही. माटे ए बे भागा

एक समयमां अवक्तव्य छे, नास्तित्वधर्म पण अवक्तव्य छे, अस्तित्व अने नास्तित्व धर्म पण अवक्तव्य छे. एवं द्रव्यथी क्षेत्रथी काळथी भावथी सप्तभंगी जाणवी.

द्रव्यथकी घट माटी, त्रांबा सोना रुपा प्रमुखनो जाणवो, क्षेत्र थकी अमुक नगरनो, कालथकी वर्षाकालनो, शीतकालनो, उष्णकाळनो, इत्यादिक भावथी नील, पित्त, कृष्ण, रक्त, श्वेत इत्यादिक जाणवो. द्रव्यतः मृन्मयः ताम्रमयः स्वर्णमयः क्षेत्रतः काशीयः वाणारसीयः राजगृहीयः पाटलीपुत्रीयः कालतः वर्षाकालीयः उष्णकालीयः कार्त्तिकमासीयः भावतः नीलोयं पीतोयं श्यामोऽयं घटः इत्यादिक प्रयोगः एम सप्तभंगीना अनेक भेद थाय छे.

**स्याद्वादो यत्र तत्र स्यात् सम्यक्त्वं प्रतिपादितं ।**
**एकांतेनैव मिथ्यात्वं वीतरागेण भाषितं ॥ १ ॥**

ज्यां स्याद्वाद छे, त्यां धर्म छे; एकान्ते मिथ्यात्व छे. जे पुरुषने विषे स्याद्वाद होय, त्यां सम्यक्त्व जाणवुं. प्रत्यक्ष प्रमाण बलिष्ट छे, प्रत्यक्ष प्रमाणना धणी अवधिज्ञानी मनः पर्यवज्ञानी केवलज्ञानी जाणवा. वर्तमान काले आगम प्रमाणछे. अनुमान प्रमाण उपमान प्रमाण, तथा शब्द ए त्रण परोक्षना भेद छे. मति अने श्रुत ज्ञान परोक्ष ज्ञान छे. इत्यादिक प्रमाणनां लक्षण ज्ञानी जाणे छे, अने स्वात्महितमां प्रवृत्ति करे छे अने मोहमायानो त्याग करे छे.

## दुहा.

ए मारो हुं एहनो, ए सहु मम आधीन;
कर्त्ता हर्त्ता हुं सदा, तवतक कर्माधीन. ॥ १ ॥
ए शत्रु ए मित्र मुज, ए सहु मुज परिवार;
जबतक बुद्धि एहवी, तवतक आ संसार. ॥१॥
परसंगे रंगी सदा, परपर ममता थाय;
तवतक कर्माधीन सहु, बहिरातम पद पाय. ॥३॥
उंच नीच ज्ञाने करी, जाणे जवतक जेह;
तवतक भवमां भटकतो, करे न कर्मनो छेह. ॥४॥
उंच नीच चेतन नही, उंच नीच सव भर्म,
तेमां धर्म रहे नहीं, जाणे छूटे कर्म. ॥ ५ ॥
जाति लिंगमां धर्म नहीं, माने ते सहु मूढ;
अनंत धर्म छे आत्ममां, ए परमार्थ छे गूढ. ॥६॥
धर्म अरुपी आत्मनो, प्रगटे आत्म स्वभाव;
पर परिणति त्यां धर्म क्यां, ज्यां चित्त संक्लेश ताव.७
आत्म स्वरूप समजे नहीं, समजे नहीं नयवाद;
क्रियाडंवर धामधूम, त्यां नहि शिव सुख स्वाद. ८

भोळा जन समजे नहीं, आत्म धर्म स्वरुप;
आत्मज्ञान वण प्राणीया, पडीया भव जल कूप. ।९।

यश कीर्त्ति वांछा करे, चलवे डाक डमाल;
तस क्रिया फोगट कही, जो जो उपदेश माल. १०

धर्मोद्‌भव छे ज्ञानथी, समजे नहीं तस लेश;
तप जप क्रियाथी जरा, छूटे नहीं मन क्लेश. ११

आत्म मंदिरमां सदा, मन कपि करे न वास;
ध्यान खीलो ज्ञान सांकले, मन कपि बांधो खास१२

विकल्प मन संसार छे, चतुर्गति भटकाय;
विकल्प रहीत मन जब हुवे, तब शिव सुख झट पाय.

ज्ञानी मन वशमां करे, राग द्वेष करे नाश;
धर्म ध्यानारुढ थइ, त्रोडे कर्मना पास. ॥१४॥

द्रव्य योगनुं ज्ञान ज्यां, स्पर्शरुप त्यां सुख;
परमात्म पद वृत्ति थकी, नाशे भव भय दुःख. १५

पढे ग्रंथ पण नहीं मटे, मोह महा जंजाळ;
आत्म अनुभव ज्ञानथी, नाशे ते ततकाल. ॥१६॥

इत्यादि ज्ञानी कर्मान्त करे छे, ज्ञानी आत्म साक्षात्

कारनी प्रवृत्तिमां अहर्निश ध्यानारुढ रहे छे. ज्ञानीनी साध्य दृष्टि विकल थती नथी ज्ञानीनी आशातना करवी नहीं द्रव्यानु योगना ज्ञातानेज खरा ज्ञानी जाणवा. एवा खरा ज्ञानी गुरुनु सेवन करवुं. अने तेमनी आज्ञा प्रमाणे वर्तवु, पण कुगुरुनु सेवन करवु नही. कुगुरु काळा सर्प समान छे.

यदुक्तं सप्पे दिठे नासइ लोओ नयकोवि किंपि
अख्खेइ जो चयइ कुगुरुसप्पं हा मूढा भणहतं दुठ १
सप्पोइक्कं मरणं कुगुरुअणंताइं देइ मरणाइं
तोवरं सप्पं गहिओ मा कुगुरुसेवणं भद्दं ॥

इत्यादिथी सिद्ध थाय छे, कुगुरुनी पासे जवुं, तेमना वचन मान्य करवा, अनंत संसार वृद्धि अर्थे छे. ज्ञानी कर्म थकी छूटे छे. आत्मस्वरुपना अनुभवी एवा ज्ञानी छे मूढ नर तत्त्वनो अजाण, आत्म स्वरुपना अजाण, फक्त मनुष्यनुं शरीर पाम्यो छे, पण द्रव्य मनुष्यपणुं जेनामां छे, कर्मनु स्वरुप समजतो नथी, व्यवहारे करी धर्म करणी करे छे, पण साध्य दृष्टि जेने प्राप्त थइ नथी, एवा अज्ञानीने देखी मडदानी पेटे ज्ञानी शु मनमां आनंद माने ? अलबत् कइ आनद थाय नही मडदामा जीव नथी, अने आ मूढमां जीव छे, एटलु विशेष छे प्रथम गुणठाणु जेणे त्याग्युं नथी. समकित तो समजता नथी, तेवा मूढो भले पैसादार होय, पुत्र परिवार वाळा होय, देशना अधिपति होय, पण ते मडदा समान छे. तेमने देखी

ज्ञानीना मनमां कंइ आनंद थतो नथी, ते विचारा चारगतिमां पुनः पुनः परिभ्रमण करशे मुढ संसारमां दरेक वस्तुथी बंधाय छे, रागद्वेषनो क्षय ते करी शकतो नथी, उपरथी शांत कदापि देखाय, तो पण ते शांत नथी कारणके तेनुं शान्तपणुं अज्ञाने करी छे, खरी शांतावस्था ज्ञानी पामे छे. मुक्ति पण तेनाथी वेगळी नथी, माटे ज्ञानीनी भक्ति सेवा करवी, तेमनुं बहुमान करवुं. तेमनी निंदा करनार नरक निगोदमां रझळे छे, ज्ञान पाम्या बाद निंदादि सकळ दोषनो संक्षय थाय छे, अने शास्वत अनंत सुखमय शिवस्थानभाक् आत्मा थाय छे. ए सोळमा दुहानो भावार्थ.

दुहा.

ग्रहण योग्यछे आत्मधर्म, त्याज्य योग्यछे कर्म ॥
ज्ञानध्यानविवेकथी, प्रगटे शाश्वत शर्म ॥ १७ ॥
शुद्ध स्वभावे रमणता, करतां होवे मुक्ति ॥
परभावे संसार छे, एहिज साची युक्ति ॥ १८ ॥
योगमांही द्रव्यानुयोग, आत्म अति हितकार ॥
परमार्थ ग्रही भव्यात्मा, पामे भवजल पार ॥१९॥
आत्म निहाळे आत्मने, तो शिव सुखनी आश ॥
परमां बुद्धि स्वात्मनी, थातां पुद्गलदास ॥२०॥
परभावे रमतां थकां, परनी वृद्धि थाय ॥

परमात्ममय ध्यानथी, थातां तत्पद पाय ॥२१॥
आधि उपाधि मिट गइ, प्रगट्यो सुख संतोष ॥
अरि मित्र समभाव ज्यां, त्यां क्यां रोषने तोष २२
वीर्योल्लासनी वृद्धिथी, ततक्षण अनुभव रंग ॥
प्रगट्यो आत्म सरोवरे, चिद्घन ज्यां छे तरंग २३
ज्ञानदर्शन चारित्र पंथ, वहतां शाश्वत शहेर ॥
चिद्घन आत्म स्वरूपमय, वर्त्ते लीलालहेर २४
रोग शोक उपाधि व्याधि, मोह माया जंजाल ॥
तेह अभावे मुक्तिमां, वर्त्ते मंगल माल ॥ २५॥
अनुभव पच्चिशी कही, अर्थनो अति विस्तार ॥
दाख्यो तेमां जाणजो, वासद गाम मझार ॥२६॥
कावीठाना वासी शेठ, रत्नचंद्र हितकार ॥
तेम झवेर भाइ कारणे, रचना कीधी सार ॥२७॥
संवत ओगणीस उपरे, ओगण साठनी शाल ॥
पोशवदि बारस दिने, रचतां मंगल माल ॥२८॥
वांची धारी ग्रंथ ए, समजो आत्म स्वरूप ॥
बुद्धिसागर सुख लही, थावो शिवपुर भूप ॥२९॥
इति श्री शान्तिः ३

भावार्थ—आत्माना असंख्याता प्रदेश छे. जेटला लोकाशना प्रदेश छे, तेटला आत्माना प्रदेश छे. ते प्रदेशो अरुपी अखंड, अभंग, अनाशवंत, सदा शाश्वता छे, बाळ्या बळे नहीं छेद्या छेदाय नहीं, ते प्रदेशो भेद्या भेदाय नहीं. असंख्याता प्रदेशो मळीने आत्मत्व स्वीकाराय छे. जेवा आकाशना प्रदेश निर्मळ, तेवा आत्माना प्रदेशो पण जाणवा, ते एकेक प्रदेशे अनंत वीर्य, अनंत दर्शन, अनंतज्ञान, अनंत सुख, अनंत पर्याय रह्या छे. अनंत गुणनो धणी आत्मा स्वतः लोकालोक प्रकाशी अविनाशी छे, हवे ते आत्मानी साथे आठ कर्मनी वर्गणाओ क्षीरमां जेम नीर सेळभेळ थइने रहे, तेम सेळभेळ लागी रही छे. तेवडे करी आत्माना असंख्याता प्रदेशे जे ज्ञानादि गुणनी रुद्धि हती, ते तिरोभावे थइ. जेम कोइ मणि एक गाउ सुधी प्रकाश करे तेवी छे, तेवी मणिना उपर कादव चोपडीए, तेने ढांकी राखीये, तो पश्चात् तेनो एक गाउ सुधी प्रकाश पडशे नहीं. तेम आत्मा सर्वज्ञानी तथा सर्वदर्शी छे, पण कर्म कादव वडे करी मिश्रित थवाथी, आत्मानी ज्ञान शक्ति प्रकाशक हती, ते तिरोभावे थइ गइ, तेथी पोतानुं स्वरुप पण आत्मा भूली गयो. जेम सूर्यने ग्रहण लागवाथी सूर्यनो प्रकाश झांखो देखाय, जेम सुवर्ण मलिनता योगे झांखुं देखाय, जेम सूर्यनो प्रकाश लीला पीळा, राता, काच उपर पडी, लीलाशपणाने, रक्तपणानी उपाधिने धारण करी, लाल, पीळो, नीलो इत्यादि प्रमाणे व्यवहराय छे, तेम आत्मा पण

अनादि काळथी कर्म संयोगे पोताना शुद्ध परिणामनो त्याग करी, कर्म संयोगे अशुद्ध परिणतीवत कहेवाय छे पण जेम ग्रहण छूट्या बाद सूर्यनो प्रकाश शुद्ध प्रकाशे छे, तथा मणि जेम मलीनताना अपसारण थकी स्वप्रकाशे करी शुद्ध प्रकाशे छे, तेम आत्मा पण कर्मना संपूर्ण संक्षय थकी असंख्याता प्रदेशे निर्मळ थयो छतो शुद्ध प्रकाशे छे. ज्ञान, दर्शन, चारित्र, वीर्य, अचल, अटल, अव्याबाध, क्षायकसम्यक्त्व आदि अनंत गुण आत्मामा रहेछे, ते गुणो सांसारिक जीवोने कर्मावरणे करी तिरोभावे विद्यमान छे, ते गुणोरुप पोतानी खरी शाश्वती अविनाशी, अखड, परिपूर्ण रुद्धि आत्माने ग्रहण करवा योग्य छे ते तिरोभावे रहेली स्वलक्ष्मीने आविर्भावे करवी. पोतानी एटले आत्मानी ज्ञानादि अनत लक्ष्मीनो उपयोग व्यापार आत्माए करवो जोइए, ए आत्मानी मुख्य फरज छे. रूद्धि बे प्रकारनी छे १ आत्मानी रूद्धि २ पौद्गलिक रूद्धि अनंत गुण आत्मामा रह्या छे, ते आत्मानी रूद्धि जाणवी. अने सोनुं रुपुं चांदी, नोट, मोती, माणेक, मणि, घर, हाट इत्यादिक पौद्गलिक रुद्धि जाणवी. आत्मानी रूद्धि अरूपी छे, पौद्गलिक रूद्धि रुपी छे, विनाशी छे, पौद्गलिक रुद्धि जड छे, पौद्गलिक रुद्धिनो संबध उपचारिक छे. पौद्गलिक रुद्धि कोइ दिवस पोतानी थइ नथी अने थवानी नथी, ए पौद्गलिक रुद्धि अर्थे घणा जीवो अनेक प्रकारना

कुकृत्य करे छे, लडे छे, कजीया करे छे, परस्पर एक बीजानां मस्तक छेदे छे, समुद्रमां तरे छे, वळी तेमां डुबकीओ पण मारे छे, पण अंते ते पोतानी थती नथी. जीव फक्त तेमने पोतानी मानी ठगाय छे, जेम पांच वरसनां पांच छोकरां पांच ढबुडीओनी रमत रमतां रमतां चोमासानी रुतुमां गामनी वहार रेताळ पृथ्वी उपर गयां. त्यां जइ माटीनां घर वनाव्यां, वळी कूवा पण वनाव्या, एक बीजाना घर जुदां जुदां कर्यां, पश्चात् एक बीजा प्रति सगपण जुदां जुदां कल्प्यां, ए वखते एकदम आकाशमांथी वर्षा थइ. घर रुप कल्पेली माटी तणाइ गइ, तेम ढबुडीओने कोइ मनुष्ये फाडी नांखी चूरा कर्या, तेवी घरवार हाट वखारो रुपैया सुवर्ण धान्य आदि रुद्धि जाणवी, तेथी आत्माने किंचित् मात्र पण तात्त्विक सुख नथी. तात्त्विक सुख तो आत्मिक रूद्धिथी छे. वाह्य पौद्गलिक ऋद्धि त्याग करवा योग्य छे, अने अंतर आत्मिक रूद्धि ग्रहण करवा योग्य छे. तेनी प्राप्ति माटे सद्गुरुनुं सेवन करवुं, द्रव्यानुयोगनुं जाणपणुं करवुं, सत् शास्त्रनो अभ्यास करवो. व्याकरण अगर काव्य साहित्यथी जे पोताने विद्वान् माने छे, ते शुष्क विद्वान् जाणवो, तेनाथी कंइ आत्महित थवानुं नथी. द्रव्यानुयोगना ज्ञानविना चार गति भ्रमण मटतुं नथी. यतः श्री यशोविजयजी उपाध्याय कहे छे के.

## ( चोपाइ )

एहनो जेणे पाम्यो त्याग ।
ओघे एहनो जेणे राग ॥
ए बेविण त्रीजो नही साध ।
भाख्यो संमति अर्थ अगाध ॥ १ ॥

द्रव्यानुयोगनु जेने सपूर्ण ज्ञान थयु छे, अथवा जेने द्रव्यानुयोग भणवानो राग छे, ए बेविना त्रीजो कोइ साधु नथी, ए प्रमाण समतितर्कमा कथन कर्यु छे माटे द्रव्यानुयोग ज्ञान प्राप्तिअर्थे सद्गुरुनु सेवन करवु, द्रव्यानुयोग जाण्या विना सम्यक्त्वनी प्राप्ति थती नथी, तो पछी बीजी शी वात? जेम जेम आत्म तत्त्व संबंधी विशेष ज्ञान मेळवाय छे, तेम तेम अंतर ऋद्धिनी ओळखाण पडे छे, अने अंतर लक्ष्मी ओळख्या बाद बाह्य लक्ष्मी उपरथी प्रेमलालसा टळेछे, आत्मगुणनी श्रद्धा थाय छे, अने तेनी भक्ति जागे छे, अने अंतर आत्म लक्ष्मी ग्रहण करवा योग्य छे, पौद्गालिक धर्म त्याग करवा योग्य छे, एम विवेक प्रगटया बाद पुद्गल संबंधी धर्मानु भान आत्मा भूलेछे, अने आश्रवद्वार रुधे छे, अने संवरमा प्रवर्ततो आत्मा घाती कर्मनो क्षय करी कैवल्य लक्ष्मी प्राप्त करे छे, अने अनंत सुख आविर्भावरुपे थाय छे. आत्मा नपुंसक नथी, पुल्लिंग नथी, स्त्रीलिंग नथी; क्षत्रिय,

ब्राह्मण, वैश्य, आत्मा नथी; वृद्ध, युवान बाल, आत्मा नथी; आत्मा अरूपी छे, निर्वेदी छे, सदा शाश्वत सुख भाक् आत्मा छे. रत्नत्रयिनो भोकता आत्मा छे. आ मारुं छे, आ मारो शत्रु छे, आ मारो मित्र छे, एवी बुद्धि ज्यां सुधी छे, त्यां सुधी आत्मशुभाभिलाषा दूर जाणवी. मनुष्योने क्रोध द्वेष, निंदा, अन्यनो तिरस्कार, वैर बुद्धि आदि असेव्य भावो उपजवामां हेतु ए होय छे के, अमुक सारुं अने अमुक खोटुं; एवी भेद बुद्धि तेमने बंधाइ गइ होय छे, अने तेथी करीने पोते जेने खोटुं मान्युं होय छे, तेवो सहज प्रसंग उपजतां, तेओने क्रोधनो आविर्भावः थाय छे, आ क्रोधना समये हुं कोण छुं, आत्मा शुं स्वरुप छे, मारो शो धर्म छे, इत्यादि सद् विचारो तत्काळ विसरी जाय छे. अने एक क्षणमां क्रोध थतां आत्म भक्त मटी क्रोध रुप पिशाचनो भक्त बने छे. आत्मबाधक बने छे. अने स्वात्म कर्त्तव्य परायणता वेगळी मूकी न करवानुं करे छे; अने क्षणवार नमो अरिहंताणं आदि महामंत्रनुं स्मरण करी पश्चात् एम माने छे के, मने एनुं फळ थयुं नहीं, पण विचारवुं के, आत्म निरीक्षण करवुं नथी, सत् संगति करवी नथी, अने घरमां खातां पीतां हरि मले तो हमकुबी कहेजो एवी प्रवृत्ति राखवी छे, तो इष्ट फल शी रीते मेळवी शकीए? धर्मनी योग्यता प्राप्त करवी नथी, अने धर्म उपर खरो प्रेम लाव्या विना एकदम मुक्ति लेवी छे, ते शी रीते मळे?

मुक्ति सुखाभिलाषिओए बीजामा रहेला दोषो तरफ दृष्टि देवी नहीं; कारण के दोष दृष्टिथी देखवाथी तमने दोषज मालुम पडशे. पोतानी मेळे चाली न शकनार बे मासना बाळकना अशक्तिरुप दोषने जोइने कयी माता पोताना पुत्रने केडमा बेसाडती नथी? आंधळा मनुष्यने शुं देखता मनुष्ये तेना अधत्व दोष माटे करुणा पात्र गणवो के तेनी फूटेली आंखो जोइ तेनो तिरस्कार करवो? जेम निराश्रित मनुष्यने आश्रय आपवार्थीज श्रीमतनी श्रीमताइ शोभे छे, तेम सद्गुणी दुर्गुणीना दोष टाळवाना प्रयत्नथीज शोभे छे अने पोताना सद्गुणनु उत्तम उदाहरण आपवाथीज तेनु सद्गुणीपणुं शोभे छे. दोषवान् मनुष्यो दोष करे छे, ते जाणी जोइने करता नथी, पण तेमना अज्ञानथी करे छे, दोषमां जेटली दोष बुद्धि तमने थइ छे, तेटली तेमने थइ होततो तेओ कदी दोष करेज नहीं जे क्षणे मनुष्य दोषने यथार्थ दोषरुप समजे छे, ते क्षणे ते अवश्य त्यजे छे, तेनो नाश करवा प्रयत्न करे छे, तेथी दोषवान्ना दोष टाळवाने दृढ ए सफळ उपाय नथी, पण ते दोषमा तेने दोष बुद्धि प्रगटे एवु ज्ञान आपवुं, एज सफल उपाय छे. दपकाथी या दंडथी, दोषवान्ना दोषने तप क्षणवार दाबी राखोछो, पण दोषनु मूळ जे अज्ञान ते तेना हृदयमा विद्यमान होवाथी, पुन पुन तेनाथी दोष थायछे. दोष टाळवानो सफल उपाय ए छे के तेने ज्ञाननुं दान आपवुं ज्ञान दान समान बीजु कोइ दान नथी.

अज्ञानने टाळवा अने ज्ञान समर्पवामां ज्ञानदान समर्थ छे, मनुष्य गमे तेवी प्रवृत्ति करतो होय तो पण तेना प्रति अभाव धरवो ए यथार्थ आत्म साधकनुं लक्षण नथी, कोइ खून करेके व्यभिचार करे तेना प्रति द्वेष या तेनुं खून करवा प्रयत्न न करवो. खून व्यभिचार आदि दुर्गुणो छे, तेनी ना नथी, पण ते दुर्गुणो दुर्गुणीमां अज्ञानथी रह्या छे, तेथी ते बिचारो मनुष्य शुं करे ? तेना उपर माध्यस्थ या करुणा दृष्टिथी जोवुं, अने मनमां विचारवुं के, क्यारे हुं सद्बोध समर्पि तेने कुकृत्यथी हठावीश ? मनुष्य कर्मना आधीन छे, मोहनीय कर्मना जोरे आत्मानी अशुद्ध परिणति थइ गइ छे, तेथी गमे तेम बके छे, हिंसा करे छे, पण भवितव्यता परिपक्व दशानी आसन्नतायोगे सद्बुद्धि स्फुरतां आत्म शुद्ध परिणति भाक् थशे. अज्ञानी मनुष्य उपर दया दृष्टिथी जोवुं, ए मुक्तिसाधक महात्मानुं लक्षण छे, गजसुकुमाळ स्मशानमां काउस्सगमां रह्या हता, त्यारे पोताना श्वसुरे गजसुकुमालना मस्तके माटीनी पाळ बांधी, तेमां स्मशानमां बळता खेरना अंगारा भर्या. तेथी गज सुकुमाले मनमां जरा मात्र क्रोध कर्यो नहीं, अनंत सुख प्रति लक्ष्य खेंची शरीरने पडतुं दुःख सहन कर्युं, अहो केवी गजसुकुमाळनी वैराग्यता ? केवी धैर्यता ? पोताना ससरा शिवसुंदरी परणतां माथे पाघडी पहेरावे छे, एना प्रति हुं केम दोष दृष्टिथी जोउं ? मुक्ति स्त्री मेळवतां अने कर्मना संक्षय अर्थे श्वसुर मने साहाय्यक बन्या छे. एम भावना करी

स्वरुपमां दृष्टि दीधी, श्वसुरना दोष माटे क्रोध कर्यो नहीं, अहो धन्य छे ! एवा मुक्ति श्री साधक महात्मा गजसुकमालने वळी धन्य छे ते मेतार्यमुनि के जे सोनीए उपद्रव कर्या छता पण समभावे रह्या, पुद्‌गल तरफ द्रष्टि दीधी नहीं, अने सो- नी उपर द्वेष बुद्धिथी जोयु नहीं, अने शरीरयोगे थती वेदना सहन करी वळी अर्जुनमाळी दररोज सात माणसनी हिंसा करतो हतो, पण श्रीमन्महावीर स्वामीनी शर्करा समान वचनामृत श्रवण करी सावद्ययोग त्याग करी, आत्म तत्त्व साधक मनुष्योना वाग् बाणने हृदयमा स्थान आप्युं, पोताना ध्यानमा वर्त्या, क्रोधाकुळ वृत्तिने हृदयमा स्थान आप्यु नहीं, समभावे पोताना आत्माने भाववा लाग्या, धन्य छे एवा आत्म साधक वीरपुरुपने ! त्रिजगत् पूज्य परमा- त्मपदसाधक चरम तीर्थंकर श्री महावीर स्वामीने गोशाळाए तेजो लेश्या मूकी, पण क्रोधना त्यागी वीर प्रभु अन्यायी उपर केम क्रोध द्रष्टि करे ? क्रोधनो संपूर्ण सक्षय थवाथी, क्रोध क्याथी उदय थाय ? श्रीवीर प्रभुने केवल्यज्ञान उपज्या बाद ज्ञाने करी सर्व जगत् निरख्युं कोइने खुनी देख्या कोइने व्यभिचारी नीरख्या, समवसरणमा पण हजारो पापी आवता हशे, व्यभिचारी आवता हशे, तेमनु स्वरप भगवान् जाणे छे, छता तेमना उपर भगवान् तिरस्कारनी द्रष्टिथी जोता नथी. परमार्थ वृत्त्या, स्वशरीर वाक्यी धर्मोपदेश देइ तेमने ज्ञान चक्षु अर्पे छे, तेथी पोताना दोष ते पापीओ पोतानी मेळे

जोइ, तेनुं निरासन करवा श्राद्धधर्म वा यतिधर्म अंगीकार करे छे, अहो चतुःषष्टि इंद्रपूजित शासननायक वीर प्रभुनी केवी महत्त्वता! माणसोए आरीसा समान थवुं जोइए, जेम आरीसामां काळुं रुप भासे छे, धोळुं रुप भासे छे, तेथी आरीसो ते काळी वस्तु पोताना प्रतिबिंबित थइ तेने माटे खेद करतो नथी, तद्रीत्या मनुष्य ज्ञानवान् थइ, चोर, व्यभिचारी, कपटी, जुगारी, खुनीनां कुकृत्य जाणी पोते समभावे रहे पण द्वेष बुद्धि या तिरस्कारथी निहाळे नही, ए सारांश छे. तिरस्कार बुद्धि कोइ प्रति थाय नहीं, तेवी प्रवृत्ति करवी जोइए, अने समभावे आत्माने भाववो. आ आत्मा साधक महापुरुषनुं पहेलुं पगथीयुं छे.

बीजुं पगथीयुं ए छे के, गंभीर गुणधारण करी तुच्छ बुद्धि त्यागवी टुंकी द्रष्टिनो त्याग करवो, पारकां छिद्र जोवामां आवे तो पण बीजानी आगळ कहेवां नही, ते गंभीर गुण जाणवो. समुद्रमां जेम गंभीरता रही छे; पोतानी मर्यादा मुकतो नथी, तेमां विष रह्युं छे, रत्न रह्यां छे, तेनुं पाणी अत्यंत छे. पण गंभीर गुण चित्त चमत्कृति उपजावे छे. कोइनां छिद्र जोवां नही. कोइनां मर्म प्रकाशवां नहीं, कोइनी वात जाणता होइए अने ते वातथी सामा माणसोने नुकशान थतुं होय तेवी वात बीजा माणसने कहेवी नहीं, कोइना अवगुण दोषो देखवामां आवे तो आपणे कागडा जेवा बनवुं नही. जेम कागडो पशुओनां शरीरमां चांदां पडयां होय छे, तेना उपर जइ बेसे छे, तेम आपणे करवुं नहीं, गंभीर हृदय राखवाथी घणाज

फायदा थाय छे, गभीर गुणनो महिमा चिन्ता मणिरत्न समान छे, गंभीर-गुणी मनुष्य ज्या जाय छे त्यां मान पामे छे, अने तेना हृदयमां धर्म रत्न वसे छे

आत्मसाधक बनवानुं त्रीजु पगथीयुं ए छे के वैर बुद्धिनो त्याग करवो. धर्मरुप वृक्षने बाळवामा वैर बुद्धि दावानळ समान छे, सर्व जीव सिद्ध समान छे आत्माना मुलस्वभाव वैर-बुद्धि धारण करवानो नथी, तो केम अन्य प्रति द्वेष बुद्धि धारण करवी जोइए? अवलत नही करवी जोइए. आत्म साधक बनवानु चोथु पगथीयु ए छे के—जेनी पासेथी धर्मतत्त्व पामीए, एवा त्यागी गुरु महाराजनुं वचन पाळवुं गुरु तो माथे एक करवा, ठेर ठेर भटकी, फलाणा साधु सारा फलाणा साधु केवा हशे ? एम करी भटकवाथी कोइ सत्य तत्त्व आपतुं नथी. पक्की श्रद्धा राखी एक गुरु महाराजनु सेवन करवुं, अने पुनः पुनः सद्गुरुने मगलरुप जाणी स्मरण करवुं, तेमनो विरह थता तेमने कथन करेला उपदेशामृतथी हृदयकमळने प्रफुल्लित करवु.

आत्मसाधक महापुरुषनु, पाचमु पगथीयु ए छे के—स्वधर्मी राग. पोताना समान धर्मी मनुष्यो उपर भक्ति दृष्टिथी जोवुं, अने तेमने साहाय्य आपवी, ते दुःखी अवस्थामा होय तो हरेक प्रकारे दुःखमाथी बचाववा प्रयत्न करवो आपणा स्वधर्मीओनी तन-मन धनथी उन्नति इच्छवी. आ गुण आवतां खरा आत्मसाधक बनी शकाशे आपणे सारुं सारु जमीए बाग बगीचामां लहेर करीए, गाडीमां बेशीए, अने आपणा

समान धर्मीने घेर खावानुं पण होय नहीं, तो गाडी घोडानी शी वात करवी ? एवा समान धर्मीओ उपर पुत्र करतां पण अधिक धर्म स्नेह जागशे अने पुत्रना करतां पण अधिक रीत्या तेनुं भलुं करवानी मरजी थशे, त्यारे आत्मसाधक खरा बनीशुं. आपणा समान धर्मीभाइओने भणाववा, तेमने हरेक रीतिथी उन्नतिना शिखरे पहोचाडवा प्रयत्न कराय, त्यारेज आपणे संसारमां मनुष्य देह धारण करीने पोतानी फरज बजावी कही शकाय. आपणा समान धर्मी गरीब स्थितिमां होय अगर गंदा होय, आळसु होय, तेमनो पहेरवेष जूदो होय, तेथी आपणे तिरस्कार बुद्धिथी तेमने जोवा नहीं तेमने ज्ञान समर्पी हरेक रीत्या चढती स्थीतिमां लाववा प्रयत्न करवो.

आत्मसाधक महापुरुष बनवानुं छठुं पगथीयुं गुरुभक्ति छे. जेनाथी नवतत्त्व आत्मस्वरुप सम्यक्त्व स्वरुप समज्या पूर्वक सम्यक्त्व प्रगट थवामां उपकारी बन्या होय एवा गुरु तेमनी आज्ञा प्रमाणे वर्तवुं. तेमना संकटमां पोते भाग लेवो. तेमनी निंदा कोइ करतुं होय अने पोतानी शक्ति होय तो तेने शिक्षा या समजण आपी निवारण करवी. अने पोतानी शक्ति ना होय तो कानमां बे आंगळीओ घाली, त्यांथी तुरत चाल्या जवुं. पोताना गुरुनी निंदा करनार मनुष्य साधु अगर श्रावक होय, या हरेक कोइ होय तो तेनो संबंध करवो नहीं. अने कदापि आजीविका वा बीजा कोइ कार्यने माटे करवो पडे तो पण गुरुनिंदा तो कदी सांभळवी नहीं, पोताना गुरुनी वैयावच्च

करवी, त्रिकालवंदन करवु तन मन अने धन पोताना गुरुने आयत्त जाणे कर्या होय तेम वर्तवुं. गुरुनु बहुमान करवुं. पोताना गुरुना छिद्र जोवा नहीं. गुरुनु मन प्रसन्न राखवुं. तेमने धर्म साधन करवामा हरेक रीत्या साहाय्य करवी. पोताना गुरुना गुण गावा, गुरु उपर श्रद्धा राखवी. तेमनुं देवनी पेठे बहुमान करवु पोताना गुरुनी कोइ निंदा करे ते साची एकदम मानवी नहीं, कारण के दुनीयामा स्वार्थी, अदेखा, घणा मनुष्यो छे के, जेने कोइनु सारु खमातुं नथी. दूधमाथी पण पूरा काढवा प्रयत्न करे छे तेमनुं धणु सत्य मानवु नहीं. आत्मसाधक महापुरुष बनवानु आठमु पगथीयुं ए छे के अदेखाइ अवगुणनो त्याग करवो, पारकी अदेखाइ करतां जीव धर्म तत्त्वनु रहस्य पामी शकतो नथी. शाता वेदनीय कर्मथी कोइ जीव शाता भोगवे तेमा आपणे शा कारणथी अदेखाइ करवी ? कर्मना आधीन छे पारकानुं बुरु चिंतववाथी कंइ आपणु सारुं थवानुं नथी. कोइ लक्षाधिपति होय तेनी अदेखाइ करवाथी आपणे कंइ लक्षाधिपति बनता नथी. अन्यने जे ऋद्धि प्राप्त थइ छे, ते तेना कर्मना अनुसारे थइ छे तेमां शा कारणथी दाझी बळवु जोइए ? अलबत्त अदेखाइ करवी युक्त नथी ए अदेखाइ टाळवाथी आपणामा गुणो आवे छे.

आत्मसाधक महापुरुष बनवानु नवमु पगथीयु ए छे के, पारकी निंदानो त्याग करवो अमुक दुष्ट छे, अमुक अविनयि छे, अमुक मूर्ख छे, अमुक दुर्जन छे, एम निंदा करवाथी

आपणा आत्मानुं हित थतुं नथी. पारकी निंदा करनार माणस चंडाळ जेवो छे. नाम दइने निंदा करवी ए दुर्जन पुरुषनुं लक्षण छे. दुर्जननो एवो स्वभाव छे के, सज्जन पुरुषना दोष रुप चांदां खोळवां अने तेमनी निंदाथी पोतानुं मुख अपवित्र करवुं. सज्जन सदा सत्पुरुषोना गुण तरफ दृष्टि दे छे अने अवगुण तरफ दृष्टि देतो नथी. हुं गुणी, बीजा अवगुणी, एम सिद्ध करवाने बीजानी भूलो ( दोषो ) तरफ दुर्जन लक्ष आपे छे, अने सज्जन कदी तेवी प्रवृत्ति करतो नथी. ज्यां सुधी दुर्जनपणुं छे, त्यां सुधी आत्मसाधक बनवुं मुश्केल छे. दुर्जनोनी जीव्हाओ सज्जनोना अवगुण गावा सदा प्रयत्नवाळी रहे छे, जेम कागडाने सोवार स्नान करावीए तो पण काळो रहे छे, तेम दुर्जन गमे तेटलुं तप, जप, क्रियाकाण्ड करे तो पण तेनुं हृदयकाळुने काळुं रहे छे, दुर्जनोनो आदर सत्कार पण कपट युक्त होय छे, तेमनी चाल चलकत पण कपट पाशमां फसावे छे, एवा निंदक दुर्जनोनी निंदाथी सज्जन ज्यां सुधी डरे छे त्यां सुधी आत्म साधक महापुरुष बनवुं घणुं मुश्केल छे. पोते सत्कार्यमां प्रयत्न करतो होय, तेने देखी बीजा निंदा करे, तोपण अडगवृत्तिथी पोतानुं कार्य महापुरुष सिद्ध करे छे, मरणांत कष्ट प्राप्त थये पण सत्कार्य छोडतो नथी, दुनीयां दोरंगी छे, कोइ केम बोले अने कोइ केम बोले, तेथी स्वकार्य त्यागवुं नहीं, स्वकार्यमां अहर्निश ज्ञान, ध्यान द्वारा प्रयत्न कर्या करवो. ए सज्जन पुरुष-

नुं लक्षण छे. सज्जन पुरुषनुं हृदय वज्रनी पेठे अभेद्य छे, ते कोइनाथी भेदातुं नथी, अने ज्यारे हृदय भेदाय त्यारे आत्म साधक बनवुं कठीन छे, निंदा नामनो दोष त्याज्य छे, ते त्यागी गुणस्तुति सज्जननी करवी ए सर्वार्थ साधक महापुरुषनु लक्षण छे

क्षमा–आत्मसाधक महापुरुषने क्षमा करवी, ए धर्मरूप महेलमा चढताने माटे दशमु पगथीयुं छे. क्षमा सर्व गुणमा प्रधान छे क्रोधने जीत्याविना क्षमागुण प्रगट थतो नथी. कोइ असत्य वचन बोले, कोइ आपणु भुंडु करे, तो पण एकदम तेना उपर तपी जवुं नहीं मनमा चिंतववु के ए जीव बिचारो शु करे ? अज्ञानवशे मुखमाथी ते असत्य वचन काढे छे जो ते तेनामा ज्ञान होत तो, आवा वचन नीकळे नही मनुष्य मात्र भूल करेछे, ए भूलो तरफ दृष्टि देइ जो तपी जइए, क्रोधथी धमधमायमान थइ जइए, तो तेथी अते शु इष्ट फल सिद्ध थवानुं छे ? ना नथी थवानु, तो केम क्रोध करवो जोइए; एक दिवसमा कार्यवशथी अनेक वखत तपी जवुं पडे छे, ते ठीक नथी, क्रोध करवानी कुटेव उपर लक्ष आपवु, अने क्रोध थवानी वखते मौन रही असभ्य वचनो बोलवा नहीं, अने मनमां विचारवु के, हे चेतन ! तु क्रोध करी पोते कर्म बाधे छे अने, बीजा पण बाधशे बळता अगने समान क्रोधनो त्याग करी क्षमारूप सुधाथी पोताना

आत्माने सिंचन करवुं के जेथी अंते स्वगुण प्रगटावी शाश्वत पद पामी शकाय.

समभाव. मोक्षपद प्रद समभावने आत्म साधक महापुरुषे धारण करवो, ज्यां सुधी समभाव आव्यो नथी, त्यां सुधी मुक्ति वेगळी छे. रागद्वेष मोहमायानुं जोर हठवाथी, अने जड चेतननुं लक्षण जाणवाथी, अने जड वस्तुने पर जाणवाथी, शत्रु मित्र उपर थती रागद्वेष बुद्धि क्षय पामे छे. अने कनक पाषाण तृण अने मणि उपर समभावदृष्टि रहे छे. तृण पण पुद्गल छे, अने मणि पण परवस्तु छे, ते वस्तु छे, ते वस्तुतः मारी वस्तु नथी तो तेना उपर केम तृण हलकुं अने मणि मोटुं एवी बुद्धि धारण करुं? अलबत एम करवुं जोइए नही, एम मनमां निश्चय थयाथी, समभाव प्रगट थाय छे. ए गुण प्रगट थाय बाद सहजसमाधि उत्पन्न थायछे, ए अगीयारमुं पगथीयुं आत्मसाधक महापुरुषोने अंगीकार करवा योग्य छे.

आत्मसाधक महापुरुषोने मन चंचलता त्याग रूप बारमुं पगथीयुं धर्मप्रासादारोहण माटे छे. मोक्ष प्राप्ति माटे कराती दरेक क्रियामां चांचल्यता त्यागवी. प्रभुनी पूजा करवा सारु देरासरमां जइए, त्यां हाहुश करीने गरबड सरबड मचावी पूजा करीए, पूजा करतां चित्त कंइ भटके, नवकार वाळी गणतां चित्त अन्यत्र होय, शुं गणुं छुं, तेनुं पण भान पोताने बराबर होय नही, ए सर्व चंचलतानुं कारण छे. चित्तनी चं-

चलताथी वास्तविक फल प्राप्त थतु नथी.

प्रतिक्रमण, सूत्र, जीव विचार, नवतत्त्व, व्याकरण, न्यायनो अभ्यास करता पण चंचलताथी यथार्थ अवबोध थतो नथी. सासारिक कार्यमा पण चंचलताथी यथायोग्य कार्यनी समाप्ति थती नथी, तो पछी धर्मकार्यमा चचलता करवाथी आत्मसाधक महापुरुष बनी शकातुं नथी, प्रतिक्रमण विगेरे क्रियामा थती चाचल्यता वारवी, मननी एकाग्रता करवाथी चाचल्यता टळे छे. दररोज अरिहंत बोली त्रण चार नवकारवाळीओगणी जइए, अने पछी मनमा चिंतवीएकेमें आटला वर्ष सुधी नवकारमंत्र स्मरण कर्यो, पण ते इष्टप्रद थयो नहीं, एम शका करीए ते युक्ति युक्त नथी, कारणके अरिहत ए शब्दनो भावार्थ समजवो जोइए श्रद्धा, भक्ति, विधि, स्थिरताथी अरिहंत ए महामंत्रनु स्मरण करता, घणा गुणनी प्राप्ति थायछे, अने घणा कर्म क्षय पामेछे, एमा कइ शक नथी, जो मुक्तिनी अभिलाषा होय तो दरेक क्रियाओ स्थिर चित्तथी करवी, ते माटे महात्मा पुरुष कहेछे के जब लग आवे नहीं मन ठाम तब लग कष्ट क्रिया सवि सूनी ज्यु छांखर चित्राम ॥ जब लग आवे. जब तक मन स्थिर थतुं नथी, त्यां सुधी क्रिया सर्व शून्य जाणवी, खारर भूमिमा जेम चित्रामण पडे नहीं, तेम स्थिर मन विना कष्ट क्रिया पण यथेष्टफलप्रदा थती नथी, आत्मसाधक महापुरुषो मन स्थिर करवा अनेक प्रकारना प्रयत्न करे छे, एकान्त स्थान सेवे छे, विषयोने वि-

घनी पेठे जाणी मनमांथी तेने दूर काढे छे, क्षणमां क्षण थती मननी चंचलताना भणी उपयोग देछे, मनमां हाल शुं चिंतन थाय छे, हाल मन कया विषय प्रतिगमन करे छे, ते उपयोग द्वारा निहाळे छे जे जे कार्य करे छे तेमां मननी स्थिर वृत्ति करे छे, धामधूममां धर्म समजीने केटलाक मनुष्यो ते कार्य-नो यथायोग्य भावार्थ जाण्या विना चंचलताथी कार्य कर्या करे छे, ते मनुष्यो इष्ट कार्यनी निष्फलतामां स्वकाल निर्ग-मन करे छे, अने मनुष्य भवनी साफल्यतानो कलंकित करे छे.

सत्संगति–सत् पुरुषोनी संगति करवी; सत्पुरुष स्पर्श-मणि सरखा छे, दुर्जनोनी प्रकृति सुधारनार सत्संगति छे, लाखो गमे पापोने निवारनार सत्संगति छे. सत्सं-गमथी जेटलुं आत्महित थाय छे, तेटलुं बीजा कशाथी थतुं नथी. चंड कौशिकसर्प पण श्रीमन् महावीरस्वामीनी सत् संगति पामी सद्गुण सेवनार थयो. गौतमादि ब्राह्मण शास्त्रार्थ करवा श्रीवीर प्रभु पासे आव्या, त्यारे पोतानो अभिमान टळ्यो, अने निरभिमानता प्रगट थइ. अर्जुनमाळी सरखा जीवो पण परमतारक श्रीमन् महावीरना उपदेशामृतथी गुणी बन्या, लोकोए करेली निंदा अवगणना सहन करी, तेपण सत्संगतिनुं फळ छे, सत्संगतिनो महिमा अपार छे, मुखथी कह्यो जाय तेम नथी. माटे भव्योए व्यभिचारि, लुच्चा, निंदक मत्सरी, चोर, ठगारा विगेरेनी कुसंगति त्यागी जेनी पासे रहेवाथी सद्धर्मनी प्राप्ति थाय, सद्गुणो आवे, तेवानी संगति

करवी, साधु होय अगर श्रावक ए बेने पण सत्संगतनी अवश्य जरुर छे. सत्सगतिरुप तेरमुपगथीयु आत्मसाधकोए धर्मप्रासाद उपर चढवा माटे आदरवु

निष्पक्षपात ॥ आत्मा परमात्मारुप बने तेम इच्छनारा आत्मसाधकोए दृष्टि रागथी कोइना पक्षपातमां पडवु नहीं

स्वज्ञातिवाळो होय वा पर होय, पण जे आत्मानुं हित थाय तेम वदे छे, तो तेनुं वचन कबुल करवु. कोइ पोतानो सगो व्हालो होय अगर शिष्य होय, अगर पोताना गच्छनो होय, अने तेनु कथन युक्ति हीन राग द्वेष वृद्धिकारक होय तो तेनो पक्ष अगीकार करवो नहीं. बन्ने पक्षवाळाओ कोइ कारणसर चर्चा करता होय, तो तेमा जिनेश्वरनी आज्ञाए करी व्याप्त जेनु वचन होय, तेनुं वचन कबुल करवु, पण मारु मानेलु खोटुं होय, तो पण खरु मानवु, अने पारकु खरु होय तो पण खोटुं मानवु, एवी पक्षपात बुद्धिनो त्याग करी निष्पक्षपात गुण धारण करवो जोइए. ज्या सुधी पक्षपातनी बुद्धि दृष्टिरागतो जोरे करी छे, त्या सुधी सत्यधर्मनी प्राप्ति थती नथी, अने सत्यधर्मनी प्राप्तिविना आत्मसाधक बनी शकातु नथी केशरनो चालो या गमे तेम चिन्ह धर्मीपणु सिद्ध करवा धारण करीए, तो पण तेनाथी कइ धर्मी बनी शकातु नथी, कयो धर्म सत्य अने कयो धर्म असत्य ते प्रमाण युक्तिथी निर्णय करी, पक्षपात त्यागी, निष्पक्षपात बुद्धिए करी जोवाथी सत्य

धर्म सत्यतत्त्व ओळखाशे, अने त्यारवाद आत्मसाधक बनी शकाशे. दृष्टि राग त्यागवो घणो मुश्केल छे, व्यवहारमां पण सांसारिक कार्य करतां निष्पक्षपात गुण वधारे फायदो आपे छे. राजा पण राज्यनीति कायदा पूर्वक प्रजाने न्याय आपे नही, अने पक्षपातथी, पोताना संबंधी गुन्हो करे तो शिक्षा आपे नही, अने अन्य प्रजा राज्य विरुद्ध काम करे तो तेने माटे मोटी शिक्षा करे, तो तेथी प्रजामां खळभळाट उठशे. लौकिक व्यवहारमां कायदासर पक्षपात त्यागी निष्पक्षपात गुण आदरवो पडे छे, तो धर्ममार्गमां निष्पक्षपात गुण प्रगटया विना शी रीते आत्मसाधक बनी शकाशे? व्यवहार धर्मनी शुद्धि पण निष्पक्षपात गुण करनार छे. माथुं मुडाव्युं, रजोहरण, मुहपत्ति धारण करी लीधी, साधुनी क्रिया पाळवा लाग्या. पण ज्यां सुधी निष्पक्षपातगुण प्रगटयो नथी, त्यां सुधी ते साधु आत्मगुण साधक वनी शकता नथी. साधुव्रत ग्रहण करी जे जीवो एक बीजाना खंडनमां उतरी पडे छे, वाद विवाद करे छे, अने पोतानो पक्ष स्थापवा मति ज्यां होय त्यां युक्तिने खेंची लावे, ते पण आत्महित माटे थतुं नथी; कारण के तेम करवाथी उत्सूत्र भाषण पण पक्षपातथी थइ शके, वळी कर्मयोगे कदाग्रह मूकाय नहीं, तो अभिनिवेसपणुं पण प्राप्त थाय, माटे भव्यात्माओए कर्मथकी रहीत पोताना आत्माने करवा सारु निष्पक्षपात गुणनुं ग्रहण करवुं. पक्षपात

ज्यां होय छे; त्यां मिथ्यात्वनो उदय थई शके, व्यवहारिक कार्यमां पण पक्षपात करवो युक्त नथी.

विवेक--आत्मसाधक महापुरुषोए धर्म प्रासादारोहण करवा माटे विवेक नामनु चौदमु पगथीयुं आदरवु, वस्तुनु यथार्थस्वरुप जाणवु, तेनु नाम विवेक छे सत्यने सत्य तरीके जाणवु तेनु नाम विवेक छे, असत्यने असत्य तरीके जाणवु, धर्मने धर्म तरीके जाणवो, अधर्मने अधर्म तरीके जाणवो, जीवने जीव तरीके जाणवो, अजीव तत्त्वने अजीव तरीके जाणवो, तेनु नाम विवेक छे ज्ञान विना विवेक प्रगट थतो नथी, माटे ज्ञाननी प्राप्ति करवा सद्ग्रथो पुनः पुन वांचवा, ते सद्ग्रथोनु मनन करवु, वांचेला विषयने वारवार याद करवो, तेमाथी परमार्थ शोधवुं के, हु सर्व ग्रंथो वांचुं छु तेमाथी मारे शो सार ग्रहण करवा योग्य छे, आदरवा योग्य शुं छे, त्याग करवा योग्य शु छे, तेनो विचार करवो, नवरसना ग्रथो या बीजा कोक शास्त्र विगेरे ग्रथो वांचवा लायक नथी; वा युद्ध थएलां होयनेवा ग्रंथो वांचवाथी कइ आत्महित थतुं नथी एवा ग्रथो वांचवा के जेथी वैराग्य प्रगटे, विनय प्रगटे, क्रोध शान्त थाय, मोहरुप मदिरानो नाश थाय, विषय वासनाओ टळी जाय, सर्व प्राणी उपर प्रेम प्रगटे, मारातारापणुं मटी जाय, अनादिकाळथी थती एवी जे अधर्म प्रवृत्ति तेनो रोध थाय, दया सागर आत्मा बने, वैर विरोध टळे, कर्म स्वरुप जाणवामां आवे, द्रव्य गुण पर्यायनी खबर पडे, आत्मामां रहेला अनत

गुणोनो आविर्भाव थाय, एकांतपणुं टळे, एवा ग्रंथो वांचवा. पुनः पुनः एवा ग्रंथोनुं अवलोकन करवुं. तेथी आत्मतत्त्व ओळखाशे, अने विवेकरुप दीवो हृदयमां प्रगट थशे, अने सर्व अज्ञान टळशे. घणा मनुष्यो पोतानी विद्वत्ता देखाडवा, वाग्जाल रची अन्यने मोह पमाडे छे, अने आजीविका माटे ज्ञानने समजे छे, ते आत्मसाधक बनी शकता नथी. केटलाक विद्याभ्यास करी वाद विवादे करी क्लेश वृद्धि करता एक बीजाने दोष देता छता पोतानी विद्यानुं साफल्य समजे छे. केटलाक एम समजीने ज्ञानाभ्यास करे छे के, ज्ञानाभ्यास करीशुं तो लोकोमां आपणी प्रतिष्ठा थशे, पण तेनुं शुद्ध फल मुक्ति पामवी तेना उपर लक्ष आपता नथी. केटलाक शोखने माटे ज्ञानाभ्यास करे छे, पण तेम छतां भवितव्यता योगे ज्ञान हृदयमां प्रगट्याथी शुद्ध आत्मस्वरुप प्रति लक्ष देइ शके तेम कही शकाय. केटलाक पोताना मतनी वृद्धिने माटे ज्ञानाभ्यास करे छे, केटलाक तत्त्व शुं छे? संसारमां शुं सार छे, शुं कर्त्तव्य छे, शुं परिहर्तव्य छे, ते उपर लक्ष देइ साध्य-दृष्टिथी ज्ञानाभ्यास करे छे. अवश्य कहेवुं पडशे के ज्ञान दान समान कोइ दान नथी, अभयदानना बे भेद छे. १ द्रव्य अभयदान, २ भावअभयदान, प्राणीओनुं मरतां रक्षण करी, तेना प्राण बचाववा ते द्रव्य अभयदान, मिथ्यात्वरुप अंधकारने टाळवा सूर्य समान, कर्म रुप पर्वतने भेदवा वज्र समान, कर्मरुप काष्ठ बाळवाने दावानल समान, समकित रुप अंकुर उगवामां मेघ

समान, कर्मरुप वेलडी कापवाने कुठार समान, एवु ज्ञान दान मुक्ति सुख आपवा चिंतामणि रत्न समान छे, ज्ञान ए आत्मानो मुख्य गुण छे सम्यग रीत्या जो सर्व पदार्थ स्वरुप जाणवामा आवे, तो कर्म प्रकृति आत्माथी दूर थशे परिहरवा योग्य पुद्गलास्तिकाय छे आदरवा योग्य आत्म गुण छे. जीवतत्त्व अने अजीवतत्त्व जाणवा योग्य छे माटे पुद्गल सगानेवारी भवान्त करी लोकाग्रे सिद्धि सौधमा वसवु, एज मारे इष्ट कर्त्तव्य छे परघर भिक्षा मागता अनतोकाळ गुमाव्यो, पुद्गळनी ऍठ दररोज हु चुथु छु, में अनतिवार पर पुद्गल आहाररुपे भक्षण कर्यु ज्या सुधी आत्मा पोताना घरमा रमतो नथी, अने परघरमा रमे छे, आशा दासना वश थइ चेतना रुप पोतानी स्त्री साथे रमतो नथी, त्यां सुधी मुक्ति सुख प्राप्त करवु दुर्लभ छे, ज्या सुधी हास्य, प्रपंच, विश्वासघात आ कुटेवोने वश आत्मा वर्ते छे, त्या सुधी शुद्ध आत्मसाधक बनवुं दुर्लभ छे, दुर्लभ एवु आत्म स्वरुप महापुरुषने सुलभ थाय छे, विवेकी पुरुष ससारमा रही मोहक पदार्थोथी मुझातो नथी जेम कादवामाथी जलनी सगते कमल उत्पन्न थाय छे, पण जळ थकी न्यारं रहे छे, संसारी जीव आत्म स्वरुपने समजी संसारमा रही सासारिक कार्य करतो छतो पण ते थकी न्यारो रहे छे पण तेमा मोह पामतो नथी विषयो विष सरखा जीवने चार गतिमा भ्रमण करावे छे. भव्या मा विषयोथी मुंझातो नथी, अकार्य ने करतो

नथी, अने विवेक दृष्टिथी सन्मार्गमां प्रवृत्ति करे छे, अने मिथ्या मार्गमांथी निवृत्त थाय छे. अध्यात्मशांति इच्छकोए हुं कोण छुं ? मारु कोण छे ? मारुं स्वरुप शुं छे ? हुं क्यांथी आव्यो ? क्यां जइश ? मारी साथे कोण आवशे ? मोह मायामां हुं केम फसायो छुं ? पाप कर्मथी हुं शुं इष्टफल लेवानो छुं ? इत्यादि विचार करवो, वळी मनमां एम विचारवुं के, आ जगत् सर्व माया जाल छे, स्वप्न सम छे, मारुं नथी, हुं दुनीयानो नथी, हुं कर्मवशे चार गतिमां भटकुं छुं, जे जे पदार्थो आंखे देखाय छे, ते क्षणिक छे, इंद्रजालनी पेठे सांसारिक पदार्थोने हुं ममता बुद्धिथी मारा केम मानुं ? अने तेनी प्राप्ति माटे राग द्वेष मय केम बनुं ? संसारमां अनेक पुरुषो थइ गया. ते कोइ वस्तु साथे लेइ गया नथी, तो हुं कइ वस्तु साथे लइ जवानो ? संसार बळता अग्नि समान छे, तेमां हुं प्रमादे करी केम बेशी रहुं ? वारंवार मनुष्य जन्मनी प्राप्ति दुर्लभ छे. शरीरनो विश्वास नथी, आयुष्यनो भरोसो नथी, लक्ष्मी संध्या राग समान छे, कोइनी पासे स्थिरपणे लक्ष्मी रही नथी अने रहेवानी नथी. सत्कार्यमां लक्ष्मीनो व्यय करवो, शरीरथी धर्म कार्यनुं सेवन करवुं. वाचाथी परमात्माना गुणोनी गुणी पुरुषोनी स्तुति करवी. कोइनां मर्म वाणीथी प्रकाशवां नहीं, मिथ्याकार्यमां वाणीनो उपयोग करवो नहीं, बोलवाथी जो लडाइ टंटो थाय तो, ते भाषण करतां मौन रहेवुं श्रेयस्कर छे. बहु बोलवाथी कंइ आत्महित थतुं

नथी कइ पण कार्य परत्वे बोलवुं होय तो विचारीने बोलवु. मौनावस्थाए कार्य प्रसंगे योग्य वखते संभाषण पण करवुं, अने मौन रहेवानी वखते मौन पण रहेवु ज्ञानी द्रव्य क्षेत्र काल भावने जोइ दरेक कार्यमा प्रवृत्ति करेछे, ज्ञानदृष्टिथी सत्यासत्य स्वरुप जाणी विवेकी सत्यमार्गे प्रवर्ते छे. हजारो संकट पडे तो पण सत्य मार्गथी विवेकी भ्रष्ट थतो नथी, विवेकीनु लक्षण ए छे के, अकृत्यथी पाछो फरी सुकृत्यमां प्रवेश करे छे, क्लेशना समये दुःखना समये, रोगना समये विवेकी विवेक दृष्टिथी अकार्यमा प्रवर्ततो नथी, विवेकी मनुष्य राजकथा, भक्तकथा, स्त्रीकथा ,देशकथादि अनर्थ दंडथी दंडातो नथी, आ संसारमा मनुष्य भव पामी धर्मकृत्य करी चार गतिमा भटकता एवा आत्माने छोडावेछे, अने मोक्षस्थान प्राप्त करे तेम विवेकीनी अंतरदृष्टि स्फुरे छे, मोहना प्रसंगे पण विवेकी मोह साम्राज्यथी फसातो नथी, धैर्य प्रवृतिवान् विवेकी रहेछे, विवेकी माणसना कृत्यो निहाळी अविवेकीनु टोळु तेनी निंदा करे तेने पागल कहे मुर्ख कहे, तो पण तेथी विवेकी डरतो नथी कोइ शरीरना कडके कडका करी नाखे, तो पण सन्मार्गथी विवेकी पराङ्मुख थतो नथी विवेकी मनुष्य सिंहनी पेठे धैर्य गुण करी होय छे, विवेकी मनुष्य अडग शक्तिथी धारेला कार्यो सिद्ध करे छे, विवेकीना हृदयमा नकामा विचारो वास करता नथी, विवेकी पुरुष जे जे विचारो करे छे, तेनी समालोचना करे छे, अने दृढ संकल्पथी पोतेक-

रेला विचारोने दृढ करी तत्कार्य सिद्धिमां प्रवर्ते छे; लोक विरुद्ध कार्यने विवेकी आचरतो नथी, समयने जाणनार विवेकी पुरुष छे, विवेक, एम पोकारवाथी वा ते विषे लांबुं भाषण व्याख्यान विवेचन आपवाथी कंइ विवेक गुण प्रगट थयो एम मानवुं युक्ति रहित छे. विवेक गुणनां जे लक्षणो छे, ते प्रमाणे वर्तवाथी विवेकी थइ शकाय छे. सत्य देव, सत्यगुरु, सत्यधर्मनी श्रद्धा विवेकी करे छे, पाप, पुण्य, आश्रव, बंधतत्त्व त्याग करवा योग्य छे, ए आत्माने हितकारक नथी, एम विवेकी हृदयमां श्रद्धा करे छे, विवेक गुण जो प्रगट करवा धारीए तो, विवेक हुं क्यारे पामीश ? ए भावना करवाथी विवेक गुण प्राप्त थशे. विवेक चक्षु रहीत आदुनीयामां जे मनुष्यो छे, ते अंध समान जाणवा. हजारो प्रयत्नथी विवेक गुण प्राप्त करवा उद्यम करवो. हुं विवेकी छुं, हुं विवेकी छुं, मारा आत्मामां विवेक रह्यो छे, आ वाक्य रुप कुंचीथी, अत्यंत गुण थशे. कंजुस होय तेने एम भावना करवी के हुं दातार छुं हुं दातार छुं, अनंतगुण मारा आत्मामां रह्या छे, हुं बीजाने केम दान आपतो नथी ? शुं दान करवाथी हुं खाली थइ जवानो ? ना नथी थइ जवानो, तो दान आपवा इच्छा हुं केम करतो नथी, एम भावना करवाथी कंजुसाइपणुं दूर थशे, विवेकी आत्मसाधक महापुरुष अविवेकी तरफ तिरस्कार दृष्टिथी देखतो नथी, अने अविवेकीने देखी क्रोध द्वेष करतो नथी. पोतानो पुत्र अंध छे, देखतो नथी,

तेथी शुं ? तेने तिरस्कार दृष्टिथी जोवो ते योग्य नथी. कोइ मनुष्य पोतानो पुत्र रोगी छे, तेथी तेना उपर क्रोध करी, धमधमायमान बनी जाय, एथुं पिताने योग्य गणाय ? ना नहीं गणाय. पोताना पुत्रनो रोग टाळवाने प्रयत्न करवो, एज पिताने योग्य छे, तेम अविवेकीनो अविवेक टाळी तेने विवेक आपवो तेज विवेकीनुं भूषण छे. विवेक आपवो ते स्वकार्य पोतानाथी ना बने तो माध्यस्थपणुं धारण करवुं, तेनी उपेक्षा करवी. एज विवेकीनी प्रवृत्ति छे. एक घउंना आटानी रोटली बनाववा हजारो लोको शीखे छे. कोइ सारी बनावे छे, अने कोइ कठण बनावे छे, कोइ सर्व करतां उत्तम बनावे छे पाणी तेनु ते छे, लोट पण तेज छे, पण त्यां विवेकनी विशेषता छे, खावामां, पीवामां, पहेरवामां, स्नान करवामां, बोलवा आदि कार्यमां विवेकनी जरुर छे. धर्मनां पण जे जे कार्य करवा ते विवेक दृष्टिथी करवां. एक हजार रुपीया धर्मखाते वापरनार द्रव्यक्षेत्र, काळ, भाव जोइने ते रुपीयाथी उत्तम फळ थाय तेम प्रवृत्ति करे छे. हजारो शास्त्रो उपमणा करे छे पण कोइ वीरला मनुष्यो विवेक दृष्टि पूर्वक उपमणुं करता हशे. विवेकी पुरुष-स्त्री अने टेवनमां जे जे कार्य करवा, तेनो निषेध करे छे. पण कल्याणनुं तो आम थयुं, कल्याणनी थी तो बहु खराब छे. कल्याणनी स्त्री तो मोटी छे. अमुक गाम छे आ तो व्यभिचारी छुटो अमुक तो जरा पाप पण करतो नथी, एवी नकामी वातो करी पो-

तानो दिवस विवेकी गुमावतो नथी. विवेकी थोडामां बहु लाभ मेळवे छे, विवेकी बाह्य दृष्टिनो परित्याग करे छे, अने अंतरदृष्टि थाय छे, विवेकी बहिरात्मभावनो त्याग करी परमात्म सत्ता ध्यावे छे, विवेकी पुरुषज खरो आत्मसाधक महापुरुष बने छे. ए विवेकरुप चउदमुं पगथीयुं मोक्षाभिलाषिओ माटे छे.

धर्म प्रासादारोहणने माटे आत्मसाधक महापुरुषोए संयमनुं ग्रहण करवुं. ए पंदरमुं पगथीयुं जाणवुं, निकाचीत कर्म पण चारित्र ग्रहण करवाथी छूटे छे, चोवीस तीर्थंकर महाराजाओए पण अंते ग्रहस्थावास त्याग करी चारित्र ग्रहण कर्युं, पुंडरीक गणधरे पण चारित्र ग्रहण कर्युं, अणुत्तरोववाइ सूत्रमां घणा कुमारो राज्य ऋद्धि संसारनी मोहमाया त्यागीने, चारित्र अंगीकार करी देवलोकनां सुख पाम्या, एवो अधिकार छे. घणा राजाओए दीक्षा लेइ आत्महित साध्युं, सर्वविरतिचारित्र छठ्ठा गुणठाणे छे. पंचमहाव्रत तथा छट्ठुं रात्री भोजन विरमणव्रत ग्रहण करवां पडे छे, दूषमकाळ योगे आ भरत क्षेत्रमां घणा मतधारीयो साधु कहेवरावीने स्वार्थ लंपटीओ बनी सत्य मार्गनो सत्यानाश करी अंड वंड बनी पोतानामां साधुपणुं मनावे छे, पण ते योग्य नथी. घणा भव्य जीवो हाल पण वीतराग आज्ञा पूर्वक चारित्र पाळे छे, अने आत्मस्वभावे रमे छे, चरण सित्तरि अने करण सित्तरि युक्त संयम मार्गमां प्रवर्ते छे. दुप्पसहसूरि सुधी श्री वीरभगवंतनुं अविच्छिन्न शासन चालशे माटे, चारित्रमां कोइए शंका कर-

थी नहीं चारित्र आदरीने घणा भव्यजीवो मुक्ति पद पाम्या छे, चारित्र संवररूप छे, अनेक जीवोनी हिंसा करनारा पण चारित्र ग्रहण करी सुखी थया छे, क्रियाथी कर्मनो नाश थाय छे, फक्त एकला ज्ञानथी कइ मुक्ति मळती नथी. शैलेशी अवस्थाए पण संवररूप चारित्रनी स्थितिछे, माटे मोक्षसाधक चारित्र क्रिया जाणवी. यत

क्रियैव फलदा पुंसां न ज्ञानं फलदं मतं ।
यतः स्त्रीभक्ष्यभोगज्ञो न ज्ञानात् सुखितो भवेत् ।१।

क्रिया विना एकलुं ज्ञान फल दायक नथी, धर्म ध्यान ध्याववुं, ते पण एक चारित्रनी क्रिया छे क्रिया बे प्रकारनी छे. १ बाह्य क्रिया २ अतरक्रिया, शरीरादिकथी थती जे चेष्टा वंदन नमस्कार ते आदि बाह्य क्रिया, अने मनमा थतु एवुं जे धर्मध्यान, ते अंतरक्रिया जाणवी. प्रसन्नचंद्र राजर्षिए दुर्ध्यानरूप क्रियाथी सातमी नरक योग्य दलीया ग्रहण कर्या, अने धर्मध्यान रूप संवर क्रियाथी सर्व कर्मक्षय करी कैवल्य ज्ञान प्राप्त कर्यु बाह्य क्रिया करता अतरक्रियानु प्राबल्य विशेषछे, तंदुलीयोमत्स्य मनमा अशुभ चिंतववा वडे करी अशुभअतरक्रियामा प्रवर्त्तवाथी सातमी नरके जाय छे, तंदुलीयोमत्स्य मोटा मत्स्यनी पांपणमा उद्भवे छे, मोटो मत्स्य ज्यारे नाना माछलाने पोताना मुखमा ग्रहण करेछे. त्यारे नानां माछला

उच्छ्वास योगे बाहिर नीकळी जाय छे, त्यारे तंदुलीयोमत्स्य चिंतवेछेके, अरे जो हुं आ मत्स्यने ठेकाणे होउं तो, एक पण माछलुं मुखमांथी नीकळवा पामे नहीं; एम मननी अशुभ क्रियाथी अशुभ कर्म ग्रहण करी सातमी नरके जायछे. ए अशुभ अंतरक्रियानुं एटलुं मात्रत्यछे, जो के तंदुलीया मत्स्ये बाह्य क्रिया करी नथी, पण तेना मनना परिणाम अशुभ छे, तेथी तेने कर्म बंध थाय छे, अंतरंग संवररूप चारित्र क्रियाथी भवोभवनां संचित कर्म तत्क्षण नाश पामी शके छे. श्री भरतराजाए अन्यत्वादि भावना वडे करी संवरक्रिया आदरी कैवल्यज्ञान प्राप्त कर्युं, ते पण एक जातनी क्रिया छे. आथी एम समजवुं नहीं के बाह्यक्रिया नकामी छे. बाह्यक्रिया अंतरंग चारित्ररुपक्रियाने उत्पन्न करनारी छे. माटे तेनो आदर करवो योग्य छे, निषेध करवो योग्य नथी. व्याख्यान सांभळवा आवतां पगे करी चालवुं ते आदि बाह्य क्रिया करी जीव सद्गुरु महाराजनी पासे आवी सदुपदेश सांभळी वैराग्य पामेछे, अने धर्मध्याननो ध्याता बने छे. कहो के ते धर्मध्यानरुप जे क्रिया ते गुरुमहाराजनी पासे न आव्यो होत तो बनी शकत नहीं, माटे निषेध करवो नहीं. क्रिया फलदायक छे. पण ज्ञान पूर्वक क्रिया होयतो ते आत्माने हितकारक छे. **यतः ज्ञान क्रियाभ्यां मोक्षः** ज्ञान अने क्रियाथी मोक्षनी प्राप्ति छे. प्रथम ज्ञान अने त्यार बाद क्रिया करवी योग्य छे.

यतः

ज्ञानविना व्यवहारको । कहा बनावत नाच ॥
रत्न कहो सो काचकुं । अंतकाचसोकाच ॥ १ ॥

तथा श्री अनुयोगद्वार सूत्रमा कह्युछे के-

जं अन्नाणि कम्मं खवेइ बहुआहिं वासकोडीहिं ।
तं णाणीतिहिगुत्तो खवेइ उसासमित्तेण ॥ १ ॥

पूर्व कोडी वर्षपर्यंत तप जप आदि क्रियाथी जे कर्म अज्ञानी नाश करी शके छे, ते कर्म ज्ञानी श्वासोश्वासमां खपावे छे, माटे ज्ञाननो विशेष आदर करवो. ज्ञान विना जे फक्त क्रिया करी आनंद माने छे, ते आंधळा समान जाणवा. जेम अंध मनुष्य गमे त्यां गमन करे तोपण पडे. आखडे, अने ज्ञानी दरेक वस्तुनुं स्वरूप ज्ञाने करी यथार्थ जाणवाथी कोइ वारतमा भूल करतो नथी, अने प्रमाददशाथी भूल थता पण भूलने भूल तरीके समजे छे, गीतार्थ गुरुने विहार करवानो अधिकार छे पण अज्ञानीने विहार करवो पडे तो गीतार्थनो निश्राये करवो.

यतः

पढमो गीयत्थ विहारो,
बीओ गीयत्थ निस्सिओ भणिओ,

इत्तो तइय विहारो,
नाणुन्नाओ जिणवरेहिं १

इत्यादिथी पण ज्ञाननी मुख्यता सिद्ध थाय छे. ज्ञानी संयममां प्रवर्ततो हजारो कर्मनो क्षय करे छे, संयमविना एकलुं ज्ञान विशेष फायदाकारक थतुं नथी.

यतः

श्रीअनुयोगद्वारसूत्रे ।
हयं नाणं किआहीणं ॥
हया अन्नाणओ किआ ।
पासंतो पंगुलो दद्धो ॥
धावमाणोअ अंधओ ॥ १ ॥
संजोगसिद्धिए फलंवयांति ।
न एग चक्केण रहो पयाइ ॥
अंधोअ पंगुअ वणे समेच्चा ।
ते संपओत्ता नगरं पविठा ॥ २ ॥

इत्यादिथी पण ज्ञान पूर्वक क्रियामां प्रवृत्ति करवी सिद्ध थाय छे. आश्रवने रुंधी संवरमां रमवुं तेनुं नाम संयम छे. कह्युं छे के—

आश्रवद्वारने रुंधीए । इंद्रियदंड कषाय ॥
सत्तरभेद संजम कह्यो । साचो मोक्ष उपाय ॥१॥

ए सत्तर भेदे संयममा प्रवृत्ति करवी. ते न बनी शके तो श्रावकना व्रत ग्रहण करवा, ते न बनी शके तो, देव गुरु धर्मनी श्रद्धा करवी ए साचो मोक्षनो उपाय छे, बाकी मिथ्यात्वभावे रमता आ चेतने अनतकाल गुमाव्यो. अने कोण जाणे हजी क्यां सुधी भटकवु पडशे, आयुष्यनी खबर नथी. सासारिक वस्तुओ उपरथी मोहमाया उतारी वैराग्यभावे संसारनी असारता चिंतववी, आत्मस्वभावे रमवाथीज आत्म साधक महापुरुष बनी मोक्षपद पामी शकाय छे. सयम मार्गने ग्रहण करनारा मुनीश्वर महाराजा अक्षय स्थिति पद पामे छे जे सयम ग्रहण करे छे, तेने मुनि कहे छे पुण्यनी अनंति राशि भेगी थाय, त्यारे मुनिनो वेष ग्रहण करायछे, तेवा मुनीश्वर महाराजा पच महाव्रत धारण करता, उत्सर्ग अने अपवाद मार्गने जाणता. द्रव्यक्षेत्र, काल, भावने जाणता छता आत्मभावे रमे छे दशविध यति धर्ममा तत्पर रहेछे. शत्रु मित्र उपर समभाव धारण करे छे बावीश परिसह सहन करे छे, अने वध बधन आदि उपसर्ग थए छते आत्मभावे रमे छे, अने चिंतवेछेके–

छेदन भेदन ताडना, वध बंधनने दाह ।
पुद्गलने पुद्गल करे, तुं छे अमर अगाह ॥१॥

देह गेह भाडातणो, ते आपणो नाहि।
तुज गृह आतमज्ञान ए, तिणमांहे समाहि ॥२॥
ज्यां लगें तुज इण देहथी छे पूरव संग।
त्यां लगे कोडि उपायथी नवि थाए ते भंग ॥३॥
तुं अजरामर आतमा, अविचल गुण मणि खाण।
क्षणभंगुर आ देहथी, तुज किहां पिछाण ॥४॥

रे जीव साहस आदरो ( श्री देवचंद्रजीए ) आ प्रमाणे पंच भावनानी सज्ञायोमां मुनिनी दशा वर्णवी छे.

शत्रु मित्रता सर्वथी, पामी वार अनंत।
कुण सज्जन दुश्मन किस्युं, काले सहुनो अंत १
आव्यो पण तुं एकलो जाए पण तुं एक।
तोए सकल कुटुंबथी, प्रीति कीसी अविवेक २
परसंयोगे बंधछे, पर वियोगथी मोरक।
परसंयोगने त्यागीने, कर निज आतमपोष ॥३॥
एक आतमा माहरो, नाणदर्शन गुणवंत।
बाह्ययोग सहु अवरछे, पाम्या वार अनंत ॥४॥
बंध अबंध ए आतमा, कर्त्ता अकर्त्ता एह।
एह भोगता अभोगता, स्याद्वाद गुण गेह ॥५॥

तप जप क्रिया खपयकी, अष्टकर्म न विलाय ।
ते सहु आत्मध्यानथी, क्षिणमे खेरु थाय ॥ ६ ॥
उपादेय छे आतमा, ध्यावो गावो एह ।
परम महोदयमुक्तिपद, भोक्ता आतम तेह ॥७॥

वळी शरीरे रोग आदि उत्पन्न थाय ते वखते एम चिंतवतु के–

व्याधिस्तुदति शरीरं नमाममूर्त्तविशुद्धबोधमय ।
अग्निर्दहति कुटीरं नकुटीराकाशमासक्तं ॥ १ ॥

टीका–व्याधिः शरीरं तुदति व्यथयति पीडयति मा न अमूर्त्त विशुद्ध बोधमयं पीडयति अग्निः कुटीरं दहति किंतु कुटीर आसक्तं आकाशं न दहति. व्याधि शरीरने पीडे छे, किंतु अमूर्त्त विशुद्ध बोधमय एवा मने ते पीडा करती नथी जेम अग्नि झुपडीने बाळे छे, पण झुपडी साथे लागेला आकाशने बाळतो नथी, तेम अमूर्त्त एवा मारा आत्माने पीडा करवा व्याधि समर्थ नथी

नैवात्मनो विकारः क्रोधादि· किंतु कर्म संबंधात् ।
स्फटिकमणेरिव रक्तत्वमाश्रितात् पुष्पतो रक्तात् १

क्रोधादि· आत्मनः विकारः नैव किंतु कर्मणः संबंधात् क्रोधादिविकार· भवेद्, रक्तात्पु-

ध्पतः आश्रितात् यथा स्फटिकमणेः रक्तता तथा क्रोधादिः ॥

क्रोधादिक आत्माना विकार नथी, किंतु कर्म संबंधथी क्रोधादि विकार आत्मानो कहेवाय छे. जेम रक्त पुष्पना संयोगे स्फटिकमणिने विषे रक्तता भासे छे, तेम क्रोधादिक विकारने विषे समजवुं.

बाह्यायामपि विकृतौ मोही जागर्त्ति सर्वदात्मेति।
किं नोपभुक्तहेमो हेमं ग्रावाणमपि तनुते ॥ १ ॥

मोही जीवः सर्वदा बाह्यायां अपि विकृतौ आत्मा इति विचार्य जागर्त्ति तत्र दृष्टांतमाह उपभुक्त हेमः धत्तूरभक्षकः हेमफलभक्षकः नरः ग्रावाणं पाषाणं अपि हेमं सुवर्णं किं न मनुते अपि तु मनुते.

आ मारुं आ मारुं एवी बुद्धिथी मोह पामेलो जीव धन, धान्य, पुत्र, स्त्री आदि बाह्य विकारी पदार्थोने पण पोताना मानीने मारुं एवी बुद्धिथी मोही हम्मेश जागे छे. मारुं एवो प्रत्यय बाह्य वस्तुओने विषे सदा तेनो रह्या करे छे. तेणे करी सदा ते जागे छे. अने परवस्तुने पण पोतानी माने छे. जेम धंतुरानां फळ जे पुरुषे भक्षण कर्यां छे तेने पाषाण (पत्थर)

पण सोनुं भासे छे, ते भ्रमनुं जेम खोटुं छे, तेम परवस्तु मारी छे, एम जे भासे छे, ते पण खोटुं जाणवु.

श्लोक.

सति द्वितीये चिंता ।
कर्मततस्तेनवर्तते जन्म ।
एकोऽस्मिसकल चिंता
रहितोऽस्मिमुमुक्षु रिति नियतं ॥ १ ॥

टीका—द्वितीये वस्तुनि सति चिंता भवेत् ततः चिंतायाः सकाशात् कर्म तेन कर्मणा कृत्वा-जन्मसंसार- वर्तते इति हेतोः नियतं निश्चितं अहं एकोऽस्मि द्रव्यगुणपर्यायवान् सकलचिंतारहितोऽस्मि अहं मुक्तिवांछकः

आत्मा थकी अन्यवस्तुने पोतानी मान्या छता चिंता थाय छे, अने ते चिंता थकी कर्म बंध थाय छे, अने ते थकी संसार छे. ते माटे हुं एकलोछुं, द्रव्य, गुण पर्याये करी युक्तछुं, सकल चिंता रहितछु, हुं मुक्ति वांछकछुं एम भावना करवी

श्लोक.

यादृश्यपि तादृश्यपि परताश्चिंता करोति खलु बंधं ।
किं ममतया मुमुक्षो· परेण किं सर्वदैकस्य ॥२॥

यादृशी अपि तादृशी अपि परतः परस्मात् चिंता खलु इति निश्चितं बंधं करोति ममतया चिंतया किं प्रयोजनं किमपि कार्यं न एकस्य मम मुमुक्षोः परेण वस्तुना किं प्रयोजनं किंतु प्रयोजनं न.

जेवी तेवी पण परचिंता थकी निश्चये करी बंध थाय छे, तो चिंतानुं कारण जे ममता, तेनुं मारे शुं प्रयोजन छे? अलबत् कंइ नथी. मोक्ष एवो हुं तेने परवस्तुनी ममतावडे करी शुं प्रयोजन छे? अलबत् कंइ प्रयोजन नथी.

श्लोक.

चित्तेनकर्मणा त्वं बद्धो यदि बद्ध्यते त्वया तदतः।
प्रतिबंदीकृतमात्मन् मोचयति त्वां न संदेहः॥१॥

भो आत्मन् चित्तेन मनसा कर्मणा त्वं बद्धः अतः कारणात् यदि चेत् तत् मनः त्वया बद्ध्यते तदा भो आत्मन् बंदीकृतं त्वां मोचयति न संदेहः ॥

अरे आत्मा! तुं मनवडे करी कर्मथी बंधाय छे, जो मननें तुं बांधी ले एटले पोताना वशमां करी ले, विकल्प संकल्प रहित मनने करीने तेने बांधीले तो, आत्मोपयो

करी बंधाएलुं एवुं मन कर्म थकी तने छोडावशे, एमां संदेह नथी

श्लोक.

स्वपरविभागावगमे जाते सम्यक्परे परित्यक्ते ।
सहजबोधैकरूपे तिष्ठत्यात्मा स्वयंशुद्धः ॥ १ ॥

स्वपर विभाग अवगमे भेदज्ञाने जाते सति परे परवस्तुनि परित्यक्ते सति स्वयं शुद्ध आत्मा सहजैकबोधरूपे तिष्ठति ॥

स्वपर विभाग अवगमे भेदज्ञाने जाते सति परे परवस्तुनि परित्यक्ते सति स्वयं शुद्ध आत्मा सहजैक बोधरूपे तिष्ठति

स्व अने परनो जे भेद तेनो बोध सम्यक रीत्या थवाथी, अने जडने परजाणी तेनो परित्याग करे छते सहज ज्ञान स्वरूप स्वयं शुद्ध आत्मा स्वस्वभावे भासे छे. अने पूर्णानंद अखंड अभंग आत्मा स्वरूपमां स्थिर थाय छे, एवी भावना भावता मुनीश्वर महात्मा विचरे छे, अने चरण सित्तरि तथा करण सित्तरिनु आराधन करवा प्रयत्न करे छे, ए संयम नामनु पगथीयुं धर्म प्रासादमा प्रवेशवा माटे छेल्लामां छेल्लुं छे. आ प्रमाणे पगथीयां फक्त बोध थवा अत्र जणाव्यां छे.

र पन्नर पगथीयां धर्म करतां अवश्य जरुरनां छे. एवा गुण प्राप्त थया विना आत्मसाधक महापुरुष बनवुं मुश्केल छे. दुर्गुणोनो नाश थया विना अने गुणो प्राप्त थया विना श्रावक या श्रमणपणुं प्राप्त थतुं नथी. श्रावकने एकवीस गुणनी अंदर पण प्रथम गंभीरगुण धारण करवो जोइए. छिद्र जोवानी बुद्धिथी तथा साधुनां छिद्र अन्य आगळ प्रकाशवाथी श्रावक प्रथम गुण पण धारण करी शकतो नथी, तो पछी श्रावक अमो छीए एवो अभिमान करवो ते वृथा छे. तुच्छ बुद्धि अने अन्यनां छिद्र प्रकाशनार श्रावकनां बार व्रत शी रीते ग्रहण करी शके? श्रावकने जो गंभीर गुणनी प्रथमज जरुर छे, तो मुनीश्वरने तो अवश्य गंभीर बनवुं जोइए. संयम धारके सिद्ध समान आत्मा ध्यावबो.

तथाचसिद्धप्राभृतटीकायां ।
जारिस सिद्धसहावो ॥
तारिस भावो हु
सव्वजीवाणं ।
तेणं सिद्धत्तरुइ,
कायव्वाभव्वजीवेहिं ॥

कोई पुछे के सिद्ध तथा संसारीने तुल्य केम कहोछो? तेनो उत्तर आ प्रमाणे छे. जे वस्तुनी जाति एकतापणे छे ते क्यारे पण पलटे नही. माटे जीव द्रव्य अनादिनो कर्मावर्त

थयो तोपण पलटे नहीं, स्वजातिपणुं मूके नहीं, ते माटे जीव द्रव्यनी सत्ता शुद्धगुणपर्यायमयी छे. यद्यपि जीव अशुद्ध परिणामी छे, अने ज्ञानादिक गुण सर्व कर्मथी अवरायां छे, तोपण सत्ता शुद्ध छे. आत्मामां सामान्य स्वभाव तथा विशेष स्वभाव रह्यो छे. सामान्य स्वभावनुं स्वरूप.

१ द्रव्यना सर्व प्रदेश गुण पर्याय तेनो समुदाय ते एकपिंडरूप छे, पण भिन्नरूप वर्ततो नथी तेने एक एक स्वभाव कहे छे.

२ बीजो नित्य अविनाशता, अभंगुरतापणो, ध्रुवपणो, **तद्भावाव्ययं नित्यं** इति तत्त्वार्थवचनात्; ते नित्य स्वभाव आत्मामा रह्यो छे तेमज बाकीना पांच द्रव्यमां पण रह्यो छे.

३ त्रीजो सर्व द्रव्य पोताने भावे छता छे, पण कोई काले पोतानी रिद्धिने मूकता नथी. ते अस्तिस्वभाव जाणवो. आत्मामां अनंतगुण अनंतपर्यायरूप रिद्धि भरी छे. पण तेनो नाश कोइ काळे थनार नथी आत्माने कर्म लाग्या छे, तेथी आत्मानी ऋद्धि तिरोभावे वर्ते छे, माटे ते अस्तिस्वभाव जाणवो.

४ चोथो भेद स्वभाव ते कार्यगत छे. षड् द्रव्यमां भेद स्वभाव रह्यो छे आत्मामां ज्ञानादिक गुणो सर्व पोतपोताना कार्यने करे छे, परंतु एक गुण ते बीजा गुणना कार्यने करतो नथी. ज्ञान ते जाणवा रूप कार्यने करे छे; दर्शन गुण [illegible] रूप कार्यने करे छे. [illegible] ते रमणता



स्थिरतारुप कार्यने करे छे, इत्यादिक कार्यना भेदे आत्म द्रव्यमां तेम बीजा द्रव्यमां भेद स्वभाव रह्यो छे.

५ पांचमो अभिलाप्य स्वभाव छे; ते वचनथी कही श-काय, वाणीथी जेनुं स्वरुप कथन थइ शके, तेवा पण आत्म द्रव्यमां अनंत धर्म छे ते भावश्रुत ज्ञाने जणाय माटे श्रुतज्ञा-नी शक्ति पण अभिलाप्यसीम छे, ते अभिलाप्य स्वभाव आत्मामां जाणवो.

६ छट्टो सर्व द्रव्यमां पर्यायनी परावर्त्तिता कहेतां पलट-णता छे; ते भव्यस्वभाव कहीए. ए भव्य स्वभाव आत्मामां रह्यो छे; ए षट् स्वभाव द्रव्यमां, गुणमां, पर्यायमां छे, माटे सामान्य स्वभाव कहीए.

## हवे विशेष स्वभाव कहेछे.

१ प्रथम अनेक स्वभाव ते एकेक द्रव्यमां अनंतागुण रह्या छे, अने वळी एकेक गुणमां अनंतागुण विभाग छे, ते अनेक स्वभावता छे.

२ उत्पाद तथा व्यये करी आत्मामां अनित्य स्वभाव रह्यो छे.

३ पोतानाथी बीजा जे द्रव्य तेना धर्म आत्मद्रव्यमां नथी ते नास्ति स्वभाव जाणवो.

४ चोथो आत्माना सर्व गुण पर्याय ते भिन्न भिन्न का करे छे. परंतु क्षेत्र भाजन ते सर्वनो आत्मा छे. माटे गुण

थायची अनतता छे, पण कोट मूळ द्रव्यने तजी शकतो नथी; एक क्षेत्रे एकाधारणपणे अवगाही रह्या छे, ते अभेद स्वभाव छे.

५ वस्तुते स्वरूपे, केवलज्ञान गम्यपणे, वचने अगोचर अनंत धर्मात्मकपणे, द्रव्यनो अनभिलाप्यपणो, ते अवक्तव्य स्वभाव छे.

६ छठो अनेक पर्यायनो परावर्त्त छे; पण वस्तुना मूळ रूपथी पलटे नहीं, ते रुपेज रहे छे, ए नियतपणा माटे आत्मामा अभव्यस्वभाव जाणवो

बाकीना पाच द्रव्यमा पण अभव्यस्वभाव जाणवो. सामान्य स्वभाव तथा विशेषस्वभाव षड्द्रव्यमा सदाकाल रह्या छे सामान्य स्वभावते पदार्थनो द्रव्यास्तिक मूळधर्म छे जे काळे एक, ते काळे अनेक, जे समये नित्य, ते समये अनित्य, जे समये अस्ति, तेज समये नास्ति, जे समये भिन्न, तेज समये अभिन्न, जे समये वक्तव्य तेज समये अवक्तव्य, जे समये भव्य, तेज समये अभव्य, इत्यादिक स्वभाव आत्मद्रव्यमा रह्या छे. इत्यादिक अनेक स्वभाव आत्मामा तेमज बीजा पाच द्रव्यमा रह्या छे. तेनी सप्तभंगीओ करवी.

सप्तभंगीमा स्यात् अस्ति, स्यात् नास्ति, स्याद् अवक्तव्यम्, ए त्रण भागा सकला देशीछे शेष चार ते विकला देशी छे. स्यात् अस्ति नास्ति, स्यात् अस्ति अवक्तव्यम्, स्यात् नास्ति अवक्तव्यम्, स्यात् अस्ति नास्ति युगपत् अवक्तव्यम्. ए चार

भांगा वस्तुना अंशने एटले पर्यायने ग्रहण करे छे. तेनो भावार्थ एछे जे प्रथम स्यात् आस्ति नास्ति ए चोथो भंग छे. तेमां अवक्तव्य धर्म न आव्यो कोइ कहेशे के, स्यात् पद करी अवक्तव्य धर्म ग्रहण करीशुं तेनो उत्तरके स्यात् पद ते अस्ति तथा नास्ति ए बे धर्मनी अनेकांतताना ग्राहक छे; परंतु अवक्तव्यनो ग्राहक नथी. स्यात् आस्ति अवक्तव्यम् ए पंचम भंग छे, तेमां वस्तुनो अस्ति धर्म एक समयी छे ते वचनद्वारा कहेतां तथा उपयोगमां लावतां असंख्याता समय लागे छे, ते माटे ए अस्तिपणे अनेकान्त पणे छे, परंतु वचने गोचर नथी.

एम स्यात् नास्ति अवक्तव्यम्, ए छठो भंग भाववो. तथा स्यात् आस्तिनास्ति युगपत् अवक्तव्यम् ए भंगामां स्यात् कहेतां अनेकान्तपणे अस्ति कहेतां असंख्याता समय लागे, नास्ति कहेतां पण असंख्याता समय लागे, ते माटे अवक्तव्य छे. भेळा छे पण जे रीते वस्तुमां परिणमे छे, ते रीते कहेवाता नथी, तेथी ए चार भंगमां सर्व धर्मनो ग्रहण थयो नहीं, ते माटे ए चार भांगा विकलादेशी छे.

१ आत्मा वर्तमान समये ज्ञानदर्शन चारित्रादि स्वपर्यायनी परिणतिपणे आस्ति छे, एटले अतीतपर्यायतो नष्ट थइ गया छे, अनागतपर्याय अनुत्पन्न छे; माटे वर्तमानपर्याय ग्रहण कर्या. अत्र स्यात् अव्यय ते नास्ति अवक्तव्यम् धर्मनो अनर्पिततानोद्योतक छे, ए रीते स्यात् अस्ति ए प्रथम भंग जाणवो.

२ तथा स्यात् नास्ति—स्यात् ते कथचित्पणे गति स्थिति अवगाहोपकारी वर्णादि अचेतनादि पर द्रव्य धर्म, तथा पोताना अनागतपर्याय, ते सनति वर्तवापणे नथी. आत्मद्रव्य विना बाकीनां धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय अने काल, ए पंच द्रव्यना गुण पर्यायनो आत्मामा नास्ति धर्म रह्यो छे द्रव्य क्षेत्रकालभाववडे करी युक्त एवा पच द्रव्यनुं नास्तिपणु आत्मद्रव्यमा छे, तथा आत्माना अनागतपर्यायनु पण वर्तमान एक समये नास्तिपणुं आत्मामां रह्युं छे ए नास्तिनामे बीजो भंग द्रव्यने द्रव्यपणे राखवारूप छे, नहीं तो कोइ काले जीव ते अजीवताने पामे. ए स्यात् नास्ति बीजो भग थयो.

३ आत्माने विषे पोताना अनत गुणो अस्तिपणे रह्या छे. तेनो कोइ काले नाश थनार नथी. ते गुणो आत्मामां अस्तिभावे सदा वर्त्या करे छे तमज जीव द्रव्य विना बाकीनां पांच द्रव्य तथा तेना पर्यायनुं नास्तिपणुं सदाकाल आत्मद्रव्यमां रह्युं छे पांच शरीर, सघयण, लेश्या, आदिनुं नास्तिपणु, आत्मद्रव्यमा रह्युं छे ते कोइ काले नष्ट थनार नथी. अस्ति अने नास्ति ए बे धर्म आत्मामां रह्या छे

४ आत्मामा रहेलो अस्तिधर्म पण वचने अगोचर छे. अने नास्तिधर्म पण वचने अगोचर छे. स्यात् कथंचित्पणे

द्रव्यमां अवक्तव्यपणो छे ए स्यात् अवक्तव्यम् नामनो चोथो भंग जाणवो.

५ विवक्षित वचन गोचर द्रव्यार्थक मुख्य आत्मधर्मनी अपेक्षाये अस्ति छे. तेज आत्मद्रव्य सामान्य विशेष द्रव्यनी भिन्न प्रवृत्ति धर्म समकाले अंगीकार करतां स्यात् अस्ति अवक्तव्यम्; ए पंचम भंग थयो.

६ छठो स्यात् नास्ति अवक्तव्यम् ए एमज पांचमानी परे भाववो.

७ स्यात् कथंचित्पणे अस्ति अने नास्ति ए बे धर्म युगपत् समकालीन रह्या छे, ते वचने करी अगोचर छे; माटे स्यात् अस्ति नास्ति युगपत् अवक्तव्यम् ए सातमो भंग जाणवो. ए सप्तभंगीनुं स्वरूप प्रसंगोपात आत्मद्रव्यमां गवेष्युं छे.

धर्मास्तिकाय; अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय अने कालमां पण तेवी रीते सप्तभंगीनुं स्वरूप भाववुं.

## आत्मामां छ कारक जाणवां.

१ प्रथम कर्त्ता नाम कारक कहे छे. ते आत्मद्रव्य आत्मशुद्धता नीपजाववारूप कार्ये प्रवर्त्तन पाम्यो, पोतानो कर्त्ता छे.

२ आत्मा पोतानी सिद्धता, सर्व गुण पूर्णता, सर्व स्वभाव स्वरूपावस्थानता, ते कार्य नामा बीजो कारक जाणवो, ते कार्य जे परिणति चक्रने प्रवर्तवाथी क्रियाये नीपजाववा काळे छे नीपन्या पश्चात् कार्यमा कारकता नथी.

३ उपादान परिणाम आत्मा स्वगुणनी परिणति सम्यग् दर्शन, ज्ञान, चारित्ररूप रत्नत्रयीनी जे परिणति, तत्त्व निर्धार तत्त्वरुचि, तत्त्व रमणतादिकरूप स्वगुण अहिंसकता, बंध हेतु अपरिणमनरूप स्वरूप, यथार्थ भासनरूप परभाव, अग्रहणरूप परभाव, अभोक्तारूप स्वरूप ग्रहण स्वरूप भोगी, स्वरूप एकत्वरूप तत्त्वाराधन चेतना स्वरूप, प्रगटतानुयायी वीर्य, तेना उपादानकारण; अने द्रव्ययोग समारवारूप अरिहंतालंबनादि यथार्थ आगम श्रवणादि ते निमित्तकारण; तेनो प्रयुंजवो; आत्मकार्य करवापणे आत्मानो प्रयोग करवो, ए उत्कृष्ट कारण माटे करणनामा त्रीजो कारक जाणवो शुद्ध देव प्रमुखने करणकारक कहिये।

४ आत्मानी सपदा ज्ञान पर्याय, दर्शन पर्याये, चारित्र पर्याये, तेनो दान आत्माने आत्मगुण प्रगट करवारूप देवो, तेथी जे जे आत्म धर्म नीपजता जाय, ते सम्प्रदाननामे चोथो कारक कहीए.

५ हे आत्मार्थ ? आत्मापा रहा जे धर्म तेने रव। रू-

हीए, अने तेथी विपरीत जे मोहादिक कर्म अशुद्ध प्रवृत्ति, ते परभाव कहीय, तनो विवेचन करवो, भिन्न करवो, अशुद्धतानो उच्छेद करवो; दोषनो त्याग करवो; अनादि संसार कर्त्ता पणा तथा भोक्तापणानो त्याग करीने आत्म स्वरुप कर्त्तापणो भोक्तापणो प्रगट करवो, ते पांचमो अपादान कारक जाणवो.

६ सर्व पर्याय तेनो आधार आत्मा छे. आत्मा तथा आत्म पर्यायनो स्वस्वामीत्व संबंध छे; व्याप्य व्यापक संबंध छे; ग्राह्य ग्राहक संबध छे; आधाराधेय संबंध छे ए सर्वनो स्थान रुप क्षेत्र ते आत्मा छे. ते माटे आत्मा आधार छे ए आधारनामा छठो कारक कह्यो. ए षट् कारक मल्लि जिन स्तवनमां श्री देवचंद्रजीए वर्णव्या छे ते प्रसंगथी अत्र लख्या छे.

ज्यां सुधी कर्त्ता परभाव कारक छे, त्यां सुधी कंइ साधकता नथी. आत्मतत्त्व कर्त्तापणे थयाविना सर्व शुभ प्रवर्तन ते बालकनी चाल छे. ते माटे कारकचक्र बाधकताथी वारीने, साधकताने अवलंबीने, ते कारकचक्रने रुमारवो, स्वरुपानुयायि करवो, अने पोताना आत्माने कहेवुंके, हे चेतन तुं परभावनो कर्त्ता तथा भोक्ता नथी; तुं तो संपूर्णानंद शुद्ध विलासी छे. तुं परभावमां रमी रह्यो छे, तथा परभावनो भोगी थयो छे ए तने घटे नही, तारुं कार्य अनंतगुण परिणा-

मिक रुप भोक्तापणे छे, माटे हे आत्मा तुं यथार्थ जिनवाणी रूप अमृतपान करीने, अनादि विभावरुप विष वारीने सच्चिदानंद स्वरूप तेने विषे रमणता कर

पहेलो शुद्धपणे निष्पन्न आत्मना ज्ञानादिक पर्यायनो जाणवा देखवा रुप कार्यनो प्रवर्त्तन उत्पाद व्ययरुप परिणमन, ते कार्यनो कर्त्ता आत्मा छे. बीजो आत्म गुणनो परिणमन ते कार्य; त्रीजो आत्मगुण ज्ञानादिक ते करण; चोथो आत्म गुणनो लाभ ते संप्रदान, पाचमो परभाव त्याग परिणति ते अपादान, छठो अनंतगुणनो राखवो ते आधार ए छ कारकनो चक्र ते सिद्धावस्थाने विषे सदा स्वाधीनपणे फरी रह्यो छे. ए छकारक समजीने आत्मानुं स्वरुप ध्यावे, परभावनो त्याग करे, अने मनमा विचारेके.

अहम्मिको खलुं सुद्धो निम्ममो नाणदंसण
समग्गा ।
तम्मिठिओ तच्चित्तो सव्वे एए खयं नेमि ॥ १ ।

अहं–हुं आत्मा अनत गुण पर्याय रुप, अनत स्वधर्ममयी तथा समुदायपणे एक छु, वळी निश्चयनयथी जोता हुं शुद्ध छु, जेवा सिद्ध परमात्मा स्वरपरुपे करी शुद्ध छे; तेवो हु सत्ताए शुद्ध छु, ममता रहित छुं, परवस्तु मारी नथी, हु

तेनो नथी, मारे अने तेने संयोग संबंध छे, मारुं स्वरुप जुदुं छे. ते पुद्गलनुं स्वरुप जुदुं छे; तो तेनी ममता मारे क्यांथी होय ? विशेष उपयोग अने सामान्य उपयोग स्वरुप जे ज्ञान दर्शन तन्मय हुं छुं; तेवुं जे मारुं स्वरुप, तेमां रह्यो छतो अने तत् स्वरुपमय बन्यो, सर्व पर उपाधिनो क्षय करुं, मारे आ कारणथी पर उपाधिमां ममता करवी जोइए ? अलबत् नही करवी जोइए.

आत्मसाधन माटे पोतानी परिणति ते उपादान कारण छे; ए पण ते निमित्त कारणने आधीन छे. निमित्त सेवन करतां, उपादान कारण समरे. अरिहंत देव मोक्षरुप कार्यना पुष्ट निमित्त कारणरुपे छे; यतः कार्यस्य आसन्ननिमित्त इति तदेव पुष्टं.

•

माटे श्री अरिहंत भगवाननी पूजा स्तवना अति पुष्ट निमित्त कारण छे. ते निमित्त कारणनुं पुनः पुनः अवलंबन करवुं के जेथी अंते शाश्वत पद भोगी थवाय, अने परभाव दशा टळे, परमात्मा असंख्यात प्रदेशना स्वामी छे. छ द्रव्यमां ... द्रव्य पोतानुं छे. धर्मास्तिकाय असंख्यात प्रदेशी छे, लोकाकाश प्रमाण छे, अरुपी अक्रिय अचल छे; अचेतन छे; तथा जीव अने पुद्गलने गतिपणे परिणमतां तेनी गतिने साहाय्य करे छे; ते धर्मास्तिकाय द्रव्य जाणवुं. अधर्मास्तिकाय